

Raftul
Denisei

Virginia Woolf

Valurile

roman tradus de Petru Creția

book

HUMANITAS

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

VIRGINIA WOOLF

Valurile

Traducere din engleză de
PETRU CREȚIA

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP Corina Roncea

VIRGINIA WOOLF
THE WAVES
Wordsworth Classics, 2000

© HUMANITAS FICTION, 2012
pentru prezenta versiune românească

ISBN 978-973-689-465-7 (pdf)

Editura Humanitas Fiction
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Soarele nu se înălțase încă. Marea nu se deslușea de cer; era doar ușor încrețită, ca un veșmânt în falduri. Încetul cu încetul, pe măsură ce se albea cerul, o linie întunecată se așeza la orizont, despărțind marea de cer, iar pânza cenușie se învârta de dâre groase care se mișcau una după alta sub fața mării, urmându-se, prigonindu-se fără încetare.

Pe măsură ce se apropia de țărâm, fiecare dâră se înălța, creștea, se spulbera și așternea peste nisip un val subțire de spumă albă. Valul se odihnea, apoi revenea, ca răsuflarea omului adormit, care crește și scade fără știrea lui. Încetul cu încetul, dâra întunecată de la orizont se limpezi, ca și cum drojdia dintr-o sticlă de vin vechi s-ar fi lăsat la fund și sticla ar fi rămas verzuie. Cerul se limpezi dincolo de linia aceasta, de parcă stratul cel alb ar fi coborât ori brațul unei femei culcate sub orizont ar fi înălțat o faclă și dâre plate, albe, verzi și galbene ar fi iradiat pe cer ca lamele unui evantai. Femeia își înălța apoi facla mai sus, și văzduhul păru că devine fibros și că se desface de pe suprafața verde pălpâind învâpăiat în fâșii galbene și roșii, ca flacăra fumegândă a unui foc ce arde, trosnind, pe un câmp. Încetul cu încetul, fibrele focului începură să se topească într-o singură ceață, o singură incandescență care înălța pe culmea ei povara cerului sur și lănos și o prefăcea într-un milion de atomi de un albastru gingaș. Fața mării deveni încet străvezie, o întindere mărunt vălurită și scânteietoare, până

când dungile negre se șterseră aproape cu totul. Lin, brațul care ținea torța se înălță mai sus, și apoi și mai sus, până când se ivi o flacără bogată; un arc de foc ardea pe linia orizontului, și de jur împrejur marea scăpăra aur.

Lumina izbi în arborii grădinii, iar frunzele, una după alta, se făcură străvezii. O pasăre ciripi în înaltul cerului, apoi nu se mai auzi nimic și alta ciripi mai aproape de pământ. Pereții casei se iviră cu mai multă claritate în lumina soarelui care zăbovi ca vârful unui evantai asupra unui oblon alb și desenă o umbră, ca un semn albastru lăsat de un deget, sub frunza din dreptul ferestrei dormitorului. Oblonul fremătă ușor, dar înăuntru totul era obscur și imaterial. Afară păsările își cântau viersul lor curat.

— Văd, spuse Bernard, un cerc aninat deasupra mea. Freamătă, prins într-o cunună de lumină.

— Văd o lespede de un galben șters, spuse Susan, care se tot întinde până întâlnește o dungă purpurie.

— Aud un sunet, spuse Rhoda, cip, cirip, cip, cirip; urcă și coboară.

— Văd, spuse Neville, un glob care atârână ca un strop în dreptul coastei uriașe a unui deal.

— Văd un ciucure, spuse Jinny, împletit din fire purpurii și fire de aur.

— Aud un tropăit, spuse Louis. Piciorul înlănțuit al unei sălbăticiuni uriașe. Tropăie, tropăie, tot tropăie.

— Uite pânda de păianjen din colțul balconului, spuse Bernard. Sunt prinse în ea picături de apă, stropi de lumină albă.

— Stau adunate frunze în jurul ferestrei, ca niște urechi ciulite, spuse Susan.

— O umbră cade pe cărare, spuse Louis, parc-ar fi un cot îndoit.

— Insule de lumină plutesc în iarbă, spuse Rhoda. Au căzut printre ramurile copacilor.

— Ochii păsărilor scânteiază în adâncul bolților, printre frunze, spuse Neville.

— Lujerele sunt acoperite cu peri scurți și aspri, spuse Jinny, și în ei s-au prins stropi de apă.

— O omidă stă încovoiată ca un inel verde, și labele boante par crestate în el, spuse Susan.

— Melcul își trage ghiocul cenușiu peste potecă și lasă în urma lui firele de iarbă culcate la pământ, spuse Rhoda.

— Lumini de foc joacă pe pajiști, rășfrânte de sticla ferestrelor, spuse Louis.

— Calc pe pietrele reci, spuse Neville. Sub tălpi o simt deslușit pe fiecare, rotundă sau tăioasă.

— Dosul mâinilor mele e fierbinte, spuse Jinny, dar palmele-mi sunt lipicioase, jilave de rouă.

— Auzi cum cântă cocoșul, spuse Bernard, ca o zvâcnire de apă roșie și dură în alba maree.

— Sus-jos, de o parte și de alta, cântă păsări, în preajma noastră pretutindeni, spuse Susan.

— Sălbăticiunea bate din picior; elefantul cu piciorul în lanțuri; namila bate din picior pe țărmul mării, spuse Louis.

— Uite casa, spuse Jinny, cu obloanele albe la toate ferestrele.

— Din robinetul de la bucătărie începe să curgă apă rece peste heringul din castron, spuse Rhoda.

— Pe-ntinderea pereților sunt crăpături de aur, spuse Bernard, iar sub ferestre văd, ca niște degete, umbrele albastre ale frunzelor.

— Doamna Constable își trage acum pe picior ciorapii groși și negri, spuse Susan.

— Când se înalță fumul, somnul se destramă pe acoperiș, ca vârtejuri ușoare de ceață, spuse Louis.

— Păsările cântau la început în cor, spuse Rhoda. Se deschide ușa bucătăriei. Își iau zborul. Își iau zborul, împrăștiindu-se ca un pumn de semințe. Doar una cântă, singură, lângă fereastra dormitorului.

— Pe fundul cratiței se formează bășici, spuse Jinny. Apoi se înalță, repede, tot mai repede, într-o înlănțuire argintie, spre fața apei.

— Pe o scândură de lemn, Biddy curăță solzii de pește cu un cuțit știrb, spuse Neville.

— Fereastra sufrageriei e acum de un albastru întunecat, spuse Bernard, iar aerul tremură deasupra hornurilor.

— O rândunică s-a lăsat pe paratrăsnet, spuse Susan, și Biddy a trântit găleata pe lespezile din bucătărie.

— Se-aude prima bătaie a clopotului bisericii, spuse Louis. Apoi urmează celelalte; unu, doi; unu, doi; unu, doi.

— Uite fața de masă fluturând de-a lungul mesei, spuse Rhoda. Acum au apărut discuri de porțelan și, lângă fiecare, dungi de argint.

— Dintr-odată îmi bâzâie o albină lângă ureche, spuse Neville. Iat-o; ba nu mai e.

— Ard, tremur de frig, spuse Jinny, ies din soare, intru în umbră.

— Au plecat cu toții acum, spuse Louis. Sunt singur. Au intrat în casă pentru micul dejun și m-au lăsat aici lângă zid, printre flori. E foarte devreme, lecțiile n-au început încă. Fiecare floare, de cum o privesc, e ca o pată de lumină în adâncurile verzi. Fiecare petală e un arlechin. Tulpinile se înalță din adâncurile negre. Florile înoată ca niște pești de lumină pe apele sumbre și verzi. Țin în mână o tulpină. Eu sunt tulpina. Rădăcinile mele se întind în jos către adâncurile lumii, străpungând pământ uscat ca lutul ars și pământ umed, printre vine de plumb și de argint. Sunt alcătuit numai din fibre. Toate zguduiriile mă pătrund, iar povara pământului îmi apasă coastele. Aici sus, ochii mei sunt frunze verzi și oarbe. Sunt un băiețel cu pantaloni de flanel cenușiu, am o curea cu o cataramă de alamă în formă de șarpe, aici sus. Acolo jos ochii mei sunt ochii fără pleoape ai unei figuri

de piatră, într-un deșert de lângă Nil. Văd femei care trec cu urcioare roșii spre râu. Văd cămile cu pas legănat și bărbați cu turbane. Aud în preajma mea pași apăsați, freamăt și foșnet.

Aici, aproape, Bernard, Neville, Jinny și Susan (dar nu și Rhoda) iau spuma răzoarelor de flori cu plasele de fluturi. Strecoară aerul să prindă fluturii de pe corola florilor clătinate. Mătură fața lumii. Plasele lor sunt pline de aripi care bat. Mă strigă: „Louis! Louis! Louis!“ Dar nu mă pot vedea. Mă aflu de cealaltă parte a gardului viu. Doamne, fă-i să treacă! Doamne, fă să-și așeze fluturii într-o batistă, pe malul apei! Fă să-și numere până la unul fluturii galbeni, fluturii roșii, fluturii albi! Dar fă să nu mă vadă! Sunt verde ca o tișă în umbra gardului viu. Părul meu e făcut din frunze. Rădăcinile mele ajung până în miezul pământului. Trupul meu e o tulpină. Strâng tulpina între degete. Din gura ei mustește un strop vâscos care sporește încetul cu încetul. Iată, văd ceva trandafiriu trecând prin dreptul frunzișului. Iată, raza unei priviri se strecoară prin el. Raza acestui ochi mă izbește. Sunt un băiețel cu pantaloni de flanel cenușiu. Și ea m-a găsit. Mă lovește ceva peste ceafă. Sărutarea ei. Totul zboară în țandări.

— După micul dejun alergăm prin grădină, spuse Jinny. Am văzut că frunzele gardului viu se mișcă în dreptul unui răriș. Mi-am zis: „E o pasăre în cuibul ei“. Am dat frunzele la o parte și am privit; dar nu erau nici pasăre, nici cuib. Frunzele se tot mișcau. Mi s-a făcut frică. Am luat-o la fugă, am trecut de Susan, de Rhoda, de Neville și de Bernard, care stăteau de vorbă în atelierul cu unelte. Fugeam și strigam, tot mai tare, mereu mai tare. Cine mișcă oare frunzele? Cine-mi mișcă inima, cine-mi mișcă picioarele? Și m-am năpustit acolo, printre frunze, și te-am văzut, verde ca un tufiș, ca o creangă, pe tine, Louis, neclintit, cu ochii ațintiți. „O fi

murit?“ m-am întrebat și-am început să te sărut; sub rochia mea roz, inima mi se zbătea ca frunzele care se mai clatină o vreme chiar dacă nimic nu le mai stârnește. Acum simt miros de mușcate; simt miros de pământ gunoit. Dansez. Mă înfloară unde mărunte. Sunt ca un năvod de lumină aruncat asupra ta. Un năvod tremurător asupra ta, învăluindu-te.

— Printre frunze, spuse Susan, am văzut-o cum îl sărută. Mi-am ridicat capul din florile din ghiveci și am privit printre frunze. Am văzut-o cum îl sărută. I-am văzut, pe Jinny și pe Louis, sărutându-se. Acum am să-mi înfășor deznădejdea în batistă. O s-o răsucesc strâns, făcând-o ghem. O să mă duc în pădurea de fagi, singură, până nu încep lecțiile. Nu vreau să stau la o masă, făcând adunări. Nu vreau să stau lângă Jinny și lângă Louis. O să-mi iau durerea cu mine și o s-o aștern peste rădăcini, sub fagi. O s-o cercetez cu luare-aminte și o s-o țin între degete. Nu mă vor găsi. O să mănânc alune, și o să caut ouă printre măracini, și o să port părul strâns, și o să dorm sub gardurile vii, și o să beau apă din șanțuri și o să mor acolo.

— Susan s-a furișat pe lângă noi, spuse Bernard. Am trecut prin fața atelierului cu batista făcută ghem. Nu plângea, dar ochii ei, care sunt atât de frumoși, erau îngustați ca ochii pisicii când stă să sară. O să mă iau după ea, Neville. O să mă iau ușurel după ea, să-i fim aproape, eu și curiozitatea mea, s-o alin când mânia i se va dezlănțui și va gândi: „Sunt singură“.

Iat-o cum străbate câmpul, legănându-se, nepăsătoare, ca să ne-amăgească. Apoi ajunge la vâlcea; crede că n-o vede nimeni; începe să alerge ținându-și pumnii înaintea, încleștați. Ungھیile i se ating strâns, una de alta, în ghemul batistei. Își întinde brațele și se avântă în umbră ca un înotător. Dar a orbit-o lumina, și se poticnește și se trânteste la pământ, pe rădăcinile de sub copaci, unde lumina crește și scade,

crește și scade ca o răsuflare grea. Ramurile se leagă în sus și-n jos. E un loc de neliniște și freamăt. Un loc de întuneric posomorât. Lumină e când și când. E un loc de chin. Rădăcinile alcătuiesc pe pământ un schelet, cu frunze moarte îngămădite prin colțuri. Susan și-a așternut chinul sub copaci. Batista ei e întinsă peste rădăcinile fagilor. Plânge cu hohote, ghemuită unde a căzut.

— Am văzut-o cum îl săruta, spuse Susan. Am privit printre frunze și am văzut-o. A pătruns acolo dansând, învăluită într-o pulbere ușoară de diamante. Iar eu sunt bon-doacă, Bernard, sunt scundă. Ochii mei privesc pământul de aproape și văd insectele din iarbă. Căldura aurie din trupul meu s-a prefăcut în piatră când am văzut-o pe Jinny sărutându-l pe Louis. O să mănânc iarbă și o să mor într-un șanț, în apa cafenie în care au putrezit frunzele moarte.

— Te-am văzut plecând, spuse Bernard. Când treceai pe lângă ușa atelierului, te-am auzit gemând: „Sunt tare amărată“. Am lăsat cuțitul din mână. Făceam cu Neville corăbii de lemn. Și părul mi-e ciufulit pentru că, atunci când doamna Constable mi-a spus să-l perii, am zărit o muscă prinsă într-o pânză de păianjen și m-am întrebat: „S-o salvez? S-o las să fie mâncată?“ Uite-așa ajung întotdeauna târziu. Sunt nepieptănat și mi-e părul plin de talaș. Când te-am auzit plângând, m-am luat după tine și te-am văzut punându-ți pe jos batista făcută ghem, având înnodată în ea întreaga ta mânie, toată ura ta. Dar curând are să treacă. Trupurile noastre sunt cam aproape. Îmi auzi răsuflarea. Și vezi totodată gândacul care poartă în spate o frunză. Dă fuga când încolo, când înapoi, astfel că, în timp ce-l privești, până și dorința ta de a fi stăpână pe un lucru unic (acum este Louis) trebuie să pâlpâie, ca lumina care joacă pe frunzele de fag – iar cuvintele, mișcându-se în adâncul minții tale, au să facă să plesnească ghemul acesta dur, răsucit în batista ta.

— Iubesc, spuse Susan, și urăsc. Doresc un singur lucru. Privirea îmi e aspră. Ochii lui Jinny scapără în mii de licăriri. Ai Rhodei sunt ca florile palide la care vin fluturii seara. Privirea ta, tot mai plină, crește mereu strălucitoare și nu se stinge nicicând. Eu însă am și pornit pe drumul meu. Văd gănganii în iarbă. Deși mama îmi mai împletește și acum ciorapi albi și îmi tivește șorțulețe și sunt copil încă, iubesc și urăsc.

— Dar când suntem alături, aproape, spuse Bernard, cuvintele noastre se topesc unul într-altul. Ne împresoară ceața. Formăm împreună un ținut imaterial.

— Văd gândacul, spuse Susan. Văd că e negru, văd că e verde; eu sunt priponită de câteva vorbe rupte una de alta. Tu scapi însă, te furișezi spre larg; te înalți mereu mai sus, cu ajutorul vorbelor și-al altor vorbe, țesute între ele.

— Acum, spuse Bernard, hai să pornim în cercetare! Iată o casă albă printre arbori! E acolo, departe, mult mai jos decât noi. Ne vom cufunda ca niște înotători care abia ating fundul cu vârful picioarelor. Ne vom cufunda în văzduhul verde al frunzelor, Susan. Goana noastră e o cufundare. Valurile se închid deasupra noastră, frunzele de fag se unesc deasupra capetelor noastre. Uite ceasornicul grajdului și strălucirea de aur a arătătoarelor sale! Uite casa mare, podișurile și piscurile acoperișului ei! Uite-l pe grăjdar bocănind prin curte cu cizmele lui de cauciuc! Ceea ce vedem e Elvedon.

Acum am căzut, printre vârfurile arborilor, pe pământ. Aerul nu-și mai rostogolește pe deasupra capetelor noastre valurile lungi, triste, purpurii. Suntem pe pământ, călcăm pe țărni. Uite gardul viu, tuns scurt, din grădina doamnelor. Aici se plimbă ele la amiază, tăind trandafiri cu foarfeca de grădină. Iată-ne ajunși în pădurea circulată împrejmuită de un zid. Am sosit în Elvedon. Am văzut la răscruci stâlpii indicatori care arătau ca un braț: „Spre Elvedon“. Dar nimeni

n-a fost vreodată aici. Sub ferigile cu miros tare cresc ciuperci roșii. Vezi? Trezim stâncuțele adormite care n-au văzut niciodată chip omenesc, călcăm pe ghinde putrede, roșii de bătrânețe și alunecoase. Un zid dă ocol pădurii; nu vine nimeni aici. Ascultă! E plescăitul unei broaște uriașe, printre tufșuri; e trosnetul unui con preistoric de brad, care a căzut să putrezească printre ferigi.

Saltă-te pe cărămida asta! Privește peste zid! E Elvedon. Doamna aceea, așezată între două ferestre înalte, scrie. Grădinarii mătură peluza cu târnuri uriașe. Noi doi suntem dintre cei care au ajuns aici. Am descoperit un țărâm neștiut. Nu te clinti; dacă ne văd, grădinarii ne împușcă. Ne bat în cuie, ca pe niște dihori, pe ușa grajdului. Uite! Nu mișca! Ține-te bine de ferigile de pe creasta zidului!

— O văd pe doamnă scriind. Îi văd pe grădinari măturând, spuse Susan. Dacă murim aici, rămânem neîngropați.

— Fugi! spuse Bernard. Fugi! Grădinarul cu barbă neagră ne-a văzut! O să ne împuște! O să ne împuște ca pe niște gaițe și-o să ne ținuiască de zid! Suntem în țară dușmană. Ca să scăpăm, trebuie să ajungem în pădurea de fagi. Trebuie să ne ascundem printre copaci. Venind înapoi, am frânt un lăstar. Avem o potecă secretă. Apleacă-te cât poți de mult! Ține-te de mine și nu te uita înapoi! Au să creadă că suntem vulpi. Hai, fugi!

— Acum suntem în siguranță. Putem sta iarăși drepti. Putem să ne întindem brațele sub bolta înaltă, în pădurea aceasta întinsă. Nu aud nimic. Murmură doar undele văzduhului. E doar un porumbel sălbatic care-și caută adăpost în vârful fagilor. Porumbelul bate aerul; porumbelul bate aerul cu aripi țepene.

— Mă uit la tine cum te îndepărtezi făcând fraze, spuse Susan. Cum urci ca sfoara unui balon, tot mai sus printre straturile de frunze, unde nimeni nu te poate ajunge. Cum

zăbovești. Cum mă tragi de fustă, privind înapoi, făcând fraze. Te-ai desprins de mine. Uite grădina! Uite gardul! Uite-o pe Rhoda, pe cărare, legănând petale în găleata ei cafenie!

— Toate corăbiile mele sunt albe, spuse Rhoda. Nu vreau petale roșii de mușcată sau de nalbă. Doresc petale albe care plutesc când aplec găleata. Am acum o flotă care plutește de la un țărm la altul. O să arunc în apă o crenguță, să-i fie plută unui marinar care se îneacă. O să arunc în apă o piatră și-o să privesc cum se înalță bășici de aer din adâncul mării, Neville a plecat și Susan a plecat; Jinny e-n grădina de zarzavaturi și culege coacăze, poate cu Louis. Mai am câteva clipe să stau singură, cât întinde domnișoara Hudson caietele noastre pe masa din clasă. Mai am un scurt răstimp de libertate. Am adunat toate petalele căzute și le-am pus să plutească. În câteva dintre ele am pus stropi de apă. Am să așez aici un vârful de ciucușoară, să fie ca un far. Și-am să înclin găleata cafenie când într-o parte, când în alta, pentru ca navele mele să poată alerga pe valuri. Unele au să se scufunde. Unele au să se zdrobească de țărmuri de piatră. Una singură străbate marea. Aceea e corabia mea. Plutește pe sub peșteri de gheață unde latră foci îmblânite și unde atârnă, ca lanțuri verzi, stalactite. Valurile cresc; crestele se încovoie; uite luminile din vârful catargelor! S-au împrăștiat, s-au scufundat toate, afară de corabia mea care calcă valul, și iese în calea furtunii, și ajunge la insulele unde flecăresc papagalii, iar plantele târătoare...

— Unde e Bernard? întreabă Neville. Mi-a luat briceagul. Eram împreună în atelier și făceam corăbii, și Susan a trecut prin fața ușii. Iar Bernard și-a lăsat corabia baltă și s-a dus după ea, luând cu el briceagul meu cel ascuțit cu care tăiam chilele. Bernard e ca un fir de sârmă retezat care se leagănă, ca un cordon de sonerie rupt care zbârnăie întruna. E ca iarba-de-mare care atârnă afară la fereastră; când umedă,

când uscată. Mă lasă în plata Domnului și se duce după Susan – și dacă Susan va plânge, îi va arăta briceagul meu și îi va spune povești. Lama cea mare e un împărat; lama ruptă e un negru. Nu pot să sufăr lucrurile fără astâmpăr; nu pot să sufăr lucrurile jilave. Nu-mi place hoinăritul și nu-mi place să amestec lucrurile. Acum o să sune clopoțelul și o să ajungem cu întârziere. Trebuie să lăsăm jucăriile. Trebuie să intrăm cu toții împreună. Caietele noastre sunt așezate unul lângă altul pe postavul verde al mesei.

— N-o să conjug verbul, spuse Louis, până nu-l spune Bernard. Tata e bancher în Brisbane, și eu vorbesc cu accent australian. O să aștept și o să-l imit pe Bernard. El e englez. Toți sunt englezi. Tatăl lui Susan e preot. Rhoda nu are tată. Bernard și Neville au părinți de familie bună. Jinny locuiește la Londra cu bunica ei. Uite-i cum își sug tocurile. Uite-i cum își sucesc caietele și cum, privind cu coada ochiului la domnișoara Hudson, numără nasturii violeți de la corsajul ei! Bernard are o crenguță în păr. Susan are ochii roșii de plâns. Amândoi sunt îmbujorați. Eu sunt însă palid; sunt îngrijit, iar pantalonii mei bufanți sunt prinși cu o curea a cărei cataramă e un șarpe de alamă. Știu lecția ca pe apă. Știu mai multe decât o să știe ei vreodată. Știu cazurile și genurile; dacă vreau, pot să știu orice pe lumea asta. Dar nu vreau să mă disting și să spun lecția. Rădăcinile mele, ca ale florilor dintr-un ghiveci, se înfășoară și se răsucesc împrejurul pământului. Nu vreau să mă înalț și să trăiesc în lumina acestui ceasornic mare, cu chipul lui galben și cu tic-tacul lui neobosit. Jinny și Susan, Bernard și Neville parc-ar fi curele împletite anume ca să mă biciuie. Râd de înfățișarea mea îngrijită, de accentul meu australian. Am să încerc acum să-l imit pe Bernard, care tot îngăimă ceva, molcom, pe latinește.

— Sunt albe cuvintele acestea, spuse Susan, ca pietrele pe care le culegi pe țărmul mării.

— Își șfichiuite cozile la dreapta și la stânga în timp ce le rostesc, spuse Bernard. Dau din coadă; bat nervos din coadă; se mișcă prin aer în cete, ba într-o parte, ba în alta, când împreună, când risipite, când laolaltă iar.

— Sunt galbene cuvintele acestea, sunt cuvinte de văpaie, spuse Jinny. Mi-ar plăcea să fiu îmbrăcată în culoarea focului galben, să am o rochie de seară care să bată în galben și în roșu.

— Fiecare timp, spuse Neville, are un alt înțeles. Există o ordine în lume; există distincții, există diferențe în lume, iar eu pășesc pe pragul lor. Căci acesta e doar începutul.

— Domnișoara Hudson, spuse Rhoda, și-a închis cartea. Acum începe teroarea. Ia o bucată de cretă și scrie cifre: șapte, opt, și apoi o cruce, și apoi trage o linie pe tablă. Care-i răspunsul? Ceilalți privesc; privesc înțelegând. Louis scrie; Susan scrie; Neville scrie; Jinny scrie; până și Bernard începe să scrie. Eu însă nu pot să scriu. Văd doar niște cifre. Ceilalți predau rezultatele, unul câte unul. Acum e rândul meu. Dar eu n-am rezultat. Ceilalți au voie să plece. Ies trântind ușa. Domnișoara Hudson pleacă și ea. M-au lăsat singură, să găsesc răspunsul. Cifrele nu mai au acum nici un înțeles. Sensul lor s-a evaporat. Ceasornicul ticăie. Cele două arătătoare sunt două caravane străbătând deșertul. Liniile negre de pe cadran sunt oaze verzi. Arătătorul cel lung a luat-o înainte, să găsească apă. Celălalt se poticnește, chinuit, printre bolovanii fierbinți ai deșertului. O să moară în pustiu. Se trânteste ușa de la bucătărie. Câini vagabonzi latră în depărtare. Ia te uită: cercul cifrei acesteia se umple încet-încet cu timp; cuprinde lumea în el. Încep să desenez o cifră, și lumea e prinsă în cercul ei, dar eu rămân în afară; acum unesc capetele – așa – și închid cercul, îl întregesc. Universul e întreg, iar eu sunt în afara lui, plângând: „Doamne, nu mă lăsa azvârlită pe vecie dincolo de inelul timpului!”

— În sala de clasă, Rhoda se uită ținută la tablă, spuse Louis, iar noi hoinărim pe afară, culegând ici un fir de cimbru, colo o frunză de pelin, în timp ce Bernard ne spune o poveste. Omoplații mei se lipesc unul de altul, ca aripile unui fluturaș. Și, în timp ce privește ținută cifrele de cretă, spiritul ei își găsește lăcaș în albele lor cercuri; spiritul ei străbate prin aceste curbe albe în vid, singur. Cifrele nu au înțeles pentru ea. Nu le poate găsi nici o soluție. Rhoda nu are trup asemenea celorlalți. Iar eu, care vorbesc cu accent australian, și am un tată bancher în Brisbane, eu nu mă tem de ea cum mă tem de ceilalți.

— Acum hai să ne furișăm sub baldachinul de coacăz, spuse Bernard, și să depănăm povești. Veniți să ne mutăm în lumea subpământeană. Să punem stăpânire pe ținutul nostru secret, pe care, ca niște candelabre, îl luminează ciorchini de coacăze, stacojii pe o parte, negre pe cealaltă. Uite, Jinny, dacă ne ghemuim bine, putem să stăm sub baldachinul frunzelor de coacăz și să privim legănarea cădelnițelor. Aici e lumea noastră. Ceilalți merg pe drumul carosabil. Fustele domnișoarei Hudson și ale domnișoarei Curry trec fluturând, ca niște stingătoare de lumânări. Iată ciorapii albi ai lui Susan. Iată sandalele de plajă, mereu curate, ale lui Louis întipărintu-se apăsate pe prundiș. Vin către noi calde adieri de frunze putrezite, de vegetație în descompunere. Suntem de fapt într-o mlaștină; într-o junglă plină de friguri. Uite un elefant alb din cauza viermilor, ucis de o săgeată care l-a nimerit drept într-un ochi. Se zăresc ochii scânteietori ai unor păsări care sar de ici-colo – acvile, vulturi. Ne iau drept arbori căzuți. Ciugulesc o târătoare – o cobră cu glugă –, apoi o părăsesc, brăzdată de o rană supurândă, cafenie, lăsând-o leilor să o calce în picioare. Aceasta este lumea noastră, iluminată de semiluni și de stele de lumină; și petale mari, translucide, acoperă deschizăturile ca niște geamuri

violete. Totul este ciudat. Lucrurile sunt enorme sau foarte mărunte. Tulpinile florilor sunt groase ca trunchiurile de stejari. Frunzele sunt înalte ca domurile unor uriașe catedrale. Iar noi suntem niște uriași, întinși aici, și putem face să se cutremure codrii dintr-un capăt în altul.

— Sunt aici, spuse Jinny, aici și acum. Dar curând va trebui să plecăm. Curând domnișoara Curry va sufla în fluier. Va trebui să plecăm. Va trebui să ne despărțim. Te vei duce la școală. Vei avea profesori care poartă cravate albe și cruci prinse pe haină. Iar eu, la o școală de pe Coasta de Est, voi avea o profesoară așezată sub portretul reginei Alexandra. Acolo mă voi duce, ca Susan, ca Rhoda. Sunt doar aici, doar acum. Stăm întinși sub tufele de coacăz și, de câte ori adie vântul, suntem acoperiți de jocul petelor de umbră și lumină. Mâna îmi este ca o piele de șarpe. Genunchii mei parc-ar fi insule trandafirii și plutitoare. Chipul tău e ca un măr învăluit într-o plasă.

— Căldura părește jungla, spuse Bernard. Frunzele se zbat deasupra noastră ca niște aripi negre. Domnișoara Curry a suflat din fluier pe terasă. Trebuie să ne strecurăm afară de sub umbrarul frunzelor de coacăz și să ne ridicăm în picioare. Ai crenguțe în păr, Jinny. Ai pe gât o omidă verde. Trebuie să ne înolonăm, doi câte doi. Domnișoara Curry ne scoate la plimbare în pas vioi, iar domnișoara Hudson stă în vremea asta la biroul ei, făcându-și socotelile.

— E plicticos, spuse Jinny, să tot mergi pe șosea fără să ai vitrine la care să te uiți, fără să dai peste ochi tulburi de sticlă albastră prinși în pietrele de pavaj.

— Trebuie să ne înolonăm câte doi, spuse Susan, și să mergem în ordine, fără să ne târșăim picioarele, fără să rămânem în urmă, cu Louis în frunte, ca să ne conducă, pentru că Louis e atent, nu e gură-cască.

— De vreme ce trec, spuse Neville, drept prea firav pentru a merge cu ei, pentru că obosesc atât de ușor și apoi mă

îmbolnăvesc, o să profit de ora aceasta de singurătate, de acest răgaz, și o să dau o raită prin preajma casei, să văd dacă pot simți iarăși, stând pe aceeași treaptă a scării, ce am simțit aseară auzind-o pe bucătăreasă prin ușa batantă: tot umbra la sobă, potrivit tirajul, și vorbea despre un mort. L-au găsit cu beregata retezată. Frunzele mărului au încremenit pe cer; luna strălucea puternic; nu eram în stare să-mi ridic piciorul pe treapta următoare. A fost găsit în șanț. Sângele lui gâlgăia în șanț. Obrajii lui parcă erau carne albă de pește. Neîndurarea și înțepenirea aceea se vor chema pentru mine, cât voi trăi, „moarte sub meri“. Deasupra, norii pluti-tori, de un cenușiu palid – și neînduplecatul măr, neînduratul măr cu scoarța de argint dur. Viața mea pulsa în zadar. Eram incapabil să trec dincolo. Mă împiedica un obstacol. „Nu pot să birui acest obstacol fără înțele“, mi-am spus. Ceilalți treceau. Dar suntem osândiți cu toții; ne osândesc merii, mărul necruțător de care nu putem să trecem.

Acum, nici neîndurarea, nici înțepenirea nu mai sunt, iar eu o să-mi continui rondul prin împrejurimile casei, în după-amiaza târzie, în amurg, când soarele așterne pe linoleum pete uleioase și o dâră de lumină îngenuchează frântă pe perete, făcând să pară frânte și picioarele scaunului.

— Am văzut-o pe Florrie în grădina de zarzavat, a spus Susan, când ne-am întors de la plimbare; în jur erau rufe spălate bătute de vânt, pijamale, albituri, cămăși de noapte, toate întinse, umflate de vânt. Iar Ernest o săruta. Lustruise argintăria și avea pe el șorțul de postav verde; și gura îi era strânsă și încrețită ca o pungă, și a luat-o pe Florrie în brațe printre pijamalele bătute de vânt. Era orb ca un taur, iar ea era sfârșită de spaimă, chipul alb îi era împurpurat numai de o rețea de vinișoare. Iar acum, la ceai, deși nu se dau farfurii cu pâine cu unt și cești cu lapte, văd o crăpătură în pământ din care ies șuierând aburi fierbinți; iar ceainicul

gâfâie cum gâfâia Ernest, și eu mă simt ca pijamalele fâlfâind în bătaia puternică a vântului; exact în clipa când dinții mei mușcă din pâinea moale cu unt și sorb laptele dulce. Nu mă înspăimântă nici arșița, nici iarna de gheață. Rhoda visează, sugând o coajă de pâine muiată în lapte; Louis privește peretele din față cu ochii lui verzi puțin bulbucăți; Bernard face cocoloașe de pâine și le zice „oameni“. Neville, cu felul lui îndemânatic și hotărât, a și isprăvit. Și-a făcut sul șervetului și l-a trecut prin inelul de argint. Jinny își rotește degetele pe fața de masă, ca și când ar dansa în soare făcând piruete. Dar pe mine nu mă înspăimântă arșița, și nici iarna de gheață.

— Acum, spuse Louis, ne ridicăm cu toții în picioare. Domnișoara Curry deschide larg pe armoniu cartea neagră. E greu să-ți ții plânsul în timp ce cântăm, în timp ce ne rugăm Domnului să ne ferească de rele în somn, zicând că suntem copilași. Ce dulce e, când suntem triști și tremurăm de neliniști, să cântăm împreună, ușor aplecați, eu spre Susan, Susan spre Bernard, cu mâinile încleștate una în alta, înfricoșați de atâtea lucruri, eu de accentul meu, Rhoda de cifre; totuși hotărâți să biruim.

— Dăm buzna pe scări în sus ca o herghelie de căluți, spuse Bernard, tropăim, facem zarvă unul în spatele celuilalt, să ne vină rândul la baie. Ne înghiontim, ne încăierăm, sărim când sus, când jos din paturile noastre tari și albe. Mi-a venit rândul. Iată-mă!

Doamna Constable, încinsă cu un prosop de baie, ia buretele galben ca lămâia și îl înmoaie în apă; buretele e acum de culoarea ciocolatei; picură; și, ținându-l sus deasupra mea, îl stoarce peste trupul meu înfiorat. Apa curge șiroaie pe jghebul spinării. Senzații ascuțite, ca niște săgeți sclipitoare, țâșnesc de-o parte și de alta. Trupul mi-e învăluit în propria carne caldă. Apa îmi înmoaie șanurile uscate din piele; trupul

meu rece e cuprins de căldură; sub șuvoiul de apă, trupul meu strălucește. Apa vine de sus și mă învăluie ca un țipar. Acum prosoape calde mă înfășoară; mă frec cu ele pe spate, și, sub atingerea lor aspră, sângele meu toarce. Senzații bogate și grele lunecă sub acoperământul minții mele; imaginile zilei cad ca o ploaie deasă; pădurea și domeniul Elvedon; Susan și porumbelul. Curg pe pereții minții mele, șiroiesc împreună, ziua cade ca o cascadă îmbelșugată, grea de lumină. Acum îmi leg, fără să strâng prea tare, pijamaua și mă întind sub pătura ușoară, plutind parcă în stratul subțire de lumină: un val care-și întinde pânză topită asupra ochilor mei. Aud prin ea, de departe, de foarte departe, stinse și îndepărtate, primele sunete ale cerului; roți, câini; strigăte omenești; clopote de biserică, primele sunete ale corului.

— Așa cum, când mă culc, îmi împăturesc rochia și cămașa, spuse Rhoda, îmi împăturesc acum și dorul meu fără speranță de a fi Susan; de a fi Jinny. Dar o să-mi întind degetele de la picioare până o să ating stînghia de fier de la capătul patului. O să mă încredințez, atingând stînghia, că există ceva solid. Nu pot să mă scufund; nu pot cădea în adânc prin pânza subțire. Acum îmi întind trupul pe salteaua precară și plutesc deasupra golului. Mă aflu deasupra pământului. Nu mai stau în picioare, ca să pot fi izbită, vătămată. Totul e moale și suplu. Pereții și dulapurile se albesc și se apleacă, dreptunghiuri galbene deasupra cărora sclipește o pojghiță de sticlă palidă. Gîndul poate acum să se reverse în afară. Mă pot gîndi la armadele mele plutind pe valuri înalte. Nu mai sunt aspre atingeri, nu mă mai lovesc de nimic. Plutesc singură la poalele stîncilor albe. Vai, totuși cad, mă scufund! Acolo e colțul dulapului; acolo e oglinda camerei noastre; numai că se întind, se lungesc. Mă prăbușesc în fulgii întunecați ai somnului; aripile lui groase îmi apasă ochii. Călătorind prin întuneric; văd straturile lungi

de flori, și doamna Constable sosește în fugă, de după tufa de ginerium argintiu ca să-mi spună că a venit mătușa mea să mă ia cu trăsura. Urc; evaderez; botinele mele au tocuri cu arc care mă fac să trec peste vârfurile copacilor. Dar acum am căzut iar în trăsură, la poarta de la intrare; mătușa mea, așezată, leagănă un panaș de pene galbene, iar ochii îi sunt duri ca două bucăți lustruite de marmură. O, vreau să mă trezesc din vis! Ia te uită, e comoda mea. Trebuie să mă smulg din apele acestea. Dar valurile se îngrămădesc deasupra mea. Mă târăsc pe umerii lor mari; mă rostogolesc, mă răstoarnă; zac întinsă printre aceste lumini lungi, aceste valuri lungi, aceste cărări fără capăt pe care oamenii mă hăituiesc neîncetat.

Soarele urca tot mai sus. Valuri albastre, valuri verzi se desfăceau pe țărm în evantaie iuți, cuprinzând în cercuri de apă spinii mărăcinelui de mare, lăsând ici-colo pe nisip ochiuri de lumină. În urma lor rămâneau, abia văzute, cearcăne întunecate. Stâncile, până atunci cețoase, în linii nedeslușite, deveneau dure, brăzdate de crăpături roșii.

Dungi ascuțite de umbră se așterneau pe iarbă, iar roua, jucând pe marginea corolelor și a frunzelor, făcea din grădină un mozaic de scânteii răzlețe, încă nealcătuite într-un întreg. Păsările, cu piepturile bălțate, galbene și roz, slobozeau câte o notă sau două împreună, cu patimă, ca niște patinatori voioși avântați braț la braț, apoi tăceau dintr-odată și se despărțeau, însingurate și mute.

Soarele așternea peste casă raze mai late. Lumina atingea ceva verde în colțul ferestrei și-l prefăcea într-un stei de smarald, o peșteră de un verde curat, ca verdele fructului crud. Lumina ascutea muchiiile scaunelor și ale meselor și însăila cu fir subțire de aur fețele de masă albe. Odată cu creșterea luminii, câte un mugure plesnea, și din el izbucneau flori vârstate cu verde, fremătătoare ca și când efortul de a se deschide s-ar fi prelungit, vibrant, făcându-le să-și izbească limbile plâpânde de pereții lor albi, scoțând un sunet stins de clopoței. Fiecare lucru devenea ușor amorf, ca și când porțelanul farfuriilor și lama de oțel a cuțitelor ar fi fost fluide. Și în vremea aceasta valurile se spărgeau, izbindu-se de țărm cu un zgomot surd de bușteni ce se prăbușesc.

— A venit vremea, spuse Bernard. A venit ziua. Trăsura aşteaptă la poartă. Geamantanul meu plin face să se arcuiască şi mai rău picioarele încovoiate ale lui George. Oribila ceremonie s-a sfârşit, bacşişurile, rostirea unui rămas-bun în hol. Acum, cu noduri în gât, ceremonia despărţirii de mama şi cealaltă ceremonie: strângerea de mână cu tata. Acum trebuie să fac semne cu mâna, să tot fac semne cu mâna, până ce trăsura trece de colţ. Gata, ceremonia s-a sfârşit. Cerul fie lăudat, s-au sfârşit toate ceremoniile! Sunt singur; mă duc la şcoală pentru prima oară.

Toată lumea pare să-şi închine fiecare gest doar acestei clipe; şi pentru ultima oară. Pentru ultima oară. Graba cu care se petrece totul e înspăimântătoare. Toată lumea ştie că mă duc la şcoală, că mă duc la şcoală pentru prima oară. „Băiatul ăsta se duce la şcoală pentru prima oară“, spune, spălând scările, servitoarea. Nu trebuie să plâng. Trebuie să mă uit la ei cu nepăsare. Şi acum iată căscându-se înaintea mea oribilul portal al gării; „ceasornicul cu chip de lună se uită la mine“. Trebuie să fac fraze şi iarăşi fraze şi să aşez astfel ceva rezistent între mine şi căutătura insistentă a servitoarelor, a orologiilor, priviri aţintite, feţe nepăsătoare – altfel o să plâng. Uite-i pe Louis şi pe Neville, îmbrăcaţi în pardesie, ducându-şi valizele, uite-i la casa de bilete. Sunt calmi. Dar arată altfel.

— Uite-l pe Bernard, spuse Louis. E liniștit; nu se simte stânjenit. Merge legănându-și valiza. O să mă țin după Bernard, pentru că lui nu-i e teamă. Suntem târâți de la casa de bilete pe peron, așa cum un puhoi târăște crenguțe și paie, îngrămădindu-le în jurul pilonilor unui pod. Uite locomotiva, puternică, verde-închis, fără gât, numai spinare și crupă, suflând aburi. Impiegatul fluieră; fanionul se apleacă; fără efort, din propriul nostru imbold, ca o avalanșă declanșată de o împingere ușoară, pornim. Bernard își întinde un pled pe genunchi și joacă arșice. Neville citește. Londra se năruie. Londra se înalță, tălăzuiește. Se zbârlesc pe întinderea ei hornuri și turnuri. O biserică albă; un catarg printre clopotnițe. Un canal. Iată spații deschise, cu drumuri de asfalt pe care e ciudat să vezi în clipa aceasta mergând oameni. Iată un deal pe care se înșiră case roșii. Un om trece pe un pod, cu un câine pe urmele lui. Băiatul în roșu se pregătește să tragă într-un cazan. Băiatul în albastru îl dă la o parte cu cotul. „Unchiul meu e cel mai bun țințaș din Anglia. Vărul meu este Maestrul Căinilor de Vânătoare.“ Încep să se laude care mai de care. Dar eu nu mă pot lăuda cu nimic, tata e bancher în Brisbane, iar eu vorbesc cu accent australian.

— După toată zarva asta, spuse Neville, după toată harababura și zarva asta, iată-ne sosiți. E într-adevăr o clipă... Într-adevăr o clipă solemnă. Intru ca un senior în castelul său. Uite-l pe fondatorul nostru: ilustrul nostru ctitor, stând în curte cu un picior ridicat. Îl salut pe ctitorul nostru. Un nobil aer roman plutește deasupra curților interioare de aici. Luminile sunt aprinse în odăi. Acolo sunt probabil laboratoare; dincolo, e o bibliotecă unde o să explorez vigoarea limbii latine, o să pășesc cu pas neșovăielnic peste frazele bine așezate și-o să rostesc hexametree explicite și sonori ai lui Virgiliu, ai lui Lucrețiu; și o să scandez, cu o pasiune care nu e niciodată obscură sau informă, iubirile lui Catul, citind

într-o carte mare, un in-quarto cu margini late. Și, pe lângă asta, voi sta întins pe câmp în mângâierea veselă a firelor de iarbă. O să stau întins, împreună cu prietenii mei, la umbra ulmilor falnici.

Uite-l și pe director. Dar vai, păcat că are darul să-mi stârnească hazul. E slăbănog, e, hotărât lucru, prea lucios și negru, ca o statuie dintr-un parc. Și pe partea stângă a hainei, a hainei sale, întinsă ca o piele de tobă, e prins un crucifix.

— Bătrânul Crane, spuse Bernard, se ridică acum ca să ne țină o alocuțiune. Bătrânul Crane, directorul, are un nas ca soarele la asfințit și un șanț în bărbie ca un ponor împădurit căruia un drumeț i-a dat foc; ca un ponor împădurit pe care-l vezi de la fereastra trenului. Se leagăna nițel, emițând cuvinte formidabile și sonore. Îmi plac cuvintele formidabile și sonore. Doar că vorbele lui sunt prea călduroase pentru a fi sincere. Totuși, în clipa aceasta, e convins de adevărul lor. Și când părăsește sala, bălăbănindu-se cam greoi și năpustindu-se pe ușa batantă, toți profesorii, bălăbănindu-se cam greoi, se năpustesc pe ușa batantă. Asta va fi prima noastră noapte la școală, departe de surorile noastre.

— Prima mea noapte la școală, spuse Susan, departe de tata, departe de casă. Am ochii umflați; mă ustură ochii de lacrimi. Nu pot suferi mirosul de pin și de linoleum. Nu pot suferi tufărișurile pustiite de vânt și lespezile de la toaletă. Nu pot suferi voioșia glumelor și înfățișarea lustruită a tuturor. Mi-am lăsat veverița și porumbeii în grija grădinarului. Ușa bucătăriei se trănțește și alicele ropotesc în frunziș când Percy trage după ciori. Totul e fals, totul e măsluit. În cealaltă parte a odăii, Rhoda și Jinny, îmbrăcate în serj maro, se uită la domnișoara Lambert care șade sub un portret al reginei Alexandra și citește o carte. Văd și o fâșie de broderie albastră lucrată de vreo elevă de demult. Dacă nu-mi strâng buzele, dacă nu-mi strâng degetele pe batista făcută ghem, o să plâng!

— Inelul domnișoarei Lambert, spuse Rhoda, aruncă o lumină violetă și mobilă peste pata neagră de pe foaia albă a cărții cu rugăciuni. E o lumină ca a vinului, o lumină pătimășă. Valizele noastre sunt în dormitoare, despachetate, și-acum stăm îngrămadite laolaltă sub hărțile lumii întregi! Iată pupitre cu călimări îngropate. Aici o să ne scriem temele cu cerneală. Dar aici eu sunt un nimeni. Aici nu am chip. Toată lumea asta îmbrăcată uniform în serj maro mi-a răpit identitatea. Suntem toate dure, fără prieteni. O să caut o față, o calmă față monumentală, și o s-o înzestrez cu atotștiință, și o s-o port la piept ca pe un talisman, și apoi (făgăduiesc) o să găsesc în pădure o vâlcea unde să pot așterne în voie comorile mele ciudate. Acum n-o să mai plâng.

— Femeia asta brună cu pomeții ieșiți, spuse Jinny, are o rochie lucioasă, care face ape ca sideful, o rochie potrivită pentru seară. Vara ar fi bună, dar pentru iarnă mi-ar plăcea o rochie de stofă subțire brodată cu fire roșii, o rochie care să scânteieze în lumina focului. Atunci când luminile ar fi aprinse, mi-aș îmbrăca rochia cu reflexe roșietice, rochia mea subțire ca un voal care mi s-ar înfășura pe trup și s-ar umfla ca un val când aș intra, cu o piruetă, în odaie. S-ar desface ca o floare când m-aș cufunda, în mijlocul camerei, într-un fotoliu aurit. Dar domnișoara Lambert poartă o rochie opacă care-i cade ca o cascadă începând de la jaboul alb ca neaua, cum stă sub portretul reginei Alexandra apăsând cu un deget alb fila cărții. Și ne rugăm.

— Mergem doi câte doi, spuse Louis, în ordine, ca într-o procesiune, și intrăm în capelă. Îmi place întunericul care se așterne asupra noastră când intrăm în sfânta clădire. Îmi place înaintarea aceasta bine orânduită. Ne înșirăm de-a lungul băncilor; ne așezăm. Intrând aici, deosebirile dintre noi se șterg. Îmi place să-l văd pe doctorul Crane cum, legănându-se puțin, dar numai pentru că acesta e ritmul care

se naște din el, urcă în amvon și citește textul zilei dintr-o Biblie deschisă pe spinarea vulturului de bronz. Sunt plin de bucurie. Sufletul meu, dilatându-se, ia forma masivității lui, a autorității lui. El potolește și așază norii de praf care se înalță ca niște vârtejuri în spiritul meu tremurător, stăpânit de agitația aceasta infamă – cum am dansat în jurul pomului de Crăciun când, la împărțirea pachetelor cu daruri, m-au uitat, și femeia cea grasă a spus: „Băiețelul ăsta nu are cadou“, și mi-a dat un drapel englez lucios din vârful pomului, iar eu am plâns de furie – amintiri jalnice. Acum totul e statornic datorită autorității lui, datorită crucifixului pe care-l poartă. Sunt cuprins încet de simțământul că am pământul sub mine, că rădăcinile mele îl străbat mereu, mereu mai jos, până se înfășoară în jurul unui sâmbure tare, în centru. Îmi redobândesc continuitatea, în timp ce el citește. Am devenit un personaj al acestei procesiuni, o spiță a marii roți care, învârtindu-se, mă înalță în cele din urmă, aici și acum. Am fost în întuneric; am fost ascuns; dar când roata se întoarce (în timp ce el citește), mă ridic în această penumbră unde zăresc, dar cu greu, băieți îngenuncheați, coloane de bronzuri memoriale. Aici nu se întâmplă lucruri sălbatice, săruturi din senin.

— Rugăciunile acestei brute, spuse Neville, îmi primejdiesc libertatea. Cuvintele lui, pe care imaginația nu le încălzește, îmi cad în cap reci, ca niște pietre de pavaj, în timp ce crucea aurită i se bălăbăne pe jiletcă. Dogmele sunt înjosite de cei care le rostesc. Râd și-mi bat joc de religia asta tristă, de siluetele astea tremurătoare, chinuite, care înaintează, cadaverice și rănite, de-a lungul unui drum alb umbrat de smochini, în praful căruia se tăvălesc băieți despuiați și unde burdufuri umflate de vin atârnă în ușa tavernelor. Am fost cu tata la Roma, de Paște; imaginea tremurătoare a Maicii Domnului era purtată poticnit pe străzi; trecea Isus, plin de răni, într-o raclă de sticlă.

Acum o să mă aplec într-o parte, făcându-mă că-mi scar-pin coapsa. Așa o să-l văd pe Percival. Uite-l stând acolo drept, între cei mici. Răsufală cam greu. Are nasul drept, iar ochii lui albaștri și ciudat de inexpressivi stau ațintiți cu păgână indiferență asupra stâlpului din fața sa. Ar fi un excelent epitrop. Ar trebui să aibă o nuia ca să-i bată pe copiii cu purtări necuviincioase. E aliat cu inscripțiile latine de pe bronzurile funerare. Nu vede nimic; nu aude nimic. E departe de noi, pierdut într-o lume păgână. Dar ia te uită – se plesnește cu palma peste ceafă. Pentru un gest ca acesta te îndrăgostești fără leac de cineva, pentru toată viața. Dalton, Jones, Edgar și Bateman se plesnesc și ei cu palmele peste ceafă. Numai că lor nu le stă bine.

— În sfârșit, spuse Bernard, gata cu mârâitul. Gata cu predica. Doctorul Crane a izbutit să prefacă în pulbere dansul fluturilor albi din prag. Glasul lui aspru și păros seamănă cu o bărbie nerasă. Acum se întoarce la locul său împleticindu-se ca un marinier beat. E un mers pe care toți ceilalți profesori vor încerca să-l imite; dar, fiind firavi, fleșcăiți și purtând pantaloni gri, vor izbuti doar să se facă de râs. Nu-i disprețuiesc. În ochii mei maimuțările lor apar vrednice de milă. Notez faptul, împreună cu multe altele, în carnetul meu de însemnări, pentru a mă referi la el cândva. Când voi fi mare, voi purta la mine un carnet de însemnări – un carnet gros, cu multe pagini, clasat metodic în ordine alfabetică. Îmi voi înregistra însemnările în această ordine. La P va intra „pulbere de fluturi“. Dacă, în romanul meu descriu lumina soarelui pe un pervaz de fereastră, voi căuta la P și voi găsi pulbere de fluturi. Îmi va fi de folos. Arborii „umbresc fereastră cu degete verzi“. Îmi va fi de folos. Dar vai, un fleac mă distrage – o șuviță de păr răsucită ca o acadea, cartea de rugăciuni legată în fildeș a Celiei. Louis e în stare să contemple natura, fără să clipească, ceasuri întregi. Eu mă pierd

curând dacă nu mi se vorbește sau nu-mi vorbesc. „Spiritul meu, lac nefrământat de vâsle, unduiește molcom și amorțește curând într-o adormire lunecoasă.“ Îmi va fi de folos.

— Acum ieșim din templul acesta răcoros pe terenurile galbene de joc, spuse Louis. Și, cum astăzi avem o jumătate de zi liberă (e ziua de naștere a ducelui), ne vom întinde în ierburile înalte, în timp ce ceilalți vor juca crichet. De-aș putea fi printre „ceilalți“, nu m-aș da în lături: mi-aș încheia jambierele și aș păși de-a lungul terenului în fruntea echipei. Uite cum îl urmează toți pe Percival! E greoi. Străbate cu stângăcie terenul, prin iarba înaltă, spre locul unde se înalță ulmii aceia mari. E măreț ca o căpetenie medievală. O dâră de lumină pare să se aștearnă în urma lui pe iarbă. Iată: noi toți mășăluim după el, noi, slujitorii lui credincioși, ca să fim nimiciți ca oile, căci el de bună seamă va risca o expediție disperată și va muri în luptă. Inima mi se înăsprește; îmi roade coșul pieptului ca o pilă cu două muchii; una, că îi ador măreția, cealaltă, că-i disprețuiesc rostirea tărăganată – eu care îi sunt cu atât superior – și sunt gelos.

— Și acum, spuse Neville, să începă Bernard. Să-și bolborosească poveștile, în timp ce stăm culcați în iarbă. Să descrie ceea ce am văzut cu toții, în așa fel încât lucrul acela să devină elementul unei povestiri. Bernard spune că există mereu câte o poveste. Eu sunt o poveste. Louis e o poveste. Există povestea micului lustragiu, povestea omului cu un singur ochi, povestea femeii care vinde melci de mare. Bolborosească-și înaintea povestea în timp ce eu, întins pe spate, privesc prin tremurul ierbii siluetele cu picioare țepene ale jucătorilor cu jambiere. Parcă lumea întreagă ar curge și s-ar mlădia – pe pământ arborii, în cer norii. Privesc în sus, printre arbori, privesc cerul. Meciul pare să se desfășoare acolo. Vag, printre norii moi și albi, aud strigând: „Hai, fugi!“ sau: „Cum e asta?“ Norii, despieptănați de briză, pierd

smocuri din substanța lor albă. De s-ar putea statornici pentru veșnicie albastrul acesta; de-ar putea rămâne pentru totdeauna adâncitura asta în pământ; de-ar putea sta pe loc clipa de acum...

Dar Bernard vorbește, vorbește mereu. Se înalță mereu, ca dintr-un clocot imagini. „Ca o cămilă“... „ca un vultur“. Cămila e un vultur; vulturul, o cămilă; căci Bernard e ca un capăt tremurător de sârmă, slobod, dar atrăgător. Da, căci, atunci când vorbește, când face comparațiile lui năstrușnice, parcă te simți fără pondere. Plutești și tu, ca și când ai fi o bășică de aer din clocotul lui; te simți descătușat; am scăpat, îți spui. Până și puștii bucălați (Dalton, Larpent și Baker) simt același abandon. Le place mai mult decât crichetul. Înhață frazele pe măsură ce ele ies la suprafață. Lasă firele ușoare de iarbă să le gâdile nasul. Și apoi toți îl simțim pe Percival întinzându-se greoi printre noi. Ciudatul său hohot pare să consfințească râsul nostru. Iată-l însă, acum s-a rostogolit în iarba adâncă. Cred că mestecă un fir de iarbă între dinți. Se plictisește; mă plictisesc și eu. Bernard simte imediat că ne plictisim. Surprind în fraza lui un anume efort, o extravaganță, ca și când ar spune: „Nu“. Percival este întotdeauna primul care simte ceea ce e contrafăcut; și este cât se poate de brutal. Propoziția lui Bernard se pierde, plat, în nisip. Da, a sosit momentul îngrozitor când puterea îl părăsește și când nu mai urmează nici o secvență, iar el se încovoie, copleșit, se joacă liniștit cu un capăt de sfoară și apoi tace brusc, rămânând cu gura deschisă, ca și când ar sta să izbucnească în plâns. Printre chinurile și pustiirile vieții este deci și asta: prietenii noștri nu sunt în stare să-și termine poveștile.

— Să încerc, spuse Louis, acum, înainte de a ne ridica, înainte de a merge la ceai, să fixez cu un suprem efort clipa aceasta. Trebuie ca momentul acesta să dăinuie cumva. Ne

despărțim; unii se duc la ceai; alții, pe terenul de tenis; eu mă duc să-i arăt domnului Barker lucrarea mea. Din dezbinare, din ură (îi disprețuiesc pe amatorii de metafore – detest intens purtarea lui Percival), spiritul meu spulberat în bucăți este reasamblat de cine știe ce percepție subită. Iau arborii, norii drept martori ai completei mele reconstituiri. Eu, Louis, care o să pășesc pe pământ cei șaptezeci de ani ai vieții mele, sunt născut întreg din ură, din dezbinare. Aici, în acest inel de iarbă, am șezut împreună, uniți de crâncena putere a unei forțe lăuntrice. Arborii unduiesc, norii trec. Se apropie vremea când aceste solilocvii vor fi împrăștiate. N-o să emitem mereu un sunet ca o bătaie de gong, după cum ne izbește o impresie sau alta. Copii, viețile noastre au fost gonguri care, lovite, răsună; văicăreli și lăudăroșenii; strigăte de deznadejde; senzații de lovituri peste ceafă, în grădini.

Iarbă și arbori; vântul călător adie și deschide în frunziș spații goale, albastre, care apoi se închid din nou; vântul suflă și scutură frunzele care apoi revin la locul lor; și noi stăm aici, așezați în cerc, cuprinzându-ne genunchii cu brațele; toate acestea sugerează o altă ordine, mai bună, a cărei rațiune de a fi este veșnică. Simt asta o clipă, și voi încerca diseară s-o fixez în cuvinte, să făuresc un inel de oțel, deși Percival nimicește tot când pleacă cu pasul lui împiedicat și greoi, strivind ierburile, cu plevușca supusă călcându-i pe urme. Și totuși, de Percival am eu nevoie; pentru că Percival, și nu altul, inspiră poezie.

— Câte luni, spuse Susan, câți ani am urcat scările acestea în goană, în zile posomorâte de iarnă, în zile răcoroase de primăvară? Acum e miez de vară. Urcăm să ne punem costumele albe pentru tenis – eu și Jinny, și Rhoda la urmă. Urcând, număr fiecare treaptă, trecând-o la socoteală ca pe ceva pentru totdeauna depășit. La fel, în fiecare seară smulg

din calendar fila cu ziua trecută și o mototolesc. Fac asta ca să mă răzbun, în timp ce Betty și Clara stau îngenunchate. Eu nu mă rog. Mă răzbun pe ziua care a trecut. Îmi vârs ciuda pe imaginea ei. Acum ești moartă, spun, zi de școală, zi nesuferită. Au făcut ca toate zilele de iunie – aceasta e a douăzeci și cincea – să fie lucioase și așezate, cu bățai de gong, cu lecții, cu porunci să te speli, să te schimbi, să mănânci. Ascultăm misionari veniți din China. Gonim în trăsurile de-a lungul aleii asfaltate să asistăm la concerte, prin săli. Trebuie să vizităm galerii de pictură.

Acasă fânul unduiește pe pajiști. Tata stă rezemat de pârelaz, fumând. În casă se trânteste întâi o ușă, apoi alta, după cum suflă pe coridoarele pustii aerul cald al verii. Vreun tablou vechi se clatină poate pe zid. Trandafirul din vază își scutură o petală. Carele de la fermă presară pe garduri smocuri de fân. Toate acestea le văd, le văd mereu când trec pe lângă oglinda de pe palier, cu Jinny înainte și cu Rhoda zăbovind în urma mea. Jinny dansează. Jinny dansează de fiecare dată în hol pe dalele urâte frecate cu sodă, face roata pe terenul de joacă; culege pe furiș o floare și și-o prinde după ureche, iar ochii de cărbune ai domnișoarei Perry ard mocnit de admirație – pentru Jinny, nu pentru mine. Domnișoarei Perry îi e dragă Jinny; și mie mi-ar fi putut fi dragă, dar acum nu-mi e nimeni drag în afară de tata, de porumbeii mei și de veriga pe care am lăsat-o acasă în cușcă, să aibă argatul grija de ea.

— Nu pot să sufăr mica oglindă de pe scări, spuse Jinny. Ne vedem în ea doar până la gât; ne decapitează. Iar buzele mele sunt prea răsfărâte, și ochii mei, prea apropiați unul de altul; mi se văd prea mult gingiile când râd. Capul lui Susan, cu privirea dură, cu ochii ca verdele ierbii, ochi pe care-i vor iubi poezii, spune Bernard, deoarece cad pe o cusătură deasă și albă, îl eclipsează pe al meu; până și chipul

Rhodei, lunar și inexpressiv, își ajunge sieși, ca petalele albe pe care le pune să plutească în găleata ei. Așa că mă strecor pe lângă ele pe scări până la palierul următor, unde atârnă oglinda cea înaltă, în care mă văd întregă. Acum îmi văd și trupul, și capul, căci chiar în rochia aceasta de serj ele formează un întreg unic, trupul și capul meu. Uite, când îmi mișc capul, trupul meu subțire unduiește; chiar picioarele mele gracile unduiesc ca o tulpină în vânt. Pălpâi între chipul rece al lui Susan și chipul vag al Rhodei. Sar ca flăcările care aleargă prin crăpăturile pământului; mă mișc, dansez, nu încetez niciodată să mă mișc, să dansez. Mă mișc cum se mișca frunza gardului viu de care m-am speriat când eram fetiță. Dansul meu se proiectează pe pereții aceștia văruiți, vărğați, impersonali, așa cum joacă lumina focului pe ceainice. Iau foc chiar din ochii reci ai femeilor. Când citesc, o dără roșie aleargă în jurul muchiei negre a manualului. Totuși, nu pot urmări nici un cuvânt de-a lungul schimbărilor sale. Nu pot urmări nici un gând din prezent până în trecut. Nu stau pierdută, ca Susan, cu lacrimi în ochi, amintindu-mi de casă; nici culcată, ca Rhoda, ghemuită printre ferigi, să-mi pătez cu verde șorțul de bumbac roz, visând plante care înfloresc în adâncul mării și stânci printre care peștii se mișcă alene. Eu nu visez.

Acum hai, iute. Să fiu eu cea dintâi care scoate de pe ea veșmintele acestea grosolane. Uite ciorapii albi, curați! Uite pantofii cei noi! Îmi leg părul cu o panglică albă, astfel că, atunci când voi sări prin curte, panglica va fulgera în urma mea ca un pâraiaș de argint; îmi va undui în jurul cefei, dar își va păstra perfect locul. Nici un fir de păr nu-mi va fi răvășit.

— Uite, spuse Rhoda, chipul meu în oglindă, după umărul lui Susan – chipul acesta este chipul meu. Dar, ca să-l ascund, am să mă furișez în spatele ei, pentru că eu nu sunt

aici. Eu nu am chip. Altele au chip. Susan și Jinny au chip; ele sunt aici. Lumea lor e o lume reală. Lucrurile pe care le ridică au greutate. Ele spun Da, ele spun Nu; în vreme ce eu șovăi, mă schimb și pot citi în mine într-o clipă tot. Dacă ele întâlnesc o cameristă, ea le privește fără să râdă. De mine însă râde. Ele știu ce să răspundă când li se adresează cineva. Râd cu adevărat; se înfurie cu adevărat; în timp ce eu sunt silită să mă uit întâi în jur și să fac ce fac alții, așteptându-i să termine.

Uite cu ce siguranță extraordinară își trage Jinny ciorapii, doar ca să joace tenis. E un lucru pe care îl admir. Prefer însă maniera lui Susan, pentru că e mai fermă și mai puțin dornică de a străluci decât Jinny. Amândouă mă disprețuiesc pentru că le imit gesturile; dar uneori Susan mă învață cum să fac un nod, de exemplu, pe când Jinny știe foarte bine anumite lucruri, dar le ține pentru ea. Amândouă au prietene lângă care merg să se așeze. Au secrete despre care sușotesc prin unghere. Eu însă mă atașez numai de nume, de fețe; și le colecționez ca pe niște amulete împotriva dezastrelor. Aleg de prin hol un chip necunoscut, și abia îmi pot înghiți ceaiul, când cea al cărei nume nu-l cunosc șade în fața mea. Mă înăbuș, violența emoțiilor mă aruncă ba ici, ba colo. Mi le închipui pe fapăturile acestea fără nume, fapăturile acestea imaculate, supraveghindu-mă din spatele vreunei tufe. Sar cât mai sus, ca să le stârnesc admirația. Noaptea, în vise, trezesc uimirea lor absolută. Adesea mor străpunsă de săgeți, ca să primesc darul lor de lacrimi. Dacă li se întâmplă să spună sau dacă văd scris pe o etichetă de valiză că ultima vacanță au petrecut-o la Scarborough, întregul Scarborough se transformă în aur, întregul lui pavaj scânteiază. Iată de ce urăsc oglinzile care îmi arată fața adevărată. Singură, adesea mă prăbușesc în neant. Sunt silită să pășesc cu grijă, ca nu cumva să cad de pe muchia lumii în neant.

Sunt silită să mă pocnesc cu capul de porți dure, ca să mă chem înapoi în propriul trup.

— Suntem în întârziere, spuse Susan. Trebuie să ne așteptăm rândul la joc. O să ne tolănim aici, în iarba adâncă, și o să ne prefacem că ne uităm la Jinny și la Clara, la Betty și la Mavis. Dar n-o să ne uităm la ele. Nu pot suferi să privesc jocul altora. O să convertesc în imagini toate lucrurile pe care le detest cel mai mult și o să le îngrop în pământ. Piatra asta sclipitoare este Madam Carlo, și o s-o îngrop adânc, fiindcă se gudură ca să-ți intre sub piele și fiindcă mi-a dat o monedă de șase penny ca să nu îndoii încheietura mâinii când fac game. Am îngropat moneda ei de șase penny. Aș îngropa școala întreagă; sala de gimnastică, sala de clasă; sala de mese care miroase întotdeauna a carne; și capela. Aș îngropa dalele roșii-cafenii și portretele lucioase ale bătrânilor domni – binefăcători, întemeietori de școli. Există câțiva arbori care-mi sunt dragi; cireșul, cu bucăți de rășină limpede pe scoarță; și vederea pe care o ai din pod peste niște dealuri îndepărtate. Fără acestea, aș îngropa totul, așa cum îngrop pietrele astea urâte, semănate de-a lungul acestui țărm sărat, cu digurile și cu turiștii lui. Acasă, valurile sunt lungi de o milă. În nopțile de iarnă le auzim vuietul. Anul trecut de Crăciun s-a înecat un om care era singur în căruța lui.

— Când trece domnișoara Lambert vorbind cu pastorul, spuse Rhoda, ceilalți râd de ea pe ascuns și îi imită cocoșa; totuși, toate se schimbă și devin luminoase. Chiar Jinny sare mai sus când trece domnișoara Lambert. Să presupunem că a văzut margareta asta; floarea are să se schimbe. Oriunde se duce, lucrurile se schimbă sub ochii ei; și totuși, după ce a plecat, lucrul este din nou același. Domnișoara Lambert intră cu pastorul pe portița grădinii ei; și, când ajunge la heleșteu, vede o broască pe o frunză, și broasca se schimbă.

Acolo unde se oprește, ca o statuie într-un boschet, totul în preajmă devine solemn și pălește. Lasă să-i alunece de pe umeri mantaua de mătase cu franjuri și nu mai strălucește decât inelul ei cu piatră violet, inelul de culoarea vinului roșu și a ametistului. Asta e ciudat la oameni când ne părălesc. Când pleacă de la noi, pot să-i însoțesc până la heleșteu și să-i investesc cu maiestate. Când trece domnișoara Lambert, ea face ca margareta să se schimbe; și când taie carnea de vacă, totul se transformă în pâraiașe de foc ce curg la vale. Lună de lună lucrurile își pierd duritatea; chiar trupul meu lasă acum să treacă prin el lumina; șira spinării îmi este moale precum ceara lângă flacăra unei lămpi. Visez; visez.

— Am câștigat jocul, spuse Jinny. Acum e rândul vostru. Trebuie să mă arunc la pământ, palpitând. Nu mai am suflu de atâta goană, de atâta triumf. În trupul meu totul pare limpezit de fugă și de triumf. Sângele meu e, de bună seamă, roșu-aprins, biciuit, se zbate, izbindu-se de coaste. Tălpile mi se înfioară, ca și când mi-ar trece prin venele picioarelor curenți electrici. Văd foarte deslușit fiecare fir de iarbă. Dar pulsul îmi e atât de accelerat sub frunte, îndărătul ochilor, încât totul dansează – plasa, iarba; chipurile voastre fâlfaie dintr-odată ca niște fluturi; copacii par să țopăie: ba sunt sus, ba sunt jos. Nimic nu e ferm, nimic nu e statornic în lume. Totul e vibrație, totul e dans; totul e iușeală și triumf. Numai că, după ce am zăcut singură pe pământul dur, privindu-vă cum jucați, încep să simt dorința de a fi aleasă; de a fi convocată, de a fi chemată departe, de cineva care-a venit în căutarea mea, care e atras către mine, care nu stă despărțit de mine, ci vine spre locul unde mă aflu, în jilțul meu aurit, cu rochia înfioată în juru-mi ca o floare. Ne retragem într-un loc ferit, ne izolăm pe o terasă și stăm de vorbă.

Acum marea scade. Iată, arborii sunt din nou prinși în țărână; valurile sprintene care îmi izbesc coastele bat mai

blând, iar inima mea plutește, ancorată ca o corabie ale cărei pânze alunecă lent în jos, până la puntea albă. Jocul s-a terminat. Trebuie să ne ducem la ceai.

— Ceata de băieți fanfaroni, spuse Louis, s-a dus acum să joace crichet. Au plecat cu toții în încăpătorea lor trăsură cu frână, cântând în cor. Toate capetele se întorc simultan la cotitură, în dreptul tufișului de dafin. Acum se laudă. Fratele lui Larpent a jucat fotbal la Oxford; tatăl lui Smith a totalizat o sută de puncte în meciul de la Lord's. Archie și Hugh; Parker și Dalton; Larpent și Smith; apoi iarăși Archie și Hugh; Parker și Dalton; Larpent și Smith – numele se repetă; numele sunt mereu aceleași. Sunt cercetașii, sunt crichetiștii, sunt membrii Societății de Istorie Naturală. Se grupează mereu câte patru și mășăluiesc în formație, cu insigne la chipiu; salută simultan când trec pe lângă silueta comandantului lor. Ce maiestuoasă e ordinea lor, ce frumoasă le e supunerea! Dacă i-aș putea urma, dac-aș putea fi cu ei, aș sacrifica tot ce știu. Pe de altă parte, lasă în urma lor fluturi care tremură, cu aripile smulse; aruncă în colțuri batiste murdare, făcute ghem și pline de cheaguri de sânge. Îi fac pe băieții mai mici să plângă pe coridoarele sumbre. Au urechi mari și roșii, care nu le încap sub caschete. Totuși, ca ei am vrea să fim, eu și Neville. Îi privesc cu invidie cum pleacă. Ascuns după o perdea, observ cu desfătare cum se mișcă în același ritm. Dacă picioarele lor le-ar întări pe ale mele, cum aș mai alerga! Dacă aș fi fost cu ei, aș fi câștigat meciuri de crichet, și aș fi vâslit în întreceri importante, și aș fi galopat ziua întreagă, cu ce glas de tunet aș intona cântece când bate miezul nopții! Ce torent de cuvinte mi-ar țâșni din gât!

— Percival a plecat, spuse Neville. Nu-i stă mintea decât la meci. N-a făcut nici un semn cu mâna în clipa când

trăsura a cotit, în dreptul tufei de dafin. Mă disprețuiește pentru că sunt prea slab ca să joc (și totuși e întotdeauna pre-venitor cu mine din cauza șubrezeniei mele). Mă disprețuiește pentru că nu-mi pasă dacă ei au să câștige sau nu, decât în măsura în care îi pasă lui. Îmi acceptă devoțiunea; acceptă dăruirea mea tremurândă, de bună-seamă slugarnică, amestecată cum este cu dispreț pentru mintea lui. Căci el nu poate citi. Totuși, când, întins în iarba înaltă, îi citesc din Shakespeare sau din Catul, Percival înțelege mai mult decât Louis. Nu cuvintele – dar ce sunt cuvintele? Nu m-am deprins eu oare să fac versuri, să-i imit pe Pope, pe Dryden, chiar pe Shakespeare? În schimb, nu sunt în stare să stau toată ziua în soare cu ochii pe minge; nu pot simți zborul mingii prin trupul meu și să mă gândesc numai la minge. Toată viața mă voi agăța de soarta cuvintelor. Totuși, n-aș putea trăi în preajma lui, nici n-aș fi în stare să-i îndur stupiditatea. Se va îngrășa și va sforăi. Se va însura, și vor avea loc scene de tandrețe la micul dejun. Acum însă e tânăr. Nimic, nici un fir, nici o foaie de hârtie între el și soare, între el și ploaie, între el și lună când e culcat, gol, ghemuit, fierbinte, pe patul lui. Acum, în timp ce ei străbat șoseaua în trăsură, pe chipul lui se ivesc pete galbene și roșii. O să-și lepede haina și o să stea cu picioarele depărtate, cu mâinile pregătite, atent la poartă. Și-o să se roage: „Fă, Doamne, să câștigăm!” Un singur lucru îl va preocupa: victoria echipei lui.

Cum aș putea merge și eu cu trăsura să joc crichet? Numai Bernard poate merge, dar Bernard întârzie prea mult. El e întotdeauna în întârziere. Firea lui incorigibil visătoare îl împiedică să meargă cu ei. În timp ce se spală pe mâini, se oprește să spună: „E o muscă prinsă în plasa asta de păianjen. S-o salvez? Să-l las pe păianjen s-o mănânce?” Îl umbresc nenumărate nedumeriri, altfel ar merge cu ei să joace crichet și ar zăcea în iarbă, privind cerul, și ar începe să fugă după

ce mingea ar fi de mult lovită. Dar îl vor ierta, pentru că le va spune o poveste.

— Au pornit jocul, spuse Bernard, iar eu am sosit prea târziu ca să-i însoțesc. Puștii ăștia groaznici, care sunt de altfel atât de frumoși, pe care tu, Neville și Louis îi invidiați atât de mult, au pornit la joc cu capetele întoarse în aceeași direcție. Eu sunt însă insensibil la aceste distincții profunde. Degetele îmi alunecă peste claviatură fără să deosebească clapele albe de cele negre. Archie totalizează cu ușurință o sută de puncte; eu, din an în Paște, când am noroc, abia totalizez cincisprezece. Dar care e deosebirea dintre noi? Ai răbdare, Neville; lasă-mă să vorbesc! Imaginile urcă la suprafață ca bășicile de argint de pe fundul unei cratițe; imagini peste imagini. Nu pot sta locului cu o carte, ca Louis, cu sălbatică stăruință. Trebuie să deschid mica mea trapă și să las să iasă lanțurile de fraze în care îmbin tot ce se petrece, astfel că sentimentul incoerenței e înlocuit de cel al unei legături sinuoase care unește ușor lucrurile. O să vă spun povestea doctorului.

Când, după rugăciune, doctorul Crane iese, cu pas legănat, printre aripile ușii batante, pare convins de imensa lui superioritate; și, în fond, Neville, nu putem tăgădui că plecarea lui ne lasă nu numai cu un sentiment de ușurare, dar și cu un sentiment de lipsă, ca după extracția unui dinte. Acum să-l urmărim! Trece greoi prin ușa batantă și se îndreaptă spre apartamentul său. Să ni-l închipuim dezbrăcându-se în cabina sa, acolo, deasupra grajdurilor. Își desface jartierele (să nu ne temem de amănuntul trivial, de amănuntul intim). Apoi, cu un gest caracteristic (expresiile astea gata făcute sunt greu de evitat, dar, în cazul lui, par totuși adecvate), scoate monedele de argint, le scoate pe cele de aramă din buzunarele pantalonilor și le așază, în grămăjoare, pe masa de toaletă. Cu mâinile odihnind pe brațele fotoliului, meditează

(aceasta e clipa lui de intimitate cu sine; acum trebuie să încercăm să punem mâna pe el): să treacă puntea trandafirie care duce în dormitor sau să n-o treacă? Cele două camere sunt unite printr-o punte de lumină trandafirie, proiectată de lampa de la căpătâiul patului în care doamna Crane stă întinsă, cu părul răsflat pe pernă, și citește un volum franțuzesc de memorii. Citind, își trece mâna pe frunte cu un gest deznădăjduit, ca și cum s-ar lăsa în voia sorții, și oftează: „Cum, numai atât?” – comparându-și viața cu a unei ducese franceze. Peste doi ani, își spune directorul, o să ies la pensie. O să mă instalez la țară, în vest, și-acolo o să tund garduri de tisă. Aș fi putut fi amiral; sau judecător; nu dascăl. „Oare ce forțe”, se întreabă el privind țintă la flacăra de gaz, cu umerii bolțiți mai puternic decât îi știm noi (e în cămașă, nu uita), „ce forțe m-au adus aici? Ce neiertătoare forțe?” se gândește intrând în cadența frazelor lui solemne, în timp ce privește peste umăr pe fereastră. E o noapte vijelioasă; crengile castanului se vânzolesc în sus și în jos. Stele scânteiază printre ele. „Ce vaste forțe ale binelui și ale răului m-au adus unde sunt?” se întreabă, și vede cu tristețe că scaunul a ros o mică gaură în puful purpuriu al covorului. Și stă așa, acolo, răsucindu-și brațele. Dar povestirile care îi urmăresc pe oameni în camerele lor particulare sunt dificile. Nu pot continua povestirea asta. Mă joc cu un capăt de sfoară; zdrăngănesc patru-cinci monede în buzunarul pantalonilor.

— Când le începe, spuse Neville, poveștile lui Bernard mă amuză. Dar când le oprește într-o poticnire absurdă și rămâne cu gura căscată, frământând între degete o bucățiță de sfoară, devin conștient de singurătatea mea. Pe toți îi vede în contururi neprecise. De aceea nu-i pot vorbi despre Percival. Nu pot expune pasiunea mea violentă și fără sens înțelegerii lui pline de simpatie. Ar face și din asta „o povestire”. Mie îmi trebuie ceva a cărui gândire să lovească, așa cum

lovește securea în trunchiul gros; cineva pentru care culmea absurdității să fie sublimă, iar un șiret de pantof, adorabil. Cui i-aș putea dezvălui focul patimii mele? Louis e prea rece, prea universal. Nu se află o astfel de faptură – aici, pe sub arcadele acestea cenușii, printre porumbeii cu viers de jale, printre jocurile voioase și printre tradiții și emulații, organizate toate cu atâta pricepere, pentru a preveni sentimentul de singurătate. Totuși, chiar când mă plimb, mă lovesc pe neașteptate presimțiri despre ce va fi să fie. Ieri, când treceam pe lângă ușa deschisă care dă în grădina particulară, l-am văzut pe Fenwick cu ciocanul ridicat. Aburul unui ceainic se înălța din mijlocul pajiștii. Erau acolo straturi de flori albastre. Atunci a coborât deodată asupra mea un simțământ obscur, mistic, de adorație și deplinătate, care a triumfat asupra haosului. Nimeni nu m-a văzut stând așa, încordat și pătimaș, dinaintea ușii deschise. Nimeni nu bănuia nevoia mea de a-mi dărui făptura unui singur zeu; și apoi să mă nărui și să dispar. Ciocanul a lovit; viziunea s-a destrămat.

Să mă duc să caut umbra unui copac? Să părăsesc sălile de clasă, bibliotecile și pagina mare și îngălbenită de pe care îl citeșc pe Catul, să fug spre pădure și spre câmpie? Să mă plimb pe sub fagi ori să hoinăresc pe maluri, unde crengile se îmbină strâns, în oglinda apei, ca degetele unor îndrăgostiți? Dar natura prea e numai verdeață, prea e searbădă. E făcută doar din sublim, din vaste întinderi, din apă și frunze. Încep să doresc foc în vatră, intimitate și prezența unei singure făpturi.

— Încep să doresc, spuse Louis, să coboare noaptea. Așa cum stau aici, cu mâna pe ușa de stejar lustruit a domnului Wickham, mă cred prietenul lui Richelieu sau ducele de Saint-Simon întinzând regelui o cutie cu tutun de prizat. E privilegiul meu. Cuvintele mele de spirit „aleargă la curte ca flăcări răătăitoare“. De admirație, ducesele își smulg

pietrele de smarald de la cercei. Dar focurile acestea de artificii se aprind mai bine pe întuneric, în cămăruța mea de dormit. Acum nu sunt decât un băiat cu accent colonial, cu palma apăsată pe ușa de stejar lustruit a domnului Wickham. Ziua a fost plină de umilințe și de triumfuri, pe care le-am tănuțit, de teamă să nu izbucnesc în răs. Sunt cel mai bun elev al școlii. De când se lasă întunericul, ignor trupul acesta care nu e de invidiat – nas mare, buze subțiri, accent colonial –, și nemărginirea devine lăcașul meu. Atunci mă aflu în tovărășia lui Virgiliu și a lui Platon. Atunci sunt ultimul descendent al uneia dintre familiile alese din Franța. Dar sunt și acela care își va impune să părăsească meleagurile acestea bătute de vânturi și luminate de lună și rătăcite în miez de noapte, ca să înfrunte uși de stejar lustruit. În viață – cerul facă să nu fie lungă – voi realiza o uriașă îmbinare a celor două nepotriviri atât de evidente, atât de hidoase. Cu prețul suferinței mele o voi face. Acum voi bate la ușă. Voi intra.

— Am rupt toate filele lunii mai și lunii iunie, spuse Susan, și douăzeci de file din luna iulie. Le-am rupt și le-am făcut ghem, așa încât nu-mi mai stăruie decât ca o greutate sub coastă. Au fost zile schiloade, ca fluturi de noapte pe care aripa ofilită nu-i ajută să zboare. N-au mai rămas decât opt zile. După opt zile, voi coborî din tren și mă voi afla pe peron la ora șase și douăzeci și cinci. Libertatea mea își va desfășura pânzele, și toate îngrădirile de aici, care-mi zbârcesc și-mi usucă fința – ceasurile de ordine și disciplină, și îndatorirea de a fi colo sau dincolo exact în clipa când trebuie vor exploda și se vor risipi. Va răzbi dintr-odată lumina zilei când voi deschide ușa vagonului și îl voi zări pe tata cu pălăria lui veche și cu jambiere. O să încep să tremur. O să izbucnesc în lacrimi. Apoi, a doua zi, mă voi trezi în zori. Voi năvăli pe ușa de la bucătărie. Voi umbla prin câmpia pustie. Cai

mari, încălecați de duhuri, vor trece tropotind pe lângă mine și se vor opri fără veste. Voi vedea rândunica atingând în zbor iarba, cu aripa. Mă voi arunca în nisip, pe malul râului, și voi privi peștii care se ȣes prin păpuriș. În palme îmi vor rămâne urmele acelor de brad. Îmi voi desfășura făptura în lumină și voi lepăda tot ce s-a închegat în mine, aici; ceva dur. Căci a crescut ceva în mine, de-a lungul iernilor și al verilor, pe scări, în dormitoare. Nu doresc, ca Jinny, să mă placă oamenii. Nu am nevoie de oameni care să se uite la mine cu admirație, când intru. Doresc să dau și să mi se dea și doresc singurătatea în care să-mi întind tezaurul, bucată cu bucată.

Pe urmă o să mă întorc pe drumuri de ȣară care freamătă sub bolȣi de frunze de nuc. Voi trece pe lângă o femeie care împinge un cărucior plin cu vreascuri; și pe lângă un păstor. Dar nu vom sta de vorbă. Mă voi întoarce prin grădina de zarzavat și voi vedea foile de varză creaȣă, cu ȣinte de rouă pe ele, și voi vedea casa, în mijlocul grădinii, cu pleoapele de perdele lăsate peste geamuri. Voi sui scările până în camera mea și mă voi apleca asupra comorilor mele, încuiate cu grijă în dulap: scoici, ouă, ierburi rare. Îmi voi hrăni porumbii și veveriȣa. Mă voi duce la cuștile câinilor și-mi voi ȣesăla prepelicarul. Și astfel, încetul cu încetul, voi răpune acel ceva dur care mi-a crescut în locul acesta, sub coastă. Dar aici sună mereu clopotul și veșnic se aud pași care merg de colo până colo.

— Nu pot să sufăr întunericul, și somnul, și noaptea, spuse Jinny, și stau întinsă-n pat cu dorul zilei de mâine. Aș dori ca săptămâna întreagă să fie o zi neîntreruptă. Când mă trezesc devreme – mă scoală din somn păsările – stau culcată și pândesc lumina care desprinde din beznă mânele de alamă ale dulapurilor, apoi ligheanul, apoi suportul de prosoape. Pe măsură ce fiecare obiect din încăpere se

deslușește mai limpede, îmi bate și inima mai repede. Simt cum trupul mi-e tot mai viu și cum se colorează în trandafiriu, galben, cafeniu. Îmi trec palmele peste coapse, pe trup. Îi simt rotunjimile și mlădierea. Îmi place să aud gongul care răsună în toată clădirea, și agitația care începe – câte un zgomot, câte un zvon de pași. Uși trântite; curge apa. A început o nouă zi, strig eu, când picioarele îmi ating podeaua. Ziua asta va fi poate ciuntită, neîmplinită. Sunt deseori certată. Mă aflu deseori rușinată pentru lene, pentru că am râs; dar, chiar când domnișoara Matthews mă mustră fiindcă sunt distrată, privirea mi se agață de câte ceva mișcător – o pată de soare poate, un tablou, sau măgărușul care trage pe pajiște mașina de tuns iarbă, sau pânzele unei bărci printre frunzele de leandru –, așa că nu-mi pierd niciodată voia bună. Nimeni nu mă poate împiedica să fac piruete când domnișoara Matthews stă cu spatele la noi, cufundată în rugăciuni.

În curând va veni timpul să părăsim școala și să ne punem rochiile lungi. Seara voi purta coliere și rochii albe fără mâneci. Se vor da serate în încăperi strălucitoare; și un bărbat mă va alege dintre toate și-mi va spune ce n-a mai spus nimănui. Mă va prefera lui Susan sau Rhodei. Va descoperi la mine o însușire anume, ceva deosebit. Dar nu-mi voi îngădui să mă leg de o singură făptură. Nu vreau să fiu ținută, nu vreau să mi se taie aripile. Eu freamăt, mă zbat ca frunza aceea din boschet, când stau pe marginea patului legănându-mi picioarele și când dinaintea mea se așterne o nouă zi, gata să se deschidă. Am cincizeci, șaiszeci de ani de cheltuit. Încă n-am intrat în comoara mea. Acesta e abia începutul.

— Mai sunt ore și ore, spuse Rhoda, până să pot stinge lampa, până să pot sta întinsă în pat, plutind pe deasupra lumii, până când să mă pot scutura de ziua care a fost și să îngădui copacului meu să se înalțe, cu coroana verde fremătând deasupra creștetului meu. Aici nu-i pot îngădui să

crească. Mereu e câte cineva care să-l străpungă cu lovituri. Pun întrebări, mă întrerup, mi-l doboară.

Acum mă voi duce la baie și-mi voi scoate pantalonii și mă voi spăla; dar, în timp ce mă spăl, în timp ce-mi aplec capul deasupra ligheanului, fac să fluture pe umerii mei vălurile țarinei rușilor. Diamantele coroanei împărătești îmi strălucesc pe frunte. Aud vuietul gloatei dușmănoase când pășesc în balcon. Acum îmi frec mâinile cu putere, așa încât domnișoara Cum-îi-Zice să nu mă poată bănuî că arăt pumnul mulțimii înfuriate. „Popor, sunt împărăteasa voastră.“ Atitudinea mea e sfidătoare, neînfricată. Stăpână sunt eu.

Dar visul acesta e un vis firav. Copacul e un copac de mucava. Îl suflă domnișoara Lambert la pământ. E destul s-o văd cum dispare la capătul celălalt al coridorului, ca să mi-l spulbere cu totul. Nu e trainic, nu mă mulțumește visul cu împărăteasa. Acum, după ce a căzut, mă lasă aici, pe coridor, aproape tremurând. Toate în jurul meu par serbede. Mă voi duce în bibliotecă, voi lua o carte, și voi citi, și voi privi; și iar voi citi, și iar voi privi. Uite o poezie despre un gard viu! Voi rățăci de-a lungul lui și voi culege flori de împărăteasă și de gherghiu, palide ca roza de lună, răsură și iederă șerpuitoare. Le voi aduna în mâini și le voi așterne pe pupitrul lustruit. Voi sta pe malul fremătând al râului și mă voi uita la nuferii mari și luminoși; lumina lor, lumina de ape, aruncă raze de lună asupra stejarului care își întindea crengile peste gardul viu. Voi culege flori; le voi împleti într-o singură ghirlandă, le voi strânge la piept și le voi dărui – oare cui? E ceva care-mi oprește în loc valul de viață; un puhoi din adâncuri izbește într-o piedică; se scutură; se frământă; însă un miez tare, în centru, îi ține piept. Ce suferință, ce chin! Mă lasă puterile, mă pierd. Acum, trupul mi se dezmoștește; sunt descătușată, sunt o văpaie. Puhoiul îmi aduce o undă adâncă, marea mănoasă, deschizând stăvilarele, desfăcând

ceea ce stătea în strânsă ghemuire, slobozind toate apele. Cui să-i dăruiesc năvala asta de ape care se revarsă prin mine, prin trupul meu cald, prin trupul meu receptiv? Voi culege flori și le voi dărui cui oare?

Marinari și perechi de îndrăgostiți se plimbă agale pe faleză; autobuze trec huruind de-a lungul digului, îndreptându-se către oraș. Voi dărui cuiva; voi îmbogăți pe cineva; voi restitui lumii frumusețea aceasta. Voi împleti florile într-o singură ghirlandă și, înaintând cu mâinile întinse, le voi dărui – oare cui?

— Am primit, spuse Louis, fiindcă, iată, e ultima zi a ultimului trimestru, ultima zi pentru Neville, pentru Bernard și pentru mine –, tot ce aveau să ne ofere profesorii noștri. Prezentarea a fost făcută: ne-a fost prezentat universul. Ei rămân, noi plecăm. Directorul nostru e un om mare, pe care, dintre toți oamenii, îl respect cel mai mult; mergând puțin legănat printre mesele cu cărți legate, a împărțit scrierile lui Horațiu, ale lui Tennyson, operele complete ale lui Keats și Matthew Arnold, toate cu dedicații potrivite. Respect mâna care le-a dăruit. Vorbește cu desăvârșită convingere. El crede – chiar dacă noi nu credem – în cuvintele lui. Vorbind cu un glas pe care emoția adâncă îl face răstit, ne-a spus cu patimă, cu duioșie că a venit clipa plecării noastre. Ne-a dorit „să plecăm de aici oameni”¹. (Rostite de el, citatele din Biblie sau din *Times* sunt la fel de mărețe.) Unii o vor lua pe o cale, alții, pe altă cale. Unii dintre noi nu se vor mai întâlni. Eu, Neville și Bernard nu vom mai fi laolaltă în locul acesta. Viața ne va despărți. Dar s-au creat între noi anumite legături. Anii copilăriei noastre, anii lipsiți de răspundere au trecut. Dar ne-am făurit verigi. Mai presus de orice, am

---

1 Aluzie la Cartea întâi a Regilor, 4:9. (N. ed.)

moștenit tradiții. De șase sute de ani au tot fost roase de pași lepezile acestea de piatră. Pe zidurile acestea stau scrise numele unor luptători, ale unor oameni de stat și ale câtorva poeți nefericiți (al meu se va afla printre ele). Binecuvântat fie ce e tradiție, ocrotire și îngăduire! Vă sunt atât de recunoscător vouă, oameni cu togă neagră, și vouă, celor morți, care ne arătați calea și care ne ocrotiți; totuși, problema rămâne întreagă. Deosebirea rămân. Dincolo de fereastră se leagănă florile. Văd păsări sălbatice și doruri mai sălbatice decât cele mai sălbatice dintre păsări izbucnesc din inima mea plină de viață. Privirea mi-e neînfrântă; buzele – strânse. Pasărea zboară, floarea se leagănă; dar eu aud neîncetat bubuitul înfundat al valurilor; și sălbăticiunea înlănțuită bate din picior pe malul mării. Bate și tot bate din picior.

— Iată ceremonia de încheiere, spuse Bernard. Ultima dintre ceremoniile noastre. Ne stăpânesc sentimente ciudate. Conducătorul, cu fanionul în mână, e gata să fluiera; trenul, scoțând aburi, e gata să pornească în orice moment. Ai dori să simți, să spui ceva potrivit cu împrejurarea. Mîntea e plină doldora; buzele – gata de rostire. Și atunci, o albină se strecoară înăuntru și zumzăie în jurul buchetului de flori pe care Lady Hampton, soția generalului, îl ține tot timpul la nas, ca să arate cât apreciază atenția care i s-a arătat. Dacă albina are să-i înțepe nasul? Suntem cu toții foarte emoționați; și totuși, nerespectuoși; totuși, ne căim; și am dori totuși să se termine mai repede ceremonia; și totuși, nu am vrea să ne despărțim. Albina ne distrage atenția; zborul ei fără legătură cu ceea ce se întâmplă pare a-și bate joc de seriozitatea noastră. Zboară fără țel, atingând tot ce-i iese în cale; s-a așezat acum pe o garoafă. Mulți dintre noi n-au să se mai întâlnească nicicând. Sunt bucurii care nu ne vor mai desfăta atunci când vom fi liberi să ne culcăm la ce oră vrem sau să veghem cât dorim, când nu voi mai fi nevoit să introduc prin

fraudă capete de lumânare și literatură necuviincioasă. Albina bâzâie acum pe lângă capul marelui nostru director. Larpent, John, Archie, Percival, Baker și Smith – i-am îndrăgit foarte mult. Un singur băiat ținut am cunoscut. Un singur băiat josnic am urât. Când mă uit îndărăt, îmi amintesc cu plăcere de micul dejun, cu pâine prăjită și marmeladă, pe care îl luam, purtându-mă atât de stângaci, la masa directorului. Numai el nu observă albina. De s-ar așeza pe nasul lui, ar alunga-o cu un gest măreț. Uite, și-a plasat și gluma; glasul lui se frânge acum, dar nu de tot. Suntem eliberați definitiv. Eu, Louis și Neville. Ne luăm cărțile lustruite, cu dedicații școlarești scrise mărunț și neciteț. Ne ridicăm în picioare; ne împărșțim; apăsarea s-a ridicat. Albina e acum o găză oarecare, neluată în seamă, care zboară spre beznă, prin fereastra deschisă. Măine plecăm.

— A venit clipa despărțirii, spuse Neville. Iată valizele; iată și trăsurile. Iată-l pe Percival cu gambeta lui. Mă va uita. Va lăsa scrisorile mele să zacă printre arme de vânătoare și câini – și nu va răspunde. Îi voi trimite poezii, și va răspunde poate printr-o carte poștală ilustrată. Dar pentru asta îl iubesc. Îi voi da întâlnire sub un ceas, la o încrucișare de străzi; voi aștepta, și el nu va veni. De aceea îl iubesc. Uituc, aproape cu totul neștiutor de ceea ce se întâmplă, va pieri din viața mea. Iar eu, pe cât de greu de crezut pare, voi pătrunde în viețile altora; acum e poate numai o mică aventură, un preludiu doar. Îmi dau seama de pe acum, cu toate că nu pot suferi maimuțările pompoase ale directorului și emoția lui prefăcută, că se apropie de noi lucruri pe care abia le-am zărit, ca prin ceață. Voi fi liber să intru în grădina în care Fenwick își ridică ciocanul. Cei care m-au disprețuit îmi vor recunoaște suveranitatea. Dar o neînțeală lege a fapturii mele va face să nu-mi fie de ajuns nici suveranitatea, nici puterea; mă voi retrage întotdeauna în singurătate, îndă-

rătul perdelelor, și numai de câteva cuvinte șoptite voi avea nevoie. De aceea plec – îndoit, dar mândru de mine; cu teama intolerabilei suferințe, va trebui, după dureri mari, să izbândesc totuși în ceea ce voi întreprinde, și fără îndoială voi găsi până la urmă ceea ce doresc. Văd pentru ultima oară statuia cucernicului fondator al colegiului, cu porumbelul rotindu-i-se deasupra capului. Se vor roti în veci așa, lăsându-și pe el urmele albicioase, în vreme ce orga va geme, în capelă. Așadar, îmi voi ocupa locul; și, după ce îl voi fi găsit, în colțul compartimentului rezervat pentru noi, îmi voi ascunde o lacrimă, una singură, îndărătul unei cărți; îmi voi feri ochii, ca să observ; ca să privesc un chip, unul singur. E prima zi din vacanța de vară.

— E prima zi din vacanța de vară, spuse Susan. Dar sulul zilei nu s-a desfășurat încă. Nu o voi privi până nu cobor din tren, pe peron, seara. Nu-mi voi îngădui nici s-o adulfec până nu va ajunge la mine mireasma rece și verde a câmpiei deschise. Nu mai sunt câmpiile de la școală; oamenii din lanurile astea lucrează cu adevărat; îndeasă în căruțe fân adevărat; și vacile sunt adevărate, nu vaci de la școală. Dar îmi stăruie încă în nări mirosul de dezinfectant de pe coridoare și mirosul de var al sălilor de clasă. Ochii mei n-au uitat încă luciul sticlos al parchetului. Trebuie să aștept câmpii și garduri vii, păduri și câmpii, și abrupte terasamente de cale ferată smălțuite cu tufșuri de boz, și vagoane de marfă pe linii secundare, și tuneluri, și grădini de suburbie cu femei care întind rufe la aer, și alte câmpii, și copii care își fac vânt cățărați pe poartă, pentru ca toate astea să acopere, să îngroape adânc școala pe care am urât-o.

Nu-mi voi trimite copiii la școală și nici o singură noapte din viață nu mi-o voi petrece la Londra. În gara asta mare, orice zgomot se răsfrânge într-un bubuit care sună a gol.

Lumina e galbenă, parcă s-ar strecura printre obloane. Jinny locuiește aici. Jinny își plimbă câinele pe caldarâmurile astea. Aici oamenii umblă zoriți și tăcuți. Nu se uită decât la vitrine. În mers, capul le saltă tuturor aproape la aceeași înălțime. Firele de telegraf parc-ar fi panglici care leagă străzile între ele. Casele sunt numai sticlă, ornamente și strălucire; văd numai uși de la intrare, perdele de dantelă, numai coloane și trepte albe. Dar am trecut mai departe, am ieșit din Londra; s-au ivit din nou lanurile, și casele, și femeile care întind rufe, și copacii, și câmpiile. Londra e acum ca acoperită de un văl, a pierit, s-a spulberat, s-a prăbușit. Mirosul de dezinfectant și de bradolină începe să-și piardă puterea. Îmi miroase a grâu și a napi. Desfac un pachet învelit în hârtie și legat cu o sforică albă. Găocele de ou îmi alunecă în poală. Oprim în toate gările, descărcând bidoane cu lapte. Văd femei care se sărută și se ajută una pe alta să care coșuri. Acum o să-mi îngădui să mă aplec pe fereastră. Aerul îmi năvălește pe nări, pe gât – aer rece, sărat, cu mirosul câmpurilor de napi. Și iată-l pe tata, întors cu spatele și vorbind cu un țăran. Tremur. Mă înecă plânsul. Uite-l pe tata, cu ghetele lui! Uite-l pe tata!

— Stau ghemuită în colțișorul meu, îndreptându-mă spre nord, spuse Jinny, în expresul care aleargă cu zgomot de tunet, și totuși atât de lin, încât parcă ar turti gardurile vii, parcă ar lungi spinarea dealurilor. Trecem ca fulgerul pe lângă semafoare; și pământul se leagănă puțin, dintr-o parte în alta. Depărtarea se închide pentru totdeauna, într-un punct anume; iar noi tot spintecăm, larg, depărtarea. Stâlpii de telegraf dansează fără încetare de sus în jos; unul e doborât, altul se înalță. Acum, alergând și legănându-se, trenul intră într-un tunel. Un domn închide fereastra. Văd imagini reflectate în sticla lucioasă cu care e căptușit tunelul. Văd cum domnul acela coboară ziarul. Surâde imaginii mele oglin-

dite în geam. Pe dată, trupul meu, după propria voie, se înfioară sub privirea aceea. Trupul meu își are viața proprie. Acum geamul negru e din nou verde. Am ieșit din tunel. Domnul își citește ziarul. Dar trupurile noastre au apucat să-și facă un semn reciproc de încuviințare. Există o mare asociație a trupurilor în care al meu a fost primit acum; a intrat în camera cu jilțuri aurite. Ia te uită: toate ferestrele și perdelele lor albe dansează; iar bărbații care stau la marginea lanurilor de grâu, cu batiste albastre legate în jurul gâtului, sunt pătruși asemenea mie de căldură și de fericire. Unul dintre ei face semn cu mâna, când trecem prin dreptul lui. Grădinile vilelor au pergole și boschete, și tineri în cămăși de vară, suiți pe scări, tund trandafiri. Un om călare străbate câmpia în galop mărunț. Când trecem noi, calul face un salt. Iar călărețul se întoarce și ne privește. Ne avântăm din nou, bubuind, în beznă. Mă reazem de spătar; mă las în voia fericirii; îmi închipui cum, la capătul tunelului, intru într-o cameră cu jilțuri scăldate în lumina lămpilor, și mă cufund într-unul dintre jilțuri, și sunt foarte admirată, și rochia se așterne în valuri în jurul meu. Dar iată că, ridicându-mi privirea, ochii mei întâlnesc ochii unei femei acre, care mă bănuiește că mă las în voia fericirii. Sub privirile ei, trupul mi se închide brusc, cu obraznicie, ca o umbrelă. Îmi fac să înflorească sau îmi închid trupul după voie. Începe viața. Acum intru în comoara mea de zile.

— E prima zi a vacanței de vară, spuse Rhoda. Și acum, când trenul trece pe lângă stâncile roșii, pe lângă marea albastră, semestrul care s-a încheiat definitiv ia, în urma mea, o formă precisă. Îi văd culorile. Iunie a fost alb. Văd câmpiile presărate cu margarete albe, cu rochițe albe. Apoi au venit vântul și tunetele cumplite. Într-una dintre nopți, o stea gonea printre nori, și eu i-am spus: „Tu să-mi duci până la capăt văpaia“. Era în miez de vară, după petrecerea în aer

liber care a fost atât de umilitoare pentru mine. Vântul și furtuna au dat culoare lunii iulie. Tot atunci, cadaverică, înspăimântătoare, se întindea în mijlocul curții băltoaca aia cenușie, când, cu un plic în mână, duceam un mesaj. Am ajuns la băltoacă. N-am fost în stare să trec peste ea. N-am mai știut de mine. „Nu suntem nimic“, mi-am spus, și m-am prăbușit. Parcă mă lua vântul, ca pe un fulg, parcă mă înghițea un tunel. Apoi, cu multă băgare de seamă, mi-am împins piciorul peste baltă. Mi-am sprijinit mâna de zidul de piatră. Am revenit cu mare greutate, trăgându-mă iar în trupul meu pe deasupra golului, pe deasupra băltoacei cenușii, cadaverice. Așadar, asta e viața căreia îi sunt sortită.

Așa că rup din calendar trimestrul de vară. Cu smucituri întrerupte, neașteptate ca salturile timpului, valul vieții își înalță din mare greabănul întunecat. De el suntem înlănțuiți; legați de el, așa cum trupurile osândiților sunt legate de cai sălbatici. Și totuși, am născocit mijlocul de a umple hăul, de a ascunde fisurile. Iată, vine controlorul. La noi în compartiment sunt doi bărbați, trei femei și o pisică într-un coș, și mai sunt eu, cu brațul sprijinit de marginea ferestrei: toate acestea, aici și acum. Călătorim mai departe, ne deschidem drum prin lanuri foșnitoare de grâu auriu. Pe câmpie, femeile rămân mirate că le lăsăm în urmă, la prășitul lor. Suind tot mai sus, trenul înaintează greoi, răsuflă apoplectic. În cele din urmă ajungem în partea cea mai înaltă a regiunii de tufșuri și mărăciniș. Aici trăiesc doar câteva oi sălbatice și câțiva cai pitici, cu păr aspru; totuși, ne bucurăm de tot confortul; avem mese pe care să ne punem ziarele, avem suporturi pentru pahare. Sosim, aducând cu noi aceste dispozitive pe culmea meleagurilor sălbatice. Acum am ajuns în vârf. Liniștea se va închide în urma noastră. Dacă mă uit îndărăt la capul acesta chel, parcă și văd cum se închide liniștea și cum se urmăresc umbrele norilor pe câmpie; da, liniștea se închide la loc după fugara noastră trecere. Toate acestea

sunt parte a clipei de acum; a vacanței de vară. A monstrului care iese din adâncuri și de care suntem legați.

— Am pornit la drum, spuse Louis. Acum stau așa, atâr-nând în gol, nelegat de nimic. Nu ne aflăm nicăieri anume. Străbatem Anglia cu trenul. Anglia alunecă pe lângă fereastră, ba deal, ba pădure, apoi râuri cu sălcii și din nou orașe. Iar eu nu mă îndrept către nici un meleag statornic. Bernard și Neville, Percival, Archie, Larpent și Baker se duc la Oxford sau Cambridge, la Edinburgh, Roma, Paris, Berlin sau la vreo universitate americană. Eu mă duc, doar așa, ca să fac, doar așa, niște bani. Iată de ce o umbră dureroasă, o semnificație usturătoare se aștern asupra măcănișului suflat cu aur, asupra câmpurilor de maci roșii, asupra lanurilor de grâu care își mișcă valul, tălăzuind din margine în margine, fără s-o treacă însă nicidecum. Ziua aceasta e prima dintr-o viață nouă, altă spiță a roții care se înalță. Dar eu trec mai departe, răătăcitor ca umbra păsării. Aș fi pieritor ca umbra peste pajiști, îndată m-aș topi, m-aș cufunda în beznă și m-aș istovi cu ea, în locul unde se întâlnește cu pădurea, de nu mi-aș sili creierul să înalțe alcătuiți îndărătul frunții mele; îmi impun să definesc clipa de față, fie măcar și într-un vers unic, neașternut pe hârtie; îmi impun să însemn măsura asta mărunță în lunga istorie care începe de la Egipt, de pe vremea faraonilor, când femeile duceau la Nil urcioare de lut roșu. Îmi pare a fi trăit mii și mii de ani. Dar, dacă închid ochii, dacă nu reușesc să fixez punctul în care trecutul se îmbină cu prezentul, dacă nu realizez că stau într-un vagon de clasa a treia, plin cu elevi care se duc acasă pentru vacanța de vară, istoria omenirii va fi privată de imaginea unuia dintre momentele ei. Ochiul istoriei, care ar putea vedea datorită mie, se închide dacă, din lene sau din lipsă de curaj, adorm acum, îngropându-mă în bezna trecutului; sau consimt, ca Bernard, să spun povești; sau mă laud așa cum se

laudă Percival, Archie, John, Walter, Lathom, Larpent, Roper și Smith – mereu aceleași nume de băieți laudăroși. Toți se laudă, toți trăncănesc, în afară de Neville, care din când în când își aruncă ochii asupra vreunui roman franțuzesc care întotdeauna se va cufunda în camere cu perne moi și cu foc în cămin, cu multe cărți și cu un singur prieten, în vreme ce eu, cu spinarea încovoiată, voi sta pe scaun într-un birou, îndărătul unei tejghele. Cu timpul mă voi acri și îmi voi bate joc de ei. Îi voi invidia pentru mersul lor neîntrerupt pe drumurile tradiționale, sub umbra tiselor străvechi, în timp ce eu voi sta cot la cot cu orășeni de rând și cu mici funcționari și voi bate caldarâmurile Londrei.

Dar, acum, dezîncarnat, fără sălaș, străbat câmpiile (iată un râu, un om care pescuiește, un turn ȕuguiat și uliȕa principală a satului, și hanul cu ferestre boltite); toate îmi apar șterse, ca în vis. Aceste gânduri severe, invidia, amărăciunea nu-și găsesc loc în mine. Sunt năluca lui Louis, un trecător de o clipă, în mintea căruia domnește visarea alături de zvonurile aurii din primele ceasuri ale dimineȕii, când petalele plutesc deasupra unor adâncuri neatinsse și când păsările își înalȕă cântul. Alerg și îmi risipesc stropii odată cu luminoasele ape ale copilăriei mele. Vălul ei străveziu se înfloară. Dar pe ȕărm sălbăticiunea înlănȕuită tot bate și bate din picior.

— Louis și Neville, spuse Bernard, stau tăcuȕi amândoi. Amândoi sunt duși pe gânduri. Pentru amândoi, prezenȕa altor oameni e un zid despărȕitor. Dar la mine, dacă mă aflu printre oameni, cuvintele încep de îndată să facă roto-coale de fum – frazele îmi și stau, alcătuite rotund, pe buze. Parcă s-ar afla în preajmă un chibrit aprins; ceva ia foc. Un călător mai în vârstă, un bărbat în aparenȕă prosper, intră în compartiment. Iar eu doresc pe dată să mă apropiu de el; din instinct, nu-mi place prezenȕa lui printre noi, rece, neasimilată. Nu cred în existenȕe separate. Nici unul dintre noi nu există izolat. De asemenea, doresc să adaug ceva la

colecția mea de observații prețioase asupra adevăratei naturi a omului. Cartea mea va ajunge fără îndoială la multe volume, cuprinzând toate varietățile cunoscute de bărbați și femei. Așa cum mi-aș umple stiloul cu cerneală, îmi voi umple mintea cu tot ce se află într-o încăpere sau într-un compartiment de tren. Setea mea e permanentă și nestinsă. Anumite semne, pe care le voi interpreta mai târziu, fiindcă acum nu pot încă, îmi spun că neîncrederea lui e pe cale de a se topi. În izolarea lui încep să apară fisuri. A lansat o remarcă despre o locuință rurală. Un rotocol de fum îmi scapă de pe buze (în legătură cu recolta), și îl încercuiește, făcându-l să intre în legătură cu mine. Glasul omenesc are o calitate care deformează (nu existăm izolați, constituim un întreg); în vreme ce facem schimb de păreri, puține, dar binevoitoare, despre casele de la țară, eu lucrez imaginea domnului și mi-o fac concretă. E un soț îngăduitor, dar nu credincios; un mic antreprenor de construcții, cu câțiva oameni sub ordinele lui. În locul lui de baștină e cineva de seamă; a ajuns consilier și, cu timpul, va fi numit primar. Prins de lanțul ceasului de buzunar, are un breloc mare, făcut din coral, care parc-ar fi un dinte smuls cu amândouă rădăcinile. Walter J. Trumble e un nume care i s-ar potrivi. A fost în America, într-o călătorie de afaceri, împreună cu nevastă-sa, și o cameră cu două paturi într-un hotel de mână a doua l-a costat venitul pe o lună. Are un dinte din față îmbrăcat în aur.

Adevărul e că nu prea sunt înclinat spre meditație. Am nevoie de concret, în toate. Numai astfel pot pune stăpânire pe lumea înconjurătoare. Totuși, părerea mea e că o frază bine alcătuită are o existență de sine stătătoare. Dar tot în singurătate se făuresc cele mai bune. Le trebuie o înghețare finală, pe care nu le-o pot da eu, care mă tot bălăcesc în cuvinte calde, solubile. Cu toate acestea, metoda mea are anumite avantaje față de a lor. Lui Neville îi repugnă grosolănia

lui Trumble. Louis aruncă la mari răstimpuri câte o privire și calcă binișor, cu mare dispreț, ridicând piciorul sus, ca un cocor; parcă ar culege cuvintele cu cleștele de zahăr. E drept că privirea lui – intensă, răzătoare, dar deznădăjduită – exprimă ceva ce nu putem măsura. Dar atât Neville, cât și Louis posedă o precizie, o exactitate pe care o admir și pe care nu o voi avea niciodată. Acum încep să-mi dau seama că trebuie făcut ceva. Ne apropiem de o gară unde am de schimbat trenul. Trebuie să mă urc în cel de Edinburgh. Nu prea pot pune stăpânire pe această realitate – se află pe undeva printre gândurile mele ca un nasture, ca o monedă măruntă. Iată-l pe flăcăul de treabă care controlează biletele. Aveam bilet – sunt sigur că aveam. Dar nu are importanță. Una din două: ori îl găsesc, ori nu. Caut în portvizit. Poftim, astfel de lucruri întrerup mereu permanenta mea căutare a frazei desăvârșite, perfect adaptate momentului.

— Bernard a plecat, spuse Neville, fără bilet. S-a desprins de noi, făcând o frază și un semn cu mâna. Îi era tot atât de ușor să stea de vorbă cu un geambaș, cu un instalator sau cu noi. Instalatorul îl privea cu adorație. „De-aș fi avut un astfel de fiu“, se gândea el, „făceam ce făceam și-l trimiteam la Oxford“. Dar ce sentimente avea Bernard față de instalator? Nu cumva singura lui dorință era să ducă mai departe firul povestirii pe care și-o tot spunea lui însuși? A început-o de pe vremea când făcea cocoloașe de pâine, în copilărie. Un cocoloș era un bărbat, celălalt era o femeie. Toți suntem cocoloașe de pâine. Toți suntem fraze în povestirea lui Bernard, obiecte despre care scrie însemnări în carnetul lui, la litera A sau B. Spune povestea noastră cu rară înțelegere, afară de ceea ce simte mai adânc. Fiindcă nu are nevoie de noi. El nu depinde niciodată de noi. Uite-l cum ne face, de pe peron, semne cu mâna. Trenul a plecat fără el. A pierdut legătura. Și-a pierdut biletul. Dar nu are importanță.

Va vorbi cu fata de la tejgheaua cu băuturi despre destinul omenirii. Am pornit; el ne-a și uitat; am ieșit din raza sa vizuală; călătorim mai departe, năpădiți de simțăminte tulburi, pe jumătate amare, pe jumătate plăcute, fiindcă el e oarecum demn de plâns, așa cum se avântă în viață cu fraze neîncheiate, după ce și-a pierdut biletul: dar e și demn de a fi iubit.

Acum mă prefac din nou că citesc. Înalt cartea până ce îmi ascunde aproape cu totul ochii. Dar nu pot citi în prezența geambașilor și a instalatorilor. Nu știu să mă fac plăcut oamenilor. Nu-l admir pe cutare, nici el nu mă admiră pe mine. Cel puțin să fiu cinstit. Să denunț omenirea asta trăn-cănitoe, preocupată de fleacuri, încântată de sine însăși; fotoliile umplute cu păr de cal; litografiile înfățișând faleze și diguri. Îmi vine să țip când văd suficiența tâmpă, mediocritatea acestei omeniri care produce geambași cu brelocuri de coral atârinate de lanțul ceasului de buzunar. Există în mine o forță care îi va mistui în întregime. Râsul meu îi va face să se zvârcolească pe scaunele lor; îi va face să fugă de mine răcnind. Ba nu: ei sunt nemuritori. Triumfă. Mă vor împiedica întotdeauna să-l citesc pe Catul într-un compartiment de clasa a treia. Mă vor face să mă retrag într-o universitate, unde voi fi profesor; și voi călători, împreună cu alți profesori, în Grecia: și voi ține conferințe despre Parthenon. Ar fi mai bine să cresc cai și să locuiesc într-o vilă roșie decât să-mi fac drum, când înăuntrul, când afară, ca un vierme, prin țeasta lui Sofocle și a lui Euripide, însoțit de o nevăstă cultivată, cu titlu universitar. Totuși, asta îmi va fi soarta. Voi suferi. N-am decât optsprezece ani și sunt de pe acum în stare de atâta dispreț, încât geambașii mă urăsc. Acesta e triumful meu: nu știu ce e compromisul. Nu sunt timid; nu am accent. Nu mă sclifosesc, ca Louis, înspăimântat de ce crede lumea despre „tatăl meu, bancher la Brisbane“.

Ne apropiem de centrul lumii civilizate. Cu rezervoarele de gaz atât de familiare. Cu grădinile publice tăiate de alei asfaltate. Cu îndrăgostiții care, fără rușine, stau, gură în gură, întinși pe iarba pârjolită. Percival aproape a ajuns în Scoția; trenul lui trece prin roșieticele câmpii cu vegetație săracă; vede spinarea prelungă a munților dintre Scoția și Anglia și zidul de fortificație roman. Citește o carte polițistă, și totuși înțelege tot ce citește.

Trenul își încetinește mersul și străbate mai domol distanțele când ne apropiem de Londra, de centru, și inima mea își încetinește și ea ritmul, de teamă, de fericire. În curând mă va întâmpina – ce anume? Ce aventură nemaipomenită mă așteaptă oare printre vagoanele astea de poștă, printre hamali, printre pâlcurile de oameni care cheamă taxiuri? Mă simt neînsemnat, pierdut, dar năpădit de fericire. Cu o smucitură domoală, ne oprim. Îi voi lăsa pe ceilalți să coboare înaintea mea. Eu voi mai sta nemișcat o clipă, înainte de a mă cufunda în haos, în tumult. Nu vreau să mă gândesc dinainte la ce va veni. Rumoarea năprasnică îmi vuieste în urechi. Sună și răsună sub acoperământul de sticlă ca talazul neiertător al mării. Suntem lepădați pe peron, cu valize cu tot. Vârtejul ne desparte. Aproape că îmi pierd sentimentul identității; și disprețul. Valul mă înghite, mă îneacă, mă înalță. Pășesc pe peron, ținând strâns tot ceea ce posed: o valiză.

Soarele răsări. Dungi de lumină galbenă și verde se așternură pe țărm, stropind cu aur coastele roase de ape ale bărcii și dând o lucire albastră, ca de oțel, ciulinilor cu frunzele îmbrăcate în zale. Lumina trece prin și aproape dincolo de valurile străvezii și vioaie care alergau pe mal deschizându-se ca un evantai. Fata care, scuturându-și capul, stârni dansul tuturor giuvaierelor – topaze, opale, toate pietrele prețioase ce poartă culorile apei și scânteierea focului – își descoperi acum fruntea și, cu ochii larg deschiși, despică o cărare dreaptă deasupra valurilor. Albastră ca spinarea de scrumbie, lumina lor tremurătoare se întunecă; valurile se adunară, mai dese; genunile dintre ele se făcură mai adânci, mai sumbre; le străbăteau, poate, pâlcuri de pești călători. După ce cădeau lovind malul și apoi se retrăgeau, lăsau în urmă o dungă neagră de crenguțe și bucăți de plută, paie și bețe, ca și cum o șalupă ușoară, spartă de valuri, s-ar fi scufundat, și omul din șalupă ar fi înotat până la țărm și s-ar fi cățărat pe faleză lăsând valurile să arunce pe mal luntrea lui șubredă.

În grădină, păsările care cântaseră în zori șovăielnic, fără șir, în copac sau în tufiș, slobozeau acum în cor note înalte, pătrunzătoare; când laolaltă, ca și cum ar fi știut că își îmbină cântecul cu al tuturor; când câte una singură, ca și cum și-ar fi închinat cântarea cerului albastru pal. Se aruncară în zbor pieziș, într-o avântare comună, când pisica neagră se strecură

printre tufişuri şi bucătăreasa aruncă la gunoi cenuşa, speriiindu-le. În cântecul lor se strecurau şi teama, şi intuirea suferinţei, şi bucuria care trebuia simţită pe loc, în însăşi clipa ce o dăruia. Cântau luându-se la întrecere, în văzduhul limpede al dimineţii, avântându-se deodată în zbor până sus, deasupra ulmilor, cântau laolaltă izgonindu-se una pe alta, ba ferindu-se, ba tâsnind în urmărire, ba ciugulindu-se între ele, în zborul lor înalt şi rotit. Apoi, obosite de urmărire şi de zbor, coborâră frumos, în delicată mişcare de cădere, se lăsară în jos pe copac şi pe zid şi rămaseră acolo în tăcere, chitind cu ochişorii lor strălucitori şi întorcându-şi căpşoarele când într-o parte, când într-alta; treze, atente; concentrate asupra unui obiect anume.

Poate asupra unui melc în casa lui înălţată deasupra ierbii ca o catedrală cenuşie, edificiu burduhănos prins în cercuri întunecate şi în umbra verzuie a ierbii. Sau vedeau deasupra straturilor, cu întunecate bolţi de umbră, tot purpurie, strecurate printre tulpini. Sau poate îşi aţinteau privirea asupra frunzelor mărunte şi lucioase ale mărului, mişcătoare şi totuşi potolite, scânteind ţepene printre florile tivite cu margine trandafirie. Sau priveau picătura de ploaie aninată în tufiş, atârnând fără să cadă, prinzând în ea chipul adunat al întregii case ori al ulmilor falnici. Sau, când se uitau în soare, ochii lor se prefăceau în mărgele de aur.

Şi tot uitându-se aşa, când într-o parte, când într-alta, îşi cufundară privirea mai adânc, mai jos de corole, de-a lungul cărărilor întunecate, în lumea lipsită de lumină în care frunza e putregai şi floarea s-a desprins de tulpină. Apoi una dintre ele, în frumos zbor săgetat, aterizând cu precizie, străpunse cu ciocul trupul diform al unui vierme lipsit de apărare, îl ciuguli de mai multe ori şi-l lăsă să putrezească acolo. De jos, dintre rădăcinile care îmbrăţişau flori veştede, se înălţa în valuri duhoarea mortăciunilor; stropi creşteau pe scoarta dilatată a unor rămăşiţe buhăite. Pielea poamelor putrezite crăpa, şi miezul

mustea spre exterior, prea gros ca să se scurgă. Melci fără ghioc lăsau în urma lor scursori galbene și, din când în când, câte o vietate amorfă, cu un cap în partea dinainte și unul în partea dindărăt, se târa greoi și legănat. Păsări cu ochi de aur, care se năpusteau ca săgeata printre frunze, aruncau priviri curioase asupra purulenței și umezelii acesteia. Când și când își repezeau cu sălbăticie vârful ciocului în amestecul vâscos.

Tot acum, soarele care se înălța tot mai sus pătrunse pe fereastră, mângâind perdeaua tivită cu roșu și scoțând la iveală cercuri și linii. În lumina din ce în ce mai vie, soarele se așternu, alb, pe fundul farfuriei; strălucirea lui se concentra în lama cuțitului. Scaunele și dulapurile, umbre nedesluite în planul mai retras, păreau, cu toate că era fiecare de sine stătătoare, că se află într-o nedezbinață contopire. Iazul oglinzii din perete se aprinse, alb. Floarea aievea din fereastră era însoțită de năluca unei flori. Totuși, năluca făcea parte din floare; când o floare nouă se smulse din cămașa ei de boboc, chipul mai șters din vază își deschise și el o floare nouă.

Se stârni vântul. Valurile loveau țărnul cu vuiet, închipuind parcă războinici cu turbane care își învârteau deasupra capului sulilele otrăvite, aruncându-se asupra turmei care păștea, aruncându-se asupra oilor albe.

— Complexitatea lucrurilor devine mai concentrată, spuse Bernard, aici, la universitate, unde agitația și ritmul grăbit al vieții sunt atât de intense, unde simplul fapt de a trăi devine pe zi ce trece mai pasionant, mai arzător. La fiecare ceas iese câte ceva la iveală din lada asta cu surprize. „Ce sunt eu?” mă întreb. Uite ce sunt. Ba nu, sunt altceva. Acum mai cu seamă – după ce părăsesc o încăpere și pe cei rămași să stea acolo de vorbă, când lespezile de piatră răsună sub pașii mei singuratici și când privesc cum se înalță luna, sublimă și indiferentă, deasupra capelei străvechi – îmi dau seama limpede că nu sunt unul, că nu sunt simplu, ci complex și multiplu. Bernard, clocotitor în lume, e rezervat în intimitate. Iată ce nu înțeleg ei când spun că făptura mea le scapă, că sunt evaziv – fiindcă acum, fără îndoială, discută despre mine. Ei nu înțeleg că trebuie să efectuez mai multe tranziții; că trebuie să acopăr intrările și ieșirile mai multor persoane diferite, care, pe rând, joacă rolul lui Bernard. Sunt în mod nefiresc conștient de tot ce se întâmplă în jurul meu. Nu sunt în stare să citesc o carte, într-un compartiment de tren, fără să mă întreb: „Bărbatul de acolo o fi constructor? Femeia de dincolo o fi nefericită?” Azi eram foarte intens conștient de faptul că Simes, cu fața lui buboasă, își dădea seama, cu multă amărăciune, că nu are șanse să îi facă o impresie bună lui Billy Jackson. Sub imboldul acestui

simțământ penibil, l-am pofit cu însuflețire la masă. Va atribui această invitație unei admirații pe care nu i-o port. Așa e. Dar, alături de „o sensibilitate feminină (îmi citez acum propriul biograf), Bernard avea o sobrietate logică de tip masculin“. Oamenii care fac o impresie simplă – adică de obicei o impresie bună (fiindcă simplitatea pare a fi o virtute) – sunt cei care se mențin în echilibru în mijlocul șuvoiului. (Îmi și închipui pești cu botul îndreptat într-o parte, pe când curentul aleargă în direcție opusă.) Canon, Lycett, Peters, Hawkins, Larpent, Neville – toți sunt pești în mijlocul șuvoiului. Dar *tu* mă înțelegi, *tu*, eul meu, care vii la orice chemare a mea (cumplit trebuie să fie să chemi și să nu vină nimeni; miezul nopții s-ar deschide ca un abis; și iată ceea ce explică expresia de pe fețele bătrânilor, la club: au renunțat să tot cheme un eu care nu răspunde la chemare), tu înțelegi că, de fapt, ceea ce spuneam în seara aceasta nu mă reprezintă decât superficial. În profunzime, chiar în clipa în care par mai disparat, eul meu e bine încheiat. Mă declar, cu efuziune, de acord cu ceilalți; dar și stau, ca o broască într-o scorbură, primind cu desăvârșită răceală tot ce vine spre mine. Foarte puțini dintre voi, care discutați acum despre mine, aveți dubla capacitate de a simți și de a raționa. Lycett, mă rog dumneavoastră, crede în vânătoarea de iepuri; Hawkins și-a petrecut o foarte sârguincioasă după-amiază în bibliotecă. Peters are o dudușă la biblioteca de împrumut. Toți sunteți prinși, amestecați, vârați în câte ceva, pătrunși de o energie absolută în pasiunea voastră unică – toți, în afară de Neville, al cărui spirit e mult prea complex pentru a fi stârnit de o singură activitate. Și eu sunt prea complex. Dar la mine e ceva ce plutește liber, ceva ce rămâne neînălțuit.

Și iată, ca dovadă a influenței pe care o are asupra-mi atmosfera momentului: când intru în camera mea și aprind lumina, când văd coala de hârtie pe masă și halatul aruncat

neglijent pe speteaza scaunului, simt că sunt bărbatul impetuos și totuși chibzuit, personajul cutezător și pernicios, care, lepădându-și haina cu un gest dezinvolt, pune mâna pe toc și scrie o scrisoare fetei pe care o iubește cu patimă.

Da, totul e prielnic. Acum mă aflu în dispoziția cea bună. Sunt în stare să scriu dintr-o suflare scrisoarea pe care am început-o de atâtea ori. Abia am intrat; mi-am azvârlit pălăria și bastonul; scriu primul lucru care-mi trece prin minte fără să-mi dau osteneala să țin hârtia dreaptă. Va fi o schiță strălucitoare, despre care ea trebuie să creadă că a fost scrisă fără poticniri, fără ștersături. Cât de urâte sunt slovele – și mai e aici și o pată făcută din neglijență. Totul trebuie sacrificat vitezei și neorânduiei. Voi așterne pe hârtie un scris repezit, cursiv, mărunț, exagerând bucla lui „y” și bărând litera „t” așa, cu o linie rapidă. Voi data scrisoarea doar „marți 17” și voi adăuga apoi un semn de întrebare. Dar trebuie să-i mai dau impresia că el – fiindcă nu sunt eu acela –, cu toate că scrie la repezeală și atât de neglijent, a dat scrisorii o subtilă notă de intimitate și de respect. Trebuie să fac aluzie la discuții pe care le-am avut cu ea, să trezesc amintirea unor împrejurări anume. Dar trebuie (e foarte important) să-i dau impresia că trec de la o idee la alta cu multă ușurință. Voi trece de la slujba religioasă făcută pentru omul care s-a înecat (am pregătit o frază), la doamna Moffat și la ceea ce spune ea (am ceva notat despre asta), apoi la câteva observații în aparență întâmplătoare, dar foarte profunde (critica profundă e deseori scrisă la întâmplare) despre vreo carte pe care am citit-o, o scriere mai aparte. Vreau să-și spună, în timp ce își perie părul sau când stinge lumânarea: „Unde am citit asta? Aha, în scrisoarea lui Bernard”. Vreau să obțin un efect de stil rapid, arzător, ca un metal în fuziune, ca un fluviu de lavă. La cine mă gândesc? La Byron, desigur. Într-un anume fel sunt ca Byron. Poate o sorbitură

din Byron mă va pune în notă. Să citesc o pagină. Asta nu, e plicticoasă; asta e dezlânată. Asta e cam prea construită. Gata, acum mă pătrunde maniera lui. Îmi bate în tâmples ritmul lui (ritmul e cel mai important lucru în literatură). Acum, fără să mai aștept, am să încep, pe cadența melodioasă a măsurii.

Totuși, mă dezumflu. Inspirația se istovește. Nu am forță destulă ca să mă transporte peste porțiunea de tranziție. Eul meu adevărat se rupe de cel pe care mi-l compun. Și, dacă refac scrisoarea, ea are să simtă. „Bernard pozează în scriitor; Bernard se gândește la biograful lui“ (așa și este). Nu, o să-i scriu mâine, după micul dejun.

Și acum, să-mi umplu mintea cu închipuiri. Să presupunem că sunt poftit să stau la Restover, King's Laughton, la cinci kilometri depărtare de gara Langley. Sosesc în amurg. În curtea casei dărăpănate, dar cu înfățișare nobilă, se află doi, trei câini cu picioare lungi, cu mișcări furișe. În sala de la intrare sunt covoare uzate; un domn cu aspect de militar își fumează pipa, plimbându-se de la un capăt la altul al terasei. Nota predominantă: sărăcie de casă aleasă, rude în armată. Pe masa de scris, potcoava unui cal de vânătoare favorit. „Dumneata călărești?“ „Da, domnule, mă pasionează călăria.“ „Fiica mea ne așteaptă în salon.“ Inima stă să-mi rupă coastele. Fata e așezată dinaintea unei măsuțe joase; a fost la vânătoare; mușcă dintr-un sendviș ca un băiețoi. Îi fac colonelului o impresie destul de bună. Socotește că nu sunt cine știe ce deștept, dar nici prea necioplit. Și, de altfel, joc biliard. Apoi intră simpatica menajeră care slujește la ei de treizeci de ani. Desenul de pe farfurii înfățișează păsări exotice cu cozi lungi. Pe perete, deasupra căminului, un tablou; mama fetei, într-o rochie vaporosă. Pot să schitez decorul general cu mare ușurință. Dar pot oare să-i dau viață? Sunt în stare să aud glasul ei – tonul anume cu care,

atunci când suntem singuri, îmi spune: „Bernard“? Și apoi, ce mai urmează?

Adevărul e că am nevoie să fiu stimulat de alții; când stau singur, aplecat deasupra jăratifului stins, sunt înclinat să văd defectele povestirilor mele. Romancierul care-și merită numele, făptură cu desăvârșire simplă, ar putea să-și dea frâu liber închipuirii la nesfârșit. Nu ar reveni, ca mine, la propriul eu. Nu l-ar pustii, ca pe mine, imaginea cenușie din vatra stinsă. Parcă, deodată, îmi trage cineva obloanele dinaintea ochilor. Totul devine de nepătruns. Zborul închipuirii conținește.

Ia să rememorez. În general, ziua a fost bună. Picătura care se alege seara de pe streșina sufletului e rotundă, scăldată în nenumărate culori. Întâi a fost dimineața – frumoasă; apoi, după-amiaza, cu plimbarea. Îmi place cum se înalță, din câmpie, clopotnițele zvelte. Îmi place să privesc peste umerii altora. O mulțime de lucruri îmi tot izbucneau în minte. Eram plin de imaginație, eram subtil. După cină, am fost dramatic. Am dat formă concretă multor observații neprecise pe care ni le sugeraseră prietenii noștri. Am făcut fără efort tranziția dintre un eu al meu și altul. Dar acum, când stau lângă vatra plină cu cenușă, din care se ivesc capete negre de cărbune, îmi pun mie însumi întrebarea finală: „Care dintre toate acele euri ale mele e cel adevărat?“ Depinde atât de mult de decor! Când strig „Bernard“, cine se prezintă? Un personaj fidel, sardonice, dezamăgit, dar nu înăcrit. Un om de o vârstă și cu îndeletniciri neprecise. Eu, pur și simplu. El e acela care ia acum vătraiul și scormonește resturile focului, așa încât să le cearnă prin grătar. Și, privind cum se cerne, își spune: „Dumnezeule, câtă cenușă!“ Apoi adaugă, pe un ton lugubru, dar cu o oarecare nuanță de consolare: „O să curețe doamna Moffat tot ce-i aici“. Îmi închipui că-mi voi repeta deseori această frază, în timp ce viața mă

va hurduca izbindu-mi capul, cu zgomot, când de un perete al vehiculului, când de altul. „Da, da, o să vină doamna Moffat și o să curețe tot.“ Și acum, la culcare!

— Într-o lume care cuprinde clipa prezentă, spuse Neville, de ce să dau o formă anume gândurilor mele? Nu putem da nume fără să schimbăm astfel ceea ce am numit. Să le las, așadar, să existe – malul pe care stau, toată frumusețea asta, iar eu, o clipă, să rămân așa, pătruns de încântare trupească. Soarele e fierbinte. Văd râul. Văd copacii bălțați, rumeniți în lumina de toamnă. Trec bărci, străbătând pale de roșu, de verde. În depărtare se aud clopote, dar nu e dangăt de moarte. Sunt clopote care cântă viața. De bucurie, o frunză se desprinde și cade. Ce îndrăgostit sunt de viață! Uite cum își întinde salcia rămurelele fine! Printre ele, văd trecând o barcă, încărcată cu tineri nepăsători, lipsiți de răspunderi, voinici. Ascultă gramofonul; mănâncă fructe din pungi de hârtie. Aruncă în apă coji de banană care se scufundă ca niște țipari. Tot ce fac e frumos. În camerele lor sunt diverse suporturi și zorzoane, vâsle și litografii, dar unde sunt ei totul devine frumos. Barca lor trece pe sub pod. Vine alta. În asta stă Percival, tolănit alene pe niște perne, ca o stană de piatră uriașă, tihnită. Ba nu, e numai unul dintre ciracii lui, care imită tihna lui de stană uriașă. El e singurul care nu-și dă seama de maimuțările lor, dar, când îi prinde asupra faptului, le trage câte un ghiont prietenesc, cu laba lui mare. Au trecut și ei pe sub pod, printre „crengile, ca niște șuvoaie de apă, ale copacilor înclinați“, prin desenul lor fin, colorat în galben și în violet. Se stârnește un vânt subțire; perdeaua freamătă: îndărătul frunzișului zăresc clădirile cu înfațișare severă, totuși veșnic voioase, clădirile care, cu toate că stau acolo de atâta nemăsurată vreme, pe un străvechi petic de pământ, nu par greoaie, ci dimpotrivă, ușoare, făcute parcă din material poros. Acum începe să suie

înlăuntrul meu cadența cunoscută: cuvintele care dormeau se înalță, coboară și din nou se înalță. Da, sunt poet. Sunt, fără îndoială, un mare poet. Bărți și tineri care-mi trec pe dinaintea ochilor, și copaci în depărtare, și „șuvițele plângătoare ale copacilor înclinați deasupra apei“ – pe toate acestea le văd, le simt. Sunt inspirat. Mi se umplu ochii de lacrimi. Totuși, chiar în vreme ce mă stăpânește această simțire, îmi biciui frenezia, ca s-o stârnesc tot mai mult, până ce aleargă în spume; dar atunci devine artificială, nesinceră. Cuvinte, cuvinte și iar cuvinte, în galop întins – își scutură, sălbatic, coamele lungi și cozile, dar, din pricina unui cusur care sălășluiește în mine, nu pot să mă las în voie purtat pe spinările lor; nu pot goni cu ele, dând iama printre femei și printre sacoșe. E ceva știrbit în mine – o șovăială care mi-e fatală; iar dacă trec peste ea, se face spumă și nesinceritate. Totuși, nu-mi vine să cred că n-aș fi un mare poet. Ceea ce am scris noaptea trecută nu e oare poezie bună? Am oare inspirația prea promptă, cedez oare facilității? Nu știu. Uneori nu mă știu pe mine însumi, nici cum să măsoz, cum să numesc și cum să număr, grăunte cu grăunte, tot ceea ce mă alcătuiește.

E ceva care mă părăsește acum; ceva se îndepărtează de mine, ca să întâmpine personajul care se apropie și mă încredințează că știu cine este înainte de a-i vedea chipul. Cât de ciudat ne împlinește, schimbându-ne chiar de la distanță, un prieten! Și ce mare folos ne aduce, chemându-ne înapoi de pe unde am fost duși! Totuși, cât de dureroasă e întoarcerea, cât de dureros e să fii readus la calm, să-ți fie eul falsificat, amestecat cu altul, încastrat în altul! Când se apropie el, eu nu devin eu însumi, ci Neville amestecat cu altcineva – cu cine oare? Cu Bernard? Da, cu Bernard. Așadar, lui Bernard îi voi pune întrebarea. Eu cine sunt?

— Cât de ciudată pare salcia, spuse Bernard, acum când o privim amândoi! Adineauri eu eram Byron, iar salcia era

salcia lui Byron, plângătoare, prelingându-se în şuvoaie şi tânguindu-se. Acum, când privim copacul împreună, are un aer îngrijit, cu fiecare ramură la locul ei, şi o să-ţi spun ce simt eu, sub porunca spiritului tău limpede.

Îţi simt dezaprobarea, îţi simt forţa. Lângă tine, devin un om dezordonat, impulsiv, a cărui batistă de mătase e veşnic pătată de grăsimea prăjiturilor. Da, într-o mână ţin *Elegia* lui Grey; cu cealaltă scot din grămăjoară prăjitura care stă sub toate celelalte, care a absorbit tot untul şi care s-a lipit de farfurie. Gestul meu te doare; simt, acut, mâhnirea ta. Din pricina asta, şi doritor să redobândesc buna ta părere despre mine, încep să-ţi povestesc cum l-am tras adineauri pe Percival din pat; îi descriu papucii, masa, lumânarea cu firişoare de ceară topită, mormăielile şi văicărelile când i-am luat pătura de pe picioare; l-am descris şi pe el, care se înfăşurase atât de bine în pături, încât părea gogoşa unui vierme de mătase. Descriu toate acestea în aşa fel încât, oricât te-ar preocupa o mâhnire secretă (un personaj cu gluga trasă pe ochi prezidează întotdeauna întâlnirile dintre noi doi), te dai bătut şi râzi, şi ceea ce spun te încântă. Farmecul meu, bogatul meu debit verbal, spontan şi neaşteptat, mă încântă şi pe mine. Când, datorită cuvintelor, smulg vălurile de pe lucruri, mă surprinde cât de multe am observat – cu mult mai multe decât pot spune. Pe când vorbesc, în mintea mea se înalţă, în clocot mereu reînnoit, imagine după imagine. „Uite, îmi spun, asta îmi trebuia. De ce oare nu sunt în stare să termin scrisoarea pe care am început-o?“ În camera mea sunt veşnic împrăştiate scrisori neterminate. Când mă aflu alături de tine, îmi vine să cred că sunt unul dintre oamenii cei mai talentaţi. Mă năpădeşte fericirea de a fi tânăr, puternic, prevăd ce o să mai vină. Mă văd, neîndemânatic, dar plin de fervoare, cum dau ocol, zumzând, florilor, cum pătrund, tot cu zumzet, în caliciile purpurii, şi cum răsună cavităţile

albastre de nemaipomenitul meu avânt. Cât de deplin mă voi bucura de tinerețea mea (tu mă faci să simt asta)! Și la Londra. Și de libertate. Dar ajunge! Nu mă ascuți. Exprimi un protest, în timp ce, cu un gest care mi-e atât de cunoscut, lași să-ți alunece palma peste genunchi. Astfel de semne ne dau de veste despre suferințele prietenilor noștri. „Luat de suvoiul bogat al făpturii tale, pari a-mi spune: Nu trece pe lângă mine fără să te oprești. Întreabă-mă ce mă doare.“

Atunci hai să te creez eu! (Și tu m-ai creat pe mine.) Stai întins aici, pe țărmul fierbinte, în ziua asta de octombrie încântătoare, calmă, puțin ofilită, luminoasă totuși, și privești cum trece barcă după barcă printre rămurelele frumos pieptănate ale sălciei. Ți place să fii poet; ți place să fii îndrăgostit. Dar minunata claritate a inteligenței tale și onestitatea neclintită a intelectului tău (ție ți datorez cuvintele acestea de origine latină; calitățile tale mă fac să mă simt cam stingherit și să văd porțiunile decolorate și firele subțiate din textura mea) îmi pun stavilă. Tu nu admiți nici o mistificare. Nu te învălui în nori, fie ei trandafirii ori aurii.

Nu-i așa că am dreptate? Am interpretat cum se cuvine gestul pe care l-ai făcut cu mâna stângă? Dacă e așa, atunci dă-mi poeziile tale; dă-mi foile pe care le-ai scris noaptea trecută, cu o asemenea fervoare a inspirației încât astăzi te simți cam secătuit. Fiindcă nu te încrezi în inspirație – fie ea a ta ori a mea. Hai să ne întoarcem împreună, trecând podul, umblând pe sub ulmi, până în camera mea, unde, între pereți și între perdelele roșii de mătase trase peste geam, o să fim feriți de glasurile care ne distrag, de mireasma teilor și de alte existențe, de vânzătoarele înfipte, cu mersul lor trufaș, de bătrânele care își țâraie pașii sub poveri grele, de privirile furișe ale cuiva care se vede parcă, dar dispare de îndată – Jinny poate, sau Susan, sau Rhoda, pierzându-se în jos, pe drum... Și-acum, o ușoară crispare a ta îmi dezvăluie

simțămintele tale; am ieșit din raza ta; m-am îndepărtat, zumzând ca un roi de albine, pe veci rătăcitor, lipsit de puterea ta de a te concentra, implacabil, asupra unui singur obiect. Dar mă voi întoarce din nou la tine.

— Când văd astfel de clădiri, spuse Neville, nu pot accepta ideea că mai există în preajma lor și fete de prăvălie; chicotelile, trăncănelile lor mă dor ca o jignire, fiindcă îmi invadează liniștea și mă trag de mânecă, în clipele mele de exaltare pură, ca să-mi aducă aminte că suntem niște decăzuți.

Dar acum ne aflăm din nou pe meleagurile noastre, după o scurtă întâlnire cu biciclete, cu mireasma teilor și cu siluete care s-au pierdut în învălmășeala străzii. Aici suntem stăpânii liniștii și ai ordinii; suntem urmașii unei mândre tradiții. Luminile încep să despice scuarul în dungi gălbui. Negurile care suie dinspre râu năpădesc meleagurile acestea străvechi. Se agață ușurel de pietrele roase de vreme. Pe drumurile de țară, frunzișul căzut s-a așternut des, oile tușesc afară pe câmpul umed; dar aici, în cameră, suntem la adăpost de umezeală. Stăm de vorbă, numai noi doi. Văpaia focului saltă și se domolește, aprinzând licăr pe clanța ușii.

Tu ai citit din Byron. Ai însemnat pasajele care ți s-a părut că se potrivesc cu firea ta. Găsesc însemnate toate frazele exprimând un temperament sardonice, dar pățimaș, o impetuositate care, ca fluturile de noapte, se năpustește în geamul dur ce-i frânge elanul. Te-ai gândit, în timp ce trăgeai aici o linie cu creionul: „Și eu tot așa îmi lepăd haina de pe mine. Și eu pocnesc așa din degete în fața destinului“. Dar Byron nu făcea ceaiul cum îl faci tu, care umpli atât de mult ceainicul, încât, când îi pui capac, apa dă pe din afară. Ai făcut o băltoacă întunecată pe masă – și acum îți curge pe cărți, pe însemnări. O ștergi, neîndemânatic, cu batista. Apoi îți înghesui batista la loc în buzunar – în toate astea nu-i semeni lui Byron; îți semeni ție însuși; în asta ești atât de tu însuși,

încât, dacă mă voi gândi la tine peste douăzeci de ani, când vom fi amândoi celebri, bolnavi de bună și insuportabili, asta e scena care îmi va veni în minte; iar dacă vei fi mort, voi vărsa lacrimi. Într-o vreme, erai un tânăr din romanele lui Tolstoi; acum ești un tânăr după chipul lui Byron; și mâine vei fi poate un tânăr din romanele lui Meredith; apoi vei vizita Parisul în vacanța de Paște și, când te vei întoarce, vei purta cravată neagră și vei fi împrumutat înfățișarea vreunui parizian nesuferit, de care n-a auzit nimeni niciodată. Atunci mă voi desprinde de tine.

Eu sunt o singură persoană – eu însumi. Nu joc rolul lui Catul, pe care îl ador. Sunt cel mai disciplinat dintre studenți, cu dicționarul de-a dreapta și cu un caiet în față, în care notez situații neobișnuite ale participiului trecut. Dar nu poți trăi o viață întreagă răcâind cu briceagul ca să scoți la lumină inscripții din Antichitate. Oare va trebui să trag mereu perdelele de mătase roșie și să văd cartea ca o lespede albă de marmură așezată sub lampă? Ar fi glorioasă o viață închinată perfecțiunii; să urmezi meandrele unei fraze, oriîncotro te-ar duce ea, în pustiu, sub troiene de nisip, nepăsător la ademeniri, la ispite; să fii sărac și neîngrijit; să fii ridicol în Piccadilly.

Dar sunt prea nervos ca să-mi termin fraza cum se cuvine. Vorbesc repede, în timp ce mă plimb în sus ori în jos, ca să-mi ascund agitația. Nu pot suferi batistele tale pătate de grăsime – ai să-ți pătezi și exemplarul din *Don Juan*. Nu ascuți ce-ți spun. Construiești fraze despre Byron. Și, în timp ce gesticulezi, cu haina, cu bastonul, încerc să-ți împărtășesc o taină pe care nu am spus-o nimănui: îți cer (când mă aflu cu spatele întors către tine) să iei viața mea în palme și să-mi spui dacă voi fi întotdeauna sortit să trezesc repulsie în cei pe care-i iubesc.

Stau cu spatele la tine, foindu-mă. Ba nu, mâinile mele sunt acum cu desăvârșire liniștite. Cu un gest sigur, fac loc

între cărțile bibliotecii și așez acolo pe *Don Juan*. Așa. Aș prefera să fiu iubit, să fiu celebru, decât să urmăresc perfecțiunea printre dune de nisip. Dar sunt oare sortit să stârnesc dezgustul? Sunt oare poet? Să zicem... Dorința care stă, gata să răbufnească, pe pragul buzelor mele, rece ca un glonț, necruțător proiectil pe care îl îndrept către vânzătoarele din magazin, către femei, către impostură, către vulgaritatea vieții (fiindcă iubesc viața) se repede acum în tine când îți arunc – hai, prinde-l! – poemul meu.

— A țâșnit din cameră ca o săgeată, spuse Bernard. Mi-a lăsat poemul lui. O, prietenie, voi presa și eu flori între paginile sonetelor lui Shakespeare! O, prietenie, cât de ascuțite sunt împunsăturile tale – nenumăratele tale împunsături! M-a privit când s-a întors cu fața spre mine; mi-a dat poemul. Negurile care-mi învăluiau făptura se destramă acum, toate. Voi păstra această destăinuire până la capătul vieții mele. Prezența lui devastatoare a trecut asupra mea ca un val prelung, ca o năvală grea de ape, săpând în mine și lăsându-mi descoperit prundișul sufletului. A fost umilitor; a rămas din mine doar un prundiș. Orice asemănare a fost spulberată. „Nu ești Byron. Ești tu însuși.“ Ce ciudat: să te închege altcineva într-o fință unică.

Cât de ciudat e să simți că firul care pornește din tine se țese din spațiul neguros al lumii despărțitoare. A plecat; și am rămas aici, cu poemul lui în mână. Între noi, firul acesta de legătură. Dar cât de bine mă simt, cât de liniștit, când prezența străină nu mai este, când cercetarea pătrunzătoare e din nou umbrită, ascunsă sub glugă! Cât de recunoscător sunt că pot trage perdelele, că mi-e îngăduit să nu mai admit nici o prezență; că simt cum ies iar din colțurile întunecate în care s-au refugiat obișnuitele năluci ce sălășluiesc aici și cu care m-am învățat, dar pe care el, cu forța lui superioară, le-a izgonit în ascunzișuri. Spiritele zeflemitoare,

cărora nu le scapă nimic și care, chiar în plină intensitate a momentului, îmi supravegheau comportarea, se întorc în stol. Cu adaosul lor, sunt Bernard; sunt Byron; sunt acesta, și acela, și celălalt.

Stolul lor întunecă văzduhul, și ei mă îmbogățesc ca și înaintea, cu bufoneriile lor, cu comentariile lor, și învăluie într-un nor frumoasă simplitate a clipei aceleia de emoție. Fiindcă sunt mai multiplu decât bănuiește Neville. Nu suntem atât de simpli pe cât ne-ar vrea prietenii noștri. Totuși, dragostea e simplă.

Nălucile cu care sunt învățat să trăiesc s-au întors. Tăietura pe care Neville, cu lama surprinzător de subțire a spadiei, a deschis-o adânc în mine s-a închis acum. Sunt din nou aproape întreg; și cât de bine îmi pare că pot readuce în joc tot ceea ce, în mine, îi e necunoscut lui Neville! În timp ce trag perdelele și privesc afară, mă gândesc: „Așa ceva lui nu i-ar plăcea; dar pe mine mă desfată“. (Ne folosim de prietenii noștri pentru a ne măsura pe noi înșine.) Sunt atras de lucruri pe care Neville nici nu le atinge. De partea cealaltă a drumului răsună cântece de vânătoare. Imnuri care glorifică goana pe urma haitei de câini. Băieții care purtau șapcă și care se întorceau toți în aceeași clipă, de îndată ce trăsura dădea colțul, se bat unii pe alții pe umăr și se fudulesc. Dar Neville, delicat, evită să se amestece printre ei și, pe furiș, ca un conspirator, se grăbește să ajungă din nou în camera lui. Parcă-l văd cufundat în fotoliul adânc, privind la focul care în clipa aceea are o soliditate arhitecturală. „De s-ar putea ca viața“, gândește el, „să aibă permanența aceasta, rânduirea aceasta... “ – fiindcă, mai presus de orice, ține la ordine și detestă byroniana mea neglijență; și așa, trage perdelele, zăvorește ușa. Ochii i se umplu de doruri (fiindcă Neville e îndrăgostit; dragostea, arătare sinistă, a prezidat întâlnirea noastră); ochii i se umplu de lacrimi. Apucă

vătraiul și, cu o singură lovitură, dărmă trecătoarea aparență de trăinicie a jarului încins. Totul se schimbă. Și tinerețea, și iubirea. Barca a trecut pe sub bolta de sălcii și se află acum sub pod. Percival, sau Tony, sau Archie, sau oricare altul va pleca în India. Nu ne vom mai vedea. Apoi întinde mâna după caiet – un volumaș îngrijit, îmbrăcat în hârtie pestriță – și scrie, febril, versuri lungi, în stilul poetului pe care îl admiră mai mult în momentul acela.

Dar mie îmi place să-mi pierd vremea, să mă uit afară rezemat de fereastră, să ascult. Iar se aude corul voios. Acum băieții sparg vesela de porțelan. Și asta face parte din ritual. Corul, ca un torent care sare din stâncă în stâncă, năvălind fără milă asupra copacilor bătrâni, se prăvale peste prăpăstii impetuos, cu minunată nepăsare. Tot înainte, în rostogolire, în goană dezlănțuită, după câinii de vânătoare, după mingea de fotbal; trag în sus, se lasă în jos, agățați de vâsle ca niște saci cu faină. Orice deosebire între ei se șterge – gesturile lor sunt ca ale unui singur om. Vântul de octombrie aduce asupra curții când răbufniri de zgomot, când tăcere. Acum sparg iar porțelanuri – așa e ritualul. Pe sub ferestrele învăpăiate, o bătrână, nesigură pe picioare, pășește mărunțel spre casă, cu o geantă în mână. Îi e cam teamă că au să se prăvale asupra ei și au s-o îmbrâncească în șanț. Totuși, se oprește ca pentru a-și încălzi mâinile noduroase, reumatice, la focul aprins de ei în aer liber, a cărui vâlvătaie aruncă în jur șuvoaie de scântei și bucățele de hârtie arsă. Bătrâna s-a oprit lângă fereastra care răsfărânge văpaia. Un contrast. Toate astea eu le văd, dar Neville nu le vede; le simt, el însă nu. Iată de ce el va atinge perfecțiunea, iar eu nu – eu nu voi lăsa în urmă decât fraze neisprăvite, pline de nisip.

Acum îmi fuge gândul la Louis. În ce lumină nemiloasă, cercetătoare, ar cuprinde ei acest amurg de toamnă, porțelanul spart și cupletele vesele ale cântecului de vânătoare,

și pe Neville, pe Byron și viața noastră de aici? Buzele lui subțiri stau cam strânse; obrații îi sunt palizi; stă aplecat, într-un birou, asupra vreunui obscur registru comercial. „Tatăl meu, bancher la Brisbane – fiindcă-i e rușine de tatăl lui, vorbește mereu despre el –, a dat faliment“. Așa că stă într-un birou, el, Louis, cel mai bun elev al școlii. Dar eu, care caut contrastele, îi simt adeseori privirea asupra noastră, privirea lui răzătoare, intensă, care ne adună laolaltă ca pe niște cifre fără însemnătate, așa cum, în biroul lui, caută fără încetare să obțină un total general. Și, într-o bună zi, cu o peniță subțire înmuiată în cerneală roșie, va înscrie suma întreagă; totalul nostru va fi cunoscut; dar nu va fi suficient.

Bang! Au azvârlit un scaun în perete. Înseamnă că suntem blestemați. Nici cu mine lucrurile nu stau prea limpede. Nu mă las oare în voia unor emoții care nu-și au rostul? Da, când mă aplec pe fereastră și arunc țigarea în așa fel încât se rotește ușor, înainte de a atinge pământul, îl simt pe Louis atent până și la țigarea mea. Și Louis spune: „Asta înseamnă ceva. Dar ce anume?“

— Trec întruna oameni, spuse Louis. Trec fără încetare pe dinaintea vitrinei acestui local. Automobile, camioane, autobuze și apoi alte autobuze, alte camioane, alte automobile trec prin fața geamului. În planul al doilea, disting magazine și case; și turnurile uneia dintre bisericile orașului. În prim-plan, rafturi de sticlă pe care sunt așezate farfurii cu chifle și sendvișuri cu șuncă. Totul e puțin neclar din pricina aburilor care se înalță din ceainic. Aburi cu miros de carne – vacă, oaie, cârnați și tocătură – stau aninați în mijlocul restaurantului, ca un năvod umed. Îmi proptesc cartea de o sticlă cu sos Worcester și încerc să fiu la fel cu ceilalți.

Dar nu izbutesc. (Trec și trec oameni, în succesiune neregulată.) Nu izbutesc să-mi citesc cartea, nici să-mi comand cu convingere friptura. Îmi tot spun: „Sunt un englez obiș-

nuit; sunt un funcționar obișnuit“, totuși, mă uit la oamenii obișnuiți de la mesele vecine, ca să văd dacă fac și eu ceea ce fac ei. Cu o expresie pasivă pe chip, cu pielea încrețită, tresărind mereu sub numeroase impresii, agili ca maimuțele, perfect adaptați momentului, discută cu toate gesturile apropiate despre vânzarea unui pian. Pianul umple toată camera de la intrare, așa că s-ar putea lua zece lire pe el. Tot trece și trece lume; trece printre turlele bisericii și sendvișurile cu șuncă. Dezordinea asta rupe și încurcă fără încetare fășiile pâlpâitoare ale atenției mele față de ceea ce se întâmplă. De aceea nu mă pot concentra asupra mâncării. „Aș putea lua pe el zece lire. Pianul e foarte frumos; dar umple toată camera de la intrare.“ Se cufundă, plonjează ca pescărușii, cu penele protejate de un strat de grăsime. Orice trece de această normă e zădărnice. Asta e mediocritatea; asta e banalitatea, între timp, pălăriile dansează în sus și în jos; ușa se tot închide și se tot deschide. Simt cu intensitate fluxul continuu, dezordinea; mă simt anihilat și pierdut. Dacă asta e totul, e fără valoare. Totuși, percep și ritmul restaurantului. E ca vârtejul neîncetat al unui vals. Chelnerițele, legănând tăvile, se balansează înainte și înapoi, se rotesc, servind când trebuie și cui trebuie farfurii cu legume, cu caise și cu cremă de vanilie. Clienții mediocri includ ritmul chelneriței în ritmul lor („Aș putea lua zece lire pe el; e mare cât toată camera de la intrare“), își iau legumele, caisele și crema de vanilie. Unde se întrerupe oare această continuitate? Unde se află fisura care lasă să se întrezărească ruina? Cercul e perfect închis; armonia e desăvârșită. Centrul ritmului se află aici; tot aici, arcul principal. Îl văd cum se destinde, cum se adună la loc, cum se destinde. Totuși, eu rămân pe dinafară. Dacă vorbesc, încercând să le imit accentul, își ciulesc urechile, așteptând să vorbesc din nou, ca să mă situeze: vin din Canada, sau din Australia? Eu, care doresc mai presus de orice să fiu

îmbrățișat cu dragoste, rămân un străin, un nechemat. Eu, care aş dori să simt asupra mea unda proteguitoare a banalului, văd cu coada ochiului zări îndepărtate; nu pot să nu observ pălăriile care dansează în sus şi în jos, în neîncetată dezordine. Mie mi se plânge spiritul rătăcitor, nedisciplinat (o femeie cu dinţii stricaţi stă, şi nu ştie ce vrea, dinaintea tejghelei): „Adu-ne înapoi la strungă pe noi toţi care trecem în ordine frântă, bălăbănindu-ne în sus şi în jos, pe lângă vitrine care au expuse, în prim-plan, sendvişuri cu şuncă aşezate pe farfurii“. Da, vă voi readuce la ordine.

Am să citesc din cartea proptită pe sticla cu sos Worcester. Cuprinde câteva fraze fără cusur, câteva ineale făurite cu măiestrie, cuvinte puţine, dar poezie adevărată. Nici unul dintre voi nu ştie despre ele. Aţi uitat lucrurile pe care le spune poetul mort de mult. Iar eu nu vi le pot traduce, aşa încât puterea lor să vă strângă în nodul ei ca o funie şi să vă facă să înţelegeţi cât de zadarnică vă e viaţa; cât de ieftină, de goală vă e agitaţia; şi, în felul acesta, să vă scutur de degradarea care, dacă nu vă daţi seama de zădărnicia voastră, vă va pătrunde, îmbătrânindu-vă de timpuriu. Strădania vieţii mele ar trebui să fie traducerea acestui poem, aşa încât să-l puteţi citi cu uşurinţă. Eu, tovarăş cu Platon, cu Virgiliu, voi bate la uşa de stejar lustruit. Înfrunt trecerea voastră cu această vergea de oţel călit. Nu mă voi supune procesiunii fără rost a pălăriilor de tot felul şi a tuturor podoabelor, fie bălţate, fie cu pene, de pe creştele femeieşti. (Susan, pe care o respect, ar purta vara doar o pălărie simplă de paie.) Da, voi interveni cu ordinea mea asupra fălcilor care mestecă şi asupra aburului ce se prelinge în picături inegale pe geamul vitrinei, voi reglementa opririle şi pornirile smucite ale autobuzelor; şovăielile de la tejghea şi cuvintele tărăgănite fără vreun înţeles omenesc. Vă voi readuce la ordine.

Rădăcinile mele se cufundă adânc, trecând prin straturi de plumb şi de argint, prin locuri mlăştinoase, umede, care

își exaltă miasmele, până la miezul unde rădăcini de stejar se împletesc într-un nod strâns. Cu simțurile închise ca sub pecete, orb și cu țărână în urechi, am auzit totuși zvonul îndepărtat al războiului; am auzit privighetoarea; am simțit mersul grabnic al cetelor de oameni în căutarea civilizației, ca stolurile de păsări călătoare zburând mereu în căutarea verii; am văzut femei ducând urcioare de lut roșietic pe malul Nilului. M-am trezit într-o grădină, lovit în ceafă de văpaia unui sărut – sărutul lui Jinny; vedeam toate acestea în amintire așa cum, dintr-un incendiu nocturn, îți amintești de strigăte învălmășite, stâlpi care se năruie și pale de roșu și negru. Adorm și mă trezesc, iar și iar. În clipa asta dorm, în clipa următoare sunt treaz. Văd lucirea ceainicului; rafturile de sticlă pline cu sendvișuri aurii; oameni în redingotă cocoțați pe scaune în fața tejghelei; iar îndărătul lor, eternitatea. Acesta e semnul pe care călăul cu glugă l-a apăsător cu fierul roșu în carnea mea înfiorată. Îndărătul acestei săli văd trecutul, puzderia de pene, puzderia de aripi fâlfâitoare ale trecutului. Iată de ce buzele mele stau strânse, de ce chipul meu e palid; iată de ce înfățișarea mea e neplăcută și neîmbietoare, când cu ură și cu amărăciune îmi întorc fața spre Bernard și spre Neville, care se plimbă alene pe sub arborii de tisă, moștenesc jilțuri vechi și trag bine perdelele, pentru ca lumina lămpii să le cadă pe carte.

Pe Susan o respect; fiindcă stă și coase. Împunge acul, sub tihnită lumină a lămpii, într-o casă unde, sub fereastră, afară, susură lanul de grâu și unde mă simt în afara primejdiei. Fiindcă sunt cel mai slab, cel mai nevârstnic dintre toți. Sunt un copil care se uită la piciorușele sale și la șanțurile subțirele pe care apa le deschide pe prund. „Uite un melc“, îmi spun; „uite o frunză.“ Și mă bucur de melc; mă bucur de frunză. Sunt întotdeauna cel mai nevârstnic, cel mai nevinovat, cel mai încrezător. Voi toți sunteți ocrotiți. Eu sunt despuiat. Când trece în ritm legănat chelnerița cu părul împletit ca

în ghirlande, vă dă tuturor fără șovăială, ca o soră, caisele și crema de vanilie. Voi îi sunteți frați. Dar eu, când mă ridic, îmi curăț firimiturile de pe haină și strecor un bacșiș mult prea mare sub marginea farfuriei, așa încât să nu-l găsească decât după plecarea mea, și astfel disprețul ei, când ia bacșișul râzând, să nu mă atingă înainte de a avea timp să trec de ușile batante.

— Vântul flutură storurile, spuse Susan, și toate se văd acum bine: ulcele, castronașe, rogojini și fotoliul ponosit și găurit. Obișnuitele panglici oflitate împetrițesc tapetul. Corul păsărilor a tăcut – una singură mai cântă, lângă fereastra dormitorului. O să-mi încălț ciorapii și o să calc, fără zgomot, pe lângă ușile dormitoarelor; o să cobor prin bucătărie și, trecând prin grădină și pe lângă seră, o să ies afară în câmp. E încă devreme. Negura stăruie asupra mlaștinii. Ziua e nemlădioasă, rigidă ca un giulgiu. Dar se va înmuia; se va încălzi. La ceasul acesta atât de fraged încă, parcă eu aș fi și câmpia, și hambarul, și copacii; ale mele sunt stolurile de păsări, și puiul de iepure care țâșnește aproape de sub picior. Al meu e cocostârcul care își răsfire alene aripile întinse; și vaca aceea care pune alene un picior dinaintea celuilalt, mestecând iarba pe care o smulge cu un sunet scârțâit; a mea e rândunica neîmblânzită, cu zbor de săgeată; a mea e, pe cer, lumina trandafirică, abia bănuțată; al meu e verdele care îi ia apoi locul; ale mele, tăcerea și zborul de clopote; și chemarea omului care își aduce de la câmp caii de la căruță; ale mele, toate, toate.

Nu pot fi ruptă de ele, nici ținută deoparte. M-au trimis la școală; m-au trimis în Elveția să-mi desăvârșesc educația. Urăsc linoleumul; urăsc brazii și muntele. Acum, sub cerul palid pe care norii călătoresc fără grabă, vreau să mă arunc pe pământul acesta neted ca-n palmă. Pe drum, căruța se

vede tot mai mare, pe măsură ce se apropie. Oile se adună în mijlocul pășunii. Păsările se adună în mijlocul drumului; își pot îngădui să nu zboare încă. Se înalță fum dintr-un foc de lemne. Zorile se dezmoțesc. Ziua începe să prindă viață. Se întorc în lume culorile. Ziua, cu toate lanurile ei, unduiește aurie sub cer. Pământul atârână greu sub mine.

Dar cine sunt eu, care mă reazem de gardul acesta, uitându-mă cum adulmecă prepelicarul rotindu-se în cerc închis? Câteodată (nu am împlinit încă douăzeci de ani) mi se pare că nu sunt femeie, ci lumina care cade pe gard, pe pământ. Câteodată parcă aș fi anotimpurile, parcă aș fi ianuarie, mai, noiembrie; glodul, negura, zorile. Nu mă las aruncată de colo-colo, nu pot să plutesc ușurel, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Totuși, acum, când stau rezemată aici, de gard, până când forma lui îmi rămâne adâncită în carnea brațului, simt greutatea care s-a închegat sub coasta mea. La școală, în Elveția, s-a închegat acolo ceva dur. Nici suspine, nici zâmbete; nu știu să fac fraze învăluitoare, frumos ticluite; nu comunic cu meleaguri ciudate, ca Rhoda când privește dincolo de noi, pe deasupra capetelor noastre; nu fac, ca Jinny, piruete într-un avânt complet – trunchi, brațe, picioare. Ceea ce dau eu e ferm și neîmblânzit. Nu pot să plutesc alene, nici nu mă pot amesteca printre oameni. Îmi place privirea neclintită a păstorilor pe care-i întâlnesc în cale; privirea neclintită a țigăncii care, pe marginea drumului, lângă căruță, își alăptează pruncii așa cum mi-i voi alăpta și eu pe ai mei. Pentru că în curând, la ceas fierbinte de amiază, când albinele zumzăie în jurul florilor de nălbă, va veni alesul meu. Va sta sub crengile unui cedru. Un singur cuvânt îmi va spune, și eu cu unul singur îi voi răspunde. Ceea ce s-a închegat în mine lui îi voi da. Voi avea copii; voi avea jupănese cu șorț; argați cu furci pentru fân; o bucătărie în care mi se vor aduce mieușei plăpânzi, să stea la cald într-un

coș, o bucătărie în care vor fi atârinate șunci și în care vor luci funiile de ceapă. Voi fi ca mama, cu șorț albastru, încuind tăcută dulapurile.

Acum mi-e foame. Îmi voi chema prepelicarul. Mi-e gândul la pâine rumenită, la felii de pâine cu unt, la farfurii albe într-o încăpere însorită. Mă voi întoarce prin câmp. Voi urma cărăruia din iarbă, cu pas întins, apăsător și egal, ocolind câte o băltoacă sau sărind peste o buturugă. Picături de umezeală mi se așază pe fusta de stofă groasă; pantofii, pătrunși de umezeală, se înnegresc. Ziua nu mai e țeapănă; bate în cenușiu, în verde și are luciri de chihlimbar. Păsările nu mai stau în mijlocul drumului.

Mă întorc cum s-ar întoarce pisica sau vulpea, cu brumă cenușie prinsă în blană și cu labelle înăsprite de pământul tare. Îmi deschid calea printre verze, călcând peste foile lor care trosnesc și scuturând de pe ele picături de apă. Stau și aștept să aud pasul trăgănat al tatei, când vine pe coridor strivind cine știe ce buruiană între degete. Umplu ceașcă după ceașcă, iar pe masă, printre borcanele cu marmeladă, printre pâini și bucați de unt, stau semețe florile care nu s-au deschis încă. Tăcem.

Mă duc apoi la dulapul din bucătărie și scot pungile umede cu stafide mari; ridic săculețul greu cu făină pe masa care strălucește de curățenie. Frământ coca, o trag, o întind, cufundându-mi adânc mâinile în aluatul cald. Răsfir degetele, să-mi curgă în evantai printre ele șuvoiul de apă rece. Focul duduie; muștele bâzâie, zburând în cerc. Stafide, orez, pungi argintii și pungi albastre, toate sunt din nou încuiate în dulap. Carnea e pusă la cuptor, pâinile își înalță spinările domoale sub cârpa curată. După-amiază cobor la râu. Natura întreagă procreează. Gâzele zboară din spic în spic de buruiană. Florile sunt încărcate cu polen. Lebedele plutesc pe râu, înșiruite în ordine. Norii, calzi acum, purtând cu

ei pete de soare, aleargă pe deasupra culmilor, presărând aur peste ape, aur pe gâtul lebedelor. Punând o copită dinaintea celeilalte, vacile își deschid pe câmpie cărări păscute. Caut în iarbă, pe dibuite, ciuperci cu pălăria albă; le rup piciorul, apoi culeg floarea purpurie care crește alături și pun floarea lângă ciupercă, și ciuperca mai are pământ prins de rădăcini; și așa mă îndrept spre casă, fiindcă e timpul să pun la fiert ceainicul pentru tata și să i-l așez pe masă, printre trandafirii abia deschiși.

Dar se lasă seara și aprindem lămpile. Și, când se lasă seara, lămpile așază văpăi galbene prin iederă. Stau la masa mea de lucru și cos. Mă gândesc la Jinny și la Rhoda; și aud pe lespezi huruitul roților, când caii de la fermă se întorc trudiți spre casă; deslușesc vuietul îndepărtat al automobilelor în zborul vântului de seară. Mă uit la frunzele care freamătă în grădina întunecată și mă gândesc: „Acum ei dansează la Londra. Jinny îl sărută pe Louis“.

— Ce ciudat, spuse Jinny. Cum pot oamenii să doarmă — să stingă lumina și să se ducă la culcare! S-au dezbrăcat, și-au pus cămăși de noapte albe. În nici una dintre casele lor nu mai arde lumina. Un șir de hornuri se profilează pe cer; pe stradă stau aprinse câteva felinare, împrăștiind o lumină de care nu are nimeni nevoie. Singurii care se mai află pe afară sunt oamenii săraci și grăbiți. Nimeni nu mai trece pe stradă; ziua s-a încheiat. Pe la colțuri mai stă câte un polițist. Dar noaptea începe. Mă simt strălucind în întuneric. Genunchii îmi sunt învăluiți în mătase. Picioarele, înfășurate și ele în mătase, se freacă lin unul de altul. Pietrele șiragului de la gât le simt răcoroase pe piele. Pantofii mă chinuie. Stau dreaptă ca lumânarea, ca să nu-mi ating părul de spe-teaza scaunului. Sunt pregătită, gata de luptă. Mă aflu acum în pauza trecătoare; în clipa întunecată. Violoniștii și-au ridicat arcușul.

Acum automobilul se oprește, în alunecare ușoară. O fâșie de caldarâm e luminată. Ușa se închide și se deschide. Sosesc invitații; nu scot o vorbă; intră cu grabă. În vestibul se aude foșnet de haine dezbrăcate. Acesta e preludiul, începutul. Arunc priviri scurte, priviri furișe, mă pudrez, totul e pus la punct, e pregătit. Părul meu e adus într-o singură unduire. Buzele îmi sunt roșii atât cât trebuie. Sunt gata să-mi regăsesc semenii – domnii și doamnele care suie scările. Trec pe dinaintea lor, expusă privirilor, așa cum și ei sunt expuși privirilor mele. Privirile noastre sunt scurte ca fulgerul, dar nu se îmblânzesc dând vreun semn de recunoaștere. Trupurile noastre comunică însă între ele. Iată chemarea mea. Iată lumea mea. Totul e rânduit dinainte, totul e gata; lachei care stau la o ușă, apoi la alta, îmi cer numele – numele meu proaspăt, numele meu necunoscut – și îl împing înaintea mea. Intru.

Iată scaunele aurite în încăperile goale care stau în așteptare; flori mai țepe, mai impunătoare decât cele care cresc în grădini, se reazemă, albe și verzi, de pereți. Pe o măsuță se află o carte legată. Așa ceva am visat; așa ceva mi-am făgăduit. Aici mă aflu în mediul meu. Mi se pare firesc să calc pe covoarele groase. Înaintez în mers lunecat pe podelele lustruite și, în miresmele de aici, în lumina strălucitoare, încep să mă desfac cum își desface feriga frunzele răsucite. Mă opresc. Fac inventarul acestei lumi. Privesc grupurile de oameni necunoscuți. Printre femeile strălucitoare îmbrăcate în verde, trandafirii și cenușiu, stau drepte siluetele bărbaților. Ei sunt în alb și negru; sub haine, trupul lor e val și briză. Parcă văd iarăși imaginea mea oglindită în geam, la trecerea prin tunel. Acum se mișcă. Mă aplec puțin în față: bărbați necunoscuți în alb și negru se uită la mine; când mă întorc să mă uit la un tablou, se întorc și ei. Își duc, puțin tremurat, mâna la cravată, apoi la haină, la batista de la buzunar. Sunt foarte tineri. Și preocupați să facă impresie

bună. Simt cum izvorăsc în mine sute de însușiri. Sunt, rând pe rând, zglobie, jucăușă, languroasă și melancolică. Sunt prinsă în rădăcini, dar mă revărs în afară. Îndreptându-mi șuvoiul aurit spre unul dintre ei, îi spun: „Vino!“ Încrețindu-mi unda în retragere, îi spun celuilalt: „Nu!“ Unul dintre ei se rupe din nemișcare, de lângă o mobilă. Se îndreaptă către mine. Se apropie. E clipa cea mai pasionantă pe care am trăit-o. Făptura mea palpită. Parcă s-a stârnit în mine o undă. Ca planta de apă, prinsă în rădăcini, mă legăn totuși, pe firul curentului, când încoace, când încolo, ca să-l atrag spre mine. „Vino“, îi spun. „Vino!“ Palid, cu părul negru, cel care vine e melancolic, romantic. Iar eu sunt poznașă, unduitoare, capricioasă; fiindcă el e melancolic, romantic. Iată-l; e lângă mine.

Cu o mică smucitură, ca scoica desprinsă de stânca pe care stătea înțepenită, sunt luată de la locul meu; cad odată cu el, mă las dusă. Ne lăsăm în voia valului domol. Ne strecurăm când înăuntru, când în afara melodiei șovăielnice. Dar pietre mari rup șuvoiul dansului care freamătă, vibrează puternic. Ne poartă ici și colo o largă rotire care ne ține strânși laolaltă; nu putem ieși din încercuirea desăvârșită a pereților ei sinuoși, mișcători, povârniți. Trupurile noastre – dur al lui, unduitor al meu – sunt strânse în miezul dansului, care ne ține înlănțuiți; și apoi, domolindu-se în falduri netede, mlădioase, ne strecoară, iar și iar, printre ele. Dintr-odată, muzica tace. Sângele tot mi se mai zbciumă, dar trupul meu e neclintit. Camera se învârtește cu mine. Apoi se oprește.

Atunci, hai să ne îndreptăm, repede, către fotoliile aurite. Trupul lui e mai puternic decât credeam. Eu, mai amețită decât aș fi bănuț. Nu-mi mai pasă de nimic pe lume. Nu-mi pasă de nimeni, în afară de bărbatul acesta al cărui nume nu-l știu. Nu-i așa, lună, că nu ne stă rău împreună? Nu-i așa

că suntem încântători așa cum stăm alături, eu în mătase, el în alb și negru? Semenii mei n-au decât să se uite acum la mine. Vă întorc privirea drept în ochi, domnilor și doamnelor, fac parte acum dintre voi. Aceasta e lumea mea. Iau un pahar cu picior gingaș și beau din vârful buzelor. Vinul are un gust iute, astringent. Mă strâmb fără să vreau. Parfum și flori, strălucire și căldură sunt distilate în licoarea aurie, în licoarea de foc. Parc-ar fi în spinarea mea un nu știu ce aspru, cu ochii imenși, un nu știu ce care se adună blând asupra lui însuși, cântându-și un cântec de leagăn. E extazul meu; adânca mea liniște. Nodul care îmi stătea în gât se înmoaie. Cuvintele se îngrămădesc, se agață unul de altul, se suie unul peste altul. Nu are importanță ce cuvinte sunt. Se îmbrâncesc, se suie unele pe umerii celorlalte. Cele singurate, cele izolate se însoțesc, se învâlmănesc și devin multiple. Nu are importanță ce spun. Doldora de cuvinte, o frază ca o pasăre fălăind din aripi străbate spațiul liber dintre noi. Se așază apoi pe buzele lui. Îmi umplu din nou paharul. Beau. Vălurile dintre noi se destramă. Un suflet m-a primit în căldura, în taina lui. Ne aflăm împreună, sus de tot, pe culmile unei trecători din munți. El stă, melancolic, la marginea drumului. Mă aplec. Culeg o floare albastră și i-o prind la haină, înălțându-mă pe vârfuri. A fost clipa mea de extaz. Dar a trecut.

Ne năpădesc acum lipsa de interes, indiferența. Alți oameni trec, foarte aproape de noi. Nu mai avem conștiința trupurilor noastre strâns apropiate sub masă. Îmi plac și bărbații blonzi cu ochi albaștri. Se deschide ușa. De mai multe ori la rând. Data viitoare când se va deschide, îmi va schimba întreaga viață. Cine vine? Nu e decât un valet, care aduce paharele. Uite un domn bătrân – ar trebui să mă port cu el ca o copiliță. Iată o doamnă foarte distinsă – m-aș simți prea diferită de ea. Mai sunt și fete de vârsta mea; stăm cu

săbiile scoase din teacă, într-o înfruntare dreaptă. Fiindcă toți sunt semenii mei. Din lumea asta fac parte. Aici îmi găsesc și riscurile, aici se află tot ce mi se poate întâmpla. Se deschide ușa. „O, vino!“ îi spun acestuia, unduind numai aur din cap până-n picioare. „Vino!“ – și el se îndreaptă către mine.

— Mă voi strecura în urma lor, spuse Rhoda, ca și cum aș fi văzut pe cineva cunoscut. Dar nu cunosc pe nimeni. Voi trage puțin perdeaua și voi privi luna. Pale de uitare îmi vor potoli frământarea. Ușa se deschide: tigrul se repede. Ușa se deschide; groaza năvălește înăuntru; groază după groază, toate pe urma mea. Dar să-mi cercetez pe furiș comorile pe care mi le-am tăinuit. În partea cealaltă a lumii sunt iazuri care oglindesc coloane de marmură. Rândunica își moaie aripa în apa lor întunecată. Dar aici se tot deschide ușa care lasă să intre oameni; ei vin către mine. Aruncându-mi surâsuri palide ca să-și ascundă cruzimea și nepăsarea, ei pun stăpânire pe mine. Rândunica își înmoaie aripa în apă; luna aleargă, singuratică, deasupra mărilor albastre. Iar eu trebuie să dau mâna cu cel care mi-o întinde pe a lui; trebuie să-i răspund. Dar ce răspuns să dau? Sunt împinsă înapoi, osândită să stau, înfierbântată, în trupul acesta stângaci, în trupul acesta nepotrivit, și să primesc săgețile disprețului și ale indiferenței, eu care tânjesc după coloane de marmură și iazuri în care rândunica își înmoaie aripa, de pe cealaltă parte a lumii.

Noaptea și-a mutat spița ceva mai departe, dincolo de hornurile caselor. Peste umărul partenerului meu, văd o pisică liberă în mișcările ei, nu înecată în lumină, nu încătușată în mătase, slobodă să se oprească, să se întindă și să pornească din nou. Detest toate amănuntele vieții personale. Dar sunt silită să stau aici, înțepenită, și să ascult. Simt o imensă apăsare asupra-mi. Nu mă pot mișca fără să strămut povara

veacurilor. Mii de săgeți mă străpung, săgețile disprețului, ale ridicolului. Eu, care aş putea lua în piept furtuna, eu, care cu bucurie aş lăsa gândirea să-mi taie răsufierea, sunt ținută, expusă aici. Tigrul se repede. Limba oamenilor, ca biciul, e asmuțită asupra-mi. Mișcătoare, neobosită, se zbate deasupra mea. Trebuie să găsesc vorbe viclene, să-i țin la distanță cu minciuni. Există vreo amuletă împotriva pacostei acesteia? Ce imagine pot invoca, să aștearnă răcoare asupra văpăii acesteia? Mă gândesc la etichete lipite pe valize; la atâtea mame ale căror fuste le învăluie picioarele în falduri bogate; la poieni spre care coboară spinările povărnite ale munților. „Ascundeți-mă“, strig către ele, „apărați-mă, căci sunt cea mai tânără, cea mai despuiată dintre toți“. Jinny aleargă ca pescărușul pe coama valului, își împarte cu grație privirile ici și colo, spune ceea ce trebuie fără să mintă. Dar eu mint: vorbele mele sunt ambigue.

Când pot fi singură, îmi legăn gălețile; sunt stăpâna florilor mele. Dar aici stau și răsucesc între degete ciucurii perdelei de brocart din casa gazdei și sunt frântă în bucăți; nu mai sunt una. Ce știe oare Jinny când dansează? Ce știe Susan când, atât de sigură pe ea, stă tihnită sub lumina lămpii, aplecată asupra acului care trage după sine ața albă? Ele spun „da“. Ele spun „nu“. Ele lovesc zgomotos cu pumnul în masă. Dar eu am îndoieli, tremur; văd tufișul cu spini cum își clatină umbra în pustietate.

Acum voi străbate încăperea, ca și cum aş avea de gând ceva anume, și mă voi îndrepta către balconul acoperit. Văd cerul, împodobit dintr-odată cu dulcea lumină a lunii. Văd și împrejmuirea scuarului, și doi oameni fără chip care, ca două statui, se reazemă de cer. Iată o lume ferită de schimbare! După ce am străbătut încăperea asta unde zvănesc neîncetat limbile care au tăiat în mine ca lama cuțitului și m-au făcut să mă bălbâi și să mint, dau de chipuri fără

trăsături, înveșmântate în splendoare. Îndrăgostiții se ghemuiesc sub un platan. Gardianul stă de pază în colțul străzii. Trece un bărbat. Există, așadar, o lume ferită de schimbare. Dar eu, proptită în vârfurile picioarelor la hotarul focului, dogorită de văpaia fierbinte, temându-mă că ușa se va deschide și că tigrlul se va năpusti, nu sunt destul de stăpână pe mine nici măcar cât să alcătuiesc o singură propoziție. Mereu stă câte ceva în calea vorbelor mele. Ușa se deschide și mă întrerupe de fiecare dată. N-am încă douăzeci și unu de ani. Viața mă va frânge. Voi fi luată în râs până la sfârșitul zilelor mele. Ca o bucată de plută pe valuri, voi fi când săltată în sus, când prăvălită în jos, printre oamenii aceștia, bărbați și femei cu fața schimonosită și cu limba mincinoasă. Ca firul de buruiană, sunt azvârlită cât acolo de câte ori se deschide ușa. Sunt spuma care mângâie stâncile și se strecoară în ele, albă, oriunde. Dar sunt și o fată tânără, aici, în camera asta.

Soarele, înălțat acum, nu mai stătea tolănit pe salteaua lui verde, aruncând câte o privire printre giuvaierele apei, ci își descoperise chipul și privea drept deasupra valurilor care loveau țărmul cu zgomot ritmic. Loveau așa cum copita calului lovește iarba. Picăturile țâșnite din valuri păreau săgeți și lănci zburând peste capetele călăreților. Talazul tivit cu diamante își așternea pe nisip albastrul de oțel. Pulsa înainte și înapoi cu puterea, vie parcă, a unei mașini a cărei energie se îndreaptă în afară și se retrage din nou înăuntru. Lumina soarelui scălda lanurile de grâu și pădurile. Râurile, împletite în șuvițe de apă, erau albastre acum, iar pajiștile ce coborau până la malul apei erau verzi ca penele de pasăre, ușor înfoiate. Dealurile, vălurite și calme, păreau prinse în curele, așa cum mădularele sunt prinse în mușchi; iar pădurile, înfipte falnic pe coasta dealurilor, parcă erau coama tunsă scurt de pe gâtul calului.

În grădină, unde copacii deși se înălțau deasupra straturilor de flori, deasupra iazurilor și a serelor, păsările cântau fiecare pe seama ei, în căldura soarelui. Una cânta sub fereastra dormitorului; alta – pe muchia zidului. Fiecare cânta apăsător, cu patimă, cât o țineau puterile, ca și cum ar fi fost nevoită să lase să izbucnească cântecul, chiar dacă, în aspră nepotrivire, l-ar fi sfârâmat pe al alteia. Ochii lor rotunzi erau plini de lumină; și ghearele li se agățau strâns de ramuri ori de zid. Cântau, expuse, fără adăpost, în aer, în lumină, frumoase în

penele lor cele noi cu ape sidefii, cu strălucitoare ochiuri de zale, cu stropi de aur sau cu câte o singură pană luminoasă, trasă ca o dungă printre celelalte. Cântau ca și cum dimineata le-ar fi stârnit, cu imbold apăsător, să cânte. Săreau ca și cum firea ar fi avut margini tăioase care spintecau blânda lumină verde-albastră, umezeala pământului reavăn, aburii groși venind de la bucătărie, aroma caldă a bucatelor din carne de miel și de vacă, mireasma plăcută a prăjiturilor și a fructelor, resturile și cojile ude aruncate din găleată pe grămada de gunoi de unde se ridicau aburi leneși. Iar ele, cu ciocurile uscate, se repezeau fără milă drept asupra tuturor acestor lucruri îmbibate cu apă, pătate și răsucite de umezeală. Se năpusteau fără veste din ramurile liliacului sau de pe gard. Pândeau câte un melc și-i izbeau găoacea de o piatră. Izbeau cu năduf, dar cu socoteală, până ce găoacea se spărgea lăsând să mustească din crăpătură un conținut vâscos. În zbor legănat sau săgetat se înălțau în văzduh, sus de tot, ciripind scurt și sonor, apoi se așezau în crengile de sus ale vreunui copac și își coborau privirea asupra frunzelor și a mlădițelor de sub ele, asupra pământului împodobit cu arbori în floare, cu valuri de iarbă, asupra mării cu bubuitul ei ca de tobă care cheamă la luptă cete de războinici cu pene și cu turbane. Din când în când, cântecul lor se înălța laolaltă pe trepte repezi, ca râul de munte ale cărui ape împletite se adună spumegând și se îmbină, zorind din ce în ce mai iute în aceeași albie, pe lângă aceleași maluri cu frunze late. Dar le iese în cale un bolovan care le desparte.

Soarele arunca săgeți tăioase de lumină în cameră. Tot ce era atins primea harul unei existențe intense. Farfuria era un lac alb. Cuțitul, un hanger de gheață. Dintr-odată paharele ieșiră la iveală, prinse în fâșii de lumină. Scaunele și mesele se iviră, ca și cum ar fi zăcut sub ape, și se înălțară, învelite într-o boare roșie, portocalie și purpurie ca puful de pe fructele coapte. Vinișoarele de pe smălțul porțelanurilor, apele lemnăriei, firele

rogojinilor erau săpate din ce în ce mai fin. Umbrele pieriseră toate. Câte un vas era atât de verde, încât intensitatea culorii lui parcă absorbea privirea printr-o pâlnie, lipind-o de el cum se lipește midia de stâncă. Apoi, alcătuirile căpătară greutate și limite precise. Se ivi o mogâldeață: jilțul; o formă masivă: bufetul. Și, pe măsură ce creștea, lumina gonia dinainte-i pâlcuri de umbre, înghesuindu-le în planul al doilea, unde rămăneau aninate în faldurile bogate.

— Cât de frumoasă și cât de ciudată, spuse Bernard, cât de scânteietoare, cu turlle și cupole răsărind din ceață, se întinde Londra dinaintea mea. În timp ce ne apropiem de ea, Londra își doarme încă somnul sub ocrotirea imenselor rezervoare de gaz și a coșurilor de fabrici. Ea strânge la piept întregul furnicar. Toate strigătele, toate zgomotele sunt blând învăluite în tăcere. Nici Roma nu e mai măreață. Dar noi suntem împinși către ea. Somnul ei matern a și început să se risipească. Din ceață se ivesc culmi acoperite cu clădiri. Fabrici, catedrale, cupole de sticlă, instituții și teatre ies la iveală. Trenul de dimineață, care vine din nord, e zvârlit spre ea ca un proiectil. Trecând pe lângă ea, dăm parcă la o parte o perdea. Chipuri fără expresie, chipuri în așteptare se uită fix la noi, care, bubuind, trecem ca fulgerul prin gări. Când gonim ca vântul pe acolo, bărbații își strâng mai cu putere ziarul în mână, de parcă ar trece chiar moartea pe lângă ei. Dar, vuind, gonim mai departe. Încă puțin și vom răbufni în sânul cetății, ca un proiectil care se izbește în coasta unui animal mare, maiestuos, ocrotitor ca o mamă. Londra zumzăie și murmură; ne așteaptă.

În timp ce mă uit pe fereastră, mă năpădește, ciudată și convingătoare, impresia că, datorită marii mele fericiri (în curând mă voi căsători), m-am integrat vitezei, m-am integrat proiectului care se repede asupra Londrei. M-a cuprins

parcă o amorțeală care-mi poruncește îngăduință și acceptare. „Dragul meu domn“, aş putea spune, „pentru ce te agiți, pentru ce-ți cobori din plasă valiza și îndeși în ea basca pe care toată noaptea ai purtat-o pe cap?“ Orice am face e fără de folos. Ne încorporăm într-o splendidă unificare. Fiindcă nu avem decât o singură dorință – să ajungem la gară –, peste noi trece parcă aripa cenușie a unei găște uriașe (dimineța e frumoasă, dar incoloră) care ne uniformizează pe toți, ne face mai importanți, mai solemni. Nu vreau să se oprească trenul cu o bufnitură. Nu vreau să se frângă ceea ce ne-a legat o noapte întreagă, așa cum am stat unii în fața altora. Nu vreau să înțeleg că ura și rivalitățile sunt din nou stăpâne asupra noastră. Cât de bine-venită era comunicarea dintre noi, în trenul iute ca vântul, așa cum stăteam laolaltă, având o singură dorință: să ajungem la gara Euston. Dar iată că acum totul s-a sfârșit. Ne-am atins scopul. Trenul a tras la peron. Acum importante sunt graba, și înghesuiala, și dorința de a fi primul care trece de grilaj și se urcă în lift. Dar eu nu vreau să trec primul, nu vreau să iau pe umeri povara vieții individuale. Eu, care, de luni, de când ea a primit să ne logodim, sunt pătruns în fiecare fibră a făpturii de sentimentul identității mele personale, eu, care nu puteam vedea o perie de dinți fără să spun „peria *mea* de dinți“, aş vrea acum să-mi răsfir degetele și să las să-mi scape tot ce am, să stau doar așa, în stradă, fără să particip la nimic, privind autobuzele fără să-mi doresc nimic; fără nici un fel de invidie, însuflețit doar de o nesfârșită curiozitate față de soarta omului, dacă m-ar mai putea ceva mișca. Dar nu mă mai mișcă nimic. Am ajuns; sunt acceptat. Nu cer nimic.

Ca un copil, cu foamea potolită, desprins de la sânul mamei, sunt liber acum să mă cufund adânc în tot ceea ce se perindă pe lângă mine, în viața omniprezentă, generală. (Observ cât de mult depindem de aspectul pantalonilor

noștri; un cap inteligent n-are nici o valoare dacă ai pantalonii mototoliți.) La ușa liftului, ciudate șovăieli. Pe aici, pe acolo, pe dincolo? Apoi se manifestă personalitatea fiecăruia. Au pornit-o. Fiecare împins de câte ceva. Câte o biată treabă mărunță, o întâlnire, cumpărarea unei pălării desparte omenirea asta frumoasă care fusese cândva atât de unită. Cât despre mine, nu am nici un țel. Nici o ambiție. Mă voi lăsa dus de valul tuturor. Suprafața simțirii mele se duce la vale, ca un râu cu ape sure care reflectă ceea ce trece. Nu-mi amintesc ce am trăit până azi, nu-mi amintesc cum mi-e nasul, ce culoare au ochii mei sau ce cred în general despre mine însumi. Numai în clipele de primejdie, la o intersecție, pe bordura trotuarului, instinctul de conservare se trezește, mă cuprinde și mă oprește locului în fața autobuzului. S-ar zice că ținem morțiș să trăim. Apoi mă cuprinde din nou indiferența. Vuietul circulației, chipuri care trec, toate la fel, încolo sau încoace, mă fac să mă cufund ca într-un vis, ștergând trăsăturile fețelor. Oamenii ar putea trece prin mine. Și în ce moment al timpului mă aflu, în ziua aceasta anume în care m-am pomenit prins? Zgomotul orașului ar putea fi orice – vuiet surd al pădurii sau strigăt răgușit de sălbăticiune. Vâjâind, timpul a dat puțin înapoi; mărunțul nostru progres a fost zădărnicit. Trupurile ne sunt într-adevăr despuiate. Suntem doar ușor acoperiți de pânze prinse în nasturi; iar sub pietrele orașului – cochilii, oase și tăcere.

Totuși, e adevărat că înaintarea mea nesigură, ca în vis, de parcă aș fi purtat între două ape, e stăvilită, sfâșiată, înțepată și smucită de simțăminte spontane și fără rost de curiozitate, concupiscentă și poftă, toate cu un fel de nepăsare, ca în somn. (Mi-ar plăcea, de pildă, să am eu valiza aceea...) Dar doresc să mă cufund, să cercetez adâncurile, să-mi exercit măcar o dată dreptul de a nu acționa fără încetare, ci de a explora; vreau să aud zgomote deslușite, zgomote

ancestrale; crengi care trosnesc, pași de mamuți; să-mi îngădui dorința imposibilă de a cuprinde întregul univers în brațele înțelegerii – lucru cu neputință pentru cine se află în plină activitate. În timp ce umblu pe stradă, mă străbat ciudate freamăte și vibrații de simpatie, care, așa cum sunt eliberat de stricta mea personalitate, îmi inspiră dorința de a îmbrățișa toată această turmă cuprinzătoare: gură-cască și hoinari; comisionari și fete care trec repede, pe neobservate, și care, ignorându-și soarta, se uită la vitrine. Da, dar știu că suntem doar efemerii trecători prin viață.

E totuși adevărat că nu pot tăgădui un sentiment care-mi spune că viața mea se poate bucura de misterul prelungirii. Că voi avea poate copii, că voi arunca un pumn de grăunțe dincolo de generația mea, dincolo de omenirea asta apăsată de fatalitate, dincolo de indivizii aceștia care se tot împing pe străzi, ca să se întreacă unii pe alții.

Fiicele mele vor veni aici, în alte veri, fiii mei vor răsturna brazda, în alte câmpii. Iată de ce nu suntem picături de ploaie pe care vântul le zvântă pe dată; facem să înflorească grădinile și să răsunе de glasuri pădurile. Apărem iar și iar sub alte forme. Așadar, asta explică încrederea mea, stabilitatea mea centrală, care altminteri ar fi atât de monstruos de absurde când înfrunt talazul arterelor înțesate, deschizându-mi neîncetat cale printre corpuri omenești și profitând de momentele neprimejdioase ca să trec strada. Nu e vanitate; fiindcă sunt golit de ambiții; nu-mi amintesc de darurile mele personale, de nici una dintre trăsăturile deosebite ale firii mele, de nici unul dintre semnele de pe trupul meu; nici de nasul, nici de ochii, nici de gura mea. În clipa asta nu sunt eu însumi.

Iată însă că revine. Nu poți stârpi mirosul statornic al identității personale. Se strecoară prin vreo crăpătură a structurii noastre. Eu nu fac parte din zarva străzii: o observ. De aceea cugetul își desparte căile: de pildă, în capătul străzii

aceleia lăturalnice, o fată așteaptă; pe cine? O poveste romantică. Pe zidul magazinului aceleia e fixată o mică macara. De ce? mă întreb eu. Și născocesc o femeie roșie la chip, enormă, buhăită, pe care un soț de mult trecut de șaizeci de ani o trage asudând dintr-o trăsură de două persoane. Poveste grotescă. Ceea ce înseamnă că am obiceiul să bat monedă de cuvinte, să scot baloane de săpun dintr-un fapt sau altul. Și, emițând în mod spontan aceste observații, mă construiesc pe mine însumi, mă diferențiez, ascultând de glasul care-mi spune, în timp ce trec: „La privește! Observă lucrul acesta!“ Mă imaginez chemat să dau, într-o noapte de iarnă, semnificație tuturor observațiilor mele: o linie care să le unească pe toate, o însumare care să fie o întregire. Dar solilocviile pe străzi lăturalnice își pierd repede hazul. Am nevoie de auditoriu. Asta e pierzania mea. Asta știrbește tăișul formulărilor mele definitive și chiar le împiedică să se constituie. Nu pot să mă așez într-un birt sordid, să comand zi de zi aceeași băutură, să mă îmbib cu unul și același lichid: viața aceasta. Îmi construiesc fraza și năvălesc cu ea într-un salon unde vor lumina zeci de sfeșnice. Am nevoie de priviri ațintite asupra mea, care să-mi scoată la iveală înfloriturile și zorzoanele. Observ că, pentru a fi eu însumi, am nevoie să mă lumineze ochii altora, și de aceea nu pot ști bine care mi-e adevăratul eu. Existența unor ființe autentice ca Louis și Rhoda e mai deplină în singurătate. Ei nu primesc bucuroși iluminarea, dedublarea. După ce și-au pictat în câmpie tabloul, îl întorc cu fața în jos. Cuvintele lui Louis stau sub un înveliș gros de gheață. El slobozește cuvinte compacte, concentrate, trainice.

Așa că îmi doresc, după starea asta de somnolență, să scânteiez în mii de fațete, sub lumina proiectată de ochii prietenilor mei. Am străbătut meleagurile fără soare ale non-identității. Ciudate meleaguri! În răstimpul meu de liniște,

de mulțumire care înlătură orice altă simțire, am auzit, în ritmul lui pulsant, suspinul talazului urnit dincolo de cercul acesta de lumină strălucitoare, dincolo de bătaia repetată a acestei frenezii neînfrânte. A fost un răstimp de imensă pace. Asta e poate fericirea. Acum senzații acute mă aduc înapoi: curiozitatea, pofta (mi-e foame) și nestăvilita dorință de a fi eu însumi. Mă gândesc la cei cu care aș putea vorbi: Louis, Neville, Susan, Jinny și Rhoda. În prezența lor sunt multilateral. Ei mă mântuie de întuneric. Slavă Domnului, ne vom întâlni diseară. Slavă Domnului că nu va trebui să fiu singur. Vom lua masa împreună. Ne vom lua rămas-bun de la Percival, care pleacă în India. Ceasul acela e încă de parte, dar mi se semnaleză de pe acum vestitorii lui, călăreții care aleargă în frunte: imaginile prietenilor în absența lor. Îl văd pe Louis, ca săpat în piatră, sculptural; pe Neville, tăios și precis; pe Susan, cu ochii ei mari, ca de cristal; pe Jinny dansând ca o flacără vioaie, fierbinte, deasupra pământului uscat; și pe Rhoda, nimfă a izvoarelor, mereu înconjurată de ape. Imaginile acestea fantastice, născocirile acestea, viziuni reprezentându-mi prietenii în absența lor, sunt grotești, hipertrofiate și se spulberă de îndată ce le atinge fie și vârful unei încălțări adevărate. Totuși, bătaia lor insistentă mă trezește. Risipește aburii. Începe să mă apese greu singurătatea, cu perdelele care mă închid într-o atmosferă înăbușitoare, nesănătoasă. Aș dori să le trag deoparte și să fac ceva. M-aș mulțumi cu tovărășia oricui. Nu fac nazuri. Fie chiar și măturătorul de pe stradă; sau poștaşul; sau chelnerul de la restaurantul francez; sau, și mai bine, patronul lui, atât de binevoitor, a cărui amabilitate pare să-ți fie special rezervată. Prepară salata cu mâna lui pentru vreun oaspete privilegiat. Dar cine e oaspetele acela și de ce i se cuvine atâta atenție? Și ce-i spune oare doamnei cu cercei? E o prietenă, sau o clientă? De îndată ce mă așez la una dintre mese, simt

o plăcută învălmășeală de confuzii, nesiguranțe, posibilități și speculații. Imaginile se nasc pe loc. Mă încurc în propria fertilitate. Aș putea descrie fiecare scaun, fiecare masă, fiecare consumator de aici, în cuvinte bogate care-mi vin lesne. Gândirea mea zboară zumzăind de colo-colo, purtând cu ea vălul de cuvinte potrivit fiecărui lucru. E suficient să vorbesc – chiar și cu chelnerul – despre vin, ca să declanșez o explozie. Racheta țâșnește în sus. Fragmentele ei aurii cad, ca niște semințe fertilizatoare, pe solul bogat al imaginației. Natura cu totul neașteptată a acestei explozii – iată bucuria legăturilor cu oamenii. Amestecat cu un chelner italian necunoscut – ce sunt eu oare? Nu există stabilitate în lumea asta. Cine poate spune ce înseamnă fiecare lucru? Cine poate ști dinainte care va fi traiectoria unui cuvânt? Cuvântul e ca un balon care zboară deasupra copacilor. A vorbi despre știință e o zădărnici. Totul e experiment și aventură. Ne amestecăm fără încetare cu cantități necunoscute. Ce o să se întâmple? Nu știu. Dar, când pun din nou paharul pe masă, îmi amintesc: sunt logodit. Diseară voi lua masa cu prietenii mei. Sunt eu însumi, sunt Bernard.

— E opt fără cinci, spuse Neville. Am venit devreme, m-am așezat la masă cu zece minute înainte de ora stabilită, ca să gust fiecare clipă de plăcută așteptare, ca să văd cum se deschide ușa și să-mi spun: „E oare Percival? Nu, nu e Percival“. Simt o plăcere morbidă să spun: „Nu, nu e Percival“. Până acum am văzut ușa deschizându-se și închizându-se de douăzeci de ori. De fiecare dată emoția se ascute. Aici, în locul acesta, va veni Percival. Asta e masa la care va sta. Aici, oricât de greu de crezut ar părea, se va afla făptura lui, aievea. Masa asta. Scaunele astea, vaza de metal cu trei flori sunt pe punctul de a fi supuse unei extraordinare prefaceri. Încă de pe acum întreaga încăpere, cu ușile ei batante, cu mesele pe care stau grămezi de fructe și fripturi reci, are

aspectul incert, ireal al locurilor unde aștepți să se întâmple ceva. Obiectele freamătă ca și cum ar fi încă în neființă. Fața de masă, prea albă, îți ia ochii. Ostilitatea, indiferența celor care mănâncă aici e apăsătoare. Ne uităm unii la alții; constatăm că nu ne cunoaștem, ne uităm fix, apoi ne mutăm privirea. Astfel de priviri sunt ca niște bice. Simt, cuprinse în ele, toată cruzimea și nepăsarea lumii. N-aș putea îndura să nu vină Percival. Aș pleca. Totuși, cineva îl vede în clipa asta. Trebuie să se afle într-un taxi; trece probabil pe lângă un magazin. Și în fiecare clipă parcă ar trimite în sala asta lumina sfredelitoare și atmosfera de intensitate datorită cărora lucrurile par să-și piardă funcția obișnuită – cuțitul nu e decât un fulger scânteietor, nu mai e obiect pentru tăiat. Nu mai există nimic firesc.

Ușa se deschide; dar nu e Percival. E Louis, care șovăie la intrare. Așa cum e el, pe jumătate sigur de sine, pe jumătate sfios. Se uită în oglindă când intră; își trece mâna peste păr; e nemulțumit de sine însuși. Își spune: „Eu sunt un duce – ultimul dintr-un neam străvechi“. E acru, bănuitor, autoritar, dificil (comparându-l cu Percival). În același timp e formidabil, fiindcă ochii lui râd. M-a văzut. Iată-l lângă mine!

— Uite că vine Susan, spuse Louis. Nu ne-a văzut. Nu s-a gătit, pentru că disprețuiește zădărniciile vieții londoneze. Stă o clipă lângă ușa batantă, uitându-se în jur ca o făptură orbită de lumina unei lămpi. Acum înaintează. Chiar printre mese și scaune are mișcările furișe, dar sigure, ale unei sălbăticiuni. Pare a-și găsi din instinct calea printre măsuțe, fără să atingă pe cineva, fără să dea atenție chelnerilor, venind totuși drept către masa noastră din colț. Când dă cu ochii de noi, de Neville și de mine, pe chip i se așterne o certitudine care mă cam înspăimântă, o expresie care spune că a găsit ce voia. Să fii iubit de Susan e ca și cum te-ar străpunge ascuțișul unui plisc de pasăre, e ca și cum ai fi ținut de ușa

unui hambar. Sunt totuși clipe când parcă aș dori să fiu străpuns de un plisc, să fiu ținut de ușa hambarului, bine de tot, o dată pentru totdeauna.

Acum vine Rhoda, de nicăieri; s-a strecurat înăuntru când nu ne uitam nici unul spre ușa. Probabil că a urmat o cale întortocheată, ascunzându-se ba după un chelner, ba îndărătul unui stâlp ornamental, așa încât să amâne pe cât posibil șocul recunoașterii, așa încât să mai fie sigură o clipă că-și poate legăna gălețile cu petale. Noi o trezim din visare. O chinuim. Se teme de noi, ne disprețuiește; totuși, pitulându-se cu frică, vine spre noi pentru că, în ciuda cruzimii noastre, găsește întotdeauna printre noi un chip, un nume cu strălucire care să-i lumineze calea și să-i îngăduie să-și reîmprospăteze visurile.

— Ușa se tot deschide, spuse Neville, dar Percival nu vine.

— Uite-o pe Jinny, spuse Susan. S-a oprit în ușa. Totul pare încremenit. Chelnerul rămâne pe lac. Mesenii de lângă ușa se uită la ea. Pare să fie mereu centrul: în jurul ei mesele, linia ușilor, ferestrele, tavanul se așază ca razele în jurul stelei izbucnite în miezul unui geam spart. Ea dă lucrurilor un loc anume și o rânduială. Acum ne-a văzut și înaintează, și toate razele unduiesc, și se scurg, și freamătă deasupra noastră, aducând cu ele o tălăzuire de impresii noi. Suntem alții. Louis își duce mâna la cravată. Neville, care stă așteptând cu chinuitoare intensitate, îndreaptă, cu un gest nervos, furculițele dinaintea lui. Rhoda o privește cu mirare, ca și cum pe geana unei zări depărtate ar luci o vâlvătaie. Iar eu, cu toate că îmi umplu mâinile cu iarbă umedă, cu câmpii jilave, cu ropotul ploii pe acoperiș și cu rafalele de crivăț izbind casa, cu toate că îmi apăr astfel sufletul de ea, tot simt cum mă împresoară, pe furiș, ironia ei, simt cum râsul ei își încolățește limbile în jurul meu și pune într-o lumină neîndurătoare rochia mea ponosită și unghiile mele pătrate pe care le ascund fără întârziere sub masă.

— N-a venit, spuse Neville. Ușa se deschide, dar Percival nu vine. A venit Bernard. Când își scoate haina, i se vede, bineînțeles, pe la subsuori cămașa albastră. Și, spre deosebire de noi, a intrat fără să împingă ușa, fără să aibă conștiința că pătrunde într-o încăpere plină de străini. Nu se uită în oglindă. Părul îi e în dezordine, dar el nu știe. Nu simte că suntem diferiți de el sau că masa asta ar fi ținta lui. Șovăie îndreptându-se către noi. „Cine e oare femeia asta?” se întreabă, recunoscând oarecum o doamnă în rochie de seară. Cunoaște vag pe toată lumea, dar nu cunoaște de fapt pe nimeni (dacă-l compar cu Percival). Dar acum, dând cu ochii de noi, ne face cu mâna un salut binevoitor; se îndreaptă spre noi cu atâta blândețe, cu atâta dragoste pentru omenire (amestecată cu ironie față de zădărnicia de a „iubi omenirea”), încât, dacă nu ar fi Percival care face să se evapore toate astea, aş zice, așa cum își zic și ceilalți: *asta* e serbarea noastră; *acum* suntem reuniți. Dar fără Percival nu e nimic încheiat. Suntem doar siluete, umbre inconsistente care plutesc, nebuloase, într-un spațiu nelimitat.

— Ușa batantă se tot deschide, spuse Rhoda. Intră fără încetare străini, oameni pe care n-am să-i mai văd niciodată, oameni a căror familiaritate și indiferență îmi sunt ca o atingere neplăcută și care ne fac să ne gândim la o lume ce va continua fără noi. Nu ne putem cufunda, nu putem uita că avem chip. Până și eu, care nu am chip, care nu stănesc deloc vâlvă când intru (Susan și Jinny fac să se schimbe expresiile și atitudinile), până și eu stau așa, fluturând fără să fiu prinsă, ancorată de nimic, neconsolidată, incapabilă să alcătuiesc o suprafață netedă, continuă, un zid care să fie fundal acestor trupuri în mișcare. Pricina e suferința lui Neville. Suflarea tăioasă a suferinței lui îmi risipește ființa. Nimic nu se poate așeza, nimic nu poate fi stabil. De fiecare dată când se deschide ușa, el se uită țintă la fața de masă –

nu îndrăznește să-și ridice ochii, apoi privește o clipă și își spune: „N-a venit“. Dar iată-l că vine!

— Acum arborele meu înflorește, spuse Neville. Mi se umple inima. Orice apăsare a pierit. Orice piedică a fost înlăturată. Domnia haosului a încetat. El a impus rânduire. Cuțitele taie din nou.

— Uite-l pe Percival, spuse Jinny. Nu s-a îmbrăcat special pentru asta.

— Uite-l pe Percival, spuse Bernard, cum își netezește părul, nu din vanitate, fiindcă în oglindă nu se uită, ci pentru a câștiga grațiile zeului bunei-cuviințe. E convențional; e un erou. Băieții se adunau ciorchine în urma lui pe terenurile de joc. Își suflau nasul când și-l sufla el, dar nu izbuteau s-o facă la fel, fiindcă el e Percival. Acum, când e gata să ne părăsească și să plece în India, toate amănuntele astea fără însemnătate îmi vin în minte. Percival e un erou – lucru de netăgăduit. Și, când se așază lângă Susan, pe care o iubește, serbarea noastră e încununată. Noi, care hămăiam ca șacalii și ne mușcam unii pe alții de călcâie, luăm acum o înfățișare gravă și cutezătoare, de soldați în fața căpitanului. Noi, pe care tinerețea noastră ne despărțea (cel mai vârstnic dintre noi nu are încă douăzeci și cinci de ani), care, ca niște păsări pline de viață, ne-am cântat, fiecare, cântecul, care am lovit fiecare, cu egoismul neîndurător și sălbatic al tinereții, în câte o găoace de melc până am sfârșit-o (eu m-am logodit) sau ne-am rezemat singuratici de fereastra unei camere de dormit și am cântat despre iubire, despre faimă și despre alte experiențe personale atât de dragi puiului de pasăre cu caș la gură, noi ne apropiem acum; și, trăgându-ne mai aproape unul de altul pe craca noastră, aici, într-un restaurant unde fiecare vine cu preocupările lui, unde nesfârșitul du-te-vino al oamenilor ne sâcâie fiindcă ne tot distrage atenția, iar ușa care își tot deschide cușca de sticlă ne îmbie

cu mii de ispite și ne lovește și ne rănește încrederea în noi înșine – așa cum stăm laolaltă aici, ne iubim unii pe alții și credem în puterea noastră de a îndura.

— E vremea să spunem din bezna singurătății, zise Louis.

— A venit momentul să zicem, fără menajamente și fără ocolișuri, ceea de gândim, spuse Neville. Gata cu izolarea, gata cu perioada de pregătire. Au trecut zilele tainelor și ale ascunzișurilor. Gata cu destăinuirile pe treptele scării, gata cu clipele de groază și de extaz.

— Când bătrâna doamnă Constable ridica buretele, eram inundați de căldură, spuse Bernard. Și atunci parcă ne era veșmânt trupul nostru schimbător și sensibil.

— Rândașul îi făcea curte jupânesei în grădina de zarzavat, spuse Susan, printre rufele umflate de vânt.

— Vântul sufla cu răsuflarea găfâitoare a unui tigru, spuse Rhoda.

— Omul zăcea în șanț, livid, cu beregata tăiată, spuse Neville. Și, pe când suiam scările, mi-era cu neputință să trec de mărul neînduplecat, cu frunzele lui argintii și țepene.

— Frunza juca în gardul viu, fără s-o sufle nici o adiere, spuse Jinny.

— În colțul rumenit de soare, spuse Louis, petalele înotau pe ape de frunzișuri.

— La Elvedon grădinarii măturau de zor cu târnurile, iar femeia stătea la o masă și scria, spuse Bernard.

— Din ghebele astea strâns înfășurate, spuse Louis, tragem afară fiecare fir de aducere-aminte, acum când suntem laolaltă.

— Și apoi, spuse Bernard, trăsura a venit la scară și, coborându-ne cât mai pe ochi pălăriile noi, ca să ne ascundem lacrimi nedemne de un bărbat, am luat-o pe străzi unde până și slujnicele se uitau după noi, iar numele noastre zugrăvite în slove albe pe cufere vesteau întregul univers că

mergem la școală și că în cufere avem, cu numărul matricol pe ele, ciorapi și lenjerie pe care mamele noastre, cu o noapte înainte, ne cususeră inițialele. A fost ca o a doua separare de trupul mamelor noastre.

— Ne supravegheau domnișoara Lambert, domnișoara Cutting și domnișoara Bard, spuse Jinny; persoane impunătoare, cenușii ca piatra, enigmatice, cu gulere albe, cu inele de ametist care se mișcau ca niște luminițe limpezi, ca niște licurici palizi pe paginile cărților de franceză, de geografie și de aritmetică; erau și hărți, mese acoperite cu postav verde și un raft pe care stăteau înșirați pantofii.

— Clopoțelul suna la ore fixe, spuse Susan. Servitoarele mergeau târșându-și picioarele și chicoteau. Scaunele erau trase încolo și încoace pe linoleum. Dar din pod aveam priveliștea albastră, îndepărtată, a câmpurilor necorupte de existența noastră cazonă și falsă.

— Din creștet ne cădeau pe umeri văluri, spuse Rhoda. Strângeam în mâini ghirlande de flori cu frunze verzi care foșneau.

— Ne-am schimbat, am devenit de nerecunoscut, spuse Louis. Expuși unor lumini diferite (suntem atât de deosebiți unii de alții), ceea ce zăcea în noi a apărut la suprafață cu intermitențe, în pete violent colorate, separate de spații libere, ca și cum un acid ar fi picat inegal pe placă. Eu eram ce eram, Neville era altceva, Rhoda, diferită și ea, Bernard de asemenea.

Apoi bărcile alunecară printre frunzele palide ale sălcilor, spuse Neville, iar Bernard mergând așa cum merge el, la întâmplare, și proiectându-se pe un vast fond de frunzișuri și de case străvechi, s-a lăsat să cadă în iarbă lângă mine. Într-un acces de emoție – nici vântul nu e mai vijelios, nici fulgerul nu e mai neașteptat – mi-am luat poemul, i l-am azvârlit în față și am trântit ușa în urma mea.

— Dar eu, spuse Louis, v-am pierdut din vedere, m-am închis într-un birou și, rupând una după alta foile calendarului, am vestit în lumea agenților navali, a negustorilor de grâne și a funcționarilor de la asigurări că ziua de vineri zece sau marți optsprezece a răsărit deasupra Londrei.

— Apoi, spuse Jinny, eu și Rhoda, îmbrăcate în rochii strălucitoare, cu câteva pietre scumpe adunate pe un colier rece în jurul gâtului, ne înclinam, dădeam mâna cu lumea și, surâzând, luam de pe farfurie câte o tartină.

— Tigrul se năpustea, iar rândunica își înmuia aripa în iazuri întunecate, de partea cealaltă a lumii, spuse Rhoda.

— Dar în clipa asta ne aflăm laolaltă aici, spuse Bernard. Ne-am adunat, la ceas hotărât, în loc hotărât. Ne-a adus în acest loc un sentiment profund, un sentiment comun. Să-l numim în mod convențional „dragoste”? Să-i zicem „dragoste pentru Percival“, pentru că Percival pleacă în India?

Nu, denumirea e prea mărunță, prea precisă. Nu putem asocia sentimentele noastre vaste, cuprinzătoare cu o denumire atât de mărunță. Ne-am adunat (venind din nord, din sud, Susan de la fermă, Louis de la instituția lui) pentru a săvârși nu ceva durabil (ce dăinuie oare?), ci un lucru care să fie văzut de mai mulți ochi în același timp. În vaza asta e o garoafă roșie. O singură floare, câtă vreme am așteptat aici, dar acum o floare cu șapte aspecte diferite, cu nenumărate petale, colorate în roșu, stacojiu, purpuriu-închis, țepănă între frunzele argintii – o floare întreagă la care fiecare își aduce contribuția personală.

— După vâlvătaile zbuciumate, după nesfârșita monotonie a adolescenței, spuse Neville, lumina a început să cadă pe obiecte adevărate. Uite cuțite și furculițe! Lumea e expusă dinaintea noastră, așa cum suntem și noi, așa că acum putem vorbi.

— Poate că suntem prea profund deosebiți, spuse Louis, pentru a putea explica deosebiriile. Dar să încercăm! Când

am intrat, mi-am netezit părul, cu nădejdea că voi arăta la fel ca voi. Dar în zadar, pentru că, la fel ca voi, sunt întreg și inimitabil. Am și trăit până acum o mie de vieți. În fiecare zi sap ca să scot câte ceva la lumină. Găsesc relicve ale eului meu în nisipuri pe care le călcau femeile de acum mii de ani, când auzeam cântece pe malul Nilului și când sălbăticiunea înlănțuită bătea din picior. Omul acesta pe care îl vedeți lângă voi, Louis pe nume, nu este decât cenușa, rămășițele unui care a fost cândva măreț. Am fost un prinț arab: uitați-vă la gesturile mele elegante! Am fost un mare poet pe vremea reginei Elisabeta. Am fost duce la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Sunt foarte vanitos, foarte sigur pe mine; mă stăpânește o dorință nemăsurată ca femeile să suspine, pline de simpatie pentru mine. N-am mâncat nimic azi, pentru ca Susan să mă găsească palid ca un mort, și Jinny să mă poată include și pe mine în încântătorul balsam al simpatiei sale. Dar, în vreme ce-i admir pe Susan și pe Percival, îi detest pe ceilalți, fiindcă din pricina lor umblu cu bufoneriile astea: îmi netezesc părul, îmi ascund accentul. Sunt maimuța care sporovăiește pe limba ei în timp ce se joacă neobosită cu o nucă, iar voi sunteți femei îmbrăcate fără gust care țin în mână pungi lucioase pline cu chifle vechi. Sunt și tigrlul în cușcă, iar voi, gardienii mânuind fiare înroșite. Sunt, adică, mai sălbatic și mai puternic decât voi toți, dar ființa asta ivită pe pământ după veacuri de neființă se va irosi în spaime dacă veți râde de mine, în schimbări de direcție odată cu vântul, pe furtuni de funingine, se va irosi în strădania de a făuri o poezie ca un inel de oțel, care să adune laolaltă pescărușii, femeile cu dinții stricați, clopotnițele bisericilor și pălăriile care saltă în timp ce-mi iau masa de prânz și-mi proptesc poetul preferat – Lucrețiu să fie? – de sticla cu untdelemn sau de lista de bucate pătată cu sos de carne.

— Dar pe mine nu mă veți urî niciodată, spuse Jinny. Nicicând nu se va întâmpla să mă vedeți, fie și la celălalt

capăt al încăperii pline cu scaune aurite și cu ambasadori, fără să veniți până la mine în căutarea simpatiei mele. Adineauri, de îndată ce am intrat, totul a încremenit ca un tablou. Chelnerii s-au oprit, mesenii au rămas cu furculițele în aer. Păream pregătită pentru ce se va întâmpla. Când m-am așezat, v-ați dus mâinile la cravată sau le-ați ascuns sub masă. Dar eu nu ascund nimic. Sunt pregătită. De fiecare dată când se deschide ușa, îmi spun: „încă!“ Dar închipuirea mea e a trupului. Nu-mi pot închipui nimic dincolo de cercul de lumină pe care-l aruncă trupul meu. Trupul meu mă precedă, ca un felinar care, pe un drum întunecat de țară, scoate din beznă lucru după lucru, prinzându-i într-un inel de lumină. Eu vă iau ochii, ca o strălucire puternică; vă fac să credeți că altceva nu mai există.

— Dar când apari tu în ușă, spuse Neville, impui tăcere, cerând să te admirăm, și lucrul acesta e o mare piedică în libertatea relațiilor omenești. Stai în ușă și ne faci să luăm notă de prezența ta. Dar pe mine nu m-a văzut nimeni venind. Am venit devreme; am venit, repede și de-a dreptul, *aici*, pentru a sta alături de ființa care mi-e dragă. Viața mea are un ritm rapid care vouă vă lipsește. Sunt ca un copoi adulmecând urma. Vânez din zori și până-n seară. Nimic, nici urmărirea prin deșerturi a desăvârșirii, nici faima, nici banii nu înseamnă nimic pentru mine. Voi avea și bogăție, și faimă. Dar niciodată nu voi avea ceea ce-mi doresc, pentru că-mi lipsesc grația înfățișării și totodată îndrăzneala care ține de ea. Mîntea îmi e prea ascuțită pentru făptura mea trupească. Mă poticnesc înainte de a-mi atinge ținta și cad grămadă, ud de sudoare, dezgustător poate. În momentele culminante ale vieții, stârnesc milă, nu dragoste. De aceea sufăr cumplit. Dar nu sufăr ca Louis, pentru a atrage atenția celorlalți. Am un simț prea acut al realității ca să-mi permit astfel de jonglerii, astfel de prefăcătorii. Văd totul – în afară

de un singur lucru – cu perfectă limpezime. Asta e mântuirea mea. Asta e ceea ce face suferința mea mereu interesantă. Asta mă face să comand, chiar și atunci când tac. Și, de vreme ce, într-o privință, sunt păcălit, de vreme ce omul se schimbă mereu, dar nu și dorința, și de vreme ce dimineața nu știu lângă cine mă voi afla seara, nu stau niciodată locului; mă ridic din cel mai mare dintre dezastre, îmi schimb direcția, mă transform. Pietrele răbufnesc departe când se lovesc de zalele pieptului meu lat și musculos. Într-o astfel de urmărire îmi voi petrece viața până la bătrânețe.

— Dacă aș putea crede, spuse Rhoda, că voi îmbătrâni urmărind ceva și transformându-mă, aș scăpa de teama că nimic nu poate dăinui. O clipă nu duce la alta. Ușa se deschide, și tigrul se năpustește. Nu m-ați văzut venind. Am ocolit scaunele pentru a evita groaza saltului. Mi-e teamă de voi toți. Mi-e teamă de saltul brusc al impresiilor care se năpustesc asupra-mi, fiindcă nu sunt ca voi, să mă pot măsura cu ele. Nu sunt în stare să fac în așa fel încât o clipă să se îmbine cu următoarea. Pentru mine, fiecare e violentă, separată de celelalte; iar dacă mă prăbușesc sub lovitura momentului care m-a asaltat, vă veți arunca și voi de îndată asupra mea, sfâșiindu-mă în bucăți. Nu urmăresc nici un scop. Nu știu să leg clipa de clipă, ora de oră, topindu-le cu ajutorul unei puteri firești, pentru a alcătui din ele masa întreagă și indivizibilă pe care voi o numiți viață. Pentru că voi aveți câte un scop – cineva lângă care să stați, o idee sau frumusețea voastră. Nu știu – zilele și ceasurile vieții voastre trec pe lângă voi așa cum trec crengile copacilor și verdele neted al drumurilor largi de pădure pe lângă câinele care aleargă pe urma vânatului. Dar pentru mine nu există nici o dâră, nici o făptură de urmărit. Și nu am nici chip. Sunt ca spuma care aleargă pe țărmul mării sau ca lumina lunii care cade, ca săgeata, ici și colo, ba pe un bidon de

tinichea, ba pe spinii ciulinului-de-mare, pe un os sau pe o barcă pe jumătate roasă. Mă trag vârtejuri în grote adânci, sunt dusă de vânt, ca o hârtie într-un coridor fără sfârșit, și trebuie să-mi apăs mâna pe zid ca să mă împing înapoi.

Dar, de vreme ce-mi doresc mai presus de orice să mă aflu pe o poziție bine apărută, când mă târâi după Susan sau Jinny pe scări în sus, mă prefac că urmăresc și eu un țel. Îmi trag ciorapii așa cum văd că fac ele. Aștept să vorbiți voi, ca să zic și eu la fel. Ceea ce m-a adus aici, prin toată Londra, până la locul acesta anume, nu e dorința de a vă vedea — pe tine sau pe tine —, ci dorința de a-mi aprinde focul de la vâlvătaia voastră a tuturor celor care trăiți deplin, nefară-mișat și fără spaime.

— Când am intrat aici în seara asta, spuse Susan, m-am oprit, privind împrejur ca o sălbăticiune, mai mult spre pă-mânt. Mirosul de covoare și de mobilă și parfumurile mă dezgustă. Îmi place să umblu prin câmpia reavănă sau să mă opresc lângă o poartă, uitându-mă la câinele meu de vânătoare care adulmecă, alergând în cerc, și să-l întreb: „Unde-i iepurele?“, îmi place să mă aflu printre oameni care, ca tatăl meu, răsucesc ierburi între degete, scuipă în foc și își târșăie papucii de-a lungul coridoarelor. Singurele spuse pe care le înțeleg sunt strigătele de dragoste, de ură, de furie și de durere. Vorbăria asta e ca și cum ai dezbrăca o femeie bătrână a cărei rochie părea să facă parte din ea, dar care în timp ce vorbim ne apare cum e pe dedesubt, cu pielea înroșită, cu coapsele zbârcite și sânii fleșcăiți. Când tace, omul e din nou frumos. Nu voi cunoaște niciodată decât bucuriile firești. Mă vor îndestula aproape în întregime. Mă voi culca obosită. Voi fi ca un lan care poartă roade mereu; vara, căldura va juca deasupra mea; iarna, frigul îmi va crăpa pielea. Dar frigul și căldura se vor succeda în mod firesc, cu sau fără voia mea. Copiii mei îmi vor purta viața mai

departe; primii lor dinți, plânsetul lor, mersul lor la școală și întoarcerea de la școală vor fi ca valurile mării purtându-mă pe creastă. Nici o zi nu va fi lipsită de mișcarea lor. Anotimpurile mă vor înălța pe umerii lor mai sus decât pe oricare dintre voi. În clipa morții, voi poseda mai mult decât Jinny, mai mult decât Rhoda. Dar, pe de altă parte, pe când voi reacționați variat, sunteți străbătuți de milioanele de unde, la contactul cu ideile și cu râsul altora, eu voi fi posacă, sumbră ca furtuna, monotona. Animalica și frumoasa dragoste maternă mă va coborî, mă va aspri. Mă voi zbate fără scrupule ca să le fac un drum în viață copiilor mei. Îi voi urî pe cei care le vor vedea defectele. Mă voi înjosi ca să-i ajut. Le voi îngădui să mă despartă de tine, și de tine, și de tine. Mai sunt și chinuită de gelozie. O urâsc pe Jinny, fiindcă mă face să simt că am mâinile roșii și unghiile roase. Iubesc cu atâta ferocitate, încât simt că mor când obiectul dragostei mele mă face să înțeleg, printr-o frază, că-mi poate scăpa. Îmi scapă, iar eu rămân agățându-mă cu disperare de un fir care se înalță, pierzându-se printre crengile de sus ale copacilor. Nu pricep frazele.

— Dacă m-aș fi născut, spuse Bernard, fără știința că un cuvânt urmează după altul, aș fi fost poate – cine știe? – orice altceva. Dar așa, găsim fraze cu orice prilej, nu pot îndura apăsarea singurătății. Când nu văd cuvinte care se înalță ca rotocoalele de fum în jurul meu, mă simt cufundat în beznă – și nu sunt nimic. Când sunt singur, cad în letargie și îmi spun posomorât, în timp ce zgândăr cenușa, ca să cadă prin grătarul de la sobă: „Las’ că vine doamna Moffat. Vine ea și face curat“. Când Louis e singur, viziunile lui au o surprinzătoare intensitate și e în stare să scrie cuvinte care vor trăi poate mult după noi toți. Și Rhodei îi place să fie singură. Se teme de noi pentru că îi zădărnicișim impresia de viață, atât de intensă în singurătate, arma ei împotriva

noastră. Ia te uită cum strânge acum furculița în mână. Dar eu nu încep să trăiesc cu adevărat decât atunci când instalatorul, sau geambașul, sau oricare altul spune ceva care mă face să mă aprind. Și atunci, cât de plăcut e fumul care se înalță din frazele mele, când sus de tot, când mai aproape, mai umflat și mai aproape, deasupra homarilor roșii și a fructelor galbene, împletindu-le într-o frumusețe comună. Dar bagă de seamă cât de amăgitoare e vorbirea mea, făcută din minciuni vechi și ocolișuri. Astfel, personalitatea mea e alcătuită în parte din stimulul pe care mi-l dau ceilalți, și nu-mi aparține întru totul, cum vă aparține vouă personalitatea voastră. În personalitatea mea s-a strecurat un semn fatal, un filon de argint rătăcitor și neregulat care-i topește puterea. Din pricina asta se înfurie Neville la școală, când plecăm de lângă el, întovărășindu-mă cu băieți lăudăroși purtând caschete și insigne, și porneam la drum în cabriolete încăpătoare. Câțiva dintre ei se află aici în seara asta, îmbrăcați corect, înainte de a se duce de comun acord la music-hall. Mi-erai dragi. Fiindcă îmi dau viață, tot atât de neîndoielnic cum îmi dați și voi viață. Iată de ce, când mă despart de voi și trenul pleacă, înțelegeți că nu trenul pleacă, ci eu. Bernard, căruia nu-i pasă, care nu e impresionat, care nu are bilet și care și-a pierdut poate și portofelul cu bani. Susan, cu privirea agățată de funia care se leagănă alunecând printre cren-gile de fag, strigă: „A plecat! Mi-a scăpat!“ Fiindcă nu ofer nici o priză. Mă alcătuiesc și mă realcătuiesc fără încetare. Am alte cuvinte pentru fiecare om în parte.

Așa că, în seara asta, aș vrea să stau la masă nu cu o persoană, ci cu cincizeci. Iar eu sunt singurul dintre voi care se simte aici ca acasă, fără a-și lua anumite libertăți. Nu sunt necioplit; nu sunt nici snob. Dacă suport de bunăvoie presiunea socială, reușesc deseori, cu darul meu de a vorbi, să pun în circulație câte un lucru greu de spus. Uite cum se

amuză lumea de jucărelele pe care le fac într-o clipă, din nimic. Nu sunt un om strângător. Când voi muri, va rămâne după mine un dulap cu haine purtate. Sunt aproape cu totul nepăsător la micile zădărnicii ale vieții, care îl chinuie atât de mult pe Louis. Dar am sacrificat multe. Așa cum sunt străbătut de filoane de fier, argint și dăre de tină banală, nu pot fi strâns în pumnul încheștat al celor care nu depind de stimulări. Sunt incapabil de eroismul și de refuzurile lui Louis și ale Rhodei. Nu voi reuși niciodată, nici măcar în conversație, să fac o frază desăvârșită. Dar voi fi contribuit mai mult decât oricare dintre voi la alcătuirea clipei trecătoare; voi pătrunde în mai multe încăperi, în mai multe încăperi diferite, decât oricare dintre voi. Dar, pentru că aduc ceva ce vine din afara, nu dinăuntrul meu, voi fi dat uitării; după ce glasul meu va tăcea, nu vă veți mai aminti de mine decât ca de ecoul unei voci care împletea cândva fructele în cuvinte.

— Privește, spuse Rhoda. Ascultă. Uite cum se împlinește lumina, clipă de clipă, cum pretutindeni se aștern flori și roade; iar privirile noastre, când străbat încăperea plină de mese, parcă ar trece prin perdele de culoare: roșu, portocaliu, galben precum chihlimbarul și ciudate nuanțe nehotărâte, ușoare ca niște văluri care se închid în urma lor, și un lucru se topește amestecându-se cu celălalt.

— Da, spuse Jinny, simțurile noastre sunt mai bogate. Membrane și rețele de nervi, altădată palide și lipsite de viață, s-au împlinit, s-au întins și plutesc în jurul nostru ca niște filamente care fac aerul tangibil și prind în plasa lor sunete îndepărtate, necunoscute nouă.

— Zgomotul orașului, spuse Louis, ne împresoară. Automobile, camioane, autobuze trec și iar trec, fără încetare. Toate sunt îmbinate într-o unică roată de sunet, care se tot învârteste. Toate sunetele separate – huruit de roți, claxoane,

strigătele bețivanilor sau ale cheffiilor – se îmbină într-un sunet unic, albastru ca oțelul și rotund. Apoi mugește o sirenă, și de îndată țărmurile se retrag, hornurile se scurtează, nava se îndreaptă spre larg.

— Percival pleacă, spuse Neville. Stăm aici, în plină lumină, înconjurați de oameni, de culori nenumărate; totul se contopește – mâini, perdele, cuțite și furculițe, ceilalți meseni. Suntem închiși aici. Iar India se află dincolo de ziduri.

— Parcă văd India, spuse Bernard. Văd țărmul jos și lung; văd ulițele întortocheate, pline de noroi frământat de picioare, care duc dintr-un loc într-altul, printre pagode dărăpănate; văd clădirile aurite și crenelate care stau, fragile, gata parcă să se năruie, ca și cum ar fi construcții făcute la repezeală pentru o expoziție orientală. Văd o pereche de boi care trag, pe drumul ars de soare, un car scund. Carul se înclină când pe o parte, când pe alta. Una dintre roți se înțepenește în șanț, și pe dată nenumărați indigeni, cu câte o bucată de pânză în jurul soldurilor, se adună roi și sporovăiesc cu animație. Dar nu face nici unul nimic. Timpul pare fără margini, orice ambiție pare zadarnică. Asupra tuturor lucrurilor plutește impresia de zădărnicietate a trudei omenești. Se simt prin aer ciudate mirosuri acre. Într-un șanț, un om continuă să-și mestece betelul și să-și contemple buricul. Dar iată-l pe Percival; Percival, călare pe o iapă mîncată de purici, poartă o cască colonială. Folosind mijloace occidentale și limbajul vijelios care-i stă în fire, face în așa fel încât carul să fie îndreptat în mai puțin de cinci minute. Problema Orientului e rezolvată. Percival călărește mai departe; mulțimea se îngrămădește în jurul lui, ca și cum ar fi – ceea ce și este – un zeu.

Fie el neștiut sau știut orișicui, tot același e, spuse Rhoda; ca o piatră căzută în iaz în jurul căreia se îngrămădește plevușcă. Ca plevușca, noi, care ne îndreptăm ba într-o direcție,

ba într-alta, când a venit el, ne-am năpustit cu toții în jurul lui. Ca plevușca, simțind prezența bolovanului, ne lăsăm bucuroși în voia undei și a vârtejurilor. Pe nesimțite, se întinde asupra-ne un sentiment de bunăstare. Parcă ne curge aur prin vene. Unu, doi, unu, doi; inima bate, calmă, încrezătoare, într-o extatică mulțumire trupească, într-o atmosferă de blândete; și iată că în câmpul nostru vizual apar cele mai îndepărtate meleaguri, umbre palide la marginea lumii: India, de pildă. Universul, care fusese ca un ghem mototolit, își recapătă contururile rotunde; tărmuri îndepărtate ies la iveală din beznă: drumuri gloduroase, junglă încălцитă, roiuri de oameni și vulturi care se hrănesc din carnea umflată a unui hoit – toate ne apar aievea, ca și cum s-ar afla aici, pe mândrul și minunatul nostru pământ, de îndată ce Percival, călare pe o iapă mâncată de purici, înaintează pe o potecă singuratică și se oprește ca să privească, singur, munții uriași.

— Percival, spuse Louis, așa cum stă aici, tăcut ca printre ierburile care ne gâdilau când vântul deschidea cărări prin nori, iar ei se adunau la loc, Percival ne face să înțelegem că acum, când suntem laolaltă, uniți ca diferitele părți ale unui trup și ale unui suflet, încercările de a ne defini pe noi înșine sună fals. De teamă, omitem câte ceva. Din vanitate, dăm alt aspect lucrurilor. Am încercat să accentuăm diferențele. Din dorința de a fi de sine stătători, ne-am accentuat fiecare defectele și ceea ce e specific fiecăruia dintre noi. Dar un lanț e aruncat în jurul nostru, ca un cerc de oțel albastru.

— Ură și dragoste, spuse Susan, ca un fluviu mânios, negru ca tăciunile, care ne amețește dacă privim în jos spre apele lui. Aici stăm pe o cornișă, dar, dacă ne uităm în jos, ne cuprinde amețeala.

— Dragoste și ură, spuse Jinny, e ceea ce a simțit Susan față de mine fiindcă l-am sărutat cândva, într-o grădină,

pe Louis; fiindcă, așa dăruită cum sunt, o fac să se gândească, în clipa când intru, că mâinile ei sunt roșii. Atunci Susan și le ascunde pe ale ei. Dar ura noastră aproape că nu se poate deosebi de iubire.

— Totuși, spuse Neville, apele care aleargă la vale cu vuiet, pe deasupra cărora încercăm, nesăbuiți, să înjghebăm niște platforme, sunt mai potolite decât strigătele pe care le slobozim când încercăm să spunem ceva, când raționăm și rostim brusc aceste false adevăruri: „Eu sunt cutare lucru; sau cutare altul“. Vorbele mint.

Dar eu mănânc. Pierd din vedere ceea ce e mai deosebit – și mănânc. Hrana îmi dă o pondere. Bucățile delicioase de rață friptă, cărora li se adaugă, atât de potrivit, legumele, se succed în voluptuoase senzații de cald, plin, dulce și amar, urmează calea cerului gurii, a gâtului, a stomacului, și dau o anume stabilitate trupului meu. Mă simt calm, grav, stăpân pe nervii mei. Totul e solid acum. Din instinct, simțurile mele cer și se bucură dinainte de ceva care să fie ușor și dulce, de ceva zaharos și evanescent; și de vinul rece, care, oferind satisfacție desăvârșită delicatului simț al cerului gurii, se răspândește, când îl beau, într-o grotă boltită împodobită cu frunze de viță proaspete și cu ciorchini purpurii și înmiresmată cu aromă de mosc. Acum pot privi fără teamă în apa înspumată a morii. Dar ce nume să-i dau? Să spună Rhoda, al cărei chip îl văd ca prin ceață în oglinda din fața noastră; Rhoda, pe care am întrerupt-o când își legăna petalele în apa găleții cafenii, întrebând-o de briceagul meu pe care mi-l șterpelise Bernard. Pentru ea, dragostea nu e o vâltoare. Ea nu ametește când se uită în jos. Privește departe, foarte departe, pe deasupra capetelor noastre, dincolo de India.

— Da, printre umerii voștri, pe deasupra capetelor voastre, privesc un peisaj, spuse Rhoda, o vale spre care spinările povărnite ale munților coboară ca niște aripi de pasăre

strânse lângă trup. Acolo, din iarba scurtă și țeapănă, se înalță tufșuri cu frunze întunecate și, profilată pe ecranul lor umbros, zăresc o formă albă, dar nu de piatră, fiindcă se mișcă și e vie, poate. Dar nu e nici unul dintre voi, nu e Percival, nici Susan, Jinny, Neville sau Louis. Când brațul alb i se odihnește pe genunchi, alcătuieste un triunghi; când se înalță, e o coloană; acum e ca o fântână arteziană arcuită spre pământ. Nu ne face nici un semn; nu ne cheamă; nu ne vede. Îndărătul ei mugește marea. Și nu o putem atinge. Totuși, într-acolo îmi îndrept pașii. Într-acolo mă duc, să-mi umplu golul din suflet, să-mi fie nopțile mai lungi și din ce în ce mai bogate în vise. Și chiar aici, chiar acum, dar numai în răstimpul unei clipe, îmi spun: „Contenește-ți rătăcirea. Orice altceva e durere și amăgire. Capătul e aici“. Dar pelerinajul meu, clipa în care pornesc la drum, începe din preajma voastră: de la masa asta, de sub luminile astea, de lângă Percival și de lângă Susan, de acum și de aici. Zăresc întotdeauna crângul pe deasupra capetelor voastre, printre umerii voștri sau de la fereastra de unde, la o petrecere, străbătând întreaga încăpere, am privit jos în stradă.

— Dar papucii lui? spuse Neville. Dar vocea lui, care se aude de pe scări, în sala de jos? Dar când îl văd fără ca el să mă vadă? Dar când îl aștept și nu vine? Se face tot mai târziu. A uitat. E cu altcineva. E necredincios, dragostea lui nu înseamnă nimic. Apoi chinul, disperarea insuportabilă! Apoi se deschide ușa. Iată-l!

— Stârnind unde cu freamăt de aur, îl chem: „Vino!“, spuse Jinny. Și vine. Străbate încăperea către locul unde stau, cu rochia-mi vălurită ca un talaz înjur, pe jilțul aurit. Măinile ni se ating, trupurile ne iau foc. Jilțul, paharul, masa – totul e în flăcări. Totul freamătă, totul arde, cu vâlvătaie limpede.

(Ia te uită, Rhoda, spuse Louis, cum au devenit nocturni, cuprinși de extaz. Ochii lor sunt ca aripile de fluturi, care se mișcă atât de repede, încât par nemișcate.

— Răsună goarne și trompete, spuse Rhoda. Frunzele se desfac; cerbul mugește în desișul pădurii. Dansuri și tobe, ca dansul și tobele sălbaticilor cu sulite.

— Ca dansul unor sălbatici, spuse Louis, în jurul focului. Sunt sălbatici; sunt cruzi. Dansează în cerc, pocnind bășici de vită. Lumina flăcărilor joacă pe fețele lor pictate, pe pieile de leopard și pe măduarele sângerânde smulse din trunchiuri vii.

— Focurile serbării se înalță până la cer, spuse Rhoda. Procesiunea cea mare trece, agitând ramuri verzi și cren-guțe înflorite. Se înalță fum albastru din corn de vită; pielea lor, în lumina torțelor, lucește în roșu și în galben. Acum risipesc violete. Îl împodobesc pe alesul meu cu ghirlande de flori și cu frunze de laur, acolo, pe ostrovul de iarbă spre care coboară spinările povârnite ale munților. Procesiunea trece. Și, în timp ce trece, Louis, pe noi ne apară gândul prăbușirii și presimțim sfârșitul. Umbrele se culcă la pământ. Noi, care conspirăm, care ne-am retras ca să ne aplecăm asupra vreunei urne de piatră rece, vedem cum își pleacă fruntea flacăra purpurie.

— Moartea e împletită cu violete, spuse Louis. Moarte și iar moarte.)

— Cât de mândri stăm aici, spuse Jinny, și nu avem nici douăzeci și cinci de ani! Afară înfloresc pomii; afară femeile se plimbă fără țință; trec, cu viraje bruște, automobile. Noi, care am părăsit cărările dibuite ale adolescenței, cu întunecimile și cu luminile ei orbitoare, privim acum drept înainte, pregătiți pentru orice va fi să vină (ușa se deschide, se deschide mereu). Totul e real; totul e ferm, fără umbre și fără iluzii. Frumusețea ne încurajează fruntea. A mea și a lui Susan. Trupul nostru e ferm și proaspăt. Deosebiriile dintre noi se văd bine, ca umbrele stâncilor în plin soare. Avem la îndemână chifle cu coaja rumenită și tare; fața de masă e albă;

iar degetele noastre stau pe jumătate încovoiate, gata să apuce. Avem dinaintea noastră zile, nenumărate zile; zile de iarnă, zile de vară; abia am început să cheltuim din tezaur. Sub frunză, rodul e acum pârguit și plin. Încăperea e scăldată în aur, iar eu îl îndemn: „Vino!”

— Are urechile roșii, spuse Louis; mirosul de carne fiartă atârnă deasupra noastră ca un năvod umed, în timp ce slujbașii din oraș iau câte o gustare rapidă la barul expres.

— Ne întrebăm, spuse Neville, ce vom face cu timpul nesfârșit care ne stă dinainte? Vom hoinări oare pe Bond Street, privind în stânga și în dreapta, cumpărând poate un stilou fiindcă e verde sau întrebând cât costă inelul cu piatra albastră? Sau vom sta în casă, privind cum se înroșește jarul? Vom întinde mâna după vreo carte și vom citi, ici-colo, câte un pasaj? Vom râde în hohote pentru o nimica toată? Ne vom plimba prin pajiști înflorite și vom împleti lanțuri de margarete? Vom căuta să aflăm când pleacă primul tren spre Hebride și vom rezerva un compartiment? Totul aparține viitorului.

— Pentru voi, spuse Bernard. Dar eu am dat ieri cu capul într-un stâlp; m-am logodit.

— Ciudată înfățișare, spuse Susan, au bucățile de zahăr lângă farfurioarele noastre! Și cojile tărcate de pară, și ramele îmbrăcate în pluș ale oglinzilor! Nu le văzusem la început. Acum totul e stabil, totul e fix. Bernard s-a logodit. S-a petrecut ceva irevocabil. Un cerc a fost aruncat asupra apelor; a fost pus un lanț. De acum înainte nu vom mai pluti liber.

— O clipă numai, spuse Louis. Înainte de a se rupe lanțul, înainte de a se întoarce neorânduirea, iată-ne fixați, expuși, prinși în menghine.

Dar acum cercul se frânge. Curentul pornește din nou. Ne năpustim în goană și mai mare. Patimi care stăteau în așteptare, printre ierburile întunecate de pe fundul apelor,

se înalță spre noi, și valul lor ne izbește cu putere. Durere și gelozie, invidie și dorință, și ceva mai profund decât acestea, mai puternic decât dragostea, mai puternic și mai ascuns. Se aude glasul vieții active. Ascultă, Rhoda (căci noi doi conspirăm, cu mâinile pe urna rece), ascultă glasul iute, trecător, ațâțător al acțiunii, glasul copoilor care aleargă pe urma vânatului. Auzi-i cum vorbesc fără să se ostenească să-și încheie frazele. Vorbesc, ca îndrăgostiții, într-un limbaj copilăresc. O brută poruncitoare îi stăpânește. Le freamătă toți nervii coapselor. Le face inima să se zbată și să clocoțească. Susan își răsuțește batista în mână. În ochii lui Jinny joacă flăcări.

— Lor nu le pot face nimic, spuse Rhoda, degetele curioase și privirile scormonitoare. Cu câtă ușurință se întorc și privesc! Ce atitudini de energie și de mândrie își iau! Câtă viață lucește în ochii lui Jinny; cât de neîmblânzită și de puternică e privirea lui Susan când privește găzele de la rădăcinile unui arbore! Părul le lucește. Ochii ard ca ai sălbăticiunilor care se strecoară prin frunziș pe urma prăzii. Cercul s-a frânt. Suntem din nou risipiți, departe unul de altul.

— Dar curând, prea curând, spuse Bernard, exaltarea egoistă se spulberă. Prea curând ajunge la sațietate sentimentul hulpav de identitate, cu pofa lui de fericire, mereu fericire, tot mai multă fericire. Piatra s-a scufundat; clipa a trecut. În jur se întinde un larg teren de nepăsare. În ochi mi se deschid alte mii de priviri: ale curiozității. De acum înainte oricine e liber să-l asasineze pe Bernard, care e proaspăt logodit, atâta vreme cât nu se atinge de teritoriul acesta al necunoscutului, de pădurea tuturor celor neștiute. De ce, mă întreb eu în șoaptă, stau femeile acelea singure la masă? Cine sunt ele? Și ce le-a mânat în locul ăsta anume, în seara asta anume? Judecând după gestul nervos cu care își duce din când în când mâna la ceafă, tânărul din colț e un flăcău

de la țară. Are o înfățișare atât de supusă și e atât de preocupat să răspundă cum se cuvine amabilității pe care i-o arată prietenul tatălui său, încât abia e în stare să se bucure acum de ceea ce mâine, pe la unsprezece și jumătate abia, i se va părea a fi fost minunat. Am observat și cum doamna de acolo și-a pudrat de trei ori nasul în toiul unei conversații în care era evident absorbită – o conversație despre dragoste sau despre nefericirea celei mai dragi prietene a lor. „Vai, în ce hal mi-e nasul!“ se gândește, apoi scoate repede puful de pudră care îi desființează, pe moment, până și cele mai aprinse simțăminte. Rămâne totuși de nerezolvat problema bărbatului aceleuia singuratic cu monoclu; și cea a doamnei trecute care bea șampanie, singură la masă. „Cine și ce sunt acești necunoscuți?“ mă întreb. Aș putea alcătui o duzină de povestiri cu ce a spus el, cu ce a spus ea – văd în fața ochilor o duzină de scene diferite. Dar ce sunt povestirile astea? Jucării pe care le răsucesc între degete, rotocoale de fum pe care le suflu, făcându-le să treacă unul printr-altul. Iar uneori încep să mă îndoiesc că există povestiri. Ce e povestea mea? Ce e povestea Rhodei? Dar a lui Neville? Există fapte, ca de pildă: „Tânărul plăcut la înfățișare, îmbrăcat într-un costum gri, a cărui atitudine rezervată contrasta atât de ciudat cu locvacitatea celorlalți, își scutură firimiturile de pe haină și, cu un gest caracteristic, în același timp poruncitor și binevoitor, făcu semn chelnerului, care reveni pe dată și se întoarse în clipa următoare cu nota discret împăturită și pusă pe o farfurie“. Acestea sunt adevăruri, fapte, dar, dincolo de ele, totul e beznă și presupunere.

— În clipa asta, în care suntem pe punctul de a ne despărți, după ce nota a fost achitată, spuse Louis, cercul care s-a frânt atât de des, atât de dureros, fiindcă suntem atât de diferiți, se mai închide o dată. Se creează ceva. Da, în timp ce ne ridicăm și ne tot foim cam nervoși, ne rugăm,

ținând în palme simțământul comun care ne leagă: „Nu mișcați, nu îngăduiți ușii turnante să sfărâme în bucăți ceea ce am creat noi, ceea ce se împlinește ca într-o sferă, aici printre lumini, printre coji de fructe, pe statul de firimituri și printre oameni care trec încolo și-ncoace. Nu vă mișcați. Nu plecați. Păstrați pentru totdeauna ce ați realizat acum“.

— Să păstrăm o clipă, spuse Jinny, dragostea sau ura, sau oricum am numi-o, această sferă alcătuită din Percival, din frumusețe și tinerețe și din ceva atât de adânc cufundat în noi, încât cine știe dacă vom mai putea reuși cândva o astfel de alcătuire, pornind de la un singur om.

— Păduri și țări îndepărtate, în cealaltă parte a lumii, spuse Rhoda, sunt cuprinse în sfera aceasta; oceane și jungle; șacali care urlă și lumina lunii pe un pisc înalt deasupra căruia plutește vulturul în zbor.

— Cuprinde fericirea, spuse Neville, și calmul lucrurilor de toate zilele. O masă, un scaun, o carte cu un coupe-papier între pagini. Și petala care se desprinde din trandafir, și lumina care pâlpâie în vreme ce noi stăm tăcuți sau, poate, amintindu-ne de vreun lucru mărunț, spunem dintr-odată câte ceva.

— Cuprinde zile din săptămână, spuse Susan: luni, marți, miercuri; cai care se duc la câmp și apoi se întorc; ciori care se înalță în zbor și coboară, prinzând ulmii în năvodul lor, fie că-i aprilie, fie noiembrie.

— Cuprinde ce va să fie, spuse Bernard. Aceasta e ultima picătură și cea mai luminoasă, ca dintr-un minunat argint-viu, pe care o lăsăm să cadă în momentul prezent, atât de plin și de strălucitor, creat din dragostea noastră pentru Percival. „Acum ce va mai fi?“ mă întreb, scuturându-mi firimiturile de pe haină. În lumea de afară ce se întâmplă? Am dovedit, în timp ce stăteam la masă și mâncam, în timp ce stăteam la masă și vorbeam, că suntem în stare să ne aducem contribuția

la tezaurul de clipe. Nu suntem robi care să primească lovituri neîncetate și de nimeni știute pe spinările plecate. Nu suntem oi, să ne ținem după un stăpân. Suntem în stare să creăm. Am realizat și noi ceva, care se va adăuga numeroaselor soboare din vremuri apuse. Când ne punem pălăriile pe cap și deschidem larg ușa, nu pornim în haos, ci într-o lume pe care puterea noastră o poate supune și o poate integra în calea cea luminată și veșnică.

Mai uită-te o dată, Percival, în timp ce se duc după un taxi, la tot ce se află în jurul tău, la tot ce în curând vei pierde. Pavajul e solid și lustruit de nenumăratele roți care îl tot freacă. Baldachinul galben al imensei noastre energii atârnă deasupra capetelor ca o pânză învăpăiată. Lumina asta o dau teatrele, music-hallurile și lămpile din fiecare casă.

— Grămezi de nori, spuse Rhoda, călătoresc pe cerul negru ca un fanon lustruit.

— Acum începe chinul, spuse Neville. M-a cuprins groaza în ghearele ei. Vine taxiul, Percival pleacă. Ce-am putea face să-l reținem? Ce punți să aruncăm peste depărtarea dintre noi și el? Cum să ațâțăm focul, să ardă în veci? Cum să înștiințăm viitorul că noi, care stăm aici în stradă, sub licăririle felinarelor, l-am iubit pe Percival? Dar Percival a plecat.

Soarele se află în plină amiază. Nu mai e doar pe jumătate zărit, doar bănuir din străluciri abia cutezate, ca și cum o fată culcată pe o saltea de valuri și-ar fi împovărat fruntea cu nestemate rotunde ca picătura de apă, care aruncă săgeți de lumină opalină fulgerând în văzduhul tremurat, ca spinarea delfinului sărind pe deasupra apei sau ca scânteierea unei lame de cuțit. Lumina soarelui era acum neîndoielnică și neînduplecată. Cădea asupra nisipului aspru, și stâncile se făceau cuptoare încinse; cerceta fiecare ochi de apă, descoperind plevușcă ascunsă printre crăpături, scoțând la iveală câte o roată ruginită, câte un os albit sau câte o gheată fără șireturi, neagră ca fierul, înfiptă în nisip. Dădea fiecărui lucru măsura lui cuvenită de culori: dunele de nisip, licăriri nenumărate, buruienilor de pe țărm, verdele lucitor; sau cădea asupra aridelor pustietăți ale deșertului, care ici se întindeau în brazde săpate de vântul biciuitor, colo stăteau îngrămădite în gorgane singuratic, iar mai încolo erau presărate cu arbori de junglă piperniciți, de un verde-închis. Soarele lumina moscheile poleite cu aur neted, lumina casele meridionale, albe și trandafirii, clădite parcă din cărți de joc, lumina femeile cu sâinii căzuți și cu părul alb, care, ingenuncheate pe malul râului, băteau de pietre rufe încrețite. Vapoare care înaintau pe mare, despicând cu zgomot valurile, erau cuprinse în lumina uniformă a soarelui ațintită asupra lor; razele cădeau, prin baldachine galbene, asupra pasagerilor care moțâiau sau

se plimbau pe punte, cu mâna streașină la ochi, să vadă uscatul după ce, zile în șir, comprimându-i în adâncul lui uleios și zvâcnitor, vaporul îi purtase monoton pe ape.

Soarele se revărsa peste culmile dese ale sudului și își arunca strălucirea asupra unor albi adânci și pietroase cu ape atât de sărace pe sub podurile suspendate, încât femeile, ingenunchiate pe bolovanii fierbinți, abia aveau în ce să-și înmoaie rufe; catări slăbănogi, cu desagi aruncați pe spinările înguste, își căutau cu grijă calea printre pietrele cenușii care se ciocneau unele de altele. În căldura de amiază, munții păreau cenușii, parcă ar fi rămas așa, spărți și arși, după o explozie. Dar spre nord, sub ceruri mai înnoirate și mai ploioase, munții erau ca niște lespezi netede, tăiate cu ferăstrăul, purtând în ele o lumină ca și cum în adâncul lor un paznic ar fi trecut dintr-o grotă în alta ducând o lampă verzuie. Soarele, printr-o pulbere albastră-cenușie, se revărsa asupra câmpiei engleze, luminând mlaștini și iazuri, un pescăruș alb oprit pe un par, zborul lent al umbrelor deasupra pădurilor de arbori cu coroana teșită, a lanurilor de grâu tânăr și a fânețelor unduitoare. Bătea în zidul livezii, și toate asperitățile cărămizilor erau stropite cu punctișoare aprinse, argintii și purpurii, care păreau a le face plăcute la atingere, dar gata, odată atinse, să se dizolve într-o pulbere incandescentă. Coacăzele se prelingeau pe zid, în valuri și în cascade stacojii, lăcuite; prunele se împlineau sub frunze, și toate firele de iarbă erau topite într-o singură undă curgătoare de vâlvătaie verde. Umbrele copacilor erau ca iazuri adânci la picioarele lor. Lumina care îi inunda amesteca toate frunzele într-o singură masă verde.

Păsările cântau imnuri pătimașe adresate unui singur auz, apoi se opreau dintr-odată. Exuberante, ciripeau ducând câte un pai mărunțel sau câte o rămurică sus, în crengile noduroase din vârful copacilor. Împodobite cu aur și cu purpură, se așezau prin grădină, unde glicina curgea în valuri aurii și liliachii,

fiindcă la ceasul acela de amiază grădina era toată o bogăție de flori; până și bolțile de sub flori și frunze se luminau în verde, purpuriu sau roșu ca rugina, când soarele străbătea până la ele, trecând printr-o petală roșie, sau printr-alta lată și galbenă, sau când îi stătea în cale câte o tulpină verde, groasă și țepoasă.

Soarele cădea drept pe casă, făcând să lucească pereții albi între ferestrele întunecate. Geamurile, acoperite cu o rețea groasă de crengi groase, țineau în ele cercuri de umbră de nepătruns. Unghiuri tăioase de lumină se așezaseră pe pervazul ferestrei și scoteau la iveală, în camere, farfurii cu margini albastre, cești cu mânere rotunjite, un castron masiv, desenul complicat de pe covor și scrinurile și bibliotecile cu nesfârșitele lor unghere și înșiruiuri. Dincolo de îngrămădeala lor se întindea o zonă de întuneric, unde se mai afla poate câte o formă care să fie slobozită de umbrele ei sau câte un adânc de beznă și mai deasă.

Valurile se spărgeau de țărș și, într-un ritm vioi, își răsfireau apele pe maluri. Veneau repede, unul în urma altuia, și se izbeau de țărș; iar spuma lor se arunca îndărăt, tot atât de repede. Valurile ascundeau în ele genuni intens albastre; doar deasupra se întindea un desen țintuit cu lumini de diamant, pe crestele lor care tresăreau unduit, ca mușchii pe spinarea unor cai voinici, porniți în goană. Valurile se izbeau de țărș; se retrăgeau, apoi din nou se izbeau de țărș, bubuind ca și cum o sălbăticiune uriașă ar fi bătut din picior.

— A murit, spuse Neville. A căzut. Calul lui s-a poticnit și l-a aruncat jos. Ca o pânză de corabie, viața m-a învăluit strâns și m-a lovit brutal, drept în creștet. Totul s-a terminat. S-au stins toate luminile din lume. În calea mea stă copacul, dincolo de care nu pot trece.

Aș face ghem în pumn telegrama, ca să năvălesc din nou lumina în lume și să pot spune că nu s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Dar ce rost are să-mi tot răsucesc capul dintr-o parte în alta? Acesta e adevărul. Acestea sunt faptele. Calul s-a poticnit și l-a aruncat jos. Iute ca fulgerul, copacii și gardurile i-au părut că se năpustesc spre cer. Apoi a venit un talaz vijelios; i-a bubuit în auz. Apoi o lovitură; lumea s-a sfărâmat în bucăți; și el abia mai răsufla. A murit în locul unde a căzut.

Șoproanele și zilele de vară de la țară, încăperile în care am stat, toate zac acum în lumea care a devenit ireală și pierdută. Trecutul e rupt de mine. Au sosit alergând. L-au dus până la vreun pavilion de vânătoare, oamenii aceia cu cizme de călărie și căști coloniale. A murit printre străini. Deseori îl învăluiau tăcerea și singurătatea. Mă părisea deseori. Apoi, când se întorcea, îmi spuneam: „Iată-l că vine!“

Tot trec femeii în sus și în jos, pe sub fereastra mea, ca și cum s-ar fi deschis o prăpastie în stradă, ca și cum nu ar exista arbori cu frunze țepene, arbori de care nu poți trece.

Ni se cuvine să fim îngropați sub mușuroaie de cârțiță. Suntem nesfârșit de josnici, noi care ne târâm de colo-colo cu ochii închiși. Dar de ce să mă supun? Pentru ce să încerc să-mi ridic piciorul ca să urc treapta? Stau în locul acesta cu telegrama în mână. Zilele de vară care s-au dus și încăperile în care am stat sunt luate de vijelie, ca niște bucăți de hârtie arsă cu puncte încă aprinse prin ele. De ce să-mi reiau viața, de ce să mă întâlnesc cu oameni, să port discuții, să stau la masă și să-mi creez legături cu alții? Din clipa asta voi rămâne singur. Nu va ști nimeni de mine. Am trei scrisori de la el. „Mă duc să joc inele cu colonelul. Gata, așadar...” Acestea au fost ultimele clipe ale prieteniei noastre: el își croia drum prin mulțime făcându-mi semn cu mâna. Farsa nu merită să fie celebrată cu mai mult fast. Dar dacă cineva ar fi spus: „Ia stai puțin“, și ar fi strunit calul, Percival ar fi împărțit dreptatea timp de cincizeci de ani, ar fi prezidat tribunale, ar fi călărit în fruntea armatelor, ar fi denunțat vreo tiranie monstruoasă și s-ar fi întors apoi printre noi.

Simt acum un rânjet, o mistificare. Un râs sarcastic în spatele nostru. Băiatul acela era cât pe-acți să cadă când s-a urcat din mers în autobuz. Percival a căzut; a murit; e îngropat; iar eu mă uit cum se perindă trecătorii și cum se țin strâns de bara autobuzelor, să trăiască mai departe.

Nu vreau să ridic piciorul ca să urc treapta. Voi rămâne o clipă îndărătul copacului neînduplecat, singur cu omul căruia i-au tăiat beregata, în timp ce la parter bucătăreasa își tot face de lucru la sobă. Nu vreau să urc scara. Suntem cu toții osândiți de soartă. Trec femei cu sacoșe pentru cumpărături. Trec întruna oameni. Totuși, nu mă veți răpune. O clipă, una singură, clipa asta, ne unește. Te strâng la pieptul meu. Vino, durere, înfruptă-te din carnea mea. Înfige-ți colții în mine. Sfășie-mă în bucăți. Plâng în hohote.

— Ce amestec neînțeleș, spuse Bernard, ce complexitate de evenimente în viață! Cobor scara, și nu știu să deosebesc durerea de bucurie. Mi s-a născut un fiu; Percival a murit. Mă susțin niște stâlpi pe care îi lovesc din amândouă părțile emoții puternice. Dar care e durerea, care e bucuria? Mă întreb, dar nu știu decât că am nevoie de liniște, că vreau să fiu singur și să ies la aer și că trebuie să-mi acord o oră pentru a-mi da seama ce s-a petrecut cu universul meu, ce schimbare a adus în el moartea.

Iată, așadar, lumea pe care Percival nu o mai vede. Mă uit în jurul meu. Măcelarul le-a trimis carne vecinilor mei; doi bătrâni înaintează poticnit pe stradă; vrăbii se așază pe caldarâm. Așadar, mecanismul merge. Îi observ ritmul, huzul, lucruri de care nu sunt nicicum legat, de vreme ce Percival nu le mai percepe. Zace, palid și bandajat, în cine știe ce încăpere. Acum am prilejul să deosebesc ce anume are însemnătate, și trebuie să bag de seamă să nu spun minciuni. Ce mă facea el să simt? Că se află exact în centru. Acum nu mă mai duc acolo. Locul e gol.

Da, da, bărbați cu pălărie de fetru, și voi, femei care duceți coșuri, ați pierdut ceva ce v-ar fi fost de mare preț. Ați pierdut o căpetenie pe care ați fi urmat-o; și cineva dintre voi a pierdut fericirea și copiii pe care i-ar fi avut. Cel care v-ar fi dăruit toate acestea a murit. Zace, bandajat, pe un pat de campanie, în cine știe ce spital torid din India, în vreme ce niște indigeni ghemuiți pe podea tot flutură un fel de evantaie – am uitat cum se cheamă. Dar lucrul e important: „Toate astea nu te mai privesc“, mi-am spus; și porumbeii coboară pe acoperișuri, și fiul meu a venit pe lume, și am impresia că lucrurile astea sunt reale. Îmi amintesc cât de ciudat era încă de copil, detașat de toate. Și îmi spun întruna, și ochii mi se îneacă în lacrimi, apoi se usucă: „Dar așa e mai bine decât s-ar fi putut nădăjdui“. Apoi spun,

adresându-mă făpturii neîntrerupte care mă privește fără ochi din cerul de la capătul străzii: „Atâta ai fost în stare să faci?“ Atunci triumful e al nostru. „De atâta ești în stare“, îi spun, fără folos, chipului brutal, fără trăsături (fiindcă el avea douăzeci și cinci de ani și ar fi putut trăi până la optzeci). Nu am de gând să mă culc la pământ ca să evit o viață de durere. (De notat în carnetul meu de buzunar: dispreț față de cei care provoacă, în mod absurd, moartea altora.) Și mai e ceva important: să-l pot situa în împrejurări mărunte, ridicole chiar, așa încât să nu-și pară lui însuși fără noimă, cocoțat pe calul lui mare. Trebuie să fiu în stare să spun: „Percival! Ce nume o mai fi și acesta?“ și, în același timp, să vă repet: bărbați și femei care vă îndreptați grăbiți spre stația de metrou, ar fi trebuit să-l respectați. Cât de ciudat: să-mi tai calea printre oameni, când văd viața cu ochii adânciți în orbite, cu ochii arși de lacrimi.

Dar au și apărut semnale, îndemnuri, încercări de a mă atrage înapoi. Curiozitatea a fost îndepărtată doar pentru scurtă vreme. Nu poți trăi în afara mașinăriei mai mult de o jumătate de oră, poate. Observ că trupurile au și început să-și recapete aspectul obișnuit; dar ceea ce se află îndărătul lor e altminteri acum; perspectiva e alta. Îndărătul afișului cu titlurile articolelor din ziar stă spitalul: încăperea aceea lungă, cu indigeni care trag de frânghii; și apoi îl îngroapă. Dar fiindcă pe afiș scrie și despre divorțul unei actrițe celebre, mă întreb îndată: „Care anume?“ Totuși, nu sunt în stare să scot un ban și să cumpăr ziarul: nu pot suporta încă întreruperea.

Dacă nu te voi mai vedea niciodată și nu-mi voi mai putea fixa privirea asupra unui lucru solid, ce aspect vor lua relațiile dintre noi? Ai străbătut curtea, depărtându-te tot mai mult, și firul care ne leagă s-a tot subțiat. Dar descopăr în mine un filon nou, ți-l voi supune ție, în taină. Te voi

întreba: „Care e verdictul?“ Tu vei rămâne arbitrul. Dar pentru câtă vreme? Lucrurile vor deveni greu de explicat; vor apărea altele; a și apărut fiul meu. Mă aflu acum la zenitul unei experiențe de viață. Pe urmă va coborî spre apus. A și sosit clipa în care nu mai plâng cu atâta convingere: „Ce noroc!“ Și exaltarea, și zborul porumbeilor au trecut. Haosul și amănuntul reapar. Nu mă mai uimesc numele scrise deasupra vitrinelor. Sentimentele mele nu mai există. La ce bun să mă grăbesc? La ce bun să prind trenuri? Succesiunea revine: un lucru duce spre celălalt – ordinea obișnuită.

Da, dar încă mă opun ordinii obișnuite. Nu îngădui încă să fiu supus succesiunii lucrurilor. Vreau să umblu; nu vreau să-mi schimb ritmul gândirii oprindu-mă și privind; vreau să umblu. Voi urca pe treptele acelea, voi intra în muzeu și mă voi supune influenței unor conștiințe care s-au păstrat, ca și a mea, în afara succesiunii lucrurilor. Îmi rămâne puțin timp pentru a răspunde la întrebare; puterile mi se sleiesc; mă cuprinde amorteala indifferenței. Aici sunt tablouri. Nepăsătoare madone așezate între coloane. Ele să-mi potolească neistovitul joc al imaginației care-mi înfățișează capul bandajat, oamenii cu frânghiile, așa încât să găsesc sub aceste imagini ceva nevizual. Aici mi se înfățișează grădini; și Venus printre flori; dincolo, sfinți și madone în albastru. Pline de îndurare, aceste tablouri nu evocă ceva anume; ele nu dau cu cotul, nu arată cu degetul. În felul acesta îmi lărgesc câmpul gândurilor îndreptate spre el și mi-l readuc în amintire sub un aspect diferit. Îmi amintesc de frumusețea lui. „Iată-l că vine“, îmi spun.

Liniile și culorile aproape mă conving că și eu pot fi eroic, eu care alcătuiesc fraze cu atâta ușurință, care sunt atât de lesne sedus, care iubesc ce-mi cade sub ochi, care nu sunt în stare să strâng pumnul, ci doar să mă clatin de colo-colo înșirând fraze despre ceea ce mi se întâmplă. Acum, propria

infirmiitate mă face să simt din nou ce era el față de mine: opusul meu. Sincer din fire, nu înțelegea aceste exagerări și, purtat de un tact înnăscut, era într-adevăr un mare maestru al artei de a trăi, așa încât pare a fi trăit mult și a fi radiat în jurul lui pace, aș spune chiar nepăsare, desigur nepăsare față de propriul progres în viață, deși față de ceilalți avea mare înțelegere. Un copil care se joacă; o seară de vară; se vor deschide și se vor închide uși, se vor deschide și se vor închide fără încetare, și dincolo de ele voi vedea imagini care mă vor face să plâng. Fiindcă nu le pot împărtăși. Iată de ce suntem singuri; iată de ce suntem deznădăjduiți. Mă întorc în gând la locul acela și îl găsesc gol. Propriile infirmități mă apasă. El nu mai există, ca să reprezinte contrariul lor.

Iată, așadar, madona în albastru, cu chipul brăzdat de lacrimi. Pentru mine, ea este slujba funerară a lui Percival. Nu avem ceremonii, ci numai plâns de moarte în sinea noastră, nici concluzii, ci numai senzații năprasnice, nelegate între ele. Nimic din ceea ce s-a spus până acum nu se potrivește cu noi. Stăm în sala de pictură italiană din National Gallery și adunăm fărâme, de ici, de colo. Mă îndoiesc ca pe Tizian să-l fi ros vreodată o astfel de durere. Pictorii duc o viață metodică, absorbită în ea însăși, adăugând o trăsătură de penel altei trăsături de penel. Ei nu sunt, ca poeții, niște țapi ispășitori; ei nu sunt înlănțuiți de stâncă. Iată de ce sunt tăcuți și sublimi. Totuși, roșul acesta trebuie să fi ars în miezul făpturii lui Tizian. Fără îndoială, s-a înălțat odată cu brațele puternice care țineau cornul abundenței și a căzut pe pământ în gestul de răsturnare. Dar tăcerea și permanenta solicitare a ochiului devin apăsătoare. O apăsare intermitentă, mocnită. Ceea ce deosebesc e neîndestulător, e prea vag. Clopotul nu are joc liber, așa că eu nu răsun, nu emit zgomote dogite și fără noimă. Mă mângâie, stăruitor, dar învălmășit, diferite splendori; veșmântul curat, roșu-aprins

pe o parte, verde pe cealaltă; șirul lung de coloane; lumina portocalie, fundal pentru frunzele măslinilor – care parcă ar fi niște urechi negre, ascuțite. Șira spinării îmi trimite, în dezordine, săgeți de senzații.

Totuși, ceva se adaugă interpretării mele. Ceva care zace în adâncuri. O clipă, am crezut că-l pot prinde. Dar cufunduându-se tot mai adânc; germinizeze, adânc ascuns în mintea mea, un rod care se va ivi cândva. După multă vreme, eliberându-se într-un moment de revelație. Aș putea pune mâna pe el, dar acum gândul mi se sfărâmă între degete. Gândurile se sfărâmă de mii de ori înainte de a se întregi o singură dată. Se sfărâmă, se risipesc asupra mea. „De aceea, liniile și culorile supraviețuiesc...”

Casc. M-au năpădit prea multe impresii. M-au obosit și starea de tensiune, și răstimpul lung (douăzeci și cinci de minute, o jumătate de oră) în care m-am menținut în afara mașinării. Încep să amortesc, să mă simt țeapăn. Cum să curm inerția asta care îmi discreditează simțămintele de compătimire? Mai sunt o sumedenie de suferințe – o sumedenie de oameni care suferă. Suferă și Neville. L-a iubit pe Percival. Dar nu mai pot suporta intensitatea simțămintelor mele; am nevoie de ceva în tovărășia căruia să râd, să casc, să-mi amintesc cum își scărpină Percival ceafa; ceva cu care se simțea în largul lui (nu Susan, pe care o iubea, ci mai curând Jinny). În camera ei aș putea să-mi ispășesc greșelile. Aș putea-o întreba: „Ți-a spus cum l-am refuzat când m-a rugat într-o zi să merg la Hampton Court?” Gânduri de felul acesta m-ar face să sar înspăimântat din somn, în miezul nopții – greșeli pentru care omul e gata oricând să facă penitență, cu capul descoperit, în toate piețele lumii; ca greșeala de a nu fi mers în ziua aceea la Hampton Court.

Dar acum simt nevoia să am în jurul meu viață, cărți, mărunte podoabe, strigătele vânzătorilor ambulanți; ceva

pe care să-mi odihnesc fruntea după oboseala asta mare, și să închid pleoapele după momentul de revelație. Cobor de îndată scările, chem primul taxi și mă duc la Jinny.

— Uite, spuse Rhoda, balta peste care nu pot trece. Huruitul pietrei de moară îmi ajunge până la un deget de frunte. Aerul pe care-l deplasează mă lovește în față. Au pierit, pentru mine, toate formele palpabile de viață. Dacă nu reușesc să mă întind ca să pun mâna pe ceva solid, mă va înghiți, pe vecie, curentul din coridoarele eternității. Dar pe ce să pun mâna? Pe o cărămidă, pe o piatră? Pe care, ca să mă trag la adăpost, străbătând imensa prăpastie deschisă în făptura mea?

Umbra se întinde, și lumina purpurie coboară pieziș. Făptura fără chip care era înveșmântată în frumusețe se îmbracă acum în semnele pieirii. Personajul din vâlceaua spre care coboară clinii repezi ai dealurilor se prăbușește, așa cum le-am prorocit când spuneau că le place glasul lui, cum răsună în cușca scării, că le plac pantofii lui purtați și că le place să fie împreună cu el.

Voi merge pe Oxford Street în jos, privind o lume pe care a sfâșiat-o un trăsnet; mă voi uita la stejarii crăpați în două, cu lemnul înroșit acolo unde a căzut asupra-le creanga înflorită. Mă voi duce pe Oxford Street să-mi cumpăr ciorapi pentru o petrecere. Voi face gesturi obișnuite în lumina fulgerului. Din țărâna pustii voi culege toporași pe care îi voi aduna mănunchi și-i voi oferi lui Percival – darul meu către el. Uite ce mi-a lăsat Percival. Uite cum arată strada, acum când Percival e mort. Casele, cu temelii prea puțin adânci, stau gata să fie răsturnate de o adiere. Arătări nepăsătoare, picate din senin, automobile ce aleargă cu zgomot și ne gonesc spre moarte, ca o haită de copoi. Mă aflu, singură, într-o lume dușmană. Chipurile omenești sunt hidoase. Asta și vreau. Vreau să mă aflu în mijlocul mulțimii și al

violenței, să fiu azvârlită ca o piatră izbită de stânci. Îmi plac coșurile fabricilor, și macaralele, și camioanele. Îmi place să-mi treacă pe dinainte chipuri, chipuri și iar chipuri, deformate, nepăsătoare. Mi-e silă de tot ce e frumos; mi-e silă de singurătatea cu mine însămi. Mă poartă valuri aspre, și mă voi duce la fund fără ca nimeni să mă salveze.

Murind, Percival mi-a făcut darul acesta: mi-a dezvăluit groaza, m-a lăsat să îndur umilința – chipuri și iar chipuri, care-mi sunt servite ca farfurii de supă aduse de o slujnică murdară; chipuri grosolane, hulpave, chipuri oarecare; oameni care se uită la galantare, bălăbănind pachetele pe care le țin în mână; cu ochetele lor izgonesc, distrug orișice, prihănind chiar și dragostea noastră când o ating cu degetele lor murdare.

Iată magazinul unde se vând ciorapi. Aș putea crede că frumosul s-a întors în lume. Adie printre raioanele magazinului, printre dantele și coșuri cu panglici colorate. Vâlcele calde săpate în inima vacarmului străzii. Ascunzișuri tăcute, adăpost sub aripa frumosului care mă ferește de adevăr. Durerea tace o vreme, când o vânzătoare deschide fără vorbă un sertar. Apoi spune ceva; glasul ei mă aduce la realitate. Cad în ritm vertiginos spre fund printre plante, și vorbele ei mă fac să văd pizma, gelozia și ura alergând ca niște crabi în nisip. Iată în tovărășia cui trăim. Voi plăti și-mi voi lua pachetul.

Aceasta e Oxford Street, cu ura, gelozia, zorul și nepăsarea, amestecate laolaltă ca să ofere o copie, o imagine crudă a ceea ce este viața. Iată cu cine trecem prin viață. De pildă, prietenii cu care stăm la masă. Mă gândesc la Louis, care citește rubrica sportivă dintr-un ziar de seară, Louis care se teme de ridicol; un snob. Privind lumea care trece pe stradă, spune că ne va păstori dacă îl vom urma. Dacă ne supunem, ne va disciplina. Va face uitată, spre mulțumirea lui, moartea

lui Percival, privind țință cerul, pe deasupra serviciului de oțel și untdelemn, dincolo de clădirile orașului. În vremea asta, Bernard, cu ochii plânși, se lasă greoi într-un fotoliu. Își scoate poate carnetul de însemnări; la litera M găsește: „Frază de folosit la moartea unor prieteni“. Jinny, făcând piruete prin cameră, se așază poate pe brațul fotoliului în care stă el și întreabă: „M-a iubit oare? Mai mult decât pe Susan?“ Susan, logodită cu fermierul ei, stă o clipă dinaintea telegramei și ține o farfurie în mână; apoi, cu o lovitură de călcâi, trânteste ușa sobei de la bucătărie. Neville, după ce se va uita țință pe fereastră, cu plânsul în ochi, se va întreba, când va începe să vadă prin pânda de lacrimi: „Cine trece pe la fereastra mea? Ce băiat frumos!“ Și iată ofranda mea, Percival: toporași ofiliți, toporași a căror culoare s-a stins.

Atunci, unde să mă duc? La vreun muzeu cu inele păstrate sub sticlă, un muzeu cu vitrine și cu rochii purtate de regine? Să mă duc la Hampton Court și să mă uit acolo la zidurile roșii, la curțile interioare și la pâlcurile de arbori de tisă, ca niște piramide negre așezate simetric în iarbă, printre flori? Să iau acolo din nou contact cu frumosul și să fac rânduială în sufletul meu răvășit? Dar ce poți face când ești stingher? Singură, aș sta pe un petic de iarbă pustiu și mi-aș spune: „Uite un stol de ciori... trece cineva cu o geantă în mână... Uite un grădinar cu o roabă“. Aș sta la rând, și oamenii ar miroși a nădușeală și a parfum tot atât de nesuferit ca nădușeala; și m-aș simți atârnată împreună cu ceilalți, ca o bucată de carne în măcelărie, printre alte bucăți de carne.

Iată o sală mare unde plătești ca să intri, unde ascuți muzică printre persoane somnoroase care au venit aici după prânz, într-o după-amiază fierbinte. Ne-au îndopat cu bu-dincă și cu carne de vită, destul ca să postim o săptămână. De aceea stăm, ca o vermină, prinși de spinarea unui animal

care ne va purta mai departe. Cuiiincioși, plini de prestață (sub pălărie, părul alb, ondulat); avem pantofi, genți micuțe, fața proaspăt rasă; ici-colo, câte o mustață de militar; și nu s-a îngăduit nici unei urme de praf să ni se aciuze în stofa moale a hainelor. Înclinându-ne când într-o parte, când în alta și deschizând programul, adresăm câteva cuvinte de salut prietenilor; și ne instalăm pe locuri, ca niște morse întinse pe stânci – trupuri greoaie, incapabile să se îndrepte în mers legănat spre mare, sperând că va veni un val care să ne unească, dar trupurile ne sunt prea greoaie și e prea mult uscat între noi și mare. Zăcem așa, ghiftuiți, toropiți de căldură. O femeie voinică, strânsă într-o rochie de mătase verde ca talazul, ne vine în ajutor. Își sugă obrajii, își ia o înfățișare pasionată, se umflă cu aer și se pornește, exact în clipa când trebuie, ca și cum ar fi văzut un măr, iar vocea parcă i-ar fi o săgeată ce străpunge nota: „Aaaa!”

Un topor a crăpat copacul până la miezul lemnului; miezul e cald; sunetul vibrează în coajă. „Aaaa!” striga o femeie către iubitul ei, de la fereastra unei case din Veneția. „Aaaa! Aaaa!” striga ea, și acum strigă din nou: „Aaaa!” Ne-a dăruit un strigăt. Numai un strigăt. Dar ce înseamnă un strigăt? Apoi intră, cu viorile lor, niște oameni care seamănă cu niște gândaci; așteaptă; numără în gând; dau din cap; și arcușurile se pornesc. Și se iscă o unduire și o veselie ca și cum ar dansa măslinii, agitându-și miile de frunze asemenea unor limbi argintii, când unul care a fost călător pe mare sare pe mal și prinde între dinți o ramură, în locul unde coboară și se întâlnesc povârnișurile repezi ale dealurilor.

„Asemenea unor”, „ca și”, „care seamănă cu” – dar ce zace oare sub ceea ce seamănă doar o viață? Aș vrea să văd acel ceva acum, după ce trăsnetul a tăiat adânc în miezul copacului, după ce creanga înflorită a căzut și după ce Percival, murind, mi-a făcut darul acesta. Da, uite, am păstrat și un

dreptunghi. Executanții iau pătratul și îl așază peste dreptunghi. Îl potrivesc foarte bine; alcătuiesc o locuință fără cusur. Foarte puțin spațiu rămâne pe dinafară. Edificiul e acum vizibil; principiul a fost stabilit. Nu sunt nici chiar atât de versatili, nici chiar atât de josnici. Am făcut dreptunghiuri și le-am proptit pe niște pătrate. Iată timpul nostru. Și mângâierea noastră.

Această dulce consolare care se revarsă peste margini și se prelinge pe zidurile cugetului meu mă face să pricep. Nu mai rătăci, îmi spun; acesta e sfârșitul. Dreptunghiul a fost așezat peste pătrat și spirala peste dreptunghi. Am fost târâți peste porțiunea de uscat, până în mare. Executanții vin din nou. Dar își șterg fața cu batista. Nu mai sunt nici atât de spilcuiți, nici atât de binedispuși. Iar eu am să plec. Vreau să fie o după-amiază deosebită. Voi face un pelerinaj. Mă voi duce la Greenwich. Mă voi arunca fără teamă în tramvaie, în autobuze. Când din pricina zdruncinăturilor de pe Regent Street mă izbesc de omul acela, nu mă doare, nu mă supără lovitura. Pătratul stă pe dreptunghi. Apoi străzi sărăcăcioase, cu bazaruri unde tocmeala e în toi și unde sunt expuse spre vânzare tot felul de bare de fier, șuruburi și cuie și unde oamenii, înghesuindu-se, prind între degetele lor groase bucăți de carne crudă. Edificiul e vizibil. Am construit o locuință.

Așadar, astea sunt florile care cresc pe câmp, în ierburile aspre pe care le calcă vacile, ierburi mușcate de vânt, ierburi sterpe, aproape stâlcite. Astea sunt florile pe care le aduc, rupte din rădăcini, dintre pietrele așternute pe Oxford Street; buchetul meu ieftin, buchetul meu de violete ieftine. Văd pe geamul tramvaiului catarge printre hornuri; iată vapoarele care vor pleca spre India. Mă vor plimba pe malul râului. Voi pași pe dig, unde un om, într-o cușcă de sticlă, citește ziarul. Voi pași pe parapet și mă voi uita cum marea saltă

vapoarele. O femeie se plimbă pe puntea unui vapor, și în jurul ei se zbenguie și latră un câine. Vântul îi suflă fustele, îi răvășește părul; vaporul iese în larg; ne lasă în urmă; se pierde în seara de vară. A venit clipa să abandonez, să renunț. Voi da frâu liber dorinței pe care până acum am tot strunit-o, am tot îmbrâncit-o, dorinței de a mă cheltui, de a mă consuma. Vom galopa împreună peste dealuri pustii, spre locul unde rândunica își înmoaie aripa în iazuri întunecate și unde coloanele se înalță drepte spre cer. În valul care vine în goană spre țărm, în valul care-și împrășteie spuma albă în cele mai ascunse cotloane, îmi arunc violetele, darul meu pentru Percival.

Soarele nu mai era în crucea cerului. Razele veneau dintr-o parte, lumina cădea pieziș. Se agăța de marginea câte unui nor, aprinzând în ea o dâră de văpaie, o insulă de foc unde nu putea călca piciorul nimănui, lumina prindea când un nor, când altul; așa încât sub ei valurile erau săgetate de izbucniri aprinse, care loveau când și când fremătătoarea față albastră a mării.

Frunzele din vârful copacilor stăteau, fragede, sub soare. Foșneau, fără să se îndoaie, în voia vântului răătăcitor. Păsările tăceau; își întorceau doar capul, cu vioiciune, când într-o parte, când în alta. Își conteniseră cântarea, ca și cum s-ar fi ghiftuit cu atâta muzică, ca și cum bogata amiază le-ar fi pătruns din plin. O libelulă stăruia, nemișcată, deasupra unui fir de trestie, străpungând văzduhul cu o împunsătură albastră. Un zumzet venit de departe părea stârnit de freamătul frânt al unor aripi diafane pâlpâind pe marginea zării. Apa râului ținea trestiile drepte, ca și cum ar fi fost îmbrăcate într-o pojghiță de sticlă; apoi, un tremur străbătu sticla, și trestiile se înclinară adânc. Duse parcă pe gânduri, cu fruntea în pământ, vitele își mutau greoi pasul în iarba câmpului. Lângă casă, robinetul își conținea picuratul, ca și cum hârdăul de sub el ar fi fost plin. Apoi mai slobozi, la răstimpuri, o picătură, două, trei.

Pe geamuri apărea ici și colo ba câte o pată incandescentă, ba oglindirea unei crengi cotite, ba câte o pânză de lumină

limpede și tihnită. Storurile aveau cu roșu ferestrele, și înăuntru, în cameră, cădeau pumnale de lumină care despicau netezimea lacului de pe mobile. Vasul verde de lut prindea în coasta lui burduhănoasă imaginea alungită a ferestrei. Lumina, gonind umbra dinaintea ei, se răspândea din belșug prin toate colțurile și aduna întunericul în grămezi fără formă.

Valurile, înghesuite unul într-altul, își umflau spinările și se spărgeau de țărm, aruncând în aer pietre și prundiș. Se încolăceau în jurul stâncilor, iar spuma lor, țâșnind până sus, împingea pereții grotei, uscată până atunci; apoi lăsau în urma lor ochiurile de apă în care se zbătea câte un pește.

— M-am iscălit de vreo douăzeci de ori, spuse Louis. Eu, iar eu, mereu eu. Mi-am pus aici numele, clar, ferm, fără echivoc. Ferm și fără echivoc, cum sunt și eu. Dar cuprind o vastă moștenire de trăiri. Am viețuit mii de ani. Sunt ca viermele care și-a croit drum prin lemnul unui stejar străvechi. Acum mă simt însă compact; în dimineața asta frumoasă mă simt închegat.

Soarele lucește pe cerul limpede. Dar ora de amiază nu înseamnă pentru mine nici soare, nici ploaie. E ora la care domnișoara Johnson îmi aduce scrisorile pe o tavă de sârmă împletită. Pe foile albe îmi creștez numele. Freamăt de frunze, apă care aleargă în rigolă, pajiști stropite cu dalii și cu ochiul-boului; eu sunt când duce, când Platon, învățăcel al lui Socrate; călcătura grea a oamenilor cu pielea tuciurie sau galbenă, în exodul lor către răsărit, apus, miazănoapte și miazăzi; procesiunea neîntreruptă, femei mergând de-a lungul Strandului, cu mape sub braț, așa cum mergeau; toate foile rulate și strânse laolaltă ale vieții mele cu multe unghere sunt adunate în numele meu gravat, limpede și curat, pe foaia de hârtie. Mă aflu în deplină maturitate; neclintit, în ploaie sau în soare. Ca toporul, trebuie să lovesc cu toată greutatea; din apăsarea mea să despici trunchiul; căci, dacă greșesc lovitură, lăsând să-mi rățăcească privirile, mă risipesc ca zăpada și sunt pierdut.

Sunt aproape îndrăgostit de mașina mea de scris și de telefon. Datorită scrisorilor, telegramelor și dispozițiilor concise, dar politicoase date la telefon pentru Paris, Berlin, New York, mi-am contopit multiplele mele vieți într-una singură; am contribuit, prin asiduitatea și hotărârea mea, la trasarea acestor linii pe hartă care unesc între ele diverse părți ale lumii. Mi-e drag să intru la zece fix în biroul meu; mi-e drag luciul roșcat al mobilei de mahon; mi-e dragă masa de lucru cu muchiile ei subțiri; și sertarele mele care alunecă ușor. Mi-e drag telefonul gata să-mi capteze fiecare șoaptă, îmi sunt dragi calendarul din perete și agenda de afaceri: domnul Prentice la ora patru; domnul Eyres la patru și jumătate fix.

Îmi place să fiu chemat în cabinetul domnului Burchard, ca să-i dau relații despre contractele noastre cu China. Sper să am cândva un fotoliu și un covor persan. Pun mereu umărul; sparg bezna împingând-o dinaintea mea și răspândesc comerțul în locuri îndepărtate ale lumii, unde domnea haosul. Dacă stăruiesc așa, transformând haosul în rânduială, voi ajunge și eu ca Chatham, Pitt, Burke și Robert Peel. Așa că încerc să mă dezbar de anumite cusururi, să mă spăl de vechi păngăririi; accentul meu; amintirea femeii care mi-a dat un steguleț desprinzându-l din vârful pomului de Crăciun; amintirea bătailor și a altor suplicii din viața mea; amintirea băieților laudăroși; și amintirea tatei, bancher la Brisbane.

Am citit versuri într-o bodegă și, în timp ce amestecam cu lingurița în cafea, am ascultat vorbele slujbașilor care făceau pariuri așezați la măsuțe, și am urmărit-o cu privirea pe femeia care șovăia în fața tejghelei. Mi-am spus că nimic nu poate fi lipsit de importanță, inutil ca o hârtie de împachetat aruncată la întâmplare pe jos. Mi-am spus că fiecare trebuie să aibă un scop când călătorește; că fiecare trebuie să câștige vreo două lire pe săptămână, lucrând sub comanda

unui șef plin de sine; seara, pe fiecare dintre noi să ne învâluie fie un braț, fie un veșmânt comod... După ce voi fi vindecat rănilor acestea, după ce voi fi înțeles monstruo-zitățile, așa încât să nu mai aibă nevoie nici de scuză, nici de iertare, după inutile risipe de energie, voi restitui străzii și bodegii ceea ce au pierdut când s-au poticnit de vremurile astea grele și s-au sfărâmat pe țărmul stâncos. Voi aduna laolaltă câteva cuvinte și voi făuri din ele un inel de oțel în jurul nostru.

Dar acum n-am nici o clipă de pierdut. Aici nu există răgazuri, nici umbre alcătuite din frunze fremătătoare, nici alcovuri sub care să te poți retrage ferit de soare și să stai, cu fința iubită, în răcoarea serii. Purtăm pe umeri povara lumii întregi; ochii noștri văd pentru lumea întreagă; dacă ne îngăduim să clipim sau dacă ne mutăm privirea, dacă ne uităm îndărăt, ca să atragem atenția asupra spuselor lui Platon sau dacă ne amintim de Napoleon și de cuceririle lui, jignim lumea oferindu-i ce nu trebuie. Asta e viața: domnul Prentice la ora patru; domnul Eyres la patru și jumătate. Îmi place să aud fașăitul discret al liftului și bufnitura lui când se oprește la etajul meu, îmi place să aud pe coridoare pasul apăsător și hotărât al funcționarilor pe care mă pot bizui. Astfel, prin eforturile noastre unite, trimitem vapoare până în cele mai îndepărtate meleaguri ale globului; pline cu toalete și săli de gimnastică. Purtăm pe umeri povara lumii întregi. Asta e viața. Dacă voi stărui, voi avea un fotoliu și un covor; și o proprietate în Surrey' cu sere, vreun exemplar dintr-o specie rară de conifere, vreun soi de pepeni sau vreun arbust cu flori pe care să mi le invidieze alți comercianți.

Dar tot îmi păstrez cămăruța de la mansardă. Acolo deschid cărțulia din care citesc de obicei; de acolo mă uit la picăturile de ploaie care dau lustru țișlelor de pe acoperiș, până le fac lucioase ca impermeabilul unui sergent de stradă;

de acolo văd ferestrele sparte de la locuințele nevoiașilor; și pisici jigărite; și privirea chiorășă pe care o aruncă în vreun ciob de oglindă târătura care-și sulemeneste fața înainte de a se posta la colțul străzii; în cămăruța aceea vine câteodată Rhoda. Fiindcă ne iubim.

Percival a murit în India (de-ar fi murit în Egipt sau în Grecia – moartea tot moarte e). Susan are copii, Neville urcă repede spre culmi de renume. Viața se scurge. Norii se prefac fără încetare, pe deasupra caselor noastre. Eu fac ba una, ba alta. Și iar o iau de la început. Ne întrunim și ne despărțim, adunăm diferite forme, alcătuim diverse desene. Dar dacă nu ținutesc aceste impresii pe o planșetă, dacă nu încheg un singur eu din numeroasele personaje care există în mine; dacă nu trăiesc în clipa prezentă și în cadrul actual, în loc să mă întind în dungi și pete, ca ghirlandele de zăpadă împrăștiate pe munții îndepărtați; dacă n-o întreb pe domnișoara Johnson, când trec prin birou, ce filme a mai văzut, dacă nu-mi beau ceașca de ceai cu biscuiții preferați, atunci mă voi risipi și mă voi topi ca zăpada.

Totuși, când vine ora șase și plec salutând portarul, fiindcă mă port mereu cu politețe exagerată, din dorința de a fi privit cu bunăvoință; când, înfruntând vântul, umblu aplecat, cu haina încheiată până la gât, cu obrazii vineți și cu ochii înlăcrimați, aș vrea să mi se ghemuiască pe genunchi vreo dactilografă modestă; mă gândesc că îmi place mai mult ca orice ficatul împănat cu slănină; și tare îmi vine să cobor până la râu, până la străduțele înguste unde la fiecare pas e câte o bodegă, unde umbrele vapoarelor închid orizontul străzii și unde mereu se păruiesc câteva cumetre. Dar îmi vine mintea la cap și îmi spun: „Domnul Prentice la patru; domnul Eyres la patru și jumătate“. Toporul trebuie să cadă pe trunchi; stejarul trebuie despicat până-n inimă. Povara lumii întregi stă pe umerii mei. În mână – stiloul, în față – hârtile;

pe scrisorile din coșul de sârmă împletită îmi semnez numele. Eu, eu și iar eu.

— Vine vara, spuse Susan, apoi vine iarna. Trec anotimpurile. Para se coace și cade din pom. Frunza veștedă abia se mai ține. Aburul îmi întunecă fereastra. Stau lângă foc și aștept să fiarbă apa din ceainic. Văd părul prin geamul pe care aburul lasă dâre.

Nani, nani, îngân eu cu glas îmbietor, fie iarnă, fie vară, mai sau noiembrie. Nani, nani, cânt eu, deși nu mă pricep la muzică, și nu-mi sună în auz decât lătratul câinilor, clinchetul clopoțelilor sau scrâșnetul pietrișului când îl apasă roata. Îmi îngân cântecul lângă vatră, așa cum murmură scoica străveche aruncată pe țărm. Nani, nani, cânt eu, ca să-i îndepărtez cu glasul meu pe toți cei care zângăne cu bidoanele de lapte, pe toți cei care trag în ciori, pe toți cei care împușcă iepuri sau care dau, în orice alt fel, lovituri nimicitoare prin preajma leagănului de răchită – adăpost pentru mădulele fragede, ghemuite sub o plăpumioară roz.

Mi-am pierdut nepăsarea, privirea netulburată, privirea din ochii mei migdalați, privirea care pătrunde până în miezul lucrurilor. Nu mai sunt, ca înainte, ianuarie, mai sau oricare alt moment al anului, sunt doar o pânză țesută din fir subțire, întinsă în jurul leagănului, înfășurând ca într-o gogoasă de borangic, făcută din fibrele vieții mele, mădulele gingașe ale pruncului meu. Nani, nani, zic eu, și simt cum se stârnește din mine o pornire cruntă, întunecată: aș doborî dintr-o singură lovitură orice nepoftit, orice tâlhar care ar pătrunde aici și l-ar trezi din somn.

Umblu toată ziua prin casă, cu șorț și în papuci, ca mama mea care a murit de cancer. Nu iarba din câmpia sterpă, nici buruienishul nu-mi mai vestesc că e iarnă sau vară; ci ferestrele, aburite sau brumate. Când ciocârlia își strujește sus, în văzduh, cântecul, ca pe un cerc, lăsând să cadă talașul

jos, spre noi, stau aplecată asupra pruncului meu și-l hrănesc. Eu, care umblam prin făget urmărind în căderea lor penele albastre ale gaițelor, care întâlneam în cale păstori și vagabonzi, care mă uitam la femeia ghemuită în șanț, lângă căruța cu coviltir, trec acum din cameră în cameră cu cărpa de praf în mână. Nani, nani, spun eu, dorind ca somnul să coboare ca o plapumă de fulgi și să acopere mădulele plâpânde; nani, nani, spun eu, și doresc ca viața să-și tragă ghearele în teacă, să-și încătușeze fulgerele și să treacă pe alături făcând din trupul meu un căuș cald, adăpost și culcuș pruncului meu. Nani, nani, îngân eu. Sau mă duc la fereastră, mă uit la frunzele părului și la cuibul ciorilor din crengile cele mai de sus ale copacului. „Ochii lui vor vedea când ai mei se vor fi închis, îmi spun. Voi trăi prin ochii lui, dincolo de făptura mea trupească, și voi vedea India. El se va întoarce acasă, aducând trofee pe care să mi le pună la picioare. Îmi va spori bunurile.“

Dar nu mă mai scol în zori, nu mai văd picăturile purpurii adunate de foile de varză; nici stropii roșii de pe trandafiri. Nu-mi privesc prepelicarul care se învâрте în cerc, adulmecând cu nasul în pământ, nu stau noaptea întinsă pe spate, să urmăresc cum călătoresc stelele printre frunzele nemișcate care le ascund. Vine măcelarul cu carnea; laptele trebuie pus la răcoare, să nu se acrească.

Nani, nani, spun eu, în timp ce apa fierbinte și aburii se îndeasă năvălind din ceainic. Așa circulă viața prin mădulele mele. Mă împinge înainte, până îmi vine să plâng, mă pune în mișcare de dimineața până seara. O permanentă alternanță ritmică. „Gata. Sunt plină, pe săturate, de fericire firească.“ Totuși, va mai veni ceva, vor mai veni alți copii; alte leagăne, alte coșuri în bucătărie și alte șunci puse la afumat; funii de ceapă lucioasă, cuiburi de cartofi, straturi de salată. Sunt ca frunza pe care o târăște crivățul: ba purtată

peste iarba udă, ba ridicată în vârtejuri înalte. Sunt plină de fericire firească; și, uneori, când citim seara, sau când, gata să trag așa prin urechile acului, mâna îmi stă pe loc, îmi doresc ca plinăitatea asta să mă părăsească și să se curme tăcerea apăsătoare a casei adormite. Lampa aprinde o flacără în geamul întunecat. În mijlocul iederei arde un foc. Parcă văd o stradă luminată în boschete de tuia. Parcă aud zgomotul orașului în șuierul vântului care aleargă pe uliță, parcă aud fărâme de cuvinte și râsete, și pe Jinny care cheamă, când se deschide ușa: „Vino! Hai, vino!“

Dar nici un sunet nu tulbură tăcerea din casa noastră, unde ajunge doar până în prag susurul lanurilor. Vântul trece prin frunzișul ulmilor; un fluture de noapte se lovește de lampă; o vacă mugește; geme o grindă; trag așa prin urechea acului și îngân: „Nani, nani!“

— Acum e clipa potrivită, spuse Jinny. Ne-am cunoscut, suntem împreună. Hai să vorbim, să ne spunem povești. Cine e bărbatul acela? Dar femeia de acolo cine e? Curiozitatea mea nu are margini și nu știu ce o să se întâmple. Dacă dumneata, pe care te văd azi întâia oară, mi-ai spune: „Plecarea la ora patru, din Piccadilly“, aş veni îndată, fără măcar să zăbovesc pentru a arunca la întâmplare câteva lucruri necesare într-o geantă de voiaj.

Să stăm aici, pe canapea, lângă tablou, sub buchetul de flori. Să ne împodobim pomul de Crăciun cu întâmplări adevărate. Oamenii dispar foarte repede; să-i prindem din mers, cât mai e vreme. Bărbatul acela de lângă vitrină trăiește, spui dumneata, printre porțelanuri. Dacă se sparge unul înseamnă că se prăpădesc o mie de lire. A iubit o fată din Roma, care l-a părăsit. De unde și atâtea vase de porțelan, vechituri găsite prin locuințe cu chirie sau dezgropate pe țărmuri pustii. Dar cum frumusețea trebuie să moară zilnic pentru a rămâne frumusețe, și, de vreme ce omul acela stă

înțepenit, viața lui a înțepenit și ea într-o mare de porțelan. Ciudat, totuși; omul acesta a fost cândva tânăr, a stat pe un teren mocirlos și a băut rom cu soldații.

Trebuie să lucrăm repede, să punem fapt lângă fapt cu îndemânare, cu gestul simplu cu care prindem jucăriile în pomul de Crăciun. Știa să privească atent orice lucru, chiar și o azalee! O privea cu atenție până și pe doamna aceea bătrână, fiindcă poartă cercei cu diamante și, străbătându-și zorită moșia, într-o trăsurică trasă de un căluț pitic, împarte porunci: care copac să fie tăiat, cine anume trebuie ajutat și cine concediat a doua zi. (Acum, când am trecut de treizeci de ani, vă pot spune că mi-am trăit viața în tot acest timp, o viață temerară, ca salturile caprei negre de pe un stei pe altul; nu mă statornicesc nicăieri; nu mă atașez de cineva anume; dar, dacă ridic brațul, veți vedea: un om se smulge îndată dintre ceilalți și mă urmează.) Iar domnul acela e jucător; cel de dincolo e milionar, iar celălalt, cu monoclu, a străpuns cu o săgeată inima guvernantei lui, când avea zece ani. După aceea a străbătut călare deșertul, ducând mesaje importante, a luat parte la revoluții, iar acum adună materiale pentru istoria familiei lui din partea mamei, de mult stabilită în Norfolk. Omul de acolo, cu bărbia albăstruie, are mâna dreaptă veștejită. De ce? Nu se știe. Femeia aceea, îmi șoptește discret, femeia aceea cu pagode de perle atârinate la urechi a fost văpaia curată care a luminat viața unuia dintre oamenii noștri de stat; de când a murit el, vede duhuri, ghicește viitorul și a înfiat un tânăr cu pielea tuciurie, pe care îl crede Mesia. Domnul acela cu mustăți pleoștite și care seamănă a ofițer de cavalerie a dus o viață de nemai-pomenită destrăbălare (fapt menționat în niște memorii) până când a întâlnit în tren un străin care, între Edinburgh și Carlisle, a reușit să-l convertească citindu-i din Biblie.

Astfel, în câteva secunde a descifrat, cu dibăcie și cu inspirație, hieroglifele de pe figurile omenești. Aici, în această

încăpere, se află scoici roase, șlefuite de vreme și aruncate pe țarm. Ușa se deschide fără încetare. Încăperea se umple cu învățătură, cu spaime, cu tot felul de ambiții, cu multă indiferență și cu urme de deznădejde. Spui că noi toți cei de aici am putea clădi catedrale, am putea lua măsuri politice, am putea osândi oameni la moarte și am putea administra afacerile mai multor întreprinderi. Fondul nostru comun de experiență e foarte vast. Avem o sumedenie de copii, și fete, și băieți, pe care îi educăm, ne ducem să-i vizităm la internat, când au pojar, și îi creștem ca să le lăsăm casele moștenire. Într-un fel sau altul, construim ziua asta, vinerea asta, unii ducându-ne la tribunal, alții mergând în cartierul de afaceri, alții stând în camera copiilor sau mărșăluind în plutoane. Un milion de mâini trag acul, altele duc încărcături de cărămizi. Activitatea e nesfârșită. Și o luăm iar de la capăt; mâine vom construi ziua de sâmbătă. Unii vor pleca cu trenul spre Franța; alții, cu vaporul spre India. Unii nu vor mai intra niciodată în această încăpere. Oricare dintre noi poate muri la noapte. Altuia i se poate naște un copil. Vor izvorî din noi tablouri, poeme, clădiri, politică, afaceri comerciale, copii, uzine. Viața e val neoprit. Viața o facem noi. Așa ai spus.

Dar noi, care trăim viața trupului, vedem lucrurile cu închipuirea lui. Văd stânci în lumina bogată a soarelui. Nu pot plasa realitatea într-o peșteră și, făcându-mi mâna streașină la ochi, să contopesc nuanțele galbene, albastre și chihlimbarii într-o singură substanță. Nu pot sta locului multă vreme. Sar în picioare și mă duc. Plecarea n-are decât să se facă din Piccadilly. Las baltă toate realitățile: diamante, mâini zbârcite, vase de porțelan și toate celelalte – așa cum lasă maimuța să-i cadă o nucă. Nu-ți pot spune că viața e așa sau altminteri. Mă duc să mă amestec în mulțime cu oameni de tot soiul. Voi fi înghiontită, purtată de colo-colo printre oameni, ca o corabie pe mare.

Fiindcă prietenul meu, trupul, care lansează mereu semnale, câte un „Nu“ aspru și cernit, câte un „Vino“ aurit, a slobozit, a chemare, săgețile repezi ale simțurilor. Cineva face o mișcare. Am ridicat oare brațul? Am aruncat o privire? S-a zbătut ușor, trimițând un semnal, eșarfa galbenă cu picățele roșii pe care o port la gât? Bărbatul acela s-a desprins de lângă perete. Mă urmează. Se ține după mine într-o pădure. Totul e încântare, totul se petrece în nopțe, și papagalii țipă în frunziș. Toate simțurile îmi sunt treze. Simt țesătura aspră a perdelelor printre care trec. Simt în palmă bara rece de fier și vopseaua care s-a scorojit pe alocuri. Talazul răcoros al nopții se revarsă asupra mea. Suntem afară. Noaptea își deschide porțile; noaptea, străbătută de molii răătăitoare; noaptea care-i ascunde pe îndrăgostiții în drum spre aventură. Simt miresme de trandafiri, de violete. Văd roșul și albastrul tănuite în beznă. Calc pe o potecă de pietriș, apoi pun piciorul în iarbă. Spre cer se înalță spinările caselor care poartă vina de a fi luminate. Toată Londra se frământă, stîngherită, sub luminile orbitoare. Noi să ne cântăm cântecul de iubire: „Vino, vino, hai vino!“ Semnalul meu aurit e ca o libelulă cu zbor încordat. Cânt ca privighetoarea cu cântecul sugrumat de gâtlejul ei prea strâmt. Aud trosnet de ramuri frânte, aud coarne de cerb care se izbesc; parcă toate jivinele pădurii ar fi vâdate, toate izbucnind și repezindu-se apoi în mărăcini. Una m-a străpuns. Mi s-a înfipt adânc în carne.

Flori de catifea și frunze păstrate în răcoarea apei mă împresoară, mă acoperă cu miresmele lor.

— Ce folos, spuse Neville, să mă uit la ceasul care ticăie deasupra căminului? Da, vremea trece. Și noi îmbătrânim. Totul e să stau cu tine, numai cu tine, aici, la Londra, în camera asta luminată doar de văpaia focului, tu acolo, eu aici. Lumea, scurmată până în colțurile cele mai îndepărtate, cu toate culmile pleșuvite, cu toate florile culese, nu

mai are nimic de dat. Clipiri de foc aleargă pe urzeala aurită a perdelei. Rodul pe care îl încercuiește atârână, plin și greu. Lumina focului îți cade pe vârful pantofului, îți învăluie fața într-o aureolă roșietică... Parc-ar fi chiar focul, și nu chipul tău. Poate ceea ce văd acolo sunt cărți, în rafturile lipite de perete, și poate aceea e o perdea, și acela, un fotoliu. Da, dar, când vii tu, totul se schimbă. Azi-dimineă, când ai intrat, ceștile și farfurioarele au devenit altceva. E neîndoelnic, mi-am spus împingând la o parte ziarul, că amărâta noastră de viață, cu înfățișarea ei nu prea atrăgătoare, se înveșmântează în strălucire și capătă un sens numai sub privirea dragostei.

M-am ridicat de pe scaun. Îmi terminasem micul dejun. Aveam ziua întreagă dinainte și, cum vremea era frumoasă, blajină și neutră, ne-am plimbat prin parc și am ajuns până în port, apoi pe Strand până la catedrala Sfântul Paul; am intrat apoi într-un magazin de unde mi-am cumpărat o umbrelă; am discutat tot timpul, iar din când în când ne opream să privim. „Dar poate să dureze așa ceva?” mi-am spus eu, oprindu-mă în Trafalgar Square, dinaintea unuia dintre leii de piatră, apariție fără moarte; și atunci, într-o clipă, mi-am străbătut din nou viața, pas cu pas; în locul acela se înalță un ulm; acolo stă întins Percival. Mi-am jurat că totul va rămâne așa, pe vecie. Apoi m-a străpuns îndoiala obișnuită. Ți-am strâns mâna. Ai plecat. Coborârea în gura metroului a fost ca o coborâre în moarte. Comunicația dintre noi, ruptă; între tine și mine, atâtea chipuri de oameni și glasul dogit al vântului care părea să vâjâie peste o întindere stearpă, acoperită cu bolovani. Apoi singur, în camera mea, cu privirea fixă. Când s-a făcut ora cinci, am înțeles că ți-ai călcat cuvântul. M-am repezit la telefon; bâzâitul lui prostesc, răsunând în camera goală, îmi spărgea inima; atunci s-a deschis ușa și ai apărut în prag. A fost una dintre cele

mai desăvârșite întâlniri ale noastre. Dar atâtea întâlniri și despărțiri ne frâng în cele din urmă.

Acum mi se pare că odaia aceasta se află în mijlocul lumii, smulsă parcă din noaptea eternă. Afară se împletesc și se întretaie tot felul de linii, fără să ne includă în ele, împrejmuintu-ne doar, învăluindu-ne. Suntem aici, în miezul tuturor lucrurilor. În locul acesta putem tăcea sau putem vorbi fără să ridicăm glasul. „Au băgat de seamă cutare lucru, în cutare zi? El a spus așa și așa, în sensul că... Ea șovăia. Presupun că bănuia. Oricum, seara târziu am auzit pe scară glasuri și un plâns cu suspine. Sfârșitul legăturii lor.“ Astfel țeșem în jurul nostru fire subțiri și alcătuim un sistem în care sunt incluși Platon și Shakespeare, dar și persoane cu totul obscure, oameni fără importanță. Nu pot suferi tagma care poartă crucifix pe partea stângă a hainei. Urăsc ceremoniile, și lamentațiile, și chipul lui Crist hurducat printre alte icoane triste, hurducate. Urăsc și nepăsarea, și emfaza – deplasate întotdeauna – la oameni care se ascultă vorbind sub candelabre, îmbrăcați în ținută de gală, acoperiți cu stele și cu decorații. O crenguță într-un gard viu sau un apus de soare, iarna, deasupra unei câmpii netede, sau o bătrână în autobuz, cu un coș pe brațul sprijinit în șold – toate astea ni le arătăm totuși unul altuia. Ce mare mângâiere să ai cui arăta câte un lucru care e de văzut! Și pe urmă să taci. Să urmezi umbritele cărări interioare și să pătrunzi în trecut, să cercetezi cărți, făcându-ți loc printre crengile lor ca să le culegi rodul. Îl culegi și te minunezi, așa cum culeg eu mișcările spontane ale trupului tău și mă minunez de naturalețea lor și de puterea trupului tău – cum deschizi larg ferestrele, cât de pricepute sunt mâinile tale. Dar sufletul meu, prea încărcat, se simte curând ostenit; ca alergătorul ajuns la țintă, sunt nădușit tot, dezgustător poate.

N-aș putea călări ca tine, străbătând India, cu casca ta colonială pe cap, și să mă întorc apoi la bungalow. Nu pot,

ca tine, să mă zbengui așa cum se zbenguie pe puntea unui vapor băieți aproape despuiți, stropindu-se cu furtunul. Îmi trebuie focul din vatră, îmi trebuie fotoliul meu. Am nevoie de cineva lângă care să stau după ce am fost fugărit toată ziua, după toate spaimele, după așteptările cu auzul încordat, după gândurile bănuitoare din timpul zilei. După certuri și împăcări simt nevoia să mă retrag în singurătatea mea – pe care s-o împart cu tine, ca să potolim toată învăl-mășeala asta. Fiindcă sunt ca pisica: am obiceiuri de strictă rânduială. Trebuie să ne opunem risipei și diformității din lume, să ne ferim de vârtejul în care se revarsă neconținut mulțimea, cu tropotul ei greoi. Să strecurăm între filele romanelor, cu gesturi line și precise, cuțitul de tăiat hârtie, să legăm frumos, cu panglică de mătase verde, mănunchiuri de scrisori, și să curățăm cenușa din jurul vetrei cu o măturică anume. Trebuie să facem orice ca să ne izbăvim de hidoasa diformitate a lumii. Să citim scriitori cu ținută, de sobrietate și virtute romane; să căutăm perfecțiunea străbătând deșertul nisipurilor. Da, dar mi-e drag să strecor sub ochii tăi cu lumini cenușii virtutea, sobrietatea și noblețea vechilor romani; îndrăgesc ierburile care se leagănă în vânt, și adierile din miez de vară, și râsetele, și strigătele băieților despuiți care se joacă, stropindu-se cu furtunul, pe puntea vapoarelor. De aceea nu pot, ca Louis, să caut fără patimă perfecțiunea prin nisipurile pustiului. Pagina mea e mereu năpădită de culori: pe deasupra ei plutesc norii. Iar poezia toată e în glasul tău. Alcibiade, Ajax, Hector și Percival, pe toți îi aflu în tine. Le plăcea să călărească, și-au riscat viața nebunește, dar nu citeau cu tragere de inimă. Dar tu nu ești nici Ajax, nici Percival. Ei nu-și încrețeau pielea nasului, nici nu-și frecau fruntea cu gestul tău neșovăielnic. Tu ești tu. Asta mă consolează de multe care nu sunt cum ar trebui (urățenia mea, lipsa mea de putere), mă consolează de faptul

că lumea e coruptă, că tinerețea s-a dus, că Percival a murit, că există în viață atâta amar, și ciudă, și invidie.

Dar dacă într-una din zile nu vei veni la mine după micul dejun, dacă într-una din zile voi vedea, în oglindă, că-ți fuge privirea după altul decât după mine, dacă telefonul va suna îndelung în camera ta pustie, atunci – fiindcă nebunia inimii nu are margini – voi căuta și voi găsi pe altcineva, deosebit și asemenea ție. Dar până atunci, să nimicim cu o singură lovitură ticăitul care măsoară timpul. Vino mai aproape!

Soarele coborâse către apus. Insule de nori, mai compacte acum, trecură prin fața soarelui, așa încât dealurile se făcură deodată negre, ciulinii de mare, fremătători, își lepădară culoarea albastră și se înveșmântară în argint, iar umbrele norilor, ca niște pânze cenușii, erau alungate pe fața mării. Valurile nu mai năpădeau ochiurile de apă pe care le lăsaseră în urma lor, nu mai ajungeau nici până la linia neagră, discontinuă, trasată neregulat pe nisipul țărmului. Nisipul era alb ca mărgăritarul, neted și lucios.

Păsări țâșneau spre cer și pluteau apoi în zbor rotit. Unele stoluri goneau în făgașul vântului, rotindu-se și tăind văzduhul, ca o făptură unică fărâmițată în mii de bucăți. Cădeau ca un năvod asupra copacilor. O pasăre stingheră își căută drum spre câmpia stearpă și se opri în cale pe o tulpină alburie, deschizând și închizând aripile pe loc.

În grădină se scuturaseră câteva petale. Stăteau risipite, ca niște scoici, pe răzor. Frunza veștedă care abia se mai ținea se desprinsese, iar vântul ba o mâna prin văzduh, ba o lipea de câte o tulpină. Un val de lumină străbătu, într-o sclipire, florile, ca și cum aripioara unui pește ar fi tăiat apa verde a unui lac. Din când în când, câte o pală de vânt uniformă și fără greș răvășea grămada de frunze uscate; după ce vântul se potolea, fiecare fir de iarbă își regăsea locul. Florile, discuri galbene aprinse

de soare, își scuturau lumina sub năvala vântului, care le apleca unora până la pământ fruntea prea grea ca să se mai înalțe.

Soarele de după-amiază încălzea câmpia, strecura o undă albastră în umbre și împletea o lumină roșie printre spicele de grâu. Lanurile luceau, parcă acoperite cu un strat bogat de smalt. Tot ce se mișca — un cal, o căruță, un stol de ciori — era învăluit într-un nor de aur. Când își muta piciorul, vaca stârnea o fremătare de aur roșu, iar coarnele îi erau tivite cu o dungă de lumină. În frunzișul gardurilor vii se agățaseră spice de grâu bălai ca firul de borangic, căzute din căruțele joase cu înfățișare învechită ce veneau de la câmp. Nori cu creștetul rotund se rostogoleau pe cer fără să piardă și fără să schimbe nimic din înfățișarea lor. Trecând așa, prindeau sub ei, ca într-un năvod, câte un sat întreg, pe care îl lăsau apoi descoperit. Departe, în pulberea albastră-cenușie a zării, se vedea câte un geam învăpăiat de lumina soarelui sau se înălța singuratică o turlă de biserică ori trunchiul stingher al unui copac.

Perdelele roșii și storurile albe fâlfăiau în vânt, bătând în pervazul ferestrei, iar lumina care își făcea loc printre zvâcnituri, în adieri răzlețe, își împletea suflarea cu năluciri de umbră și cu mișcări moi de renunțare; împânzea în culori sumbre câte o mobilă, aprindea sclipiri roșii în lemnul scaunelor, făcea să se clatine imaginea ferestrei, oglindită în curba vasului verde.

În răstimpul unei clipe, totul șovăi, îndoielnic și nehotărât, ca și cum un fluture uriaș, plutind prin încăpere, ar fi umbrit trăinicia neclintită a scaunelor și a meselor cu bătaia moale a aripilor lui.

— Iar timpul, spuse Bernard, slobozește broboana unui strop. Broboana care se ivise pe streășina gândului s-a desprins. Timpul, alcătuindu-se strop cu strop, picură deasupra gândului meu. Săptămâna trecută, pe când mă bărbieream, s-a desprins o picătură. Am rămas nemișcat, cu briciul în mână, dându-mi deodată seama cât de obișnuită era acțiunea mea (picătura se alcătuia), și mi-am felicitat, cu ironie, mâinile care o împlineau. Hai, bărbieriți-mă, am spus. Nu vă opriți. Atunci s-a desprins picătura. În tot cursul zilei, în vreme ce lucram, gândul meu ajungea din când în când la un punct mort și mă întrebam: „Ce am pierdut oare? Ce anume am încheiat?” Și murmuram: „Gata pentru totdeauna. S-a isprăvit”, amăgindu-mă cu vorbe. Cei din jurul meu mi-au observat chipul gol de orice expresie și conversația fără noimă. Nu-mi terminam frazele începute. Iar în timp ce îmi încheiam haina ca să plec acasă, am spus pe un ton mai dramatic: „S-a isprăvit cu tinerețea”.

E ciudat cum, la fiecare moment de mare încordare, câte o frază nepotrivită insistă să-și ofere serviciile. Așa se întâmplă când trăiești într-o lume de mult civilizată și porți carnetul de însemnări în buzunar: asta se plătește. Picătura care se desprinde nu are nimic de-a face cu tinerețea mea pierdută. Picătura aceasta e timpul care se adună, luând o formă din ce în ce mai redusă, până devine punct. Timpul, pășune

însorită scăldată într-o lumină mișcătoare, timpul, câmpie întinsă sub soarele de amiază, se face picătură aninată. Timpul se adună, luând o formă tot mai redusă, până devine punct. Timpul, devenit strop, se desprinde ca picătura care cade dintr-un pahar cu un sediment gros depus pe fund. Căderile acestea reprezintă adevăratele cicluri, evenimentele propriu-zise. Atunci toate lucirile se retrag ca un val, și văd limpede până în străfunduri. Văd tot ce era acoperit de obișnuință. Zac zile întregi în pat, indiferent la orice. Mănânc în oraș și casc gura ca un crap. Nu-mi dau osteneala să-mi termin frazele, iar acțiunile mele, de obicei atât de șovăitoare, capătă o precizie de mecanism. Într-o astfel de împrejurare, trecând prin fața unei agenții, am intrat și, comportându-mă exact ca o păpușă mecanică, mi-am cumpărat un bilet până la Roma.

Acum stau pe o bancă de piatră din grădinile de aici, privind cetatea eternă, iar omul fără importanță care se bărbieră acum câteva zile îmi pare o grămăjoară de haine vechi. Londra s-a spulberat și ea. Londra e făcută din câteva uzine dărăpănate și din câteva stații de benzină. Totuși, nu fac parte nici din ceea ce se vede aici. Mă uit la preoții cu brăuri viorii, mă uit la îngrijitoarele de copii cu îmbrăcămintea lor pitorească. Observ numai ce e înveliș. Stau ca un convalescent, ca un sărac cu duhul care nu știe decât cuvinte dintr-o singură silabă. „Soarele e cald“, îmi spun. „Vântul e rece.“ Mă simt ca o găză purtată odată cu pământul în rotirea lui și aș putea jura că, așa cum stau aici, îi simt și scoarța tare, și mișcarea de rotație. Nu doresc să mă îndrept spre partea opusă a locului unde mă aflu. Presimt că, dacă impresia asta s-ar prelungi cu încă o palmă, aș da de un teritoriu ciudat. Dar am o trompă care nu ajunge departe. Nu doresc nici odată să-mi prelungesc stările de detașare; nu-mi plac; ba chiar le disprețuiesc. Nu vreau să fiu ca unul care stă cincizeci

de ani în același loc, contemplându-și buricul. Vreau să fiu înhămat la căruță, la o căruță cu zarzavaturi hurducată pe pietrele pavajului.

Adevărul e că nu găsesc mulțumire nici într-un singur om și nici în imensitatea eternă. Mă plictisesc deopotrivă și camera, și cerul. Ființa mea nu strălucește decât expusă dinaintea unui număr mare de oameni. Dacă nu-i am, mă simt ciuruit, simt că mă topesc încetul cu încetul, ca o hârtie care arde. O, doamnă Moffat, vino și fă curățenie! Am lepădat de pe mine atâtea lucruri! Am supraviețuit atâtor doruri! Am pierdut prieteni; pe unii fiindcă au murit, ca Percival, pe alții pur și simplu fiindcă nu sunt în stare să trec strada. Nu sunt atât de dăruit cum păream odată. Sunt lucruri care mă depășesc. Nu voi înțelege niciodată problemele de filozofie mai dificile. Roma este limita extremă a călătoriei mele. Când adorm seara, mă izbește uneori, dureros, gândul că nu voi vedea niciodată indigenii din Tahiti prinzând pește cu cangea la lumina tremurată a unui felinar, că nu voi vedea niciodată leul cum sare în junglă sau oameni în pielea goală mâncând carne crudă. Nu voi înțelege niciodată limba rusă, nu voi citi niciodată *Vedele*. Niciodată n-am să mai dau cu capul în stâlp. (Dar din ciocnirea aceea năprasnică mai ard și azi stele, străbătând noaptea în care mă aflu.) În vreme ce gândesc așa, adevărul se apropie. Ani de zile mi-am tot cântat, mulțumit de mine: „Copiii mei, nevasta mea, casa mea, câinele meu“. Când descuiam ușa casei, îndeplineam un ritual familiar și mă înveleam în vorbele astea ca în niște păături calde. Dar acum vâlul cel frumos a căzut. Acum nu mai doresc să posed nimic. (Să notez: o spălătoreasă italiană poate fi la fel de distinsă ca fiica unui duce englez.)

Dar să examinăm lucrurile! Picătura cade; s-a ajuns la un alt stadiu. Stadiu după stadiu. Și de ce ar exista un sfârșit al lor? Și încotro duc ele? Spre care concluzie? Căci vin către

noi în veșminte solemne. Când îi frământă astfel de îndoieli, evlavioșii cer sfaturi de la tagma cu brâu vioriu și cu ochi pofticioși, ai cărei reprezentanți trec acum în grupuri pe lângă mine. Dar nu-mi place să fiu dăscălit. Cum se ridică unul și spune: „Luați aminte: acesta e adevărul“, pe dată văd, în spatele lui, o pisică roșcată șterpelind o bucată de pește. Ia vezi, ai uitat pisica, zic eu. Tot așa îl năpădea ciuda pe Neville, la școală, când vedea în capelă crucifixul directorului. Eu, cu atenția mea care deviază atât de ușor (ba la o pisică, ba la albina bâzâind în jurul buchetului pe care Lady Hampden îl ținea cu atâta râvnă lipit de nas), nascocesc de îndată o povestire, și în felul acesta șterg forma colțuroasă a crucifixului. Am nascocit mii de povestiri. Am umplut nenumărate carnete cu fraze pe care să le folosesc când voi găsi adevărata povestire, povestirea unică, în care să se poată încadra toate frazele. Dar povestirea aceea nu am găsit-o încă. Și încep să mă întreb dacă există.

Privesc, de pe terasa asta, mulțimea care roiește la picioarele mele. Mă uit la toată forfota și zarva asta. Unui om îi dă catârul de furcă. Vreo șase pierde-vară săritori la nevoie își oferă serviciile. Alții trec fără să se uite. Au grijile lor, atâtea griji câte fire într-un scul. Mă uit și la mișcarea de pe cer, la norii albi și rotunzi care se rostogolesc unul după altul. Văd în închipuire întinderi nesfârșite de șes, apeducte, șosele romane cu pavajul spart, văd pietrele funerare din Campania și, dincolo de Campania, văd marea și apoi iar uscatul, și iar marea. Aș putea izola orice amănunt din toată această perspectivă – aș izola de pildă căruța trasă de catâr – și l-aș descrie cu cea mai mare ușurință. Dar de ce să descriu un om căruia catârul lui îi dă de furcă? Aș mai putea nascoci povești despre fata care suie acum treptele. „S-au întâlnit sub arcadele întunecoase. S-a terminat, a spus el întorcându-și privirea de la colivia în care e atârnat un papagal de porțelan.“

Sau a spus doar atât: „Asta a fost tot“. Dar de ce să impun schema mea arbitrară? De ce să scot în evidență cutare lucru, să dau formă altuia și să răsucesc între degete figurine, ca jucăriile care se vând aici în stradă? De ce să aleg ceva anume, un singur destin, unul dintre atâtea?

Îmi lepăd aici una dintre piei, viața mi se schimbă, dar ei nu vor spune decât: „Bernard stă zece zile la Roma“. Pășesc în sus și în jos pe terasă, stingher și dezorientat. Dar iată, punctele și liniile încep, în vreme ce mă plimb, să se adune în linii continue, lucrurile încep să-și piardă identitatea stearpă, de sine stătătoare, pe care o aveau când suiam treptele terasei. Vasul cel mare și roșu nu mai e decât o dungă roșietică într-un val de culoare galbenă-verzuie. Tot ce se află pe lume se perindă pe lângă mine, ca gardurile vii pe lângă trenul în mers, ca valurile pe lângă vaporul care plutește pe mare. Mă mișc și eu. Am intrat pe firul lucrurilor, așa cum urmează ele unele după altele, și pare inevitabilă succesiunea: copac, stâlp de telegraf, goluri în gardul viu. Și, în vreme ce mă mișc, înconjurat, inclus și participând la mișcarea generală, frazele obișnuite își pornesc clocotul, și vreau să le eliberez de sub chepengul minții, și de aceea îmi îndrept pașii către bărbatul acela, a cărui ceafă mi-e cunoscută. Am fost colegi de școală. Ne vom da întâlnire, fără doar și poate. Vom lua masa împreună. Vom vorbi. Dar ia stai puțin!

Clipele acestea de evaziune nu sunt de disprețuit. Vin prea rar. Tahiti devine posibil. Stau aplecat peste parapetul acesta și văd o vastă întindere de ape. Zvâcnește printre valuri o aripioară înotătoare. Percepția pur vizuală nu aparține nici unei secvențe logice; ea apare brusc, așa cum ar apărea la orizont aripa unui delfin. Impresiile vizuale ne comunică astfel, sub o formă rezumată, constatări pe care mai târziu le vom scoate la iveală și le vom ademeni către noi, învăluindu-le în cuvinte frumoase. Așadar, notez la litera A:

„Aripa unui delfin în nemărginirea apelor“. Eu, care fac fără încetare adnotări pe marginea gândurilor în vederea unei concluzii, scriu această însemnare ca să-mi amintesc de ea într-o seară de iarnă.

Acum mă duc să iau masa undeva; o să ridic paharul în dreptul ochilor, ca să privesc vinul în zare; voi observa mai detașat decât altădată ce se petrece în jur și, când o femeie frumoasă va intra în restaurant făcându-și drum printre mese, îmi voi spune: „Iată cum vine peste întinderea de ape“. Observație fără nici un sens. Dar pentru mine e solemnă, plumburie, cu răsunetul fatal al unor lumi ce se năruie, al unor ape ce năvălesc nimicind tot ce le stă în cale.

Așadar, Bernard (apelez iar la tine, partenerul meu din-totdeauna), hai să începem alt capitol și să observăm cum se alcătuiește experiența nouă, experiența neștiută, ciudată, înspăimântătoare, care nu seamănă cu nimic altceva – picătura nouă care e în curs de a se forma. Numele bărbatului aceleia e Larpent.

— În după-amiaza fierbinte de azi, spuse Susan, în grădina din mijlocul câmpiei, mă plimb cu fiul meu și simt că mi-am împlinit cele mai arzătoare dorințe. Balamalele porții sunt ruginite; el o deschide ridicând-o puțin în sus. Patimile năvalnice ale copilăriei, lacrimile mele în grădina în care Jinny l-a sărutat pe Louis, furia neputincioasă în clasa care mirosea a dezinfectant, sentimentul de singurătate în locurile acelea străine, cu măgăruși care bocăneau cu copitele lor ascuțite, cu italiencele care sporovăiau la fântână, purtând șaluri pe umeri și garoafe prinse în păr – toate îmi sunt răsplătite acum cu sentimentul că sunt în siguranță. Am trăit ani pașnici și rodnici. Al meu e tot ce văd în jur. Am pus sămânță și mi-au crescut pomi. Am făcut iazuri în care peștișori aurii se ascund sub frunza lată de nufăr. Am aco-perit cu o rețea protectoare straturile de căpșuni și de salată,

și am pus perele și prunele în săculețe albe, ca să le feresc de viespi. Am văzut cum băieții și fetițele mele, pe care-i țineam sub rețea în leagăn, au rupt ochiurile rețelei ca să mă urmeze, mai înalți acum decât mine, aruncând umbre lungi în iarbă.

Prinsă între garduri, sunt înrădăcinată aici ca pomii sădiți de mine. „Fiica mea.“ Și până și fierarul, uitându-se pe deasupra tejghelei pline cu șuruburi, vopsele și sârmă împletită, respectă mașina noastră nearătoasă, oprită la poartă și încărcată cu plase pentru prins fluturi, cu perne și cu măști de albine. Atârnăm vâsc deasupra pomului de Crăciun, cântărim mure și ciuperci culese de pe pământul nostru, numărăm borcane de dulceață, și în fiecare an copiii stau să însemnăm pe canatul ușii cât au crescut. Împletesc coroane pentru morți din flori albe, cu frunze argintii printre ele, prinzând cartea mea de vizită cu condoleanțe pentru familia păstorului, pentru nevasta căruțașului. Stau lângă patul femeilor muribunde care îmi strâng mâna, murmurându-și ultimele spaime. Intru în casa în care n-ar putea intra cineva care nu s-a născut, ca mine, la țară, și n-a fost învățat din copilărie cu ograda, cu grămezile de gunoi, cu găinile care intră și ies, cu mamele care nu au decât două încăperi și o droaie de copii. Am văzut aburi prelingându-se pe ferestre, am simțit miros de lături.

Cu foarfeca de grădină în mână, mă plimb printre flori și mă întreb pe unde ar putea să pătrundă umbra. Ce lovitură ar izbuti să destrame viața mea făcută din tot ce am adunat cu trudă și am bătătorit cu palma? Totuși, uneori mă simt sătulă de atâtea bucurii firești, sătulă de roadele care se coc, de copiii care împrăștiie prin toată casa vâsle, arme, țeste de animale, cărți primite ca premiu și alte trofee. M-am săturat de viața trupului. M-am săturat să tot fiu îndemnatică, harnică și răzbunătoare, să mă port fără scrupule,

ca orice mamă care-și ocrotește copiii și care și-i adună, mereu numai pe ai ei, la o masă lungă, învăluindu-i într-o privire de dragoste exclusivă.

Dar când vine primăvara, răcoroasă, ploioasă, cu o explozie subită de flori galbene – atunci, controlând carnea pusă la răcoare sau mânuind pungile de hârtie argintată pline cu frunze de ceai sau cu stafide, îmi aduc aminte cum răsărea soarele, cum zburau rândunelele jos, atingând iarba cu aripa, îmi aduc aminte cum facea Bernard fraze când eram mici, cum fremăta deasupra noastră frunzișul bogat și ușor, fărâmițând oglinda albastră a cerului și împrăștiind lumini rătăcitoare asupra rădăcinilor încolăcite ale fagului sub care mă adăpostisem, plângând în hohote. Un porumbel și-a luat zborul. Am sărit în picioare, ca să alerg după cuvintele aninate ca sforăcică unui balon care se suie tot mai sus, tot mai sus, strecurându-se din creangă în creangă și scăpându-mi. Dimineața mea, ca un vas crăpat, s-a făcut atunci țăndări. Am lăsat din mână punga cu făină și mi-am spus: „Viața mea e ca trestia prinsă într-o pojghiță de gheață“.

Cu foarfeca în mână, tai acum fire de nalbă, dar cândva tot am fost până la Elvedon, și am strivit sub talpă ghinde putrezite, și am văzut acolo o doamnă care scria, și am văzut grădinari curățând locul cu târnul. Am fugit îndărăt, cu răsuflarea tăiată de teamă că au să ne împuște și au să ne ținuiască în cuie, ca pe nevăstuici. Acum cântăresc și pun deoparte. Seara, mă așez în fotoliu și întind mâna după lucru. Îl aud pe bărbatul meu cum sforăie. Ridic privirea când farurile câte unui automobil umplu fereastra cu lumină și simt cum se aruncă și se sparg în jurul meu valurile vieții, eu fiind ancorată. Aud strigăte și văd existențele altora învolburându-se ca firele de paie adunate pe lângă piciorul unui pod. Iar eu stau și împung cu acul și trag ața într-o bucată de stambă.

Mă gândesc câteodată la Percival, care m-a iubit. A căzut de pe cal, în India. Uneori mă gândesc la Rhoda. Strigăte

de neliniște mă trezesc în toiul nopții. Dar de cele mai multe ori mă plimb mulțumită cu feciorii mei. Curăț nalbele din grădină de florile veștejite. Mă plimb pe câmpul meu, așa mărunțică și încărunțită înainte de vreme cum sunt, dar cu ochii migdalați și limpezi.

— Mă aflu, spuse Jinny, în stația de metrou de unde pot să pornesc încotro mă îndeamnă inima: Piccadilly South Sidem, Piccadilly North Side, Regent Street și Haymarket. Scurt răstimp în care stau sub pietrele străzilor, în miezul Londrei. Chiar deasupra capului meu gonesc nenumărate roți, nenumărate picioare își apasă pasul. Marile artere ale civilizației se întâlnesc aici, apoi se despart, mergând fiecare în altă direcție. Mă aflu în miezul vieții. Dar iată, ceea ce văd acolo, în oglindă, e trupul meu. Stingher, sfrijit, îmbătrânit. Nu mai sunt tânără. Nu mai fac parte din procesiune. Milioane de oameni coboară scările acestea, într-un șuvoi formidabil. Roți uriașe se învârtesc, neînduplecate, atrăgându-i cu grabă în jos. Milioane de oameni au murit. A murit și Percival. Mă mai mișc încă, sunt încă vie. Dar cine va veni dacă-mi lansez semnalul?

Ca o jivină mărunță, cu răsufierea tăiată de spaimă, stau aici fremătând, tremurând. Dar nu vreau să-mi fie teamă. Voi lăsa să cadă lovitura de bici pe spinarea mea. Nu sunt o jivină mărunță, care scâncește și se ascunde în umbră. O clipă doar mi-am pierdut curajul, când am dat cu ochii de mine fără să fi avut vreme, ca de obicei, să mă pregătesc a-mi vedea chipul. E adevărat: nu sunt tânără – în curând voi înălța brațul în zadar și eșarfa mea va cădea, lipindu-se de mine, fără să-și fi lansat semnalul. Nu voi auzi în noapte un suspin neașteptat, nici nu voi simți cum mă urmărește cineva în întuneric. Nu vor mai fi imagini reflectate în geamul trenului, când trecem prin bezna unui tunel. Ochii mi se vor opri asupra unor chipuri, dar voi vedea că ele caută

alte priviri. Tăcută năvală a oamenilor, stând în picioare, duși în jos de scara rulantă ca o armată de morți, și freamătul motoarelor uriașe care ne împing fără milă tot mai departe, pe toți, fără excepție, toate astea, recunosc, m-au făcut o clipă să mă chircesc de frică și să caut să mă ascund.

Dar acum, îndreptându-mă de bunăvoie spre oglindă ca să întreprind câteva mici retușuri care îmi vor reînnoi forțele, jur că nu-mi va mai fi teamă. Gândește-te la autobuzele mărețe, vopsite în roșu și galben, care se opresc și pornesc într-o ordine perfectă. Gândește-te la automobilele puternice și elegante, care ba își încetinesc ritmul, mergând la pas cu trecătorii, ba țâșnesc înaintea în mare viteză. Gândește-te la oamenii, bărbați și femei, care, pregătiți, cu forțele reînnoite, pornesc mai departe. Ei alcătuiesc procesiunea triumfătoare, armata victorioasă cu flamuri și cu pajuri de bronz, iar creștetele le sunt încununate cu frunze de laur câștigate în bătălii. Mai bine ei, decât sălbaticii încinși peste șale cu o bucată de pânză, decât femeile cu părul jilav și cu sânii căzuți de care se agață mânuțele pruncilor. Arterele acestea late – Piccadilly South, Piccadilly North, Regent Street și Haymarket – sunt căările gloriei care străbat jungla. Așa cum sunt, cu pantofi de lac, cu o batistă subțire ca un abur, cu buzele vopsite și cu sprâncenele trase cu creionul, merg și eu spre victorie împreună cu tot puhoiul.

Uite cum sunt expuse obiecte de îmbrăcăminte, în permanentă strălucire chiar aici sub pământ. Nici țărânei nu i se îngăduie, în adâncurile ei, să fie plină cu viermi și îmbibată cu apă. Pânze subțiri și mătăsurii stau, luminate, în vitrine de sticlă, laolaltă cu rufărie împodobită cu broderie fină. Vopsite în toate culorile: roșu aprins, verde, violet. Gândește-te cum se organizează omul, cum desfășoară suluri, cum netezește pânza, cum o cufundă în vopsea și cum sapă tuneluri aruncând stânca în aer. Lifturi suie și coboară;

trenuri se opresc și pornesc iar, în ritm tot atât de regulat ca al valurilor mării. Toate acestea primesc adeziunea mea. Sunt cetățeană a lumii acesteia, pășesc sub flamurile ei. Cum aş putea să-mi caut un ascunziș, când oamenii aceștia sunt minunat de întreprinzători, curajoși, cercetători și destul de puternici pentru a-și îngădui, în toiul efortului, să mâzgălească cu dezinvoltură o glumă pe zid? Iată de ce îmi voi pudra fața și-mi voi da din nou cu roșu pe buze. Îmi voi desena unghiul sprâncenelor mai ascuțit decât altădată. Mă voi ridica la suprafață și voi sta dreaptă, alături de ceilalți, în Piccadilly Circus. Voi face semn autoritar unui taxi, iar omul de la volan va arăta fără cuvinte, printr-o mișcare vioaie, că a înțeles semnalul meu. Fiindcă tot mai am darul să trezesc râvna. Tot mai simt cum se înclină pe stradă în fața mea bărbații, ca spicele de grâu pe care vântul le apleacă, stârnindu-le într-o unduire roșietică.

Mă voi duce acasă cu mașina. Voi umple vasele cu flori luxuriante, extravagante, care își vor înclina corolele grele, prinse în mănunchiuri bogate. Voi așeza un scaun ici, unul colo. Voi pregăti câteva țigări, pahare și vreo carte nouă, cu coperta veselă, în cazul în care vor veni Bernard, Neville sau Louis. Dar poate nu vor veni nici Bernard, nici Neville, nici Louis, ci altcineva, necunoscut, cineva pe lângă care am trecut pe scară și căruia, întorcându-mă tocmai în clipa când ne încrucișam, i-am șoptit *fără* cuvinte: „Vino!“ Va veni în după-amiaza asta. Cineva necunoscut, cineva nou. N-au decât să coboare spre adâncuri cohorte moșilor. Eu merg înainte.

— Nu mai am nevoie, spuse Neville, de pereți ocrotitori, de o încăpere cu foc în vatră. Nu mai sunt tânăr. Trec, fără să fiu gelos, pe lângă casa în care locuiește Jinny și surăd tânărului care, în pragul ușii ei, își potrivește cravata cu un gest cam nervos. N-are decât să sune la ușă tânărul acesta

spilcuit; să se ducă el la Jinny. Eu, dacă vreau, mă duc la ea; dacă nu, trec mai departe. Lichidul coroziv nu mai e atât de mușcător. S-a dus și strălucirea. Când eram tineri, stăteam orișunde, pe bănci tari, în săli unde sufla vântul prin ușile veșnic trântite. Ne zbenguiam, pe jumătate goi, ca niște băieți care, pe puntea unui vas, se stropesc cu furtunul. Acum aş putea jura că îmi place puhoiul bogat de oameni care se revarsă din gurile metroului, la sfârșitul zilei de lucru. Fiindcă ei alcătuiesc o singură masă, nediferențiată, nenumărată. Eu mi-am cules rodul. Sunt un privitor indiferent.

În definitiv, nu avem nici o răspundere. Nu suntem judecători. Nu avem menirea să ne torturăm semenii cu cleștele și cu fierul înroșit; nu avem menirea să ne suim pe estrade și să ținem discursuri în palide după-amiezi de duminică. Mai bine privește un trandafir sau citește-l pe Shakespeare, așa cum citesc eu acum, în Shaftesbury Avenue. Iată-l pe măscărici, pe nemernic, iat-o pe Cleopatra arzând pe corabia ei. Iată-i și pe cei blestemați de soartă, oameni cu chipul fără nas, rezemați de zidul postului de poliție și urlând ca din cazanele de foc ale iadului. Iată poezia nescrisă. Toți își joacă rolurile fără cea mai mică greșeală și, chiar înainte de a deschide gura, eu știu ce au de spus și aștept clipa dumnezeiască în care vor rosti cuvântul care ar trebui să fie scris. De dragul piesei, aş umbla fără oprire pe Shaftesbury Avenue.

Apoi, părăsind strada, intru într-o încăpere unde oameni stau de vorbă sau nici măcar nu-și dau osteneala să vorbească. Cutare vorbește, mai vorbește unul, apoi altul, și spun toți lucruri care au fost spuse de atâtea ori, încât un singur cuvânt poate ridica o întreagă povară. Atmosfera e înțesată de discuții, râsete, ofuri vechi. Iau o carte și citesc o jumătate de pagină la întâmplare. Încă nu au reparat ciocul ceainicului. Fetița dansează, îmbrăcată în rochia mamei.

Dar pe urmă apar, ca să dispară îndată, Rhoda sau Louis poate – suflete frământate. Simt nevoia să fie personaje

dramatice, au nevoie de un rost anume? Dar scena asta nu le ajunge. Nu le ajunge să aștepte cuvântul care să fie spus ca și cum ar fi fost scris; nici să vadă cum fraza își așază exact unde trebuie grămăjoara de argilă din care să facă un personaj; nici să zărească, dintr-odată, un grup care se profilează pe cer. Totuși, dacă vor violență, am văzut moartea, și sinuciderea, și asasinatul petrecându-se laolaltă într-una și aceeași încăpere. Unul vine, altul pleacă. Se aud suspine pe scară. Am auzit cum s-au rupt legături și cum s-au înnodat altele, am auzit cum o femeie cosea liniștită, ținând pe genunchi bucata de pânză albă. De ce să caut, ca Louis, un rost anume, sau să alerg, ca Rhoda, spre crânguri îndepărtate și să dau la o parte frunzele laurului nădăjduind că voi găsi îndărățul lor o statuie? Ei spun că trebuie să-ți zbați aripile în furtună, cu credința că dincolo de tumultul acesta lucește soarele; razele soarelui cad drept în lacuri împrejmuite cu sălcii. (La noi e noiembrie; săracii aprind chibritul adăpostindu-l în palma bătută de vânt.) Ei spun că adevărul poate fi găsit acolo, întreg, și că virtutea, care își târăște din greu pașii pe meleagurile noastre, pe cărări ce nu duc nicăieri, poate fi găsită acolo, în desăvârșirea ei. Rhoda trece pe lângă noi alergând, cu gâtul întins, cu o privire halucinantă și oarbă. Louis, atât de bogat acum, se duce în camera lui de la mansardă, printre acoperișuri sparte, și se uită în direcția unde a dispărut ea, dar e obligat să stea în biroul lui, înconjurat de dactilografe și de telefoane, și să lucreze pentru instruirea și regenerarea noastră, pentru reforma unei lumi care nu s-a născut încă.

Dar acum, în camera asta în care intru fără să bat, se spun lucruri care parcă ar fi fost scrise. Mă îndrept spre bibliotecă. Dacă aș vrea, aș citi o jumătate de pagină dintr-o carte, la întâmplare. Nu e nevoie să vorbesc. În schimb, ascult. E minunat să stau așa, cu atenția încordată. Desigur, poemul acesta nu se citește fără strădanie. Paginile sunt de multe

ori stricate, pătate, rupte sau lipite câte două, cu frunze uscate, cu petale de verbină ori de mușcată presate între ele. Pentru a citi poemul acesta, trebuie să ai mii de ochi, ca farurile care își rotesc noaptea luminile asupra apelor frământate ale Atlanticului, când fie apare doar o algă la suprafață, fie se cascadează valurile ridicate de spinarea unui monstru. Trebuie să lași deoparte anticipațiile și geloziiile, ca să nu crezi întreruperi. Trebuie să ai răbdare, și să fii grijuliu, și să lași lumina să pătrundă oriunde, scoțând la iveală ba piciorul firav al unui păianjen pe o frunză, ba o apă care bolborosește într-o țeavă. Nimic nu trebuie să fie respins, cu teamă sau cu silă. Poetul care a scris pagina aceasta (pe care o citesc în timp ce oamenii vorbesc) s-a retras. Scrierea lui nu conține semne de punctuație. Versurile nu sunt de lungime egală. Multe fraze nu au absolut nici un sens. Trebuie să fii sceptic, dar să lași prudența deoparte și, când se deschide ușa, să accepți totul, fără rezervă. Uneori trebuie să și plângi; și să îndepărtezi fără milă, cu lama cuțitului, pete de funingine, coji și excrescențe de tot felul. Și astfel, în timp ce ei continuă să vorbească, să-ți afunzi tot mai mult năvodul și să-l tragi apoi încetișor, aducând la suprafață cuvintele lui cutare, și ale lui cutare, și să faci din ele poezie.

— Acum am terminat de ascultat conversația lor. Au plecat cu toții. Sunt singur. Aș fi bucuros să privesc la nesfârșit cum arde focul, care seamănă ba cu un dom, ba cu un furnal; bucășile de lemn se așază în așa fel încât seamănă când cu un eșafod, când cu o mină, când cu o vale bine-cuvântată; acum jăraticul parc-ar fi un șarpe încolăcit, un șarpe roșu cu solzi albi. Fructele din desenul perdelei stau, bogate, sub ciocul papagalului. Focul țârâie ca găzele în miezul pădurii. Pocnește mărunț, în vreme ce afară cren-gile se zbat cu putere în vânt și un copac cade dintr-odată cu zgomot de împușcătură. Toate astea se aud noaptea, la

Londra. Apoi aud unicul sunet pe care îl aștept. Suie, se apropie, șovăie, se oprește dinaintea ușii mele. Strig: „Intră. Așază-te lângă mine! Așază-te pe brațul fotoliului!“ Transportat de vechea mea halucinație, strig: „Vino mai aproape, mai aproape“.

— Mă întorc de la birou, spuse Louis. Îmi agăț aici haina, acolo bastonul. Îmi place să-mi închipui că și Richelieu avea un astfel de baston. Așa mă despoi de autoritatea mea. Am stat de-a dreapta unui director, la o masă lustruită. De pe pereți ne privesc hărțile care arată succesul acțiunilor întreprinse de noi. Am cuprins întreaga lume în rețeaua noastră de linii maritime. Pe întregul glob pământesc se Țes firele noastre de legătură. Sunt un om foarte respectat. Toate domnișoarele din biroul meu mă salută când intru. Acum pot lua masa unde-mi place și, fără să fiu vanitos, pot presupune că în curând îmi voi cumpăra o casă în Surrey, două automobile, o seră pentru plante exotice și câteva specii rare de pepeni. Și totuși, mă întorc mereu în cămăruța mea de la mansardă, îmi agăț pălăria în cui și reiau, în singurătate, ciudata încercare pe care o fac din clipa când am lovit cu pumnul în ușa de stejar a profesorului meu. Deschid o cărțuție. Citesc o poezie. Una singură e de ajuns.

Vânt de apus...

Vântule, ești certat cu masa mea de mahon, cu ghetrele mele – și vai! – și cu vulgaritatea amantei mele, actrița de duzină care n-a fost niciodată în stare să vorbească bine englezește...

Vânt de apus, când crezi că vei putea...

Rhoda, ruptă de lumea înconjurătoare, Rhoda cu privirea ei absentă, palidă, nu te distruge, vântule, fie că vine la

miezul nopții, când stelele lucesc intens, fie că vine la amiază, ora cea mai prozaică a zilei. Stă la fereastră și se uită la hornuri și la ferestrele sparte ale caselor sărmâne...

Vânt de apus, când crezi că vei putea...

Menirea mea, povara mea au fost întotdeauna mai grele decât ale altora. Port o piramidă pe umeri. Am încercat să fac o muncă uriașă. Am condus o echipă de oameni violenți, nesupuși, răi. Împovărat cu accentul meu australian, îmi luam masa în restaurante ieftine și încercam să mă fac acceptat de lumea slujbașilor, fără să-mi uit totuși convingerile solemne și severe, nici discrepanțele și incoerențele care trebuie rezolvate. Când eram copil, visam la civilizația Nilului și mă trezeam greu din visare; totuși, am lovit în ușa de stejar. Aș fi fost mai fericit dacă mă nășteam cu un destin șters, ca al lui Susan sau al lui Percival, pe care i-am admirat întotdeauna din toate puterile.

*Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?*

Viața a fost o treabă foarte grea pentru mine. Parcă aș fi o ventuză, o gură lipicioasă, adezivă, insațiabilă. Am încercat să scot piatra ascunsă în miezul cărții însuflețite. Am cunoscut prea puțină fericire firească – cu toate că mi-am ales o amantă care, cu accentul ei vulgar, să mă facă să mă simt bine. Dar rezultatul a fost că își risipea în dezordine pe podea rufăria murdară; iar femeia care-mi făcea curățenie și băieții de prăvălie care-mi aduceau cumpărăturile strigau de zeci de ori pe zi după mine luându-mi în râs ifosele și trufia.

*Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?*

Care mi-a fost soarta – piramidă ascuțită ce mi-a apăsât umerii atâta amar de ani? Să văd mereu Nilul și femeile ducând vase de lut pe creștetul capului; să mă simt împletit în ritmul verilor lungi care au copt lanurile de grâu și al iernilor care au înghețat râurile. Nu sunt o făptură simplă, una singură și trecătoare. Viața mea nu e o scânteie de o clipă, aprinsă pe fața unui diamant. Umblu cotit pe sub pământ, ca un gardian care și-ar muta lampa din celulă în celulă. Soarta mi-a fost să-mi tot aduc aminte și să șes, să adun într-o împletitură unică sumedenie de fire, subțiri, groase, rupte sau rezistente ale lungii noastre istorii, ale zilelor noastre tumultuoase și diverse. Am mereu de făcut câte un efort de înțelegere; mereu e câte o disonanță pe care trebuie să o descopăr, câte o greșeală pe care s-o îndrept. Acoperișurile din jurul meu sunt stricate, murdare de funingine – acoperișuri cu ferestre de pod, cu pisici furișându-se printre hornuri, cu țigle desprinse. Trebuie să cad printre cioburi de sticlă și printre olane crăpate, iar chipurile pe care le văd poartă semnul decăderii și al foamei.

Să zicem că aș găsi un rost în toate astea. Un singur poem, pe o singură pagină. Și pe urmă să mor. Vă asigur că nu m-aș împotrivi. Percival a murit. Rhoda m-a părăsit. Dar voi trăi până mă voi jigări și mă voi usca, până când, foarte respectat, îmi voi dibui calea, lovind în pavajul Londrei cu bastonul cu măciulie de aur. Sau poate nu voi muri niciodată, poate nu voi dobândi nici măcar permanența și continuitatea sub forma asta.

*Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abăți peste pământ mărunte ploi?*

Percival, care era ca un copac tânăr în floare, a fost coborât în mormânt în timp ce ramurile încă mai suspinau în

adierea vântului. Rhoda, cu care împărțeam tăcerea când ceilalți vorbeau, Rhoda care se retrăgea și își întorcea capul când turma se aduna și alerga, alăturând spinare lucioasă lângă spinare lucioasă în pășunile bogate. Rhoda a trecut pe lângă mine așa cum trece vântul fierbinte al pustiului. Mă gândesc la ea când soarele face să se umfle și să crape acoperișurile orașului. Mă gândesc la ea când frunzele uscate cad foșnind la pământ. Mă gândesc la ea când văd bătrâni care, cu vârful bastonului, străpung bucățile de hârtie așa cum am străpuns-o noi pe ea.

*Vânt de apus, când crezi că vei putea
S-abați peste pământ mărunte ploi?
Isuse, de-aș avea-o pe iubita mea
În brațe și aș fi acasă iar.*

Îmi îndrept iar atenția spre carte. Îmi reiau tentativele.
— Cât de mult m-am temut de tine, viață! spuse Rhoda.
Cât de mult v-am urât, făpturi omenești! Cum m-ați mai înghiontit, cum mi-ați întrerupt visarea, cât de hidoase chipuri aveați în Oxford Street, cât de sordide erați, așezate unele în fața altora și zgâindu-vă unii la alții, în metrou!

Acum, când urc muntele acesta din vârful căruia voi vedea pământul Africii, îmi mai stăruie încă minte chipurile voastre și imaginea unor pachete învelite în hârtie grosolană. M-ați maculat, mi-ați corupt substanța. Miroseați atât de urât când stăteați înșirați dinaintea ghișeului ca să luați bilete! Toate erați îmbrăcate în culori fără nume, sure sau cafenii. Nici o pană albastră la pălărie. Nici una dintre voi nu avea curajul să fie altceva decât era. Ca să străbateți o zi de la un capăt la altul, sufletul vostru se descompunea tot mai mult; minciuni, temenele, concesiile, slugărnicie. Cum mă ținuiți pe un scaun, o oră întreagă în același loc, cu

voi stând în fața mea! Cum îmi furați spațiile curate care se întind de la ceas la ceas, cum făceați din ele cocoloașe murdare pe care le aruncați la gunoi cu labelle voastre soioase! Și bucățile acelea le smulgeați totuși din viața mea!

Dar am cedat. Îmi acopeream cu mâna zâmbetul batjocoritor și căscatul. N-am ieșit niciodată în stradă să sparg o sticlă și s-o arunc în rigolă, în semn de mare mânie. Tremurând de zel, mă prefăceam că nimic nu mă miră. Ce făceați voi făceam și eu. Dacă Susan și Jinny își trăgeau într-un anume fel ciorapii, tot așa îi trăgeam și eu pe ai mei. Viața era atât de cumplită, încât îmi ridicam mereu câte un ecran împotriva ei. Privește viața prin ecranul acesta sau prin celălalt. Am așternut aici petale de trandafiri, dincolo frunze de viță – așa am acoperit întreaga stradă. Oxford Street, Piccadilly Circus, cu văpaia și undele fremătătoare ale sufletului meu, cu frunze de viță și cu petale de trandafiri. Erau valize pe coridor când se termina școala. Mă strecuram pe furiș acolo ca să citesc etichetele și să visez la alte meleaguri, la alte chipuri; Harrogate, poate, sau Edinburgh erau nume învăluite într-o aureolă de glorie când vreuna dintre fete, al cărei nume l-am uitat, stătea pe trotuar, lângă valiză. Dar numai numele avea aureolă. L-am părăsit pe Louis. Mă sperie îmbrățișările. Cu blănuri și cu veșminte am încercat să acopăr lama de oțel. Imploram ziua să se preschimbe în noapte. Mi-am dorit mereu să văd cum se face dulapul tot mai mic, să simt cum se topește patul sub mine, iar eu să pot pluti, între pământ și cer, și să zăresc pomi cu siluetă alungită, oameni cu chipul alungit, un povârniș verde într-un peisaj de câmp pustiu, și două ființe nefericite care se despart. Am împrăștiat cuvinte în evantai, așa cum împrăstie semănătorul grăunțele pe ogorul arat, când din pământ nu a răsarit încă nimic. Am dorit întotdeauna să dilat noaptea și să o umplu din ce în ce mai mult cu vise.

Apoi, într-o sală de concert, am dat deoparte ramurile muzicii și am văzut casa pe care noi am clădit-o: pătratul era așezat peste dreptunghi. „Casa care conține totul“, mi-am spus, lovindu-mă de ceilalți călători în autobuz, după ce aflasem de moartea lui Percival. M-am dus totuși până la Greenwich. M-am îndreptat spre chei și m-am rugat să-mi fie îngăduit să gonesc veșnic până la capătul lumii, acolo unde nu e vegetație, ci numai, ici și acolo, câte o coloană de marmură. Mi-am aruncat buchetul în valul care se înalța spre țarm. Am spus: „Du-mi văpaia până la capăt, ia-mă cu tine până la hotarul cel mai îndepărtat“. Valul s-a spart. Buchetul s-a ofilit. Rareori mă mai gândesc la Percival.

Acum urc pe muntele acesta, în Spania. Am să-mi închipui că spatele catârului e patul meu și că zac pe el muribundă. Numai un vâl subțire mă desparte de adâncurile nesfârșitului. Asperitățile salteiei se moaie. Înaintăm, în pas poticnit. Cărarea m-a dus tot mai sus, către o culme pe care stă, lângă un iaz de munte, un copac singuratic. Am spintecat apele frumuseții din lume, în amurg, când dealurile sunt aripi de pasăre care se adună lângă trup. Am cules uneori câte o garoafă roșie, câte un smoc de iarbă. M-am lăsat să cad, stingheră, în iarbă, am învățat între degete câte un os îngălbenit și m-am gândit: când vântul nu va mai sufla asupra culmii acesteia, facă-se să nu mai rămână aici decât un pumn de cenușă.

Catârul înaintează poticnit. Vârful muntelui se înalță ca un abur de ceață, dar de acolo voi vedea pământul Africii. Acum patul cedează sub mine. Trec prin găurile îngălbenite ale cearșafului. Femeia cea cumsecade cu chip de cal, care stă la picioarele patului, face un semn de adio și pleacă. Cine mă va mai însoți deci? Numai flori de împărăteasă și de gherghin, palide ca raza de lună. Le-am adunat într-un mănunchi moale, le-am împletit în ghirlandă și le-am dat – oare cui?

Ne aruncăm acum pe deasupra hăului. Sub noi se înșiră luminile bărcilor de pescari. Stâncile dispar. Mărunt unduite, unduite cenușiu, valuri nenumărate se întind sub noi. Nimic nu mă atinge, nu văd nimic. Vom coborî poate și ne vom așeza pe valuri. Mugetul lor îmi va năpădi auzul. Apa mării va înnegri petalele de floare albă. Vor pluti o vreme, pe urmă se vor cufunda. Pe mine valurile mă vor rostogoli la suprafață, apoi mă vor înghiți. Totul se năruie în căderea unei imense cascade care-mi dizolvă făptură. Totuși, copacul acesta are ramuri foșnitoare. Acolo se vede linia deslușită a unui acoperiș. Formele astea buhăite, pictate în roșu și în galben, sunt chipuri omenești. Pun piciorul pe pământ, pășesc binișor și ating cu mâna ușa de lemn tare a unui han spaniol.

Soarele cobora spre orizont. Ziua, piatră dură, se fărâmasese pe alocuri și lumina se scurgea prin crăpături. Raze galbene și roșii, rapide și împletite cu umbre, săgetau valurile. La răstimpuri, alte raze izvorau din adâncuri și se pierdeau pe suprafața apei, ca și cum ar fi fost semnale venite de pe insule scufundate sau ca și cum niște băieți poznași, râzând în hohote, le-ar fi aruncat printre frunzele unor tufișuri de laur. Dar, când se apropiau de mal, valurile își lepădau lumina și cădeau într-o singură izbitură, ca un zid care se prăbușește – un zid de piatră cenușie, nepătruns de nici un fir de lumină.

Se iscă o adiere de vânt: un fior trecu printre frunze; și, astfel răvășite, ele își pierdură densitatea sumbră și se făcură sure sau albe, iar copacul își schimbă forma, clipind din frunziș și pierzându-și aspectul neclintit de cupolă. Un uliu se așeză pe crengile din vârful, își zbatu pleoapele, apoi se înălță în zbor plutit și se avântă în văzduh, spre depărtări. Fluierarul alb își slobozi strigătul în câmpia neroditoare, zburând rotit, apoi mutându-și mai departe, în larga singurătate, și zborul, și strigătul. Fumul trenurilor și al hornurilor, lung și zdrențuit, se topi în baldachinul lănos care atârna deasupra mării și a câmpiilor.

Grâul fusese secerat. Din toată revărsarea lui unduită nu mai rămăsese decât o miriște țepoasă. O bufniță porni în zbor leneș din crengile unui ulm, apoi, ca și cum ar fi fost prinsă de

un fir lăsat să se scufunde, se legănă în văzduh și se înalță până în vârful unui cedru. Pe coasta dealurilor treceau umbre molcome, când mai late, când mai grămadite. În partea cea mai înaltă a pământurilor neroditoare zăcea iazul, gol de orice oglindire. Nici cap de sălbăticiune nu se răsfrângea în el, nici vreo copită nu-i tulbura unda, nici bot înfierbântat nu sufla în el, făcând să clocotească bulboane în apele lui. O pasăre, agățată de o creangă cenușie, sorbi o înghițitură de apă rece. Nu se auzea pe acolo nici zgomot de coasă, nici zgomot de roată, ci numai mugetul, izbucnit din senin, al vântului care-și umfla foalele și răvășea creștetul ierburilor. Un os, îndelung bătut de ploii și îngălbenit de soare, lucea de parcă ar fi fost o mică ramură lustruită de valuri. Copacul în culorile căruia se aprinseseră, primăvara, reflexe roșietice ca blana de vulpe, copacul care în miez de vară își plecase cu supunere frunzișul sub mângâierea zefrului era acum sărac și negru, ca o bucată de fier.

Ținutul era atât de pierdut, încât nu se mai zărea nicăieri luciul vreunui acoperiș ori scânteierea vreunei ferestre. Apăsarea umbrei asupra pământului era atât de grea, încât înghițise în imensitatea ei astfel de firave cătușe, astfel de fragile obstacole. Acum nu mai exista nimic altceva decât umbra curgătoare a norilor, izbiturile ploii, câte o rază stingheră de soare sau vuietul, izbucnit dintr-odată, al furtunii împinse de vânt. Pe dealurile din zare se înălțau, ca niște obeliscuri, copaci singuratici.

Soarele de amurg, care-și lepădase căldura și își risipise densa concentrare de văpaie, înmuia formele scaunelor și ale meselor și încrusta în ele romburi castanii și galbene. Așa învelite în contururi de umbră, greutatea lor părea sporită, ca și cum culoarea li se aplecase și se grămadise toată într-o singură parte. Cuțitul, furculița și paharul stăteau la locul lor, dar păreau mai lungi, mai voluminoase – fantastice. În rama ei aurită, oglinda păstra, ca pentru vecie, imaginea aceasta în ochiul ei deschis.

Între timp, pe țărmul mării umbrele se făceau tot mai lungi, tot mai negre. Gheata aruncată, cenușie ca fierul, părea acum un iaz albastru intens. Stâncile nu mai erau atât de dure. Apa care înconjura barca veche era atât de întunecată, încât parcă fuseseră cufundate în ea o sumedenie de midii. Spuma valurilor era palidă și lăsa ici și colo câte o lumină sidefie pe nisipul sur ca o pânză de brumă.

— Hampton Court, spuse Bernard, Hampton Court. Locul nostru de întâlnire. Privește hornurile roșii, crenelurile pătrate. Tonul pe care îl are vocea mea când spun „Hampton Court“ dovedește că mă aflu în miezul vieții. Acum zece, cincisprezece ani aș fi pronunțat „Hampton Court“ cu întrebare în glas: „Cum va fi oare acest Hampton Court? Voi vedea acolo lacuri, labirinturi?“ Sau aș fi avut nerăbdare în glas: „Ce mi se va întâmpla oare acolo? Pe cine voi întâlni?“ Acum, Hampton Court – Hampton Court – cuvintele bat ca un gong în văzduhul pe care l-am limpezit cu o serie de apeluri telefonice și de cărți poștale, cuvintele împrăstie în jurul lor cercuri sonore, bubuitoare și intense; în același timp se înalță imagini: după-amiezi de vară, bărci, doamne bătrâne ferindu-și rochiile de praful de pe jos, o urmă în vreme de iarnă, câteva narcise în martie – toate astea plutesc pe apele care acoperă, în strat bogat, fiecare întâmplare.

Acolo, lângă ușa hanului – locul nostru de întâlnire –, au și venit Susan, Louis, Rhoda, Jinny și Neville. Au și venit, toți deodată. În clipa când voi fi și eu cu ei, elementele vor fi altminteri dispuse, se va alcătui alt desen. Ceea ce aduce acum bogăție de imagini, risipindu-se gata să se piardă, va fi stăvilit și pus într-o formulă. Îmi repugnă să suport această constrângere. Încă de la zeci de metri depărtare simt porunca să-mi schimb personalitatea. Mă stingherește chemarea mag-

netului social. Mă apropii. Ei nu mă văd. Acum Rhoda m-a zărit, dar se prefăce, de teama șocului reîntâlnirii, că nu m-a recunoscut. Acum se întoarce Neville către mine. Dintr-odată, ridic mâna, îl salut pe Neville și spun: „Păstrez două flori presate între paginile sonetelor lui Shakespeare“. Apoi mă ia valul. Bărcuța mea saltă șovăielnică pe valurile mărunte și agitate. Nu există leac universal, trebuie să știți, împotriva șocului reîntâlnirii.

Ce greu e, apoi, să cârpești între ele fragmente zdrențuite, fruste. Întâlnirea noastră nu devine plăcută decât treptat, în timp ce umpleam hanul cu zgomot de pași bocăniți sau târșâiți, în timp ce ne scoatem hainele și pălăriile. Ne adunăm în sala de mese, lungă și pustie, cu vederea spre parc sau spre un spațiu verde scăldat încă în lumina fantastică pe care o aruncă soarele de amurg, așa încât între copaci apare o dungă aurie. Apoi ne așezăm.

— Cum stăm laolaltă aici, spuse Neville, la masa asta îngustă, ce simțim oare înainte de a se așeza apele primei emoții? Să recunoaștem cinstit, deschis și fără ocolișuri, așa cum li se cade unor prieteni vechi care au făcut eforturi ca să se poată întruni: ce simțim acum, când suntem laolaltă? Măhnire. Ușa nu se va deschide ca să intre el. Iar noi ducem multe în spinare. Acum, când ne aflăm la mijlocul vieții, ne apasă multe poveri. Să le descărcăm de pe umeri. „Ce ai făcut tu cu viața ta?“ ne întrebăm noi. „Dar eu? Tu, Bernard? Tu, Susan? Tu, Jinny? Voi, Rhoda și Louis?“ Listele au fost afișate. Înainte de a frânge chiflele, de a ne servi cu pește și cu salată, pun mâna în buzunarul de la piept și dau de diplomele mele – pe care le port ca să-mi dovedesc superioritatea. Am fost admis. Am în buzunar acte justificative. Dar privirea ta, Susan, în care joacă icoana ogoarelor și a lanurilor, mă tulbură. Actele din buzunarul meu – ovații care dovedesc că am fost admis – nu evocă decât zgomotul slab stârnit

de un om care bate din palme, într-un câmp pustiu, ca să alunge ciorile. Acum ecoul sunetului s-a stins sub privirea lui Susan, iar eu nu mai aud decât şuieratul vântului deasupra ogorului arat, nu mai aud decât o pasăre cântând – poate o ciocârlie extatică. Auzit-a oare chelnerul despre mine? Auzit-au despre mine perechile de îndrăgostiți, veșnicele perechi care caută întunericul și umblă agale, oprindu-se din când în când și privind copacii care nu sunt încă destul de întunecați pentru a putea ascunde trupurile lor înlănțuite? Nu. Sunetul palmelor lovite una de alta s-a topit.

Ce mai rămâne atunci, dacă nu pot scoate la iveală actele și nu vă pot face să credeți, citindu-vi-le cu glas tare, că am fost admis? Ceea ce rămâne valabil e ce aduce Susan la lumină, sub acidul ochilor ei verzi – ochii ei de cristal, ochii ei alungiți. De câte ori ne întâlnim, și câtă vreme marginile întâlnirii sunt încă tăioase, unul dintre noi mereu refuză să se lase acoperit de talaz; unul a cărui personalitate ai vrea, din cauza asta, să o supui personalității tale. Pentru mine, de data asta, e Susan. Vorbesc pentru a-i face ei impresie. Ascultă-mă, Susan!

Când cineva intră la mine, la ceasul gustării de dimineață, până și fructele pictate de pe perete se dilată în așa fel încât să le poată ciuguli papagalii, pictați și ei. Ai putea culege fructul – prinzându-l între degetul mare și arătător. În laptele subțire, smântânit, în laptele matinal, joacă nuanțe opaline, albastre și trandafirii. Bărbatul tău – omul care se lovește cu cravașa peste ghetre, după ce arată cu vârful ei către vaca stearpă – bărbatul tău bodogănește la ceasul acela de dimineață. Tu nu spui nimic. Nu vezi nimic. Obişnuința te-a legat la ochi. La ora aceea relațiile dintre voi sunt mute, cenușii, goale de conținut. Ceea ce dau eu, la ceasul acela, e cald și divers. Eu nu mă repet. Fiecare zi e o primejdie. Suntem ca șerpii încolăciți: netezi pe deasupra, os pe dinăuntru.

Hai să zicem că citim ziarul *Times*. Că discutăm. E o experiență. Să zicem că e iarnă, zăpada care cade împovărează acoperișul și ne sechestrează sub ea, într-o grotă luminată în roșu. S-au spart țevile. Așezăm un lighean galben în mijlocul încăperii. Ne repezim încolo și încoace, căutând vase. Ia te uită acolo: țâșnește apa și deasupra bibliotecii. Râdem în hohote, privind dezastrul. Piară tot ce e trainic! Să nu mai rămânem cu nimic! Sau poate că e vară? Putem să ne purtăm pașii până pe malul unui lac și să privim acolo cum se îndreaptă spre apă lișițele cu labe plate. Sau vom vedea, poate, o biserică de oraș, tăiată parcă în os, cu copaci tineri fremătându-și dinaintea ei frunzișul în vânt. Am ales, la înțâmplare, ceea ce mi se înfățișă mai clar. Fiecare dintre aceste imagini e un arabesc mângălit la repezeală, pentru a ilustra un incident trecător și miracolul unei apropieri sufletești. Zăpada, țevă spartă, ligheanul, lișițele – toate sunt semnale lansate în văzduh, pe care, acum când mă uit îndărăt, văd înscris felul fiecărei iubiri în parte. Văd cum fiecare a fost deosebită de celelalte.

Între timp, tu ai rămas ca midia, prinsă de aceeași stâncă. Tu, a cărei ostilitate aș vrea s-o moderez, tu, cu ochii tăi verzi ațintiți asupra mea, cu rochia ta nearătoasă, cu mâinile aspre și cu toate celelalte embleme ale splendorii tale materne. Totuși, adevărul e că nu vreau să-ți fac nici un rău; nu doresc decât să dau prospețime și un luciu nou încrederii în mine, care s-a năruit când ai intrat tu. Nu mai e cu puțință nici o schimbare. Ne aflăm sub definitivă pecetluire. Pe vremuri, când ne-am întrunit în restaurant la Londra, în jurul lui Percival, totul era în pregătire, totul se clătina în nehotărâre: am fi putut deveni orișice. Dar acum suntem toți cu alegerea făcută. Sau, așa cum pare uneori, altcineva a ales în locul nostru – un clește ne-a prins umerii în strânsoarea lui. Eu am ales. Am primit impactul vieții nu în exterior,

ci pe dinăuntru, acolo unde făptură e făcută din fibre albe, din carne vie, neocrotită. Mă învăluie ca un pâlăc de nori și m-a pătruns cu rană adâncă apăsarea multor suflete și chipuri și a multor lucruri atât de subtile, încât au culoare, miros, textură și consistență, dar nu au nume. Eu nu sunt decât „Neville“ pentru tine, care vezi doar limitele înguste ale vieții mele și o linie de demarcare de care nu poate trece. Dar pentru mine însumi sunt multiplu: sunt ca un năvod ale cărui ochiuri se ȧes, pe nesimțite, pe sub globul pământesc. Năvodul meu nu se poate distinge de ceea ce învăluie. El aduce la suprafață balene – monștri imenși, mase de gelatină albă, tot ceea ce e amorf și rătăcitor. Eu detectez și percep. Sub ochii mei se deschide o carte: văd până în străfunduri. Se deschide o inimă – văd până în adâncurile ei. Știu ce iubiri tremură în văpaie; știu cum aruncă gelozia încolo și încoace lumini verzui ca de fulger; știu cât de încâlcit se împletește iubire cu iubire; cum își strânge iubirea nodurile și cum le rupe, brutal. Am fost și eu prins în nodul ei; și am fost smuls apoi.

Dar cândva a existat o altă slavă, atunci când așteptam să se deschidă ușa și să apară Percival. Când, liberi încă de orice cătușe, ne așezam pe băncile tari ale vreunei săli publice.

— Pe atunci exista pădurea de fagi, spuse Susan, și Elvedon, și arătătoarele aurite ale ceasului scânteind printre copaci. Porumbeii despicau frunzișul. Lumini schimbătoare, călătoare, rățăceau deasupra creștetului meu. Nu le-am putut prinde. Totuși, Neville, tu, pe care te discreditez în sinea mea pentru a mă putea simți eu însămi, uită-te la mâna mea sprijinită pe masă! Uită-te la nuanțele de culoare sănătoasă, de la încheietura mâinii până în palmă! Trupul meu a fost de folosință zilnică, de folosință dreaptă și întreagă, ca o unealtă în mâna unui meseriaș bun. Lama e tăioasă, curată, mai uzată spre mijloc. (Noi ne luptăm ca sălbăticiunile în

câmpie, precum cerbii care se iau în coarne.) Văzute prin carnea ta palidă și moale, până și merele și strugurii par prinși într-o pojghiță subțire, ca și cum s-ar afla sub sticlă. Cufundat adânc în fotoliu, în compania unei singure ființe – dar care e mereu alta –, nu vezi decât un fragment din trupul însuflețit. Cu nervii, cu fibrele ei, cu ritmul lent sau precipitat al sângelui. Dar nu vezi nimic întreg. Nu vezi o casă într-o grădină; un cal în câmpie; un oraș întins dinaintea ochilor. Ca o femeie bătrână, te apleci, străduindu-te să vezi mai de aproape lucrul la care cârpești. Eu am văzut viața în mare, substanțială, copleșitoare. Am văzut crenelurile și turnurile ei, fabricile și rezervoarele de petrol. Am văzut o casă ridicată în vremuri imemoriale, după un plan transmis din generație în generație. Lucrurile astea au rămas masive, proeminente, nepieritoare în sufletul meu. Nu sunt nici sinuoasă, nici suavă. Stau printre voi, zădărnicipându-vă moli-ciunea cu duritatea mea, stingând, cu șuvoiul verde izbucnit din privirea mea limpede, freamătul vorbelor voastre care pâlpâie argintiu ca aripa de fluture.

Gata, ne-am izbit coarnele unele de altele. Acesta a fost preludiul necesar. Salutul dintre prieteni vechi.

— Aurul risipit între copaci s-a ofilit, spuse Rhoda. Îndărătul lor se întinde o fâșie verde, lungă ca lama unui cuțit văzut în vis sau ca un ostrov lunguiet unde nu calcă nimeni. Venind pe stradă în jos, automobilele își pâlpâie acum luminile. Îndrăgostiții se pot retrage în umbră. Trunchiurile copacilor par umflate, obscene – cu atâtea trupuri de îndrăgostiți pe care le ocrotesc.

— Era altfel pe vremuri, spuse Bernard. Pe atunci puteam înfrunta curenții când voiam. Câte apeluri telefonice, câte cărți poștale au fost necesare acum pentru a face o spărtură prin care să trecem și să ne aflăm aici, întruniți, la Hampton Court! Cât de repede sare viața de la ianuarie la decembrie!

Suntem purtați cu toții de șuvoiul unor lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Nu mai facem comparații. Abia ne mai gândim că există un *eu* ori un *tu*. Și, în această stare de inconștiență, obținem cea mai deplină libertate față de vicisitudini și dăm la o parte ierburile ce se întind la gura canalelor subterane. Trebuie să facem salturi înalte, ca peștele, ca să prindem trenul de la Waterloo. Dar, oricât de sus am sări, cădem tot în apa râului. Nu voi ajunge niciodată până în insulele Pacificului. Călătoria la Roma a fost cea mai îndepărtată pe care am făcut-o. Am copii. Sunt ținut în loc, în complicatul desen al vieții.

Dar numai trupul meu – bărbatul acesta trecut pe care voi îl numiți Bernard – e fixat în mod irevocabil. Așa îmi place să cred. Acum judec mai detașat decât atunci când eram tânăr și când, ca un copil care răscolește tot sacul, scormoneam cu râvnă ca să dau de eul meu adevărat. „Ia te uită, asta ce e? Și asta? Oare e un dar frumos? Numai atât?” Și așa mai departe. Acum știu ce conțin pachetele. Și nici nu-mi prea pasă. Îmi proiectez gândirea în văzduh, așa cum semănătorul, risipind în evantai, aruncă grăunțele care cad, în lumina purpurie a apusului, pe ogorul apăsător sub plug, pe ogorul lucios și neroditor încă.

O frază. O frază nedesăvârșită. Dar ce sunt frazele? Nu mi-au lăsat mare lucru de pus pe masă, lângă mâinile lui Susan. Nimic de scos din buzunar, odată cu diplomele lui Neville. Eu nu sunt o autoritate în materie de jurisprudență, medicină sau economie. Sunt cu totul învăluit în fraze, ca într-un strat de paie umede. Strălucesc, fosforescent. Și fiecare dintre voi simte, când vorbesc, că primește lumină și împrăștie lumină. Când eram mici, băieții își spuneau: „Ce frumos!”; frazele îmi clocoteau pe buze, sub ulmii de pe terenurile de joc. Băieții clocoteau și ei și se înălțau slobozi, odată cu frazele mele. Dar eu în singurătate stau și tânjesc. Singurătatea mă nimicește.

Umblu din casă în casă, asemenea călugărilor vaganți din Evul Mediu care le amăgeau pe femei și pe fete cu mărgele și balade. Sunt un rătăcitor, un vânzător ambulant care-și plătește adăpostul cu o baladă. Sunt un oaspete cumsecade, ușor de mulțumit. Deseori sunt instalat în cea mai bună cameră, într-un pat cu baldachin; alteori dorm în hambar sau într-un stog de fân. N-am nimic împotriva puricilor, dar nu găsesc cusur nici mătăsurilor. Sunt foarte îngăduitor. Nu sunt moralist. Prea sunt conștient de răstimpul scurt al vieții și de toate ispitele ei, ca să trag linii de demarcație cu creionul roșu. Și totuși, nu sunt atât de lipsit de discernământ pe cât ați putea crede judecând după limbuția mea. Port jungherul disprețului și al neîngăduinței ascuns în mânecă. Dar deviez lesne. Născocesc povești. Fac jucării din orișice. O fată stă în poarta unei căsuțe de țară. Așteaptă. Pe cine? A fost sedusă? N-a fost sedusă? Directorul vede o gaură în covor. Suspină. Nevasta lui, trecându-și degetele prin părul încă bogat, se gândește... Și așa mai departe. Mâini fluturate, șovăieli la colțuri de stradă, cineva care aruncă o țigară pe jos – toate sunt pretexte pentru povești. Dar care e povestea cea adevărată? Pe aceea nu o știu. Iată de ce îmi țin frazele agățate, cum se țin hainele în dulap așteptând să le poarte cineva. Și, așteptând astfel, cugetând astfel, însemnând un lucru, apoi altul, rămân în afara vieții. Mă va lua vântul, cum ar sufla o albină de pe o floarea-soarelui. Filozofia mea, din ce în ce mai bogată, izvorăște în fiecare clipă și se îndreaptă iute ca argintul-viu, în zece direcții deodată. Louis însă, cu privirea lui pătimașă, dar sever din fire, și-a format, în camera de la mansardă sau la el în birou, concluzii neclintite asupra adevăratei naturi a lucrurilor pe care trebuie să le știm.

— Îmi rupe firul pe care încerc să-l țin, spuse Louis. Râsul vostru mi-l rupe, nepăsarea voastră, frumusețea voastră. Mi

l-a rupt cândva Jinny, când m-a sărutat în grădină, cu mulți ani în urmă. L-au rupt, la școală, băieții lăudăroși care își băteau joc de accentul meu australian. „Sensul acesta este“, îmi spun; dar îndată tresar, lovit ca de o durere: zădărnice. „Ascultă“, îmi spun, „ascultă privighetoarea care cântă, în timp ce pământul e frământat de pași, în timp ce se petrec invazii și migrații. Crede în...“ Și deodată sunt tras cu brutalitate la o parte. Calc numai printre olane sparte și cioburi de sticlă. Cad tot felul de lumini, făcând să apară pete ciudate pe blana cunoscută a leopardului. Clipa asta de împăcare, clipa în care ne întrunim cu toții, clipa asta de înserare, cu vin și cu frunze fremătătoare, cu tineri care se apropie dinspre râu, îmbrăcați în tricouri albe și purtând perne în brațe, mi-o întunecă umbra temnițelor, și a torturilor, și a infamiilor impuse omului de către om. Simțurile îmi sunt atât de imperfecte, încât nu sunt în stare să ascundă sub un singur înveliș purpuriu învinuirile grave pe care cugetul meu le acumulează împotriva noastră, a oamenilor, chiar și acum când suntem reuniți aici. Mă întreb ce soluție e de găsit. Ce punte de legătură? Cum să adun toate aspectele orbitoare, rătăcitoare, pe un singur fir drept care să lege totul laolaltă? Acestea îmi sunt gândurile, în vreme ce vă uitați, cu puțină maliție, la buzele mele strânse, la obrajii mei supti și la veșnica mea încruntare.

Dar v-aș ruga să-mi priviți și bastonul, și haina. Stăpânesc acum o masă de lucru din mahon masiv, într-un birou cu pereții plini de hărți. Navele noastre au dobândit o reputație demnă de invidiat datorită cabinelor atât de luxoase. Pe vapoarele noastre avem bazine de înot și săli de gimnastică. Port o vestă albă sub haină și consult o agendă înainte de a stabili o întâlnire.

Acestea sunt metodele ironice, ghidușiile cu care sper să vă distrag atenția, ca să nu vedeți cât mi-e sufletul de fre-

mătător, de vulnerabil, cât de tânăr și de lipsit de apărare sunt. Căci am fost și rămân cel mai tânăr dintre voi; cel care se miră cu cea mai mare naivitate; cel care privește cu îngrijorare și înțelegere tot ceea ce e neplăcut pentru ceilalți sau îi face ridicoli – un nas mânjit cu funingine, un nasture rupt. Sufăr pentru umilințele celorlalți. Totuși, sunt neîndurător, sunt neclintit ca marmura. Nu înțeleg cum vă puteți bucura de viață. Micile voastre entuziasme, bucuriile copilărești în fața unui ceainic care fierbe, a eșarfei cu picățele a lui Jinny când se înfioară de o adiere și plutește ca o pânză de păianjen, sunt pentru mine ca bucata de mătase aruncată între coarnele taurului furios. Vă condamn – și totuși inima către voi mă trage. Aș trece cu voi și prin focul gheenei. Dar mai fericit sunt singur. Îmi place luxul veșmintelor de aur și purpură. Și totuși, prefer să mă uit și să văd acoperișurile cu pisici care își freacă de hornurile crăpate spinările murdare; să văd ferestre sparte; și să aud dangătul răgușit al clopotelor din turla de cărămidă a vreunei biserici.

— Mă uit la ceea ce îmi stă dinainte, spuse Jinny. Eșarfa mea, cu picățele de culoarea vinului. Un pahar. Un borcan cu muștar. O floare. Îmi place tot ce poate fi atins, ce poate fi gustat. Îmi place ploaia, când se preface în ninsoare și devine palpabilă. Fiind năvalnică și mult mai curajoasă decât voi, nu-mi domolesc frumusețea, coborând-o în mediocritate ca să mă pun la adăpost de suferință. Înghit frumosul pe de-a-ntregul. Știu că e făcut din carne, din substanță vie. Închipuirea mea e închipuirea trupului. Viziunile mele nu sunt fin lucrate, și albe, și pure ca ale lui Louis. Nu-mi plac, Louis, pisicile jigărite și hornurile crăpate. Frumusețea prăpădită care e de văzut pe acoperișurile tale îmi repugnă. Bărbați și femei în uniformă, cu peruci și cu robă, cu gambetă sau cu tricouri de tenis frumos răscoite la gât, nesfârșita diversitate a veșmintelor femeiești (observ întotdeauna

îmbrăcămintea tuturor), toate mă încântă. Mă las dusă de vârtejul lor, în tot felul de încăperi, în săli mari, aici, dincolo, pretutindeni, oriunde se duc și ei. Omul acela ridică piciorul calului ca să-i cerceteze copita. Celălalt tot închide sertarele în care se află colecția lui particulară. Nu sunt niciodată singură. Sunt înconjurată de un regiment de semeni. Cred că mama se lua după sunetul tobei, cred că tata a ascultat chemarea mării. Sunt ca un cățeluș care merge pe stradă în urma fanfarei militare, dar se oprește să miroasă cine știe ce pată de la rădăcina unui copac, apoi deodată o ia la goană, trecând strada, pe urmele unei amărâte de corcitură, și pe urmă stă cu lăbuța ridicată dinaintea unei măcelării de unde vine un miros ademenitor. Drumurile mele m-au dus în locuri ciudate. Nenumărați bărbați s-au desprins de lângă zid și au venit spre mine. N-am decât să ridic mâna, și ei vin, ca săgeata, la locul de întâlnire: poate un loc la balcon, poate un magazin la colțul străzii. Chinurile, dezacordurile vieților noastre pentru mine au fost rezolvate, seară de seară, uneori prin simpla atingere a unei mâini sub fața de masă, la vremea cinei – trupul devenindu-mi atât de fluid, încât, la atingerea mâinii, era ca o picătură plină care sporește, tremură, aruncă scilipiri de lumină și se desprinde apoi, în plin extaz.

Am stat dinaintea oglinzii, așa cum stai tu la masa de lucru adunând cifre. Astfel, dinaintea oglinzii din templul care era camera mea de dormit, mi-am judecat nasul, și bărbia, și buzele care se deschid prea mult, lăsând să se vadă gingiile. Am privit. Am observat. Am ales ce mi se potrivea; care galben sau care alb anume, care luciu sau paloare, care linie rotunjită sau dreaptă. Cu unii sunt nestatornică, rigidă cu alții, dură ca un țințur de gheață argintiu sau fierbinte ca o flacără aurie. M-am năpustit cu patimă până la limita la care-mi îngăduia să ajung omenescul meu pripon. Când stătea acolo în colț, cămașa lui era albă; pe urmă s-a făcut

purpurie; flacăra și fumul ne-au învăluit cu totul; după o conflagrație mistuitoare (cu toate că, în vreme ce stăteam pe covorul din fața căminului, glasurile noastre erau abia șoptite, murmurându-și toate tainele inimii ca în ghiocul unei scoici, așa încât nimeni să nu se audă în casa adormită, iar eu am auzit odată cum se mișcă pe dincolo bucătăreasa, și odată am crezut amândoi că bătaia ceasului e zgomot de pași), ne-am prefăcut în cenușă, fără să lăsăm vreo urmă, nici oase neatinse de foc, nici șuvițe de păr păstrate în meda-lioane, nimic din ceea ce rămâne în urma apropierilor voastre. Încep să încărunțesc; să nu mai fiu ceea ce eram: dar mă uit la chipul meu, stând dinaintea oglinzii în plină lumină, și îmi observ cu mare atenție nasul, și bărbia, și gura care se deschide prea mult. Lăsând să se vadă gingiile. Dar nu mi-e teamă.

— Pe drumul de la gară erau stâlpi, spuse Rhoda, și copaci care nu-și scuturaseră încă frunza. Frunzișul ar fi putut să mă ascundă. Dar n-am vrut să mă ascund. Am mers drept către voi, fără să mai fac ocholuri ca să evit șocul întâlnirii, așa cum obișnuiam. Toate astea numai pentru că mi-am învățat trupul să folosească un anume subterfugiu. Pe dină-untru nu m-am educat: mă tem de voi, vă urăsc, vă iubesc, vă invidiez și vă disprețuiesc, dar nu sunt niciodată bucu-roasă când e vorba să mă întâlnesc cu voi. Venind de la gară și refuzând să accept adăpostul copacilor și al stâlpilor, mi-am dat seama de la distanță, de îndată ce v-am zărit mantalele de ploaie și umbrelele, că sunteți fixați într-o substanță făcută din nenumărate momente petrecute împreună; sunteți angajați în viață, ați adoptat o atitudine, aveți copii, autoritate, inimă, dragoste, relații. Pe când eu nu am nimic. Nici măcar chip.

În sala asta de mese, voi vedeți coarne de cerb și pahare, solnițe, pete galbene pe fața de masă. „Chelner!“ strigă Bernard. „Pâine!“ spune Susan. Și chelnerul vine. Aduce pâine.

Dar eu mă uit la marginea ceștii cum m-aș uita la un munte și văd numai fragmente din coarnele de cerb și mai văd, cu mirare și cu groază, cum lucește urciorul de pe masă, ca o spărtură făcută în beznă. Glasurile voastre îmi sună ca trosnetul copacilor în pădure. Și chipurile voastre făcute din proeminențe și din adâncituri... Cât de frumoși sunteți, așa cum stați nemișcați în depărtare, rezemați în miez de noapte de împrejmuirea vreunui scuar! Îndărătul vostru se arcuiește spuma valurilor, și pescarii de la marginea lumii își desfășoară năvoadele și le aruncă în mare. O adiere de vânt răsfiră frunzele din vârful unor copaci bătrâni. (Totuși, ne aflăm la Hampton Court.) Cu strigătele lor stridente, papagalii sparg liniștea densă a junglei. (Aici se urnesc din loc tramvaiele.) Rândunica își înmoaie aripa în iaz, la miez de noapte. (Aici, stăm de vorbă.) Acesta e globul pe care încerc să-l țin în mâini, acum când ne aflăm aici, laolaltă. Astfel trebuie să îndur supliciul de a mă afla la Hampton Court, la ora șapte și jumătate fix.

Dar, de vreme ce am nevoie de chiflele de aici, și de paharul cu vin, și de vreme ce chipurile voastre cu proeminențe și cu adâncituri sunt atât de frumoase, așa cum frumoasă îmi pare și fața de masă cu petele ei galbene, și de vreme ce sunt departe de a putea să mă desfășor în cercuri de înțelegere din ce în ce mai largi, așa încât să pot cuprinde întregul univers (cum visez noaptea, când patul plutește, suspendat în aer, și când cad de pe marginea lumii), trebuie să trec prin mascarada detaliilor de viață ale fiecăruia dintre voi. Tresar când mă asaltați cu povești despre copiii voștri, despre poeziile voastre, despre degerăturile voastre sau despre orice altceva din ceea ce faceți sau îndurați. Dar nu mă las amăgită. După toate solicitările, ba într-o direcție, ba într-alta, după asalturile și cercetările voastre, voi cădea prin pânza subțire, voi cădea singură în abisuri de foc. Și nu-mi veți

sări în ajutor. Mai cruzi decât călăii din vremurile de demult, mă veți lăsa să cad și, după ce mă voi fi prăbușit, mă veți sfâșia în bucăți. Totuși, sunt clipe când zidurile sufletului se subțiază, când nimic nu rămâne neabsorbit, și atunci îmi închipui că am fi în stare să umflăm un balon atât de mare, încât soarele să răsară și să apună înăuntrul lui, și că am putea să luăm albastrul de la amiază și bezna din miez de noapte și am putea fi azvârliti departe, sloboziți din clipa și din locul de acum.

— Strop după strop, spuse Bernard, se scurge tăcerea. Se formează pe acoperișul minții și cade jos de tot în apa iazurilor. Singur pe vecie, singur, singur – auzi cum picură liniștea și cum cercurile stârnite de ea aleargă până la marginile cele mai depărtate. Plin și sătul, bine înfipt în mulțumirea mea de om, ajuns în miezul vieții, eu, Bernard, pe care singurătatea îl distruge, las să picure tăcerea, strop după strop.

Dar acum tăcerea îmi roade fața, îmi topește nasul, așa cum ploaia topește nasul omului de zăpadă din curte. În vreme ce tăcerea picură, mă topesc cu totul, rămân fără chip și abia mai pot fi deosebit de ceilalți. Dar n-are importanță. Ce are oare importanță? Am mâncat bine. Peștele, cotletele de vițel și vinul au tocit dinții tăioși ai egoismului. Teama s-a domolit. Celui mai vanitos dintre noi – Louis, poate – nu-i pasă ce cred oamenii despre ei. Chinurile sufletești ale lui Neville s-au potolit și ele. Să le meargă celorlalți din plin – iată ce gândește el. Susan aude suflarea tuturor copiilor ei cufundați în somn. „Nani, nani“, murmură ea. Rhoda și-a legănat corăbiile, ducându-le până la mal. Nu-i mai pasă dacă unele s-or fi scufundat sau dacă stau toate ancorate. Suntem gata să ținem seama de orice propunere dezinteresată pe care ne-ar prezenta-o viața. Acum mă gândesc că pământul nu e decât o pietricică desprinsă din soare, iar în spațiile interplanetare nu există nicăieri viață.

— În tăcerea asta, spuse Susan, parcă n-ar mai putea nici frunza să cadă, nici pasărea să zboare.

— Ca și cum s-ar fi întâmplat un miracol, spuse Jinny, și ar fi oprit viața în loc, aici și acum.

— Ca și cum existența noastră, spuse Rhoda, s-ar încheia în clipa aceasta.

— Dar ascultați, spuse Louis, cum vuieste universul, mișcându-se prin genunile spațiului necuprins. Fâșia neînsemnată a istoriei a pierit de mult, cu regii și reginele noastre. Nu mai existăm. A pierit întreaga noastră civilizație, cu Nil cu tot. A pierit orice urmă de viață. Ca niște picături separate, ne-am topit, ne-am stins, ne-am cufundat în hăul timpului, în întuneric.

— Tăcerea se scurge, picătură cu picătură, spuse Bernard. Dar ascultați acum ticăitul ceasului și vuietul automobilelor. Viața ne-a chemat din nou. Adineauri, când am trecut pe lângă ea, am auzit o clipă cum urla vântul în bezna fără de margini. Acum aud ceasornicul și automobilele. Am ajuns la țarm; suntem iar pe pământ; stăm așezați toți șase în jurul unei mese. Ideea că am nas m-a adus înapoi la viață. Mă îndrept și strig: „La luptă!“, amintindu-mi de forma nasului meu și, plin de spirit combativ, bat cu lingura în masă.

— Să ne opunem haosului fără margini și imbecilității amorfe, spuse Neville. Soldatul care face dragoste cu o bonă îndărătul unui copac e mai demn de admirat decât toate stelele. Totuși, se ivește uneori pe cerul senin câte o stea pâlpătoare, care mă face să cred că universul e frumos, iar noi – niște târâtoare ale căror pofte distrug până și frumusețea copacilor.

— Totuși, Louis, spuse Rhoda, cât de scurt e răstimpul tăcerii! Au și început să-și pună șervetul, netezindu-l, lângă farfurie. „Cine mai vine?“, se întreabă Jinny. Dar Neville suspină, amintindu-și că Percival n-o să mai vină niciodată.

Jinny și-a scos oglinda din geantă. Examinându-și figura ca un actor, își plimbă pământul de pudră de-a lungul nasului și, după o clipă de chibzuire, dă buzelor exact nuanța de roșu care li se potrivește. Susan, căreia astfel de pregătiri îi stârnesc mânie și teamă, își încheie și își descheie nasturele de sus al hainei. Pentru ce se pregătește oare Jinny? Pentru orice – pentru altceva.

— Ei își spun că a venit vremea plecării, spuse Louis. Că mai sunt încă în putere. Că profilul lor se va desena pe fondul întunecat al infinitului. Nu-și încheie frazele. Își spun întruna că a venit vremea să plecăm. Că se vor închide porțile grădinilor. Iar noi doi, Rhoda, prinși în talazul lor, vom rămâne, poate, puțin mai în urmă.

— Da, ca doi conspiratori care au ceva de șoptit, spuse Rhoda.

— Se știe, și eu nu mă îndoiesc de autenticitatea faptului, spuse Bernard, că aici, pe drumul pe care mergem acum, un rege, trecând călare, a căzut fiindcă s-a împiedicat de mușuroiul unei cârțițe. Dar cât de ciudat mi se pare să opunem vârtejurilor adânci ale spațiilor infinite o siluetă mărunță cu un ceainic pe creștet! Astfel ne redobândim pe loc credința în realitatea fapturilor omenеști – dar nu și credința în ceea ce își așază pe creștet! Trecutul Angliei noastre – o fărâmă de lumină. Așadar, oamenii își pun ceainic pe cap și declară: „Eu sunt rege!“ Nu, încerc, în vreme ce umblăm, să-mi recapăt noțiunea timpului, dar întunericul fără de sfârșit mi-a năvălit în ochi și m-a făcut că mă rățănesc. Palatul acesta pare ușor ca un nor oprit o clipă în trecerea lui pe cer. Am încercat să folosesc un truc; am așezat regii pe tron, unul după altul, cu coroanele pe cap. Iar noi, care umblăm cot la cot, toți șase, ce înfruntăm oare cu întâmplătoria noastră pâlpăire de lumină, pe care o numim creier și simțire? Cum putem opune rezistență șuvoiului? Există ceva

care să aibă permanență? Viețile noastre se scurg și ele, neidentificate, pe firul șuvoiului, pe căi lipsite de lumină, pe lângă cărarea timpului. Într-o zi, Neville mi-a aruncat în față un poem. Simțindu-mă cuprins deodată de sentimentul nemuririi, am exclamat: „Știu și eu ce știa Shakespeare!“ Dar asta a trecut.

— Fără noimă, în mod ridicol, spuse Neville, timpul se întoarce, în vreme ce ne plimbăm împreună. A fost destul, pentru a aduce timpul înapoi, să apară un câine cu mersul țanțoș. Mecanismul funcționează. Timpul și-a lăsat urmele pe portalul acesta. Trei sute de ani par acum mai cuprinzători decât o singură clipă care a trecut pe lângă câinele acela. Regele William, cu peruca pe cap, încalecă, iar doamnele de la Curte mătură iarba cu fustele lor brodate. În timp ce ne plimbăm, încep să fiu convins că soarta Europei are o importanță și că – oricât ar părea de ridicol – aceasta s-a hotărât la bălălia de la Blenheim. Da, declar pe când trecem pe sub portal, percep clipa prezentă. Sunt din nou un supus al regelui George.

— În vreme ce înaintăm pe stradă, spuse Louis, eu ușor rezemat de Jinny, Bernard braț la braț cu Neville și Susan cu mâna într-a mea, e greu să nu ne vină să plângem când ne zicem copilași, rugându-ne Domnului să ne ocrotească somnul. E înduioșător să cântăm împreună, cu mâinile împreunate, temându-ne de întuneric, în timp ce domnișoara Curry ne acompaniază la armoniu.

— Grilajul de fier s-a retras, spuse Jinny. Dinții timpului nu mai sfâșie. Am triumfat asupra genunilor dintre stele, datorită roșului de buze, pudrei, batistelor fine.

— Nu-mi pasă a cui e mâna, spuse Susan. Am apucat-o și, fie a cui o fi, o țin strâns, cu dragoste, cu ură.

— Ne cuprinde o stare de calm rupt de materie, spuse Rhoda. Ne bucurăm de răgazul acesta (nu se întâmplă deseori

să nu fim copleșiți de spaime), în care pereții sufletului au devenit străvezii. Palatul lui Wren alcătuieste un dreptunghi – așa cum îl alcătuia cvartetul acela care cânta pentru oamenii din sală, oamenii aceia aruncați pe țărni și neatinși de ape. Un pătrat e așezat peste dreptunghi, iar noi spunem: „Acesta e locașul nostru. Structura lui e vizibilă acum. Foarte puțin spațiu a rămas pe dinafară“.

— Garoafa roșie, spuse Bernard, garoafa roșie care stătea în vas, pe masa din restaurantul unde am avut întâlnire cu Percival, e acum o plantă cu șase flori – făcută din șase vieți deosebite.

— O lumină ciudată, spuse Louis, care se vede printre copaci.

— Alcătuită cu multă trudă, îndurând multe lovituri, spuse Jinny.

— Căsătorie, moarte, călătorii, prietenie, spuse Bernard; la oraș și la țară; copii și toate celelalte; un corp cu multe fațete, tăiat din masa întunericului; o floare cu nenumărate petale. Să ne oprim o clipă în loc; să vedem ce am realizat. Lumina aceea să-și arunce văpaia asupra copacilor. O viață. Iată-o. A trecut. S-a stins.

— Acum se îndepărtează, spuse Louis. Bernard cu Susan. Neville cu Jinny. Eu, tu și Rhoda ne oprim o clipă lângă urna asta de piatră. Ce cântec vom auzi acum, după ce perechile acestea au plecat spre crânguri, după ce Jinny, întinzând mâna înmănușată, se prefăce că o interesează nufierii: „Viața mea ruinată, viața mea irosită degeaba“? Neville, pe malul lacului în care cade lumina lunii, ia într-a lui mâna mică a lui Jinny, cu unghii roșii ca vișina, și spune: „Iubire, iubire“ – iar ea răspunde, îngânându-l ca pasărea: „Iubire, iubire“. Dar ce cântec auzim oare noi doi?

— Se tolesc în zare îndepărtându-se către lac, spuse Rhoda. Se strecoară peste întinderea de iarbă, cu mișcări

furișate, dar siguri pe ei, ca și cum ar cere de la mila noastră privilegiul cel vechi: să nu fie tulburați. Marea sufletului, stăvilă o clipă, se îndreaptă acum într-acolo. N-au încotro: trebuie să ne părăsească. Întunericul le-a înghițit trupurile. Ce cântec se aude? De bufniță, de privighetoare, de pitulice? Se aude sirena unui vapor; pe șina tramvaiului se aprind scânteii de lumină; copacii se înclină cu gravitate și se îndoaie spre pământ. O boltă de lumină stă deasupra Londrei. Iată o femeie bătrână care se întoarce spre casă, cu pas liniștit, și un bărbat, pescar întârziat, coborând pe dig cu undița în mână. Nu trebuie să ne scape nici un sunet, nici o mișcare.

— O pasăre zboară către cuibul ei, spuse Louis. Amurgul își deschide larg ochii și înainte de culcare se mai uită o dată, în grabă, la tufșuri. Cum să cuprindem într-o formă unică mesajele neclare și complexe pe care ni le trimit toate acestea, și nu numai ele, dar și atâtea suflete plecate de pe lumea asta, băieți și fete, bărbați și femei care s-au petrecut pe aici, sub domnia unui rege sau a altuia?

— A căzut o greutate în noapte, spuse Rhoda, și greutatea trage noaptea după ea. Fiecare pom e împovărat cu o umbră care nu e umbra lui, ascunsă îndărătul trunchiului. Auzim un răpăit de tobe pe acoperișurile unui oraș în plin post, când turcii sunt înfometăți și neliniștiți. Îl auzim strigând, cu glasuri pătrunzătoare ca mugetul cerbului: „Deschideți! Deschideți!“ Auzim cum scârțâie roțile tramvaielor și vedem cum țâșnesc scânteii de lumină din șinele de metal. Auzim foșnet de fagi și de mesteceni care își ridică ramurile spre cer, ca și cum, lăsând să-i alunece de pe trup veșmântul de noapte, veșmântul de mătase, mireasa ar sta în pragul porții strigând: „Deschide! Deschide!“

— Totul pare plin de viață, spuse Louis. În noaptea asta nu aud nici un zvon de moarte. S-ar părea că prostia de pe chipul bărbatului și semnele de bătrânețe de pe chipul femeii

sunt destul de puternice pentru a rezista incantației și a lăsa cale liberă morții. Dar unde e moartea, în noaptea asta? Tot ce e imperfect, tot ce e inutilizabil, tot ce e risipit ici și colo e acum ca un pumn de cioburi integrate în valurile albastre tivite cu roșu care, năvălind pe țărm, încărcate cu pești, ni se sparg la picioare.

— De ne-am putea înălța amândoi să vedem lumea de acolo, de sus, spuse Rhoda, de-am putea să rupem legătura cu orice punct de sprijin! Dar pe tine te tulbură sunetul admirativ – de laudă sau de râs; iar eu mă indignez la orice afirmație a semenilor mei, fie că au sau nu dreptate ori că ar căuta un compromis – și nu mai am încredere decât în singurătate și în soarta cea năprasnică. Așa că nu putem sta alături, noi doi.

— Ne despărțim pentru totdeauna, spuse Louis. Am renunțat să ne îmbrățișăm printre ferigi, am renunțat la dragoste pe marginea lacului. Am rămas lângă urna de piatră, ca doi conspiratori care s-au tras la o parte pentru a-și împărți o taină. Dar iată: în vreme ce stăm aici, se naște o unduire în zare. Năvodul e tras tot mai sus. Ajunge la suprafață. Pești argintii se zbat, spărgând oglinda apei. Unii sar, unii plesnesc din coadă. Toți suntem aduși la mal. Viața își rostogolește captura în iarbă. Câțiva oameni se îndreaptă spre noi. Bărbați, femei? Mai stau încă învăluiți în faldurile lungi ale valurilor din care se înalță și care îi fac să semene unii cu alții.

— Acum, spuse Rhoda, când trec de linia copacilor, își recapătă înfațișarea firească. Nu sunt decât bărbați și femei. Impresia de minune și sentimentul de venerație se pierd când se desprind din faldurile valului curgător. Nu mai stârnesc decât milă, acum când pășesc cu toții în lumina lunii, ca ultimii supraviețuitori ai unei armate, reprezentanții noștri care se duc în fiecare noapte la luptă (aici sau în Grecia) și se întorc tot noaptea cu răni pe trup și cu chipul răvășit.

Cade din nou lumina asupra lor. Li se văd figurile. Sunt Susan și Bernard, Jinny și Neville, pe care îi cunoaștem. Cum se reduce totul la proporții nesemnificative! Cum s-a ofilit totul! Cât de umilitor! Mă cutremur iar de vechiul fior de ură și de groază, când mă simt ținută locului, prinsă în ghearele cangilor aruncate asupra noastră: saluturi, formule de recunoaștere, strângeri de mână, priviri cercetătoare. Totuși, îmi strămută hotărârea de îndată ce îi aud rostind câteva cuvinte, cu intonație cunoscută, spunând mereu altceva decât ce mă aștept să aud, și de îndată ce încep să-și miște mâinile, în așa fel încât zilele de demult răsar din nou din întuneric.

— Parcă ar fi o lumină care pâlpâie și joacă dinaintea ochilor, spuse Louis. Iluzia vine din nou odată cu ei, care se apropie acum. Se urnește din nou talazul întrebărilor. Ce cred eu despre tine? Dar tu despre mine? Cine ești tu? Eu cine sunt? Toate întrebările astea se zbat în jurul nostru făcându-ne să ne simțim stingheri, și pulsul bate precipitat, și privirile se aprind, și o luăm iar de la început cu toată absurditatea existenței fiecăruia dintre noi, fără de care viața ar cădea la pământ și ar pieri cu totul. S-au năpustit asupra noastră. Razele soarelui de amurg se aprind pe urna de piatră. Suntem împinși în talazul mării violente și nemiloase. Ajută-ne cerul să ne jucăm bine rolurile, când îi salutăm la întoarcere pe Susan și pe Bernard, pe Neville și pe Jinny.

— Prezența noastră a distrus ceva, spuse Bernard. O întregă lume, poate.

— Suntem frânți, spuse Neville; abia mai putem răsufla. Ne aflăm într-o stare de pasivitate, de istovire, care ne face să nu mai dorim decât întoarcerea lângă trupul mamei de care am fost ruși. Nimic altceva nu ne-ar mulțumi, părăndu-ne silit și obositor. În lumina asta, eșarfa galbenă a lui Jinny are culoarea unui fluture de noapte. Privirea lui Susan e stinsă. Siluetele noastre abia se mai deosebesc de apa râului.

Capătul aprins al unei țigarete e singurul punct viu printre noi. Mulțumirea ne e înveșmântată în tristețe. Ne pare rău că v-am lăsat singuri, că am sfârșit ceea ce era țesut între noi și că am cedat dorinței de a stoarce, în singurătate, o sevă mai amară, o sevă mai neagră, care era și dulce totodată. Dar acum suntem sfârșiți.

— După ce focul nostru s-a consumat, spuse Jinny, nu mai e nimic de pus în medalioane.

— Eu, spuse Susan, ca un pui de pasăre mai casc încă ciocul, așteptând să mai prind ceva care mi-a scăpat.

— Să mai zăbovim o clipă, spuse Bernard, înainte de a pleca. Să ne mai plimbăm pe malul aproape pustiu al râului. Se apropie ora de culcare. Oamenii s-au dus acasă. Cât de plăcut e să privim cum se aprind lămpile, dincolo de râu, în camerele de culcare ale micilor negustori! Uite, se aprinde una, apoi alta. Cât credeți că au încasat azi? Tocmai cât să le ajungă pentru chirie, pentru lumină și pentru hrana și îmbrăcămintea copiilor. Nu mai mult. Lămpile aprinse în camerele de culcare ale micilor negustori ne fac să înțelegem că viața poate fi totuși suportată. Se apropie ziua de sâmbătă, și vor avea tocmai atât cu cât să-și cumpere bilete la cinema. Poate că, înainte de a stinge lumina, se mai duc în grădină să se uite la iepurele gras ghemuit în cușca de lemn. Îl vor mânca duminică la prânz. Apoi sting lumina. Și adorm. Și pentru mii de oameni somnul nu înseamnă decât căldură și liniște și-o joacă de o clipă cu năluca unui vis. „Am pus la cutie scrisoarea pentru ziar“, își spune zarzavagiul. „Ce-ar fi să câștig cele cinci sute de lire pentru pronosticurile la fotbal? Și o să mâncăm iepurele. Viața e plăcută. E un lucru bun. Am pus scrisoarea la cutie. O să mâncăm iepurele.“ Și adoarme.

Și tot așa mereu. Ia ascultați! Se aud niște hurducăieli, ca și cum ar fi trase pe o linie secundară niște vagoane de marfă.

E înlănțuirea fericită a evenimentelor care se succed în viață. Poc, poc, poc! Trebuie, trebuie, trebuie. Trebuie să mă duc, trebuie să mă trezesc, trebuie să mă scol din pat. Trebuie: vorbă cumpătată, îngăduitoare, pe care pretindem că o detestăm, dar pe care o strângem la piept, vorbă fără de care am fi pierduți. Cum preaslăvim cuvântul acesta care sună ca hurducăielile vagoanelor pe o linie secundară!

În jos pe râu, foarte departe, aud cântând un cor; e cântecul băieților lăudăroși care se întorc în trăsuri încăpătoare, după ce și-au petrecut ziua pe puntea unui vapor înțesat cu lume. Mai cântă și acum așa cum cântau în curte, în serile de iarnă, sau vara, cu ferestrele deschise, îmbătându-se și spărgând scaune; purtau caschete și întorceau capul toți odată, când trăsura dădea colțul. Iar eu îmi doream să fiu împreună cu ei.

Corul, unda mișcătoare și murmurul abia deslușit al brizei ne-au împins încetișor înainte. Se desprind frânturi din făptura noastră. Ia priviți! S-a desprins ceva foarte de seamă. Nu mă mai pot ține încheșat. Simt că adorm. Trebuie să plecăm, să prindem trenul, să mergem până la gară – trebuie, trebuie, trebuie. Nu suntem decât niște trupuri care înaintează, pe drum, cot la cot.

Nu mai exist decât în tălpile pantofilor și în mușchii oboșiți ai coapselor. Parcă umblăm de ceasuri întregi. Dar încotro ne ducem? Nu-mi amintesc. Parcă aş fi un buștean care alunecă moale pe coama unei căderi de apă. Nu am dreptul să judec. Nu sunt chemat să-mi exprim părerea. Copacii și casele se confundă în lumina sură. Ce e acolo? Un stâlp? O femeie care merge pe drum? Uite gara; și, de-ar fi să mă calce trenul, m-aș rostogoli teafăr pe partea cealaltă a șinelor, fiindcă sunt unul, și indivizibil. Dar ciudat este că, așa adormit cum sunt, tot mai strâng între degetele mâinii drepte biletul de întoarcere la Waterloo.

Soarele apusese. Marea nu se mai deosebea de cer. Valurile, răsfirându-și evantaiile până departe pe mal, strecurau umbre albe până în colțurile cele mai ascunse ale grotelor sonore, apoi, suspinând, se retrăgeau peste întinderea de nisip presărată cu pietricele.

Copacul își mișca ramurile, scuturând o ploaie de frunze. Iar ele se așezară, cumiți, fiecare pe locul unde avea să-și aștepte lenta identificare cu pământul. Vasul spart, care captase raze de lumină purpurie, arunca acum în grădină săgeți negre și cenușii. Umbre întunecate se întindeau printre tulpini. Sturzul își contenise cântarea. Râma se retrăsese în adăpostul ei strâmt. Din când în când, câte un pai, alb și gol pe dinăuntru, se desprindea din cuibul vreunei păsări și cădea în iarba întunecată, printre merele putrezite. Lumina părăsise zidul magaziei cu unelte și o piele de șarpe atârna, fără strălucire, prinsă în cui. Toate culorile din casă își depășiseră marginile. Trăsăturile de penel, precise în cursul zilei, erau acum îngroșate și neregulate. Dulapurile și scaunele își topeau culoarea într-o singură masă întunecată. Din tavan până la podea unduiau falduri lungi de beznă mișcătoare. Oglinda părea intrarea sumbră a unei grotte în jurul căreia se împletesc plante agățătoare.

Substanța dealurilor se topise. Lumini rătăcitoare își plimbau pământul pe drumuri adânc săpate, pe drumuri nevăzute, dar nici un licăr nu se mai zărea printre dealurile cu aripi

strânse și nici un sunet nu se auzea, afară de țipătul vreunei păsări care zbura în căutarea unui copac singuratic. Pe marginea falezei murmurul vântului care gonise printre copacii pădurii se întâlnea cu murmurul apelor care trecuseră, din ce în ce mai răcoroase, prin nenumăratele grote de cleștar din miezul oceanului.

Bezna înainta, ca și cum văzduhul ar fi fost făcut din valuri de întuneric care copleșeau casele, dealurile, copacii, așa cum se reped valurile mării pe lângă coastele navelor scufundate. Bezna acoperea străzile, prinzând în vârtejul ei siluete singuratic, pe care le înghițea apoi cu totul. Întunericul făcea să dispară perechile înlănțuite sub umbra compactă care șiroia din bogatul frunziș de vară al ulmilor. Întunericul își rostogolea valul peste drumuri de pădure năpădite de buruieni, peste întinderi de iarbă mărunț încrețite, cuprindea tufișul spinos și găoacea goală de melc care zăcea la picioarele tufișului. Întunericul suia în goană povârnișul pustiu al dealurilor, ajungând până sus, pe culmile de munte roase și tocite de vreme, unde zăpada și-a făcut sălaș pe stânca dură, stăruind acolo chiar și când valea e plină cu pârâiașe zglobii și cu viță bogată, și când fetele, stând în cerdacuri, se uită în sus spre zăpadă, umbrindu-și fața cu evantaiul. Întunericul cuprinse și culmile acelea.

— Acum să facem încheierea, spuse Bernard. Să-ți explic sensul vieții mele. De vreme ce nu ne cunoaștem (cu toate că, pare-mi-se, ne-am întâlnit cândva pe un vapor ce se îndrepta spre Africa), putem vorbi liber. Mă stăpânește în clipa de față iluzia a ceva bine încheiat, complet, care posedă formă sferică, pondere și profunzime. De-aș putea, ți-aș înmâna-o în întregime. Aș culege-o ca pe un ciorchine de struguri. Și ți-aș spune: „Ia-o. E viața mea“.

Dar, din nefericire, tu nu vezi ceea ce văd eu (această sferă plină cu personaje). Mă vezi pe mine la o masă, în fața ta. Un bărbat cam greoi, cam trecut, cu tâmple încărunțite. Vezi că iau șervetul și îl despățuresc; îmi torn un pahar cu vin; în spatele meu se deschide ușa. Intră alți oameni. Dar, pentru a te putea face să înțelegi, pentru a-ți putea oferi viața mea, trebuie să-ți spun o poveste; și sunt atâtea povești de spus! Povești din copilărie, de la școală, povești de dragoste, despre căsătorie, despre moarte, și câte și mai câte. Și nici una dintre ele nu e adevărată. Totuși, ne spunem povești așa cum își spun copiii, și, pentru a le împodobi, facem fraze, fraze ridicele, umflate, căutate. Ce sătul sunt de povești, ce sătul sunt de frazele care cad frumos, cu toate patru etichetele pe pământ! Dar cât mă feresc și de schemele de viață alcătuite pe jumătate de pagină, într-un carnet de însemnări! Încep să tânjesc după limbajul simplu și exclusiv, ca acela

folosit de îndrăgostiți: cuvinte incomplete, nearticulate, evocând zgomotul pașilor pe caldarâm. Încep să caut o schemă mai potrivită cu momentele de umilință și de triumf care, fără doar și poate, se ivesc la răstimpuri. Stau întins pe spate, la margine de drum, pe vreme de furtună; a plouat, apoi nori imenși au năpădit cerul, mănunchiuri de nori zdrențuiți. Ceea ce mă încântă la o astfel de priveliște e înălțimea la care se petrece spectacolul, cu învălmășeala, nepăsarea și violența lui. Nori imenși, mereu alții, în neîncetată mișcare; mese de culoarea pucioasei, îngrămădite una peste alta, tot mai sus, trase, fărâmițate și pierdute, iar eu, mărunț, uitat la margine de drum. Atunci nu văd nici o urmă de poveste ori de schemă.

Dar, în vreme ce mâncăm, hai să răsfoim întâmplările, așa cum răsfoiesc copiii paginile unui album cu poze; și bona spune, arătând cu degetul: „Asta e o vacă. Asta e o barcă“. Să întoarcem paginile, iar eu, spre desfătarea ta, voi adăuga pe margine câte un comentariu.

La început era camera pentru copii, cu ferestre care dădeau într-o grădină; îndărătul grădinii era marea. Vedeam cum se luminează din ce în ce mai mult câte un obiect din cameră – să zicem mânerul de alamă al dulapului. Apoi doamna Constable ridica buretele sus deasupra capului meu și îl storcea, stârnind senzații săgetătoare, spre dreapta, spre stânga, de-a lungul șirei spinării. Tot așa, câtă vreme vom trăi, ne vor pătrunde senzații săgetătoare, fie că ne lovim de o masă ori de un scaun, fie că atingem o femeie, fie că ne plimbăm într-o grădină sau bem un vin ca acesta. Uneori, când trec pe lângă o casuță luminată în care s-a născut un copil, îmi vine să-i implor pe cei mari să nu stoarcă buretele deasupra trupului fraged. Apoi a fost grădina cu boltă de viță care părea să cuprindă tot ce se află pe lume; erau florile ca niște scântei aprinse în frunzișul adânc; și un șobolan

mort mâncat de viermi sub o frunză de revert; și muștele care bâzâiau neconținut pe tavanul camerei noastre; și atâtea farfurii cu nevinovate felii de pâine cu unt. Toate lucrurile acestea se petrec într-o clipită, dar stăruie pe vecie. Apar siluete în depărtare. Se ivesc venind repede pe după colț. „Bună dimineață“, spune cineva. „Uite-o pe Jinny. Uite-l pe Neville. Uite-l pe Louis, cu pantaloni de flanel cenușii și cureaua prinsă într-o cataramă înfățișând un șarpe. Uite-o și pe Rhoda.“ Rhoda avea o găleată în care legăna petale de flori albe. Susan a plâns în ziua în care eram în magazia de unelte cu Neville. Și atunci am simțit cum mi se topește nepăsarea. Neville nu s-a topit. „Iată de ce“, mi-am spus, „Neville e Neville, iar eu nu sunt Neville.“ Minunată descoperire! Susan plângea; am alergat după ea. Când i-am văzut batista udă și spinarea care i se ridica și cobora ca mânerul unei pompe, când hohotea de plâns după ceea ce îi fusese refuzat, am simțit că mi se frânge inima. „Povara asta e prea grea!“ am spus, așezându-mă lângă ea, printre rădăcinile tari ca oasele unui schelet. Atunci mi-am dat seama, întâia oară, că există dușmani care sunt mereu alții, dar care ne stau mereu prin preajmă; mi-am dat seama de forțele împotriva cărora luptăm. E de neînchipuit să te lași dus, cu desăvârșire pasiv. „Asta e calea ta, lume“, spui, „dar o am și eu pe a mea“. Așa că am strigat: „Hai să pornim în explorare!“ și am sărit în picioare, am coborât în goană panta dealului, cu Susan, și l-am văzut pe grăjdar bocănind prin curte cu ghetele lui mari. Dincolo de adâncul frunzișului, grădinarii curățau peluzele cu mătură mari. Doamna aceea stătea și scria. Străpuns, înțepenit ca de moarte, m-am gândit: „N-am nici o putere asupra măturatului. Oamenii aceia mătură și tot mătură. N-am nici o putere asupra doamnei care scrie. Nu mă pot amesteca“. E ciudat că nu poți opri grădinarii să măture, nici pe doamne nu le poți urni de pe locul lor.

Așa au rămas pentru tot restul vieții mele. Ca și cum cineva s-ar trezi în mijlocul pietrelor de la Stonehenge, înconjurat de uriași de granit: dușmani, prezențe fixe în jur. Apoi un porumbel sălbatic și-a luat zborul dintre copaci. Și eu, îndrăgostit pentru prima oară în viață, am făcut o frază – un poem despre porumbelul sălbatic – am făcut o frază, una singură, fiindcă dintr-odată în minte mi s-a deschis o fereastră, o transparentă bruscă prin care se zărește totul. Apoi iar pâine cu unt și iar muște bâzâind pe tavanul camerei, pe suprafața căruia tremurau insule de lumină, unduitoare, opalescente, în timp ce degetele ascuțite ale lămpii picurau iazuri albastre pe colțul căminului. Zi de zi observam imaginile astea, în vreme ce îmi beam ceaiul.

Dar nu semănăm unul cu altul. Ceara virginală care ne învăluia șira spinării s-a topit, luând forme deosebite la fiecare dintre noi. Răsufierea grea a valetului care-i făcea curte slujnicei printre tufșurile de coacăze; omul ucis care zăcea în șanț; măruț țeapăn sub lumina lunii; șobolanul mort în care colcăiau viermii; candelabru din care se prelingeau umbre albăstrii... Fiecare dintre lucrurile acestea a însemnat pe învelișul nostru de ceară alte dungi, alte pete. Pe Louis îl dezgustă viața trupului; pe Rhoda, cruzimea noastră; Susan, când poseda un bun, nu suporta să-l împartă; Neville dorea ordine; Jinny, iubire. Și așa mai departe. Am suferit cumplit când am devenit făpturi separate.

Totuși, am fost ferit de simțiri excesive și am supraviețuit multora dintre prietenii mei. M-am cam îngrășat; părul mi-a încărunțit; și așa spune că hainele îmi sunt roase la piept fiindcă îmi place să privesc panorama vieții nu de pe acoperiș, ci de la fereastră etajului trei; și nu mă interesează ce anume spune o femeie unui bărbat, chiar dacă bărbatul acela sunt eu însumi. Așadar, cum așa fi fost bruftului la școală? Cum ar fi putut ei să-mi facă viața amară? Directorul intra

în capelă cu mersul lui legănat, parcă ar fi umblat pe puntea unui vas de luptă scuturat de furtună strigându-și comenzile prin pâlnia unui megafon – fiindcă oamenii care dețin autoritatea sunt întotdeauna melodramatici. Nu-l uram, ca Neville, nici nu-l respectam, ca Louis. Îmi notam observațiile în vreme ce ne aflam cu toții în capelă. Erau acolo coloane, și umbre, monumente funerare, și băieți care se încăierau pe tăcute și schimbau între ei timbre, ascunzându-le îndărătul cărților de rugăciune. Se auzea scârțâitul unei pompe ruginite; și glasul tunător al directorului care vorbea despre nemurie și despre comportarea noastră de bărbați în toată firea. Iar Percival își scărpină piciorul. Eu luam nopțile pentru poveștile mele. Desenam portrete pe marginea foilor din carnetul de însemnări, și în felul acesta mă rupeam tot mai mult de ceilalți. Iată câteva dintre imaginile pe care le-am înregistrat.

În clipa aceea, Percival stătea în capelă cu privirea ațintită drept înainte. Avea un gest al lui; se lovea cu palma peste ceafă. Gesturile lui erau întotdeauna remarcabile. Ne loveam și noi cu palma peste ceafa, dar nu ca el. Avea genul acela de frumusețe care se păzește singură de orice mângâiere. Cum gândirea lui nu era deloc precoce, citea fără comentariu personal orice era scris pentru edificarea noastră. Sublima lui candoare (e firesc să mi se prezinte acum în minte cuvinte de origine latină), care în nenumărate rânduri l-a ferit și de umilințe și de josnicia oamenilor, îl făcea să ia drept ideal de frumusețe feminină codițele blonde ale lui Lucy și obraji ei îmbujorați. Astfel ocrotit la începuturile lui, gestul lui Percival a devenit mai târziu de o extremă finețe. Aici ar trebui să intervină o muzică, un cântec voios, plin de patimă. Ar trebui să pătrundă pe fereastră un cântec de vânătoare, care printre dealuri se înalță, puternic, apoi moare – expresie a unei existențe zglobii și fără griji. Când

mă gândesc la Percival, îmi vin întotdeauna în minte tot gânduri surprinzătoare, neașteptate, inexplicabile, care schimbă simetria în absurditate. Micul meu aparat de observat se dezarticulează. Stâlpii se năruie. Directorul dispare. Mă cuprinde o exaltare subită. Alerg la o cursă, și calul l-a aruncat la pământ. Și când coboram astă-seară pe Shaftesbury Avenue, chipurile insignifiante, vag formulate, pe care le tot scoate la suprafață gura metroului, și o sumedenie de indieni obscuri, și oameni pe care îiucid foamea și molimele, și femei care au fost amăgite, și câini bătuți, și copii care plâng – toți aceștia mi-au părut a fi fost prădați. El ar fi făcut dreptate. Ar fi oferit ocrotire. Pe la patruzeci de ani ar fi stârnit indignarea autorităților. Nu cred să fi existat vreun cântec de leagăn care să-i poată adormi ardoarea.

Să mai cufund o dată lingura și să scot la iveală altul dintre obiectele minuscule pe care cu optimism le numim „caracterul prietenilor noștri“. Acum e vorba despre Louis. El se uita ținută la predicator. Ținea buzele strânse. Întreaga-i făptură părea concentrată în priviri – dar, cu toate că se uita ținută la vorbitor, prin ochi îi trecea o licărire de râs. Avea o circulație proastă din cauza căreia suferea de degerături. Nefericit, fără prieteni, exilat, avea câteodată momente de încredere, când povestea cum se rostogolesc valurile pe țărm, la el acasă. Ochii noștri necruțători de copii îi fixau încheieturile umflate. Da, dar observam repede cât era de tăios, de capabil, de integru și cât de firesc se purta când stăteam întinși sub ulmi, prefăcându-ne că ne uităm la jocul de crichet, și așteptam de la el cuvinte de încuviințare, pe care le rostea de altfel foarte rar. Detestam cu toții ascendentul lui asupra noastră, în aceeași măsură în care îl adoram pe al lui Percival. Cu atitudinea lui forțată, cu firea lui suspicioasă, cu mersul lui de cocor, ridicând foarte sus piciorul, purta totuși după el o legendă care spunea că ar fi spart o

ușă lovind-o cu pumnul. Dar era ca o culme prea înaltă, prea stâncoasă ca să se poată agăța cețurile de ea. Nu cunoștea lucrurile mărunte care leagă oamenii între ei. A fost tot timpul sus, deasupra noastră, enigmatic – elev capabil, de o formidabilă precizie, plină de inspirație. Frazele mele (când descriam de pildă luna) nu se bucurau de încuviințarea lui. Pe de altă parte, mă invidia cu disperare pentru relațiile mele firești cu oamenii simpli. Ceea ce nu înseamnă că îi lipsea simțul a ceea ce i se cuvenea. Simțul acesta era cuprins în respectul lui pentru disciplină. Toate acestea i-au adus în cele din urmă reușita în viață. Totuși, fericit nu a fost. Dar uite, îl țin în palmă, și deodată simt cum se volatilizează. Îmi pierd deodată facultatea de a înțelege ce sunt oamenii. Îl restitui pe Louis iazului în care făptura lui se va reîmprospăta.

Apoi, Neville. Stătea culcat pe spate, privind cerul de vară. Plutea printre noi ca puful de păpădie; rățăcea cu indolență pe terenul de joc scăldat în soare, fără să ne asculte, și totuși nu departe de noi. Datorită lui am dat și eu târcoale literaturii latine (fără să o ating însă cu adevărat), și tot de la el am preluat anumite orientări nestrămutate în felul de a gândi, care ne lasă în mod iremediabil cu o anume înclinație. De pildă, am păstrat de la el o idee: crucifixul e semnul diavolului. Jumătățile noastre de măsură (iubire sau ură), atitudinile noastre echivoce în această privință îi păreau o trădare de neiertat. Directorul nostru cel cu mersul legănat, directorul nostru cel sonor (le prezentasem imaginea lui stând lângă foc, cu pantalonii prinși în bretele) nu era pentru el nimic altceva decât un reprezentant al Inchiziției. Așa că se refugia în scrierile lui Catul, Horațiu și Lucrețiu, cu o patimă ce se potrivea totuși cu indolența lui; zăcea tolănit, părând că doarme, dar se uita atent, extaziat, la jocul de crichet; în vreme ce mintea lui ageră, abilă, prinzând tot ce-i ieșea în cale, ca limba furnicarului, cerceta fiecare întorsătură, fiecare

modulație din frazele latine. Și își dorea compania unei singure persoane, a uneia singure.

Fustele lungi ale soțiilor profesorilor treceau pe lângă noi, foșnitoare, înfoiate, amenințătoare; și ne zbura imediat mâna la caschetă. O imensă plictiseală cobora asupra noastră, neîntreruptă, mereu aceeași. Nimic, nimic, nici o aripioară înotoare nu tăia vasta și plumburia întindere de ape. Nu se petrecea nimic care să ridice de pe noi apăsarea intolerabilei plictiseli. Trimestrele treceau unul după altul. Creșteam; ne schimbam, doar suntem animale. Actele noastre nu sunt toate conștiente. Respirăm, mâncăm, dormim; acte reflexe. Existențele noastre nu sunt numai separate, ci și confundate în mase nediferențiate. Într-o singură încărcătură, băieții sunt luați pe sus și trimiși la crichet, la fotbal. O armată străbate Europa. Ne adunăm în parcuri și în săli de concerte și ne opunem cu râvnă oricărui renegat (Neville, Louis, Rhoda) care își îngăduie o existență separată. Când aud cântecul lui Louis ori pe al lui Neville, sunt în același timp atras irezistibil către corul care își cântă vechiul cântec, mai mult murmurat, cântecul aproape fără sens care plutește noaptea pe deasupra curților interioare. E cântecul care răsună, tunător, în jurul nostru, acum când automobilele particulare, autobuze duc oamenii la teatru. (Ascultă mașinile care vuiesc, trecând pe lângă restaurant; din când în când, pe fluviu în jos, suieră sirena unui vapor care se pregătește să iasă în larg.) Dacă un comis-voiajor îmi oferă în tren o țigară, o primesc. Îmi place latura bogată, fără contururi precise, caldă, nu prea inteligentă, dar foarte facilă și cam frustă a vieții. Îmi place conversația oamenilor în cluburi și în restaurante ieftine, conversația minerilor aproape despuiați. Îmi place tot ce e direct și lipsit de pretenții, ceea ce nu urmărește un scop anume afară de mâncare, dragoste, bani și o viață acceptabilă. Îmi place tot ceea ce nu tinde spre nădejdi înalte, spre

idealuri; ceea ce nu are altă ambiție decât să o scoată acceptabil la capăt. Toate astea îmi plac. Spre toate astea m-am îndreptat, în vreme ce Neville se strâmba la ele, iar Louis le întorcea spatele – cu măreție, recunosc.

În felul acesta, nu neapărat într-o ordine sau într-un ritm susținut, ci împărțit în fâșii late, învelișul meu de ceară s-a topit: o picătură ici, una dincolo. Prin materia transparentă am început să văd acum plaiuri minunate – mai întâi pe cele strălucind în lumina lunii, unde nu călcase picior de om. Pe urmă câmpia trandafirilor, a brândușelor, dar și a pietrei și a șarpelui. Întinderi pătate și înnegrite. Cu obstacole, încătușări și greșeli. Sari din pat, deschizi larg geamul. Cum zbârnâie aripile păsărilor când țâșnesc în zbor! Cunoști foșnetul acela năvalnic de aripi stârnit dintr-odată, strigătele, cântecele de veselie, învălmășeala de sunete! Zarvă și glasuri împletite. Și toate picăturile strălucesc și tremură, ca și cum grădina ar fi făcută din bucățele de mozaic, în care se trezește și se stinge câte un licăr. Fragmentele nu s-au închegat încă într-un tot. Și o pasăre cântă chiar lângă fereastră. Am auzit toate cântecele astea. Am urmărit toate nălucirile astea. Trecând pe bulevarde, oprindu-mă pe poduri înalte ca să mă uit la apele râului, am văzut tot felul de Joan, Dorothy și Miriam, și altele ale căror nume le-am uitat. Dintre ele se înalță una sau două figuri distincte, păsări care cântau chiar lângă fereastra mea, cu egoismul frenetic al tinereții; spărgeau, lovindu-le de pietre, găoacele melcilor, cufundându-și apoi ciocul în substanța lipicioasă, vâscoasă; erau crude, avide, neîndurătoare; Jinny, Susan, Rhoda. Și-au făcut studiile pe undeva prin estul sau sudul Angliei. Le crescuseră coșite lungi și aveau înfațișarea unor mânji sperioși – semn al adolescenței.

Jinny a fost cea care s-a apropiat de gard, în mers pieziș, să ia bucățița de zahăr. O lua din palmă cu multă dibăcie,

dar urechile le avea culcate, semn că stătea să muște. Rhoda era foarte sălbatică, pe ea n-o puteai prinde. Era sperioasă și neîndemânică totodată. Susan a fost cea dintâi în care a răsărit feminitatea deplină și autentică. Ea a vărsat în fața mea lacrimile acelea fierbinți – plâns cumplit și frumos. Sau poate nici măcar cumplit și frumos. Susan era născută pentru dragostea poezilor, fiindcă poezii au nevoie de un sentiment de siguranță; ea era făptura care stă și coase și spune „urăsc, iubesc“, făptura care nu e nici foarte mângâietoare, nici foarte bogată, care posedă însă calități potrivite cu frumusețea înălțătoare, dar calmă, atât de mult admirată de poezi. Tatăl ei trecea alene, cu papuci în picioare, dintr-o cameră într-alta, prin coridoare pline de curenți care îi umflau pulpanele halatului. În nopțile liniștite se auzea din depărtare zgomotul unei căderi de apă. Câinele casei era atât de bătrân, încât abia se mai putea aburca pe scaunul lui. Și, de sus, din mansardă, se auzeau chicotitul unei slujnice toante, huruitul neobosit al mașinii de cusut.

Amănuntul acesta l-am observat chiar în miezul emoției, când, răsucindu-și între degete batista, Susan plângea, și plânsul ei însemna „iubesc, urăsc“. „Iar o slujnicuță de nimic“, am observat eu, „râde sus, în mansardă“. Și acest fragment de dramatizare arată cât de incomplet suntem cufundați în trăirile noastre. La marginea oricărei suferințe stă un observator care arată cu degetul, șoptind, așa cum mi-a șoptit mie când stăteam, în vara aceea, într-o încăpere unde lanul de grâu ajungea până la geam: „Salcia crește în iarba de pe malul râului. Grădinarii curăță aleile cu mătu-roaie cât toate zilele, iar doamna aceea stă și scrie“.

Astfel mă îndreptam către ceea ce se află dincolo de durerea mea, și în afara ei, către ceea ce e simbolic, și poate tocmai de aceea permanent – dacă există vreo permanență în actele vieții noastre (somm, mâncare, răsuflare), zbuciumata noastră

viață de animale și făpturi ale spiritului. Creștea o salcie pe malul râului. Stăteam acolo, în iarba moale, cu Neville, cu Larpent, cu Baker, Romsey, Hughes, Percival și Jinny. Prin frunzișul sălciei, alcătuit parcă din urechiușe ciulite (verzi vara, arămii toamna), zăream bărci, clădiri, femei bătrâne trecând grăbite. Îngropam în iarbă câte un chibrit, însemnând progresul, pas cu pas, în procesul înțelegerii (în filozofie, în știință, în cunoașterea eului meu); dar marginile cugetului mi se zbăteau libere în vânt și prindeau impresiile venite de departe, pe care, după o vreme, mintea le culegea și le prelucra: sunetul clopotelor, murmure de pretutindeni, imaginea unei fete pe bicicletă care părea să ridice colțul unei perdele trase peste haosul vieții, aglomerare nediferențiată, tălăzuind îndărătul prietenilor mei și al sălciilor.

Numai copacii rezistau neopritului nostru val. Eu mă schimbam fără încetare. Am fost Hamlet, Shelley, am fost un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski, în decursul unui trimestru întreg am fost (de necrezut!) chiar Napoleon. Dar am fost mai cu seamă Byron. Săptămâni la rând am jucat un rol: intram în cameră cu pași mari, aruncându-mi mănușile și haina, cu o expresie ușor încruntată pe chip. Mă duceam mereu la bibliotecă pentru a mai sorbi de acolo câte o înghițitură de licoare divină. Îmi îndreptasem bateria de fraze asupra unei făpturi cu totul nepotrivite – o fată care între timp s-a măritat și apoi a murit; între paginile cărților, pe pervazul ferestrelor, se îngămădeau scrisori neterminate dedicate femeii care mă făcuse să fiu Byron. E greu să termini o scrisoare concepută într-un stil care nu e al tău. Ajungeam de fiecare dată la ea acasă ca un cal în spume. Eram aproape logodiți, dar nu m-am însurat cu ea, fiindcă nu eram probabil destul de copt pentru un eveniment atât de covârșitor.

Aici ar trebui din nou să intervină muzica. Să se audă nu cântecul acela pătimaș, de vânătoare, care era muzica

lui Percival, ci un cântec de durere, gutural, venit din adâncurile ființei, un cântec avântat ca al ciocârliei, un cântec ca un dangăt de clopot, să înlocuiască frazele acestea fără vigoare și fără noimă, mult prea gândite și prea cuminiți, care încearcă să descrie clipa primei iubiri, repede luată de valul timpului. O pânză purpurie acoperă ziua. Încăperea e una înainte de venirea ei și alta după ce intră. Afară, neștiutorii își urmează calea. Nici nu văd, nici nu aud. Totuși, merg înainte. Când umbli prin atmosfera asta strălucitoare, dar vâscoasă, ești conștient de fiecare mișcare. Ceva aderent ți se lipește de mâini, chiar când ieși un ziar. Apoi întreaga ființă e golită de măruntaie și supusă torturii de a fi răsucită, ca o pânză de păianjen, în jurul unui ghimpe. Apoi, ca un trăsnet, vine indiferența totală. Lumina se stinge. Apoi revine bucuria – nemăsurată, nestăpânită. Câmpiile par a fi dobândit strălucirea veșnică, și peisaje pline de candoare apar ca scăldate în lumina celor dintâi zori: de pildă un petic de verdeață la Hampstead. Chipurile tuturor sunt luminoase, ca înțelese între ele să se lase în voia unui val de caldă bucurie. Apoi te cuprinde un sentiment mistic de plenitudine, apoi unul aspru ca spinarea unui câine-de-mare – întunecate săgeți de durere, când ea nu scrie sau nu vine. Bănuiala își încovoie spinarea agresivă. Nesfârșită groază. Dar la ce bun atâtea fraze, plăsmuite cu suferință, înșirate una după alta, când singura expresie care ar trebui să urmeze e un geamăt adânc? Și, după ani, să vezi într-un restaurant o femeie între două vârste care își scoate haina.

Dar să revenim la ceea ce spunea, să zicem că viața ar fi un corp solid, sferic, pe care îl învârtim între degete. Să zicem că am putea alcătui o poveste simplă, logică, și că am putea trece la capitolul următor, după ce am terminat cu celălalt – al dragostei, de pildă. Vorbeam despre o salcie. Șuvoiul ei de crengi aplecate până la pământ, coaja trunchiului încrețită și chinuită semănau cu ceea ce rămâne dincolo de iluziile

noastre, fără ca iluzia să le poată zădărnici, ceea ce e mereu schimbat de iluziile noastre, dar are aspectul stabil, calm și grav, care lipsește vieților noastre. Iată de ce copacul e un termen de comparație, un criteriu, iată de ce, în vreme ce trecem și ne schimbăm, el pare a dăinui, ca etalon. Neville stătea cu mine pe iarbă. Dar urmărindu-i privirea îndreptată, printre ramurile sălciei, asupra unei luntre care plutea pe apă și asupra unui tânăr care mânca banane din-tr-o pungă, mă întrebam: „Există oare ceva mai limpede decât toate acestea?” Scena se desprindea atât de clar, pătrunsă de felul de a vedea a lui Neville, încât o clipă mi s-a părut că o văd și eu întocmai: luntrea, bananele, tânărul, zăriți printre ramurile sălciei. Pe urmă imaginea s-a topit.

Rhoda s-a apropiat umblând aparent fără un țel precis. Orice student cu haina fluturată de vânt, orice măgăruș care călca moale iarba cu copitele erau buni pentru ea ca să se ascundă îndărătul lor. Ce spaimă licărea, când tănuită, când aprinzându-se ca o vâlvătaie, în ochii ei cenușii, temători, plini de visare? Chiar atât de cruzi și de răzbunători nu eram... Aveam, desigur, o bunătate fundamentală, fără de care o conversație ca aceasta, liberă, cu o persoană pe care abia o cunosc, ar fi imposibilă, ar înceta. Salcia, așa cum o vedea Rhoda, creștea la marginea unui deșert sur, pe întinderea căruia nu cânta nici o pasăre. Când se uita la ele, frunzele se ofileau și se zbăteau de spaimă când trecea pe lângă ele. Tramvaiele și autobuzele alergau pe stradă vuind răgușit, treceau peste pietre și goneau tot înainte, năvalnic. Poate că o coloană luminată de soare se înălța în deșert, lângă o baltă de care sălbăticiunile se apropiau cu prudență ca să se adape.

Apoi a venit Jinny. Își fulgera vâlvătaia de deasupra copacului. Era ca un mac cu floarea creată, plină de freamăt, însetată de pulbere încinsă. Vioaie, subțire, deloc impulsivă, venea pregătită pentru orice avea să se petreacă. Precum o

flăcăruie care joacă printre crăpăturile pământului. Sălciile dansau când venea ea. Dar nu o iluzie le făcea să danseze. Jinny nu vedea nimic în afară de ceea ce se afla aieva în jurul ei. Pe locul acela era un copac, era apa râului, era după-amiaza, eram și noi acolo, eu în costumul meu de serj, ea îmbrăcată în verde. Nu exista nici trecut, nici viitor. Nu existau decât clipa prezentă, prinsă într-un inel de lumină, și trupurile noastre. Și inevitabilul paroxism – extazul.

Când se așeza în iarbă, întinzând cu grijă pe jos (nu exagerez) o bucată de pânză impermeabilă, Louis se impunea atenției noastre. Era formidabil. Eu eram destul de deștept ca să mă înclin înaintea integrității lui și înaintea râvnei lui de a căuta, cu degetele degerate și bandajate, diamantul vreunui adevăr indestructibil, îngropam la picioarele lui cutii întregi de chibrituri, săpând găuri în pământ. Cu vorbe întunecate și caustice îmi condamna indolența. Mă fascina cu imaginația-i sordidă. Eroii lui purtau pălării tari și vorbeau despre vânzarea unui pian cu zece lire. Peisajele lui erau străbătute de tramvaie care scârțâiau; în peisajele lui, uzine își slobozeau fumul acru. Rătăcea pe străzi dosnice și prin orașe în care câte o femeie, beată și despuiată, zăcea deasupra plăpumii în ziua de Crăciun. Cuvintele lui, aruncate de sus, cădeau în apă, împrășcând în jur picături înalte. Ca să vorbească despre lună, găsea un cuvânt, unul singur. Apoi se ridica și pleca. Ne ridicam cu toții. Plecam cu toții. Dar eu mai zăboveam, uitându-mă la salcie, și, în timp ce priveam în ziua aceea de toamnă frunzele arămii și galbene, s-a alcătuit ceva. M-am alcătuit eu. A căzut un strop; eu, produsul unei trăiri complete.

M-am ridicat și am plecat: eu, eu, eu. Nu Byron, nici Shelley, nici Dostoievski. Ci eu, Bernard. Mi-am repetat chiar numele, de mai multe ori la rând. Legănându-mi bastonul, am intrat într-un magazin și am cumpărat un portret al lui

Beethoven în ramă de argint. Nu fiindcă mi-ar plăcea foarte mult muzica. Ci pentru că viața în totalitatea ei, cu stăpânii și cu aventurierii ei, mi-a apărut atunci dinaintea ochilor – rânduri lungi de fapte sublime, înșirate îndărătul meu. Eram urmașul lor. Continuatorul lor. Persoana perfect indicată pentru a duce mai departe ceea ce îndepliniseră ei. Și așa, legănând bastonul și cu ochii împăienjeniți nu de mândrie, ci mai curând de umilință, am pornit pe străzi. Primul fâlfâit de aripi se stinsese. La fel colindul, exclamațiile. Acum iată că intru în casă, locaș ferit, locaș care nu cunoaște compromisul, plin de oameni, plin de tradiții, de obiecte – fleacuri și opere de artă risipite pe mese. L-am vizitat pe croitorul familiei, care și-a amintit de unchiul meu. Au apărut tot felul de chipuri – nu perfecte, ca primele (Neville, Louis, Jinny, Susan, Rhoda), ci neclare, fără trăsături, sau cu ele mereu în schimbare, încât păreau că nici nu au. Plin de rușine, dar și de dispreț, exaltat, dar sceptic, am primit șocul; impresiile amestecate; pretutindeni și simultan, complexe, tulburătoare și absolut imprevizibilele contacte cu traiectoriile vieții. Cât de supărător! Cât de umilitor să nu știi niciodată care va fi următorul cuvânt pe care-l vei spune! Și tăcerile penibile, aruncând o lumină orbitoare ca nisipurile deșertului în care se deosebește fiecare pietricică. Și apoi spui ce nu trebuie, și apoi ești conștient de prezența unui lingou de sinceritate trainică pe care ai schimba-o bucuros pe un pumn de bănuți netezi, dar nu poți, chiar acolo, la petrecerea la care te afli, în salonul în care Jinny stă și se simte grozav de bine, înconjurată de faldurile rochiei rășfrânte pe scaunul aurit.

Apoi o femeie spune cu un gest expresiv: „Vino cu mine!“ Te duce în camera ei și îți face onoarea să te primească în intimitatea ei. Numele de familie se schimbă în nume de botez. Numele de botez, în diminutive. Dar care e soluția în problema Indiei, a Irlandei sau a Marocului? Domni în

vârstă, decorați, stau sub candelabre și răspund la întrebare. Descoperi cu surprindere că ți se oferă nenumărate informații. Afară vuiesc forțe nediferențiate. Aici înăuntru suntem între noi, expunând idei foarte clare, și avem conștiința că în această încăpere construim ziua în care ne aflăm, fie ea vineri ori sâmbătă. Pe suprafața moale a sufletului se așază o carapace sedefie, lucioasă, de care solicitările venite din afară își lovesc în zadar pliscul. La mine s-a format mai devreme decât la alții. Foarte curând am învățat să-mi curăț para când ceilalți își terminaseră desertul și să-mi termin fraza în mijlocul unei tăceri desăvârșite. La vremea aceea crezi că perfecțiunea e ademenitoare. Crezi că e suficient să-ți legi o sforică de degetul mic al piciorului și să te scoli devreme ca să poți învăța limba spaniolă. Îți umpli paginile agendei de buzunar cu: dejun la ora unu și jumătate; cină la ora opt. Ai cămăși, ciorapi și cravate întinse pe pat.

Dar precizia aceasta extremă, progresul acesta ordonat ca în militarie sunt o greșeală, o simplă convenție, o minciună. Chiar când ajungem la timp, înveșmântați cu vestă albă și cu tot felul de formule de politețe, se află întotdeauna dedesubt, adânc ascuns, un șuvoi năvalnic alcătuit din visuri frânte, poezioare pentru copii, strigăte de pe stradă, fraze neîncheiate și diverse imagini – ulmi, sălcii, grădinari măturând, femei scriind – care apar și dispar, chiar și în momentul când conducem o doamnă la masă. Când îndrepti poziția furculiței pe fața de masă, sute de chipuri se strâmbă la tine. Nu există nimic ce aș putea culege în lingură, nimic ce s-ar putea numi eveniment. Totuși, șuvoiul acela se află acolo, în adâncuri, încărcat cu viață. Dacă m-aș cufunda în el, m-aș opri între o înghițitură și alta și m-aș uita cu o privire concentrată la un vas care ar cuprinde poate o singură floare roșie, în timp ce mi-ar veni dintr-odată în minte un sens anume al lucrurilor, o revelație subită. Sau mi-aș spune, umblând

pe Strand: „Iată fraza de care aveam nevoie“, în vreme ce o frumoasă nălucă, pasăre, pește sau nor tivit cu aur s-ar ivi incluzând o dată pentru totdeauna o idee care mă urmărea – după care aş merge mai departe cumpărându-mi cu elan proaspăt cravate și tot felul de obiecte din vitrine.

Globul de cristal al vieții – cum îl numesc unii –, departe de a fi dur și rece la atingere, e făcut din pereți subțiri de aer. Dacă apăs, va exploda. Orice frază aş scoate, întreagă și desăvârșită, din cazanul acesta, nu e decât un pumn de cinci, șase peștișori pe care i-am putut prinde, în timp ce toți ceilalți îmi alunecă printre degete, sar și se zbat stârnind un freamăt argintiu. Apar iar și iar chipuri frumoase care se lipesc de pereții globului meu: Neville, Susan, Louis, Jinny, Rhoda și o mie de alte chipuri. Este cu neputință să le găsești un loc fix, să le detașezi unul de altul sau să redai un efect de ansamblu – ca în muzică. Ce simfonie se naște atunci, cu armonii și cu disonanțe, cu melodia care se alege la suprafață și cu bașii complicați la bază! Fiecare își cântă melodia, la flaut, la vioară, la trompetă, la tobă, la orice alt instrument. Neville: „Hai să vorbim despre Hamlet!“ Louis: știință. Jinny: iubire. Apoi, deodată – moment exasperant –, o deplasare în Cumberland, în compania unui om tăcut, o săptămână întreagă într-un han, în timp ce ploaia șiroia pe geamuri și nu aveam la masă decât carne de berbec și iar carne de berbec. Totuși, săptămâna aceea a rămas ca o piatră neclintită în învâlmășeala de impresii date uitării. Jucam domino și făceam scandal din cauza cărnii de berbec atât de tari. Apoi ne-am plimbat pe deal în sus. Și o fetiță, strecurându-se prin ușa întredeschisă, mi-a dat scrisoarea aceea scrisă pe hârtie albastră din care am aflat că fata care mă făcuse să fiu Byron avea să se mărite cu un moșier. Un bărbat cu ghetre, cu cravașă, un om care la masă vorbește despre bovine bine hrănite – am exclamat cu ironie, uitându-mă la norii care se

perindau pe cer, și am simțit toată povara înfrângerii mele; cu dorința de a mă elibera, de a scăpa, de a rămâne legat, de a încheia, de a continua, de a fi Louis, de a fi eu însumi. Și m-am dus să mă plimb singur, îmbrăcat în impermeabil, și mă simțeam foarte deprimat și deloc sublim printre munții nemuritori. M-am întors acasă și am făcut scandal din cauza cărnii de berbec, și uite așa am căzut din nou în vechea învâlmășeală, în vechiul chin.

Totuși, viața e frumoasă, e suportabilă. După luni vine marți, apoi miercuri. Sufletul sporește, inel cu inel. Identitatea devine robustă. Durerea e absorbită în procesul de creștere. Tinerețea zorită și arzătoare funcționează într-o mișcare de alternanță din ce în ce mai deslușită, din ce în ce mai hotărâtă, până ce întreaga făptură se desăvârșește, acționată de un mecanism asemenea arcului de ceasornic. Cât de repede se scurge timpul între ianuarie și decembrie! Suntem purtați de o năvală de lucruri devenite atât de familiare, încât nu mai aruncă umbre. Și plutim, plutim mai departe...

Totuși, fiindcă trebuie să fac un salt afară din apă (ca să vă spun povestea asta), sar acum, în momentul acesta, și mă opresc asupra unor obiecte foarte banale: vâtraiul și cleștele de la sobă, așa cum le-am văzut mai târziu (după ce femeia care mă făcuse să fiu Byron se măritase), în lumina celei pe care o voi numi a treia domnișoară Jones. Era genul de fată care poartă o rochie anume când te-a poftit la cină, genul de fată care culege un anumit trandafir și te face să ai impresia că spune, când te bărbiești: „Ușurel, ușurel, că asta e o treabă importantă“. Apoi te întrebi: „Cum se poartă oare cu copiii?“ Apoi observi că nu prea știe să-și țină umbrela; dar că s-a arătat teribil de impresionată când a fost prinsă cârtița în capcană; și, în cele din urmă, am observat că în compania ei pâinea pusă pe masă la micul dejun nu ar fi chiar atât de prozaică (în timp ce mă bărbieeam, mă gândeam

la nenumăratele mese luate, dimineața, în timpul unei căsnicii). Stând în fața fetei acesteia, la micul dejun, nu ar fi de mirare să vezi că se așază o libelulă pe codrul de pâine. Tot ea mi-a stârnit dorința de a-mi îmbunătăți situația socială, și tot ea m-a făcut să privesc cu oarecare curiozitate chipurile pruncilor, care până atunci mi se păruseră respingătoare. Și pulsul mărunț, dar aprig al cugetului a căpătat un ritm mai maiestuos. Mă plimbam fără țel pe Oxford Street. „Suntem continuatori, suntem urmași“, îmi spuneam, gândindu-mă la fiii și la ficele mele. Și, chiar dacă simțământul acesta e atât de grandios încât pare absurd, și chiar dacă îl tăinuiești când urci în autobuz și când cumperi un ziar de seară, e totuși ceva ciudat în entuziasmul cu care îți legi șireturile și cu care te adresezi vechilor prieteni, preocupați de cariere diferite. Louis, care locuiește într-o mansardă. Rhoda, nimfă a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi. Amândoi contraziceau ceea ce pentru mine era pe atunci atât de pozitiv. Amândoi îmi prezentau un alt aspect a ceea ce mi se părea atât de evident (faptul că ne căsătorim și suntem domesticiți.) De aceea îi iubeam, îi compătimeam și îi invidiam din toate puterile pentru soarta lor atât de deosebită de a mea.

Aveam pe vremuri un biograf. A murit de mult, dar, dacă mi-ar mai urmări și acum pașii, cu vechiul interes atât de măgulitor pentru mine, ar spune: „La vremea aceea Bernard s-a însurat și a cumpărat o casă... Prietenii lui au observat la el o înclinație din ce în ce mai deslușită către viața casnică... nașterea copiilor a făcut imperioasă nevoia unui spor de venituri“. Acesta e stilul biografic care însăilează la repezeală, ca să le unească între ele, tot felul de petice cu margini ferfenițite. În definitiv, ce avem de reproșat stilului biografic, când noi înșine începem scrisorile cu „Stimate domn“ și le încheiem cu „Al dumneavoastră X“? N-avem dreptul să

disprețuim frazele trase ca niște șosele romane pe tot întinsul agitat al vieții noastre, fiindcă ele ne silesc să mergem, ca oameni civilizați ce suntem, în același pas cu polițistul de pe stradă, îngăduindu-ne totodată să fredonăm ușurel orice prostie ne trece prin minte („Ia ascultă, ia ascultă cum fac câinii zarvă multă“, sau „Depart de mine, moarte crudă“, sau „Să te ferești de comunicarea a două suflete curate“ și așa mai departe). „A obținut oarecare succes în cariera lui... A moștenit o sumă de bani de la un unchi“ – așa continuă biograful. Iar dacă porți bretele și-ți salți pantalonii trăgând de ele, lucrul acesta trebuie spus, cu toate că-ți vine uneori s-o iei la fugă, lăsând baltă și fraze, și tot. Dar trebuie menționate și detaliile.

Aș spune că am devenit genul de om care-și croiește drum în viață de parcă ar tăia cărări de-a curmezișul câmpiilor. Încălțările mele s-au cam tocit pe muchia stângă. Când intram într-o încăpere, se stârnea o oarecare forfotă. „Uite-l pe Bernard!“ Pe ce ton diferit pronunță diferite persoane cuvintele acestea! Există multe încăperi în lume – și tot atât de mulți Bernarzi! A existat cândva un Bernard fermecător, dar slab; unul puternic, dar vanitos; unul strălucitor, dar nemilos; camaradul bun, dar în același timp – fără îndoială – marele pisălog; simpatic, dar rece; prost îmbrăcat, dar (treci în încăperea cealaltă) om de lume, dichisit, prea elegant chiar. Pentru mine însumi am fost cu totul altul – nici unul dintre aceștia. Am tendința să mă fixez din ce în ce mai trainic pe locul acesta, cu pâinea dinainte, când iau micul dejun împreună cu nevastă-mea, care, devenind pe de-a-ntregul nevastă-mea și nemaifiind domnișoara care se împodobește cu un trandafir când spera să ne întâlnim, mi-a dat cu timpul sentimentul că m-am adaptat vieții fără mare efort de gândire, ca brotăcelul așezat pe frunza având aceeași nuanță de verde ca el. „Dă-mi te rog...“, spun eu. „Laptele...“, zice

ea. Sau îmi spune: „Vine Mary“. Cuvinte simple pentru cine a moștenit tot ce a adunat omul în decursul secolelor, dar pline de înțeles pentru noi care le spunem zi de zi, prinși în suvoiul vieții, și simțindu-ne, în timp ce ne luăm micul dejun, compleți și bine închegați. Mușchii, nervii, măruntaiele, vasele sanguine, toate alcătuiesc arcul bine răsucit al făpturii noastre, cu zgomotul ei de mașinărie pe care nici nu-l percepem măcar, ca mișcările iuți ale limbii – toate perfect organizate. Mișcări ritmice de alternanță: deschis, închis; deschis, închis. Mâncare și băutură. Uneori vorbe. Întregul mecanism se desfășoară – se strânge apoi la loc, ca arcul unui ceasornic. Pâine prăjită cu unt, șuncă și cafea, ziarul de dimineață și corespondența – apoi dintr-odată suna insistent telefonul și mă ridicam fără grabă și mă duceam să răspund. Ridicam receptorul negru. Observam ușurința cu care mintea mea se adapta la situație, pentru a primi mesajul. Poate că (astfel de idei îți trec câteodată prin minte) mi se va cere să cârmuiesc eu Imperiul Britanic. Îmi dădeam seama cât sunt de calm. Observam în ce minunat ritm de viață atomii atenției mele se adunau din toate părțile de pe unde fuseseră împrăștiți, ca să-și însușească mesajul, să se adapteze unei situații noi; după ce puneam receptorul în furcă, mă aflam într-o lume mai plină, mai puternică, mai complicată, în care eram chemat să-mi joc rolul, sigur pe mine că am să-l joc bine. Îmi îndesam pălăria pe cap și pătrundeam cu pași mari într-o lume locuită de nenumărate făpturi ome-nești care-și îndesaseră și ele pălăriile pe cap, și, în timp ce ne ciocneam și ne înghesuiam în tren sau în metrou, schimbam între noi priviri de înțelegere, ca între adversari, ca între camarazi prinși laolaltă, cu aceleași viclenii, în aceleași capcane, într-un scop unic: să ne câștigăm pâinea zilnică.

Viața e plăcută. E un lucru bun. Simplul fapt de a trăi e o satisfacție. Să ne gândim la omul obișnuit, sănătos. Îi

place să mănânce și să doarmă. Îi place aerul curat, îi place să se plimbe pe Strand în pas vioi. Sau la țară, unde cântă cocoșul pe gard și aleargă mînzul pe câmpie. Există întotdeauna câte ceva de făcut în clipa următoare. După luni vine marți. După miercuri, joi. Fiecare stârnește un val de mulțumire care repetă aceeași curbă ritmică, răsfirând o înfiorare pe nisipul umed sau căzând molcom înapoi. Astfel fința sporește, adăugând inel după inel. Personalitatea se consolidează. Ceea ce era exploziv întâi, și se insinua după aceea pe nesimțite, ca grăunțele aruncate în sus și răspândite apoi în rafale de vînt din toate părțile lumii, devine metodic, rînduit și aruncat când și unde trebuie. Cel puțin așa pare.

„Doamne cât e de plăcut! Cât de bine, Doamne! Ce ușor de suportat e viața micilor negustori“, îmi spuneam, în vreme ce trenul trecea prin suburbii și vedeam lumini aprinse în dormitoare. „Activi și energici, ca furnicile“, îmi spuneam stînd la fereastra trenului și uitîndu-mă la muncitorii care, cu serviete în mînă, se îndreptau în șuvoi către oraș. „Ce mădulare rezistente, puternice și vioaie“, îmi spuneam văzînd cum oameni în chiloți albi alergau după minge în ianuarie, pe un câmp acoperit cu zăpadă. Într-o zi, fiind prost-dispus din cauza unui fleac (poate din cauza cărnii servite la masă), mi-am permis luxul să clintesc puțin stabilitatea vieții noastre conjugale cu o undă mărunță, al cărei freamăt n-a făcut să sporească fericirea de a aștepta foarte curînd nașterea copilului nostru. La cină am fost arțăgos. Mi-am permis să spun vorbe necugetate, așa cum un milionar își îngăduie să arunce cinci șilingi pe fereastră sau cum un echilibrist desăvârșit se preface că se împiedică. Suind scara spre camera de culcare, ne-am împăcat. Stînd la fereastră și uitîndu-mă la cercul limpede ca o nestemată albastră, mi-am spus: „Slavă Domnului, nu avem nevoie să facem din prozaica noastră viață o spumă de poezie.

Limbajul nostru simplu, familiar, e suficient“. Fiindcă privilegiul largă și limpede care mi se întindea dinaintea ochilor părea să nu ridice nici o piedică, ci să îngăduie vieților noastre să se desfășoare tot mai departe, dincolo de acoperișuri și de hornuri, până la marginile ei trasate fără cusur.

În mijlocul acestora toate a lovit moartea. Moartea lui Percival. Copilul nostru abia se născuse. „Care e bucuria și care e durerea?“ m-am întrebat, referindu-mă la cele două părți ale trupului meu și făcând, cum coboram scările, o constatare pur fizică. În același timp observam ce se întâmplă în casă: vântul flutura perdeaua; bucătăreasa cânta; se vedea un dulap printr-o ușă întredeschisă. Mi-am spus, coborând mai departe scara: „Mai acordă-i o clipă de răgaz (mă refeream la mine însumi). De îndată ce va intra în camera aceea, va începe să sufere. Nu există scăpare“. Dar durerea nu se poate exprima în cuvinte. I-ar trebui strigăte, pocnete, fisuri, lumini care să joace pe husele de creton. I-ar trebui un alt simț al spațiului și al timpului. Ar trebui să aibă sentimentul că lucrurile trecătoare au totuși un anumit aspect stabil. Să audă sunete foarte îndepărtate, care să pară deodată foarte apropiate. Să simtă că-i țâșnește sângele dintr-o tăietură adâncă. Că o încheietură se sucește dintr-odată. Iar îndărătul tuturor acestora să apară ceva foarte important, aflat totuși undeva foarte departe, care nu poate dăinui decât în singurătate. Așa că am ieșit. Am văzut lumina celei dintâi zile pe care el nu o mai putea vedea. Vrabiele erau ca niște jucării prinse de o sfoară pe care o tot mișcă un copil. Cât de ciudat să poți privi lucrurile cu detașare, din afară, să nu-ți pese de ele și să percepi frumusețea lor intrinsecă! Apoi să ai simțământul că ți s-a luat de pe umeri o povară. Nu mai există nimic neautentic, nimic neadevărat, nimic iluzoriu. Se naște o senzație de imponderabilitate și de transparență; ai impresia că devii tu însuși invizibil și că poți vedea

prin lucrurile care îți ies în cale în timp ce umbli pe stradă. Pe urmă m-am întrebat: „Acum ce am să mai descopăr?” Și, pentru a putea prinde ferm descoperirea care avea să urmeze, am ignorat ziarele expuse afară și m-am dus la muzeu. Erau acolo madone și coloane, arcade și portocali, încă la fel ca în prima zi a facerii lumii, totuși deprinse acum cu durerea. „Aici“, mi-am spus, „pot fi cu tine fără să ne tulbure nimeni“. Sentimentele acelea de libertate, de imunitate mi-au părut o cucerire și au stârnit în mine o asemenea exaltare, încât și azi mă mai duc acolo ca să găsesc aceeași exaltare și compania lui Percival. Dar starea asta de spirit nu a durat. Marele chin e cumplita activitate a imaginației: îl vedeam căzând, îi vedeam privirea, vedeam locul unde l-au dus. Oameni cu șoldurile înfășurate în bucăți de pânză trăgeau de funii. Vedeam bandajele lui Percival și noroiul. Apoi s-a înfipt în mine gheara nemiloasă a amintirii, al cărei atac nu-l poți prevedea și de care nu te poți feri: mi-am adus aminte că nu m-am dus cu el la Hampton Court. O gheară care săpa adânc în mine. Dinți care mă sfâșiau. N-am vrut să mă duc la Hampton Court. Dar el a protestat vehement, spunând că nu-i nimic. De ce să întrerupem, de ce să stricăm clipa asta de comunicare perfectă între noi? Totuși, nu mă puteam împiedica să-mi repet cu încăpățânare că nu m-am dus la Hampton Court. Și așa, împins afară din sanctuar de acești demoni serviabili, m-am dus la Jinny, care avea o locuință în oraș, o locuință cu măsuțe și cu obiecte ornamentale risipite pe măsuțe. Acolo am mărturisit, plângând, că refuzasem să mă duc la Hampton Court. Iar ea, amintindu-și de alte lucruri, fleacuri pentru mine, dar obsesii chinuitoare pentru ea, mi-a demonstrat că viața se ofilește când există lucruri pe care nu le putem împărtăși. Curând a intrat o slujnică aducând un bilet și, când Jinny s-a întors cu spatele ca să răspundă, iar eu am devenit curios să știu cui îi

scrie și ce anume, am văzut cum cade cea dintâi frunză pe mormântul lui Percival. Am văzut cum depășim amândoi clipa aceea și am înțeles că am depășit-o pentru totdeauna. Și apoi, cum stăteam amândoi pe canapea, ne-am amintit ce spusese cineva: „Crinul de azi va fi mai frumos în mai“. L-am comparat pe Percival cu un crin. Percival, pe care așteptam să-l văd cu părul rărit, dând de furcă autorităților, îmbătrânind laolaltă cu mine. Acum era cu totul acoperit de crini.

Astfel a trecut momentul de sinceritate, rămânând doar un simbol. Și așa ceva n-am putut îndura. Să comitem orice blasfemie, să râdem sau să criticăm, dar să nu lăsăm să ni se prelingă pe suflet zeama asta dulceagă, vâscoasă, de crini, să nu-l îngropăm pe Percival sub un mormânt de cuvinte – am exclamat. După care m-am ridicat să plec, iar Jinny, care nu știa ce e viitorul, nici nădejdea în viitor, dar respecta cinstitul clipa prezentă, și-a strunit trupul, și-a pudrat fața (lucruri pentru care mi-era dragă), și din ușă mi-a făcut semn cu o mână, ținându-și cu cealaltă părul ca să nu i-l răvășească vântul (gest pentru care o veneram), ca și cum ar fi vrut să confirme hotărârea noastră de a nu le îngădui crinilor să crească.

Am observat cu dezamăgitoare luciditate ce lipsită de valoare, ce demnă de dispreț e strada: portaluri, perdele la ferestre, îmbrăcăminte lipsită de fantezie, femei cupide și încrezute cumpărând prin magazine. Bătrâni ieșiți la aer, cu fulare de lână în jurul gâtului. Oameni traversând cu prudență. Și dorința aprinsă a tuturor de a trăi – când se poate oricând întâmpla. „Imbecili și naivi ce sunteți (le spuneam eu), să se desprindă o țigla de pe un acoperiș și să vă cadă în cap sau să vă calce o mașină, fiindcă jocul nu mai are nici o regulă când un bețiv înaintează poticnindu-se cu o măciucă în mână.“ Asta e tot. Mă simțeam ca unul care are acces în culise și căruia i se arată cum se obțin efectele

produse. M-am întors totuși la casa mea confortabilă, și slujnica mi-a spus să urc scările numai în ciorapi: dormea copilul. Am intrat în camera mea.

Mi-ar trebui o spadă, ceva cu care să dărâm pereții din jurul meu, și ocrotirea pe care o reprezintă, și toată viața asta în care faci copii și trăiești ferit îndărătul perdelelor și devii pe zi ce trece tot mai angajat, mai prizonier, printre cărți și tablouri. Mai bine să-mi consum zilele în focul dorinței de a atinge perfecțiunea, ca Louis. Sau să-mi părăsesc semenii, ca Rhoda, zburând dincolo de ei, către pustietăți. Sau să-mi aleg, ca Neville, o singură ființă, una singură dintre milioane de alte ființe. Mai bine să fiu ca Susan, care iubește și urăște văpaia soarelui sau iarba prinsă în pojghița de chi-ciură. Sau ca Jinny – o sălbăticiune cu suflet cinstit. Fiecare și-a avut propriul extaz. Toți au o atitudine comună față de moarte. O compensație. Așa că mi-am cercetat prietenii pe rând, încercând pe dibuite să deschid casetele lor secrete. Am mers de la unul la celălalt cu mâhnirea mea în brațe, să le-o arăt și lor – dar nu, nu era mâhnirea mea, ci tot ceea ce mi se părea de neînțeles în viața noastră pământească. Unii se duc la preot. Alții se îndreaptă către poezie. Eu m-am îndreptat către prietenii mei, către inima mea. Caut printre fraze și printre cioburi ceva întreg – eu, Bernard, pentru care nici luna și nici copacii nu poartă în ei destulă frumusețe, pentru care contactul cu semenii înseamnă totul, fără să pot însă realiza pe deplin nici lucrul acesta, eu, care sunt nedeșăvârșit, atât de slab și nespus de sigur. Și stăteam așa, în marea mea singurătate.

Să fie acesta sfârșitul povestirii? Sau doar un suspin? Sau ultima unduire mărunță a talazului? Un firicel de apă care se scurge, clipocind, și se pierde în rigolă? Ating lemnul mesei ca să prind din nou realitatea clipei prezente. Un bufet cu tacâmuri; un coș cu chifle; o farfurie cu banane – privesc

reconfortantă. Dar dacă există povești, ce sfârșit ar putea exista, sau ce început? Poate că viața nu e în stare să suporte tratamentul la care o supunem când încercăm să o comercializăm. Stau treaz, la ore târzii din noapte, și mi se pare ciudat că nu putem interveni mai mult. Încercările de clasare devin zadarnice. E ciudat cum puterea se retrage tot mai adânc într-un golf sec. În singurătatea mea, îmi pare că m-am istovit: apele mele abia mai ajung să încercuiască rămureaua ciulinului de mare; nu mai pot ajunge nici până la pietricica de acolo, s-o umezesc. S-a terminat, m-am istovit. Am stat și am așteptat toată noaptea: și deodată m-a străbătut un impuls; m-am înălțat, am scuturat o coamă de spumă albă; m-am năpustit pe mal; nu pot fi încătușat. Așa că m-am bărbierit și m-am spălat. Fără să-mi trezesc nevasta, mi-am pus pălăria și am plecat la lucru. După luni vine marți.

Totuși, mi-a rămas o urmă de îndoială, un semn de întrebare timid. Eram surprins să văd, când deschideam ușa, oameni ocupați cu tot felul de lucruri; nu știam ce să spun când beam ceai și eram întrebat dacă îl vreau cu lapte sau cu zahăr. Iar lumina stelelor, căzând ca acum pe mâna mea după un drum de milioane și milioane de ani, îmi dădea un fior rece – un fior de o clipă numai, fiindcă imaginația mea e cam firavă. Da, îmi rămăsese o îndoială. O umbră mi se zbătea în suflet, ca un fluture de noapte prin cameră. De pildă, când m-am dus în vara aceea până la Lincolnshire s-o văd pe Susan, ea a venit către mine, prin grădină, mișcându-se molcom ca o pânză pe jumătate umflată de vânt, cu mersul legănat de femeie însărcinată, iar eu m-am întrebat: „Viața merge mai departe, dar pentru ce?” Am stat în grădină. Treceau căruțe în urma cărora curgeau fire de paie. Se auzeau, ca de obicei la țară, cârâit de ciori și uguit de porumbei. Fructele erau protejate cu plase și ținute sub acoperământ. Grădinarul săpa. Albinele zumzăiau sonor prin holdele

întunecate care se deschideau sub flori; și se înfingeau în platoșele de aur ale florii-soarelui. Vântul plimba prin iarbă rămurile subțiri. O viață ritmică, doar pe jumătate conștientă, ca învăluită în ceață. Îmi plăcea, fiindcă îmi părea o plasă care strânge omul între ochiurile ei, răsucindu-i mădulele. Ea, care îl respinsese pe Percival, accepta să fie astfel copleșită.

Stând pe bancă în așteptarea trenului, m-am gândit atunci cât de ușor ne predăm, cum ne supunem stupidei naturi. În fața mea se întindeau păduri, cu frunzișul bogat. Și o mireasmă ușoară sau un zvon abia atingând auzul mi-a adus imagini de demult: grădinari care măturau, doamna care stătea la masa ei de scris. Îi vedeam dincolo de fagi, la Elvedon. Grădinarii măturau. Doamna scria. Dar acum intuițiile din copilărie erau sporite de contribuția vârstei mature: sațietate și decădere; și sentimentul fatalității; sentimentul morții; certitudinea că suntem îngrădiți și că viața e mai neîndurătoare decât am crezut. Încă de pe vremea când eram copil, un dușman și-a semnalat prezența. M-a zguduit nevoia de a avea un element de opoziție. Am sărit în picioare și am exclamat: „Să pornim în explorare!“ Situația cea mai groaznică luase sfârșit.

Dar acum, ce situație să ia sfârșit? Doar tristețe și fatalitate. Și ce mai aveam de explorat? Frunzișul pădurii nu ascundea nimic. Dacă o pasăre își lua zborul, nu mai aveam de ce să fac o poezie – m-aș fi repetat doar. De-aș avea o baghetă ca să arăt zimții ce mărginesc făptura omenească, aceasta e cel din urmă lucru pe care l-aș arăta; aici, în partea inferioară care se zbate zadarnic în noroiul neatins de apa curată a mării, aici, în locul unde stăteam rezemat de un gard, cu pălăria trasă pe ochi, în vreme ce oile înaintau nepăsătoare, pas cu pas, pe picioarele lor țepene cu copite ascuțite la vârf, de-a lungul drumurilor de pădure. Dar, dacă apropii

îndeajuns de tocilă lama unui cuțit bont, până la urmă tot iese ceva: o linie de foc crestată. Ținute așa lângă absurd, inutilitatea și banalitatea înmănunchate au dat naștere unei flăcări de dispreț și de ură. Am luat, cu suflet cu tot, întreaga mea făptură – tristă vechitură, aproape inertă – și am azvârlit-o printre tot felul de mărunțișuri, printre bețișoare și fire de paie, printre rămășițe dezgustătoare lăsate în urmă de un naufragiu, plutind pe suprafața uleioasă a apelor. Am sărit în picioare. Mi-am spus de mai multe ori: „La luptă!“ Strădanie și luptă, război neîncetat, distrugere și reconso-lidare – bătălie de fiecare zi, cu victorie sau înfrângere, aca-paranta preocupare de a urmări mereu ceva. Copacii risipiți au părut a se înșirui. Frunzișul des s-a subțiat până a rămas ca un vâl mișcător de lumină. Le-am prins sub plasa unei fraze care mi-a venit deodată în minte. Cuvintele mele le izbăveau, ferindu-le a rămâne amorfe.

Trenul a sosit în gară. S-a tot lungit, intrând pe peron, apoi s-a oprit. M-am suit în el, și seara am ajuns la Londra. Cât de bine este în atmosfera de bun-simț și de fum de țigară! Femei bătrâne, cu coșuri în mână, se cățarau în vagoane de clasa a treia. Bărbați trăgeau din pipă. Se auzeau, în gări fără importanță, urările prietenilor care-și luat rămas-bun: „Noapte bună. Pe mâine!“ Apoi luminile Londrei – nu lumina extazului orbitor al tinereții, nu flamura în fâșii de purpură, totuși lumina Londrei, așa cum e ea: dură; lumină electrică sus pe clădirile instituțiilor; felinare înșirate de-a lungul arterelor pe pavajul curat; bogate semnale luminoase pe deasupra piețelor. Îmi plac toate acestea după ce – pentru scurtă vreme – am răpus dușmanul.

Îmi place să văd cum înaintează zgomotoasa procesiune a vieții – într-un teatru de pildă. Un animal fără nume, de culoarea argilei, se înalță din câmpie și, cu nesfârșită pricepere și energie, luptă împotriva pădurilor și a pășunilor verzi

și împotriva oilor care înaintează cu pas măsurat, mestecând fără încetare. Pe străzile lungi și cenușii, ferestrele erau, desigur, luminate; se vedeau pe jos bucăți de covor; camere curate, pline cu mobilă, foc în vatră, hrană, vin, conversație. Bărbați cu mâinile zbârcite, femei purtând cercei de perle, în formă de pagodă, intrau și ieșeau din încăperi. Am văzut bătrâni pe al căror chip viața tăiasă brazdă și rânjet. Am văzut frumusețea atât de îndrăgită, încât izvora, proaspătă, chiar și pe fețe trecute. Am văzut tineret atât de dornic de plăceri, încât ai fi zis că plăcerea există într-adevăr: parcă în numele ei unduiau întinderile de iarbă, se spargea talazul mării în mii de valuri mărunte și foșnea pădurea de fâlfâitul păsărilor viu colorate. Acolo mă întâlneam cu Jinny, cu Hal, cu Tom cu Betty. Glumeam și ne împărtășeam secrete. Și nu ne despărțeam niciodată fără să plănuim o viitoare întâlnire, în alte încăperi, alese după împrejurări și anotimpuri. Viața e plăcută. E un lucru bun. După luni vine marți, apoi miercuri.

Da, dar succesiunea aceasta devine puțin diferită, după o vreme. Diferența o sugerează poate, într-o seară, ceva din aspectul camerei, din aranjamentul scaunelor. Pare comod să te instalezi pe o canapea moale, într-un colț, să privești și să ascuți. Apoi se întâmplă ca două persoane care stau cu spatele la fereastră să se profileze pe fondul unor crengi de copac. O bruscă revelație de emoție; îți spui: „Există umbre fără chip învăluite în frumusețe“. În tăcerea care urmează, în vreme ce valul de emoție se întinde, fata cu care ar trebui să continui conversația își spune: „E bătrân“. Dar se înșală. Nu e vârsta de vină. Pur și simplu, s-a desprins un strop. Apoi altul. Timpul, cu o singură mișcare, a dispus astfel lucrurile. Ne strecurăm pe sub bolta de viță, ieșim într-o lume mai largă. Ordinea cea adevărată a lucrurilor e acum evidentă. Perpetua noastră iluzie! Astfel, într-o clipă, într-o cameră plină cu invitați, viața noastră se adaptează ritmului măreț al zilei care își urmează calea pe cer.

Acesta e motivul pentru care, în loc să-mi pun pantofii de lac și să caut o cravată acceptabilă, m-am dus la Neville. M-am dus la prietenul meu cel mai vechi, care mă știe de pe vremea când eram Byron, apoi un tânăr din romanele lui Meredith, apoi un erou, al cărui nume l-am uitat, din romanele lui Dostoievski. L-am găsit singur, citind. O masă perfect ordonată. O perdea trasă drept, cu metodică grijă. Un cuțit de tăiat hârtie strecurat între paginile unei cărți franțuzești. Am făcut în gând constatarea că nimeni nu-și schimbă nici atitudinea, nici genul de îmbrăcăminte pe care le-am cunoscut prima oară. Parcă numai așa ar fi stat de când îl știam; în același loc, în același scaun, îmbrăcat cu aceleași haine. Casa lui era un loc de libertate și de intimitate. Vălvătaia focului lumina, desprinzându-l parcă de pe locul unde se afla, câte un măr în desenul perdelei. De atâtea ori am stat de vorbă acolo, ceasuri în șir. Apoi am hoinărit împreună pe un drum ascuns sub copaci cu trunchiul gros, cu frunziș fremătător și încărcăți cu fructe, un drum pe care l-am bătut atât de des împreună, încât iarba nu mai crește în jurul unora dintre copaci – în jurul unora dintre piesele și dintre poeziile preferate de noi. Da, iarba am călcat-o noi, mereu, în mers slobod. Dacă am de așteptat, citesc. Dacă mă trezesc în timpul nopții, caut pe dibuite o carte pe raft. În minte mi se adună, din ce în ce mai bogată și sporind neîncetat, o grămadă mare de material neorânduit. Rup din masa aceasta o bucată: Shakespeare, poate, sau o bătrână pe nume Peck. Și îmi spun, în timp ce-mi aprind o țigară, fără să mă ridic din pat: „Ăsta e Shakespeare. Asta de Peck“. Și subita certitudine, recunoașterea fără greș sunt infinit de plăcute, cu toate că nu pot fi explicate altcuiva. Dar împărțeam între noi ce era Shakespeare și ce era Peck. Comparam versurile fiecăruia dintre noi. Îngăduiam cugetului celuiilalt să-i așeze pe Shakespeare sau pe Peck într-o lumină cât mai favorabilă.

Apoi ne adânceam într-o tăcere întreruptă când și când de câte o vorbă. Și atunci era ca și cum o aripioară înotoătoare ar fi apărut pe vasta întindere de tăcere. Apoi aripioara – gândul – se cufundă din nou în adâncuri, lăsând în urmă o ușoară unduire de satisfacție, de bucurie.

Da, dar dintr-odată auzi ticăitul ceasului. Noi, care fuseserăm cufundați în lumea aceea deosebită, ne trezeam din nou în cea obișnuită. Era dureros. Neville era acela care schimba atmosfera. El, care-și lăsase gândul slobod pe târâmul nemărginit al timpului interior, în care se trece fulgerător de repede de la Shakespeare la noi înșine, tot el ațâța focul în cămin și începea să trăiască din nou pe măsura ceasornicului celuilalt, care arată cât se apropie o faptură omenească anume. Mișcarea largă, solemnă, a minții lui se contracta. Devenea foarte atent. Îmi dădeam seama că ascultă zgomotele străzii. Observam cum pune mâna pe o pernă. Dintre miliarde de oameni și miliarde de clipe, alesese un singur om și o singură clipă. Se auzea un zgomot în vestibul. Ceea ce spunea acum Neville pâlpâia în aer ca o flacără gata să se stingă. Îl observam cum deosebește un pas dintre alții de pe scară. Cum așteaptă un semn anume de recunoaștere și cum se uită la clanța ușii cu o privire intensă de șarpe. Iată de ce simțurile lui erau atât de fine: le-a exersat întotdeauna asupra unei singure persoane. O pasiune atât de intensă azvârlea deoparte oricare altă preocupare, așa cum ar fi curățat de orice corp străin o apă limpede și lucitoare. Atunci îmi dădeam seama cât de vag și de tulbure eram eu, plin de sedimente, îndoieli, fraze și observații de notat în carnețel. Faldurile perdelei stăteau țepene, sculptate parcă. Firele din desenul ei prindeau să lucească. Bucata de marmură pentru fixat hârtiile pe masă era parcă mai dură. Totul devenea exterior ființelor noastre, bine conturat ca într-o scenă în care noi n-aveam nici un rol. Așa că mă sculam și plecam.

Și, Dumnezeuule, cum mă înhăța din nou, de îndată ce ieșeam din cameră, vechea durere! Și dorul de cineva care nu ți-e alături. De cine? La început nu mi-am dat seama. Apoi mi-a venit în minte Percival. Nu mă mai gândisem la el de luni întregi. Ceea ce aș fi dorit acum ar fi fost să râdem împreună, să râdem de Neville. Să umblăm braț la braț, râzând. Dar Percival nu mai era. Locul era gol.

E ciudat cum se năpustesc morții asupra noastră, la colț de stradă sau în vis.

Rafala capricioasă care sufla asupra mea atunci, atât de rece și de tăioasă, m-a gonit în noaptea aceea prin toată Londra, în căutarea altor prieteni: Rhoda și Louis. Aveam nevoie de compania unor camarazi, de certitudine, de contacte umane. Urcând scările, mă întrebam cum vor fi fost relațiile între ei. Ce-și spuneau când erau singuri? Mi-o închipuiam pe ea mânuind cu stângăcie ceainicul. Ea, nimfă a izvoarelor, plutind întotdeauna într-o boare de lacrimi, privind pe deasupra acoperișurilor de țigle, obsedată de viziuni și de vise. „La o parte!” striga ea. „Sub lumina lunii se întinde, întunecat, podișul neroditor.” Am sunat la ușă. Am așteptat. Poate că Louis tocmai turna într-o farfurioară lapte pentru pisică. Louis, ale cărui mâini osoase se întindeau ca porțile unei ecluze care prind între ele, cu un efort lent și chinuitor, o masă de ape enormă, clocotitoare. Louis, care știa ce spusese răgiptenii, indienii, oamenii cu pomeți proeminenți și sihaștrii îmbrăcați în cămăși aspre. Am bătut la ușă. Am mai așteptat. Nici un răspuns. Am coborât scările de piatră. Prietenii noștri – distanți și tăcuți, rar vizitați, prea puțin cunoscuți. Și eu sunt pentru prietenii noștri o imagine neclară, le sunt și eu necunoscut. O nălucă întrezărită uneori, alteori nevăzută. Viața e fără îndoială un vis. Flăcăruia noastră, care se răsfrânge, rătăcitoare, în ochii câtorva, se va stinge curând și totul se va cufunda în beznă. Mi-am amintit de ceilalți prieteni ai mei. M-am gândit la Susan. Cumpărase

pământ. În serele ei se coceau castraveți și roșii. Vița-de-vie pe care o distrusese gerul de anul trecut dădea acum frunze noi. Ea umbla pe câmp cu pas greoi, împreună cu feciorii ei. Umbla pe proprietatea ei, escortată de bărbați cu jambiere, și arăta cu bastonul câte un acoperiș, câte un gard, ziduri care cădeau în paragină. Porumbeii se țineau după ea în mers legănat, ca să ciugulească grăunțele pe care le presăra pe jos, printre degetele ei aspre și pricepute. „Da, dar nu mă mai scol în zori“, spunea Susan. Apoi Jinny. Se află, desigur, în compania unui tânăr. Ajungeau la momentul critic al conversației obișnuite. Camera era cufundată în întuneric. Scaunele erau așezate într-un fel anume. Fiindcă Jinny căuta fără încetare viața clipei. Fără iluzii, dură și curată cum e cristalul, alerga cu pieptul neocrotit întru întâmpinarea zilei, lăsând s-o străpungă toate săgețile ei. Când a început să-i încărunțească o şuviță de păr deasupra frunții, a împletit-o fără teamă printre celelalte. Când vor veni s-o ia ca s-o îngroape, vor găsi totul în perfectă ordine. Până și bucățelele de panglică vor fi înfășurate. Dar deocamdată ușa tot se mai deschide. „Cine vine?“ se întrebă ea și se ridică să-l întâmpine pe cel care vine, pregătită ca în primele nopți de primăvară, când abia își putea ascunde îmbrățișările îndărătul pomilor de pe lângă casele acelea mari din Londra în care domni respectabili se duceau la culcare, și scârțâitul tramvaielor se împletea cu strigătele ei de extaz, iar freamătul frunzelor era făcut să-i ascundă moleșeala și plăcuta istovire când cădea doborâtă și răcorită de dulcea mulțumire a cărnii. Prietenii noștri – pe care îi vedem atât de rar și îi cunoaștem atât de puțin. Adevărat, așa e. Și totuși, când întâlnesc un necunoscut și încerc aici, la masa asta, să-i înfățișez ceea ce numesc „viața mea“, nu-mi amintesc numai de o singură viață. Nu sunt numai unul. Sunt mai multe persoane. Nu știu bine cine sunt: Jinny, Susan, Neville, Rhoda sau Louis! Nu pot deosebi viața mea de a lor.

La toate astea mă gândeam și în seara aceea, la început de toamnă, când ne-am întâlnit și am luat masa împreună la Hampton Court. La început ne-am simțit foarte stîngheriți, pentru că între timp fiecare dintre noi rămăsese fixat la o imagine pe care i-o contrazicea cel care venea pe drum, către locul de întâlnire, îmbrăcat așa sau altminteri, cu baston sau fără. Am observat cum se uita Jinny la mâinile butucănoase ale lui Susan și cum și le-a ascuns apoi pe ale ei. Eu, uitându-mă la Neville, ordonat și precis, mi-am dat seama cât de nebuloasă e propria viață, umbrită de atâtea fraze. Iar el a început să se laude, fiindcă-i era rușine de camera lui, mereu aceeași, adăpostind mereu o singură persoană, și de succesul lui. Louis și Rhoda, conspiratorii, iscoadele, stînd la masă și observînd, se gîndeau: „În definitiv, e Bernard aici care îl poate pune pe chelner să ne aducă chifle – contact care nouă ne e refuzat“. O clipă am văzut în mijlocul nostru făptura omenească desăvîrșită pe care am putut-o întruchipa, dar pe care nu o putem uita. Am văzut tot ceea ce am fi putut fi, tot ceea ce am ratat, și o clipă ne-au înciudat pretențiile celorlalți, cum fac copiii când văd că se taie în felii tortul, singurul lor tort, și că lor o să le revină în felul acesta mai puțin.

Totuși, aveam sticla noastră de vin, și certitudinea aceasta fericită ne-a curmat dușmănia și am încetat să ne mai comparăm între noi. Și, pe la mijlocul cinei, am început să simțim cum crește în jur bezna nesfîrșită a tot ceea ce este exterior, străin de făptura noastră. Vîntul și hurelul roților deveniseră glasul timpului însuși. Iar noi alergam – încotro? Și cine eram? Timp de o clipă, flacăra noastră s-a stins, ne-am mistuit ca ultimele scînteii într-o hîrtie arsă. Iar bezna vuia. Alergam pe lângă timp, pe lângă desfășurarea istoriei. Pentru mine o astfel de stare durează doar o clipă. Îi pune capăt competitivitatea mea. Lovesc cu lingura în masă. Dacăș putea,

aș măsura timpul cu compasul, dar, de vreme ce singura mea unitate de măsură e fraza, fac fraze. Am uitat ce fraze anume am făcut atunci. Am redevenit șase oameni așezați la o masă, în Hampton Court. Ne-am ridicat de la masă și ne-am plimbat cu toții pe stradă. În amurgul diafan, ireal, veselia și viața trupului s-au întors în făptura mea, răsunând când și când ca un zvon de glasuri și de râsete venit din capătul unei alei. Sub un portal, lângă un cedru, am văzut cum strălucim intens – Neville, Jinny, Rhoda, Louis, Susan și eu –, cu viețile noastre, cu identitatea noastră, a fiecăruia. Totuși, regele William părea un monarh ireal, și coroana lui dorea o podoabă de beteală. Iar noi, lângă zidul de cărămidă, sub crengile copacului, noi șase, desprinși din cine știe câte milioane de oameni, desprinși pentru o clipă dintr-un belșug nemăsurat de timp trecut și de timp viitor, înfloream acolo ca niște flăcări triumfătoare. Clipa aceea însemna totul. Clipa aceea era îndeajuns. Și apoi Neville, Jinny, Susan și eu, ca un val care se sparge pe mal, ne-am rupt din grup și ne-am dat biruiți celei mai apropiate frunze, unei păsări, unui copil care își rostogolea cercul, unui câine care mergea țațoș, căldurii care se aduna în pădure după o zi de arșiță, luminilor împletite ca niște panglici pe apa unduită. Ne-am îndepărtat; ne-am dizolvat în umbra întunecată a copacilor, lăsându-i pe Rhoda și pe Louis pe terasă, în picioare lângă urna de piatră.

Când ne-am reîntors după imersiune – o, ce adâncă și plăcută! –, când am ieșit iar la suprafață și i-am văzut pe cei doi conspiratori stând tot acolo, ne-a cuprins oarecum remușcarea. Irosiserăm ceea ce ei păstrau încă. Îi deranjam. Dar eram istoviți, și, fie că fusese bun sau rău ceea ce făcuserăm, fie că fusese desăvârșit sau incomplet, oricum cădea un vâl de întuneric asupra încercărilor noastre. Am stat o clipă cu toții pe terasa care domină râul. Luminile se stingeau.

Vapoarele își aduceau pasagerii la mal. Se auzeau de departe glasuri care râdeau și cântau, glasuri de oameni care-și fluturau probabil pălăriile, intonând o ultimă cântare. Și, auzind cântecul acesta ce venea peste ape, am simțit că se trezește în mine impulsul care m-a pus în mișcare în tot decursul vieții, impulsul de a mă arunca pe unda mișcătoare pornită din gâtlejul mai multor oameni cântând același cântec. Să mă las purtat în sus și în jos de răsunetul puternic care exprimă sentimente aproape absurde, bucurie, triumf, dorințe. Dar acum nu mai era la fel. Nu mă puteam aduna. Nu puteam înțelege ce anume e cu mine. Nu mă puteam împiedica să las să se desprindă de mine tot ceea ce cu o clipă mai devreme îmi stârnise interesul, veselia, gelozia, atenția și multe altele. Nu mă puteam aduna, mă copleșea agitația neîncetată care ne aruncă de colo-colo făcându-ne să ne dezagregăm, ne poartă împotriva voinței noastre și ne proiectează brutal, pe tăcute, sub arcadele unui pod, în jurul vreunui pâlci de copaci sau în jurul unei insule; sau tocmai acolo unde pescărușul se așază pe câte un pilon, și, afară în larg, pe deasupra apelor vijelioase, ca să ne facă și pe noi un val între valuri. Nu-mi puteam reveni din dezagregarea asta. Și ne-am despărțit.

Așadar, a mă fi împletit cu Susan, Jinny, Neville, Rhoda și Louis într-un șuvoi care ne-a purtat până departe însemna un fel de moarte? O nouă asamblare a elementelor? O imagine a ceea ce avea să vină? Am notat observația, am închis carnetul. Nu sunt în stare să lucrez susținut. Nu-mi pot spune lecția orice ar fi, la ora indicată. Mai târziu, când mă aflu pe Fleet Street, la o oră de vârf, mi-am adus iar aminte de clipa aceea. I-am dat urmare. „Oare va trebui întotdeauna să lovesc cu lingura în masă?” m-am întrebat. „Voi opune întotdeauna rezistență?” În circulația intensă, autobuzele veneau unul după altul și se opreau cu zgomot de verigă adăugată altele la un lanț greu.

Pe stradă treceau oameni, fără încetare. Nesfârșit de mulți, cu serviete sub braț, își făceau loc prin aglomerație cu nemai-pomenită iuțeală și se scurgeau ca un râu cu apele umflate. Treceau cum trece trenul, mugind, prin tunel. Am așteptat să traversez, m-am cufundat într-un pasaj întunecat și am intrat la frizerul care mă tunde de obicei. Mi-am lăsat capul pe spate, înfășurat într-un cearșaf. Oglinzile îmi arătau trupul cu aripile tăiate și o neconținută procesiune de oameni care se opreau, priveau și treceau mai departe, nepăsători. Frizerul a început să-și plimbe foarfeca prin părul meu. Îmi dădeam seama că nu am nici o putere să opresc oscilațiile oțelului rece. „Uite, așa suntem secerați și înșirați în brazde“, mi-am spus. Zăceam în câmpul umed, ramuri ofilite, ramuri în floare. Nu mai suntem nevoiți să ne ținem drepti în bătaia viscolului, să ne purtăm povara fără ca nimeni să ne ajute. Nici să îndurăm în tăcere amiezile palide, la ceasul când pasărea se lipește de creangă și când umezeala se așază, albă, pe frunze. Suntem secerați, am căzut la pământ. Ne-am făcut una cu universul nepăsător care dormea când noi eram mai treji și devenea incandescent când nouă ne era somn. Am renunțat să stăm drepti și zăceam acum, una cu pământul, ofiliți și dați curând uitării. Tocmai când mă gândeam așa, am surprins în ochiul frizerului o privire furișă, care arăta că în stradă se petrecea ceva ce îl interesa.

Ce-l interesa pe frizer? Ce văzuse pe stradă? În felul acesta revin la realitate. (Fiindcă nu sunt un mistic; există întotdeauna ceva care să mă tragă de mânecă: invidie, curiozitate, admirație, interes față de frizer și lucruri de felul acesta mă readuc la suprafață.) În timp ce scutura părul rămas pe haina mea, mă străduiam să înțeleg ce fel de om e. Apoi, legănându-mi bastonul, am pornit pe Strand și, pentru a avea un element opus mie, am evocat-o pe Rhoda, cu mersul ei furișat, cu teama în ochi, mereu în căutarea unei coloane în

deșert, ca să descopere în care pustiu a pătruns ca să-și afle moartea. „Stai puțin“, am spus, imaginându-mi că o iau de braț (așa mergem pe stradă cu prietenii). „Stai, așteaptă până trec autobuzele. Nu traversa când e primejdios să traversezi. Oamenii aceștia sunt frații tăi.“ Convingând-o, mă convingeam și pe mine. Fiindcă viețile noastre nu sunt izolate. Iar eu nu știu întotdeauna dacă sunt bărbat sau femeie, dacă sunt Bernard sau Rhoda, Louis sau Susan, Jinny sau Rhoda. Într-atât e de ciudat contactul cu semenii noștri.

Legănându-mi bastonul, cu părul proaspăt tuns și cu o senzație de mâncărime pe ceafă, treceam pe lângă etajele de jucării importate din Germania și vândute în preajma catedralei St. Paul – edificiu care stă ca o cloșcă pe ouă cu aripile răsfirate, ocrotind sumedenie de autobuze și oameni roind în toate direcțiile, în orele de vârf. Mi-l imaginam pe Louis urcând treptele catedralei, îmbrăcat cu mare îngrijire, cu bastonul în mână și cu mersul lui țeapăn și detașat. El, cu accentul lui australian („Tatăl meu, bancher la Brisbane“), cred că ar fi venit la slujbele tradiționale cu mai mult respect decât mine, care aud mereu aceleași cantilene de mii de ani. Mă impresionează, de câte ori intru aici, statuile cu nasul ros de vreme, alămurile lustruite și cântecele liturgice, cu câte un glas de copil care-și avântă melodia plângătoare până sus în cupolă, unde se pierde în zbor de porumbel călător. Mă impresionează statuile morților culcați acolo, în pace – războinici care odihnesc sub flamurile vechi. Pe urmă îmi vine să râd de câte o piatră funerară acoperită cu înflorituri fără rost. Și îmi vine să râd de trompete și de triumfuri, și de blazoane, și de certitudinea că există înviere și viață veșnică, certitudine proclamată atât de zgomotos și cu atâta insistență. Privirea mea rătăcitoare și cercetătoare descoperă un copil înspăimântat de lucrurile sfinte; un pensionar care își târaie picioarele; sau mățaniile vreunei biete vânzătoare

al cărei piept plat ascunde cine știe ce greu conflict interior și care a venit aici să caute mângâiere, când afară vuiște viața. Rătăcesc așa de colo-colo, privesc și îmi pun întrebări și, uneori, pe nesimțite, încerc să mă înalț odată cu ruga altcuiva până sus, în cupolă, apoi dincolo de ea, până în locul spre care se îndreaptă ruga, oricare ar fi acesta. Dar, asemenea porumbelului rătăcit și mâhnit, îmi dau seama că mi-am pierdut ținta, că aripile mele fâlfaie zadarnic și cobor spre pământ și fac popas pe una dintre fantasmale sculptate pe acoperișul catedralei – pe nasul ei spart – sau pe o piatră funerară cu înflorituri fără rost. Cu ironie și cu mirare am făcut toate acestea. Și încep apoi din nou să observ vizitatori care trec cu ghidul de voiaj în mână, în vreme ce glasul de copil se avântă spre cupolă și orga se lasă când și când în voia unui sentiment de triumf greoi. Mă întrebam cum ar putea Louis să ne adune pe toți sub același acoperământ, să ne închidă laolaltă, să facă unul din noi toți, cu cerneala lui roșie, cu penița lui subțire? Sus de tot, sub bolta cupolei, glasul se stinge în vaiet.

Am ieșit apoi din nou în stradă, legându-mi bastonul, uitându-mă la tăvile de sârmă împletită din vitrinele papețăriilor, la coșurile cu fructe exotice, murmurând: „Capra crapă piatra...“, sau „Ia ascultă, ia ascultă, cum fac câinii zarvă multă“, sau „Se naște un nou veac de aur“, sau „Desprinde-te de mine, moarte“, amestecând astfel absurditățile cu poezia și lăsându-mă purtat de valul mulțimii. Există întotdeauna ceva de făcut în viitorul apropiat. După luni vine marți, apoi miercuri și joi. Fiecare dintre ele stârnește aceeași undă. Omul adaugă inel după inel, ca orice copac. Ca orice copac, își scutură și el frunzișul.

Într-o zi, cum stăteam rezemat de un gard la margine de câmp, ritmul acesta s-a oprit – cu rimele și cu melodiile lui fredonate, cu absurditățile și cu poemele. În sufletul meu

s-a deschis o arie de lumină. Privirea mi-a pătruns prin frunzișul des al obișnuințelor. Stăteam rezemat de gard și îmi părea rău că există atâta umplutură, atâta imperfecțiune și atâtea piedici care ne separă: nu putem străbate Londra să vizităm un prieten, fiindcă avem atâtea de făcut în viața de toate zilele. Nu putem lua vaporul spre India, ca să vedem un indigen despuiat pescuind cu sulița în apele albastre. Mi-am spus atunci că viața mea a fost imperfectă, ca o frază neterminată. Așa cum sunt făcut să cer foc oricărui comis-voiajor întâlnit în tren, mi-a fost cu neputință să păstrez o anume continuitate, să am sentimentul că generațiile se succed, să-mi fie prezente în suflet femeile care se îndreptau spre Nil cu urcioare de lut și privighetoarea care cântă, fie că trec armate cuceritoare, fie că trec hoarde pribege. „Viața mea a însemnat o acțiune prea cuprinzătoare“, mi-am spus în ziua aceea. Și cum să mai ridic oare piciorul, ca să urc scara? Vorbeam cu mine însumi cum aș fi vorbit cu un tovarăș de drum către Polul Nord.

Vorbeam cu eul meu care-mi fusese alături în atâtea întâmplări nemaipomenite, cu prietenul credincios care mai rămânea lângă foc răcâind cu vătraiul în cenușă după ce toată lumea se dusesse la culcare; cu omul care-mi oferise misterioasa lui prezență în pădurea de fagi, sau lângă salcie, pe o bancă, sau când stăeam rezemat de parapet, la Hampton Court, cu omul care-mi stătuse alături de câte ori avusesem senzația că un adaos neașteptat îmi sporește și îmi consolidează făptura, cu omul care și-a păstrat sângele-rece în momente critice și care a lovit cu lingura în masă spunând: „Nu mă supun!“

Eul acesta al meu, rezemat de gard, cu privirea pierdută asupra câmpiilor care își rostogoleau valurile de culori la picioarele mele, eul acesta nu mi-a răspuns. Nu mi-a opus rezistență. N-a încercat să facă fraze. N-a încleștat pumnul.

Așteptam, cu auzul încordat. Dar nu se auzea nimic. Am strigat atunci, cu certitudinea subită că sunt cu totul părăsit. Dar nu exista nimic. Nici o aripioară înotătoare nu mai taie întinderea nesfârșită a apelor. Viața m-a răpus. Glasul meu nu stârnește nici un ecou, nici un alt cuvânt decât al meu. Această moarte e mai adevărată decât moartea prietenilor, decât moartea vârstei tinere. Nu sunt decât momâia aceea învelită la frizerie într-un cearșaf, și locul care-l ocup în spațiu e doar acela.

Decorul dinaintea mea s-a ofilit. Era ca într-o eclipsă, în clipa când soarele dispare, iar în urma lui pământul, a cărui vegetație de miez de vară înflorise bogat, rămâne sec, fragil, ireal. Am văzut pe un drum șerpuit, într-un vâl de ceață, dansul nostru: când grupați, când desprinși unii de alții, când adunați în jurul unei mese, când într-o încăpere, când în alta. Am văzut activitatea mea neobosită; alergând de colo-colo, ducând și aducând, plecând în călătorie și întorcându-mă, alăturându-mă unui grup sau altuia, primit cu sărutări sau respins. Întotdeauna am ținut morțiș, în virtutea unui țel nemaipomenit pe care mi-l propuneam, adulmecând mereu urma, ca un câine de vânătoare; mai scuturam din când în când, mai slobozeam câte un strigăt de uimire sau de deznădejde, dar mă întorceam mereu la urma pe care o adulmecam. Ce umplutură, ce învălmășeală! Viață nouă și moarte; bucurii și mulțumire; strădanii și durere; și eu însumi, alergând de colo-colo. Dar acum, gata! Nu mai am nici o sete de potolit. Nu mai am săgeți să-mi otrăvesc cu ele semenii. Nu mai am dinți ascuțiți, nici mâini avide, nici poftă să savurez gustul perelor sau al strugurilor, nu mai doresc să văd cum se prelinge lumina soarelui pe zidul care împrămuiește livada.

Pădurile dispăruseră. Pământul era o mare întindere de umbră. Nici un zgomot nu spărgea tăcerea peisajului de

iarnă. Nici trâmbițatul cocoșului nu răsună. Nu se înalță nici o dâră de fum. Nu trecea nici un tren. „Un om fără eul lui“, mi-am spus. „Un trup greu, rezemat de gard. O făptură neînsuflețită.“ Cu deznădejde rece, cu dezamăgire totală, am supraviețuit dansului învăluit în ceață. Viața mea, viața prietenilor mei, și aparițiile acelea fantastice – grădinarii care măturau, doamna care scria, salcia de lângă râu... Nori și năluci alcătuite din pulbere schimbătoare ca norii care scad, și sporesc, și captează lumini roșii sau lumini aurii, și li se topesc crestele, și se rostogolesc încolo și-ncoace, schimbători și zadarnici. Eu, cu carnețelul meu de însemnări, cu frazele mele, nu am izbutit altceva decât să mă tot schimb. Am fost o umbră sânguincioasă care făcea însemnări despre umbre. „Cum să merg acum mai departe“, m-am întrebat, „fără eul meu, fără pondere și fără închipuire, într-o lume lipsită de pondere și de iluzii?“

Atât de apăsătoare era jalea mea, încât mi-a deschis larg porțița de care mă rezemasem și m-a împins, om cărunt și greoi, în câmpia albă și pustie. Să nu mai aud ecouri, să nu mai văd năluci, să nu mai caut un termen de opoziție; să rătăcesc mereu, fără umbră, fără să las urme pe pământul adormit. Măcar de-ar fi fost pe acolo oi care să-și miște fâlcile și să-și mute pasul alene, sau vreo pasăre, sau vreun om care să-și înfigă lopata în pământ, sau un tufiș care să-mi taie calea, sau un șanț plin cu frunze umede în care să cad. Dar nu era decât poteca mohorâtă care mă purta pe întinderea plată, către o priveliște din ce în ce mai iernatică, din ce în ce mai ștearsă, mereu aceeași, pe veci neinteresantă.

Cum se întorcea oare lumina pe pământ după o eclipsă de soare? Ca un miracol fragil. În fâșii subțiri. Ca o colivie de sticlă aninată în cer. Ca un inel pe care-l poate frânge până și vibrația unui sunet slab. O scânteie se preschimbă deodată într-o năvală de culori întunecate. Apoi se ridică

un abur, ca și cum pământul și-ar relua încet-încet răsuflarea. Apoi, în atmosfera întunecată încă, parcă ar umbla cineva purtând cu el o lumină verde. Apoi se desface în pale de negură o fantomă albă. Pădurea tresaltă ritmic, ba albastră, ba verde. Treptat, câmpia e pătrunsă de lumini roșii, castanii și de aur. Dintr-odată, râul captează o lumină albastră. Pământul absoarbe culorile ca un burete care se îmbibă, încet-încet, cu apă. Capătă din nou pondere, se rotunjește, își reia locul în spațiu și freamătă sub picioarele noastre.

Tot astfel s-au întors și imaginile în sufletul meu. Am văzut iar cum tălăzuiesc lanurile, dar cu o deosebire acum: eu le vedeam, dar ele nu mă vedeau pe mine. Îmi alunecase de pe umeri haina cea veche, vechiul sistem de reacție. Nu mai țineam mâna căuș, să prind sunetele în ea și să le restituie lumii. Imaterial ca un duh, călcam fără să las urme, preocupat numai de actul de a percepe; și astfel, umblam singur într-o lume nouă, neexplorată de nimeni altul. Atingeam în mers alte flori, nu mai știam să rostesc decât cuvinte monosilabice. Pe mine, care făcusem atâtea fraze, frazele nu mă mai ocroteau. Mergeam neînsoțit, eu, care căutasem mereu compania semenilor mei. Eram stingher, eu, care am împărțit întotdeauna cu cineva vatra fără foc sau dulapul cu mâner aurit.

Dar cum să descrii o lume pe care o vezi când eul tău nu e acolo? Nu există cuvinte. Până și culorile mă lasă descumpanit, fiindcă se ascund, devenind compacte în loc să îngăduie luminii să treacă prin ele. Cum să mai pot descrie ceva în cuvinte articulate? Nu pot spune decât că lumea din jurul meu se topește, supusă unei transformări treptate, și că devine, în decursul unei scurte plimbări, lumea cea obișnuită. Așa cum s-a întâmplat cu priveliștea aceea. Umbli pe sub frunze, și o frunză e la fel cu alta, și vederea ți se întunecă. Dar frumusețea se întoarce în lume când te uiți împrejurul

tău ajutat de înșiruirea de fraze nevăzute. Răsuflarea ți-e amplă acum. Jos, în vale, trece trenul cu o coamă de fum pe spinare.

Dar cândva am stat și pe iarbă, într-un loc aflat sus, deasupra mării frământate și a pădurilor foșnitoare. Am văzut de acolo casa, grădina și valurile care se spărgeau de țarm. Guvernanta bătrână care întorcea paginile cărții cu poze s-a oprit și a spus: „Ia te uită. Aici e adevărul“.

Iată la ce mă gândeam în timp ce mergeam, astă-seară, pe Shaftesbury Avenue. La cartea cu poze mă gândeam. Și când te-am văzut la vestiar, mi-am spus: „Nu are importanță cu cine anume mă aflu laolaltă. S-a terminat toată istorioara cu preocupări despre cine sunt. Cine este persoana asta, nu știu. Dar nu-mi pasă. Vom lua masa împreună“. Așa că mi-am agățat paltonul în cui și ți-am spus: „Poftim la masa mea!“

Acum am terminat de mâncat. În jurul nostru, numai coji de fructe și firimituri de pâine. Am încercat să desprind un buchet și să ți-l ofer. Dar nu știu dacă buchetul cuprinde ceva și dacă e adevărat ceea ce cuprinde. Nu știu exact nici unde ne aflăm. Ce oraș e acesta, acoperit de peticul de cer de deasupra capetelor noastre? Ne aflăm la Paris sau la Londra, ori într-un oraș meridional cu case zugrăvite în roz, ascunse sub cireși, la poalele unor munți înalți deasupra cărora se rotesc vulturii? În clipa aceasta nu știu sigur.

Încep să uit. Încep să mă îndoiesc de stabilitatea meselor, de realitatea momentului prezent și a locului. Bat în lemnul obiectelor în aparență solide și întreb: „Ești oare un corp dur?“ Am văzut atâtea lucruri! Am făcut atâtea fraze! Tot mâncând, și bând, și tocindu-mi privirea asupra atâtor și atâtor întinderi, am rămas fără carapacea subțire, dar rezistentă care îmi ocrotea sufletul când eram tânăr. De aceea tinerii lovesc fără milă cu pliscul. Și acum mă întreb: „Cine sunt eu?“ Am vorbit despre Bernard, Neville, Jinny, Susan, Rhoda

și Louis. Sunt eu toți aceștia laolaltă? Sau deosebit de ei? Nu știu. Am fost aici împreună. Dar Percival a murit, și Rhoda a murit. Nu mai suntem împreună. Nu mai suntem aici. Totuși, nu simt că ar exista vreun obstacol care să ne separe. Nu există nici un semn despărțitor între mine și ei. Vorbeam și-mi spuneam: „Eu sunt cel cu care vorbesc“. Am depășit noțiunea de identitate, această deosebire la care țineam atât de mult. Am fost simțitor și atent la senzațiile mele încă de pe vremea când doamna Constable ținea buretele și lăsa să curgă pe spina mea apă caldă, care mă învăluia parcă în propria făptură. Păstrez pe frunte lovitura pe care a primit-o Percival când a căzut de pe cal. Pe ceafă păstrez urma sărutului pe care Jinny i l-a dat lui Louis. Lacrimile lui Susan îmi scaldă ochii. Văd departe, în zare, coloana pe care a văzut-o Rhoda și simt cum a vibrat aerul când s-a aruncat în gol.

Așa că acum, când încerc la masa asta să dau formă vieții mele și s-o așez dinaintea ta ca pe un întreg, trebuie să-mi amintesc de întâmplări de mult petrecute, adânc cufundate în viața de acum sau de altădată și devenite una cu ea. Vise, obiecte care m-au înconjurat, și duhurile acelea abia înche-gate, împletite în viața mea, care nu se desprind de mine nici ziua, nici noaptea. Se tot răsucesc în somn, strigă cuvinte învălmășite, întind mâna fantomatică și mă apucă, chiar dacă încerc să scap. Sunt umbrele tuturor celor pe care i-aș fi putut întrupa. Sunt toate eurile mele care nu au venit pe lume. Unul dintre ei e bruta ancestrală, sălbaticul hirsut care își cufundă degetele în hrana lui de măruntaie încălcite, care se îndoapă și râgâie, care emite sunete izvorâte din viscere. Omul acela e aici! Stă ghemuit în mine. În seara asta s-a ghiftuit cu friptură de prepeliță, cu salată și cu rinichi de vițel. În clipa asta ține în mâna lui butucănoasă un pahar de coniac vechi și bun. Când beau, el toarce ca pisica și-mi împrăstie în trup un freamăt. E drept, își spală mâinile înainte de a

se așeza la masă, dar mâinile tot păroase îi sunt. Își încheie hainele, dar sub ele tot același trup e. Dacă îl fac să aștepte masa, protestează. Își schimonosește chipul fără încetare și arată obiectele pe care le dorește cu gesturi de semicretin, gesturi de pofță și de concupiscentă. Te asigur, mi-e uneori foarte greu să-l țin în frâu. Omul acesta păros, cu înfățișare de maimuță, a luat parte la viața mea jucându-și rolul. El și-a ținut torța cu flacără roșie, cu fum gros și înțepător îndărătul frunzișului, sporindu-i strălucirea verde. Tot el a luminat până și nepăsătoarea grădină. El a umblat cu torța în mână pe străzi lăturalnice, dăruind deodată fetelor care treceau o strălucire roșie, îmbătătoare. Cât de sus a ridicat torța! De câte ori a făcut din mine ce-a vrut!

Dar acum s-a isprăvit. În seara asta trupul meu suie pe terase din ce în ce mai înalte, ca într-un templu răcoros cu pardoseala acoperită de covoare, un templu unde se aud murmure și se înalță fum de pe altare. Dar aici sus, în mintea mea senină, ajung numai subtile adieri de muzică, valuri de tămaie, în timp ce porumbelul rătăcitor își plânge jalea, și flamurile flutură deasupra mormintelor, și văzduhul întunecat al miezului de noapte se mișcă, scuturând copacii. Când privesc în jos de pe tărâmul acesta înalt, cât de frumoase mi se par până și firimiturile de pâine! Ce spirale frumoase fac cojile de pară, cât de fine, de pistruiate ca ouăle de pescăruș! Până și furculițele, rânduite una lângă alta, cu o înfățișare de precizie lucidă și logică. Iar cornurile care au rămas pe masă sunt dure, lucioase, împletite din torsade galbene. Aș fi în stare să-mi preamăresc propria mână: mâna mea e un evantai de oase legate între ele prin misterioase vinișoare albastre, mâna mea mă uimește când văd cât de pricepută se arată, cât de suplă și aptă să mângâie sau să zdrobească, mâna mea cu neamărginita ei sensibilitate.

Acum, când nu-l mai străbat doruri, când curiozitatea nu-l mai scaldă în sute de culori, eul meu îmi pare nesfârșit

de receptiv, capabil să cuprindă totul, vibrând de plinitudine, totuși lucid și stăpânit. Zace adânc îngropat în mine, calm și imun, omul care acum nu mai există, pe care îl numeam Bernard și care purta în buzunar un carnețel pentru însemnări – fraze despre lună, despre chipurile oamenilor, despre felul cum oamenii se uită, întorc capul, aruncă mukul de țigară. La litera P – pulbere de fluturi, la M – mai multe expresii pentru moarte. Dar acum, dacă s-ar deschide ușa de sticlă care se învârtește neîncetat, dacă ar intra o femeie sau dacă s-ar așeza la masă un bărbat în costum de seară, un bărbat cu mustață... ar avea ei ceva să-mi spună? Nu! Orice mi-ar putea spune, știu. Iar dacă ea s-ar scula să plece, aș spune: „Draga mea, nu mă mai interesează persoana ta!“ Zgomotul valului care s-a tot zbatut, care mă trezea și mă făcea să observ mânerul aurit al ușii de la dulap nu-și mai comunică freamătul până în miezul obiectului pe care-l țin în mână.

Așa că acum, împovărat de misterul lucrurilor, aș putea să umblu prin lume ca o iscoadă, fără să părăsesc locul acesta, fără să mă mișc de pe scaun. Pot ajunge până la hotarul îndepărtat al pustiurilor, acolo unde nomazii stau în jurul focului. Se luminează de zi; o fată își ridică spre frunte po-doaba de nestemate scăldate în culorile apei, dar cu miez de foc. Soarele își țintește razele drept spre casa adormită. Valurile se umflă, se reped către mal, spuma sare înapoi, în vreme ce apa se împrăstie pe nisip, prinzând în îmbrățișarea ei barca și spinul de mare. Păsările cântă în cor. Tunele adânci de umbră se deschid printre tulpinile florilor. Casa e scăldată într-o lumină tot mai albă. Omul începe să se întindă în somn. Încetul cu încetul totul se trezește. Lumina năvălește în cameră și împinge umbrele una după alta, înghesuindu-le în falduri misterioase. Ce e acolo, în umbra din mijlocul celorlalte? E ceva? Nu e nimic? Nu știu.

Dar aici, dinaintea mea, e chipul tău. Te uiți la mine. Mă credeam nemărginit, mă credeam templu, catedrală, un întreg univers, mă credeam liber de a mă afla oriunde, fie la hotarele cele mai îndepărtate, fie aici – dar nu sunt decât ceea ce vezi: un om cam trecut, cam greoi, cu tâmplele cărunte, cu cotul sprijinit pe masă (mă văd în oglindă) și cu un pahar de coniac în mână stângă. Uite ce lovitură mi-ai dat! M-ai făcut să dau cu capul în stâlp. Mă rostogolesc de colo-colo. Îmi duc mâinile la cap. Pălăria n-o mai am. Nici bastonul. M-am făcut caraghios, și, pe drept cuvânt, poate să râdă de mine oricare trecător.

Doamne, ce dezgustătoare e viața! Ce murdar se poartă cu noi: o clipă ne face să ne credem liberi. Apoi pășim ce am pășit eu adineauri. Iată-ne aici, printre firimituri și fețe de masă pătate. Pe cuțit s-a întărit stratul de grăsime. Ne înconjoară dezordinea, murdăria, corupția. Am mâncat din trupul unei păsări ucise. Trebuie să ne reconstruim mereu făptura cu firimituri îmbibate în grăsime, care năclăiesc fața de masă, și cu cadavrele unor făpturi mărunte. Întotdeauna trebuie să luăm totul de la început; dușmanul e întotdeauna prezent; întotdeauna trebuie să privim unii în ochii altora; să ne dăm mâna; e întotdeauna câte un efort de făcut. Cheamă chelnerul. Achită nota. Trebuie să ne ridicăm de pe scaun. Trebuie să ne luăm hainele de la vestiar. Trebuie, trebuie, trebuie – groaznic cuvânt! Mă crezusem imun, îmi spusese: „Acum am scăpat de toate astea“, dar îmi dau seama încă o dată că valul m-a dat peste cap, risipindu-mi lucrurile care încotro, lăsându-mă să mă reconstitui, să-mi adun forțele și să înfrunt dușmanul.

E ciudat că, supuși atâtor suferințe, supunem și noi pe alții suferinței. Ciudat e cum îmi poate impune să suport o astfel de insultă un om pe care abia îl cunosc, pe care l-am cunoscut, pare-mi-se, pe puntea unui vapor care se îndrepta

spre Africa – o simplă schiță de ochi, obraji și nas. Te uiți la mine, te plictisesc sau te amuz – asta e tot ce știi. Totuși, umbra care a stat în fața mea o oră sau două, masca prin care se vedeau doi ochi are puterea să mă împingă înapoi, să mă facă să înțepenesc pe dată, cu aripile tăiate, printre mulți alții asemenea mie, să mă închidă într-o seră, să mă izgonească cum ar izgoni un fluture de noapte, trimițându-l să se zbată între lumini.

Dar stai puțin! În timp ce ni se face plata, stai o clipă. Acum, după ce te-am ocărât că mi-ai dat o lovitură zdravănă care m-a trimis de-a dura printre firimituri de pâine, coji de fructe și resturi de carne, îmi voi întipări în minte, cu vorbe monosilabice, faptul că, pe de altă parte, privirea ta m-a constrâns să percep diverse alte lucruri. Ceasul ticăie; femeile strănută; vine chelnerul. Astfel, printr-un proces gradat, mă adun, mă reconsolidez într-o mișcare de accelerare și de unificare. Ascultă: se aud din stradă un fluierat și zgomotul roților, iar aici ușa scârțâie neconținut, îmi redobândesc simțul complexității vieții, simțul realității și al luptei permanente – lucru pentru care îți mulțumesc. Și, cu o urmă de milă, cu puțină invidie și cu multă bunăvoință, îți urez somn ușor.

Binecuvântată fie singurătatea! Sunt numai cu mine însumi acum. Persoana aceea aproape necunoscută a plecat să prindă trenul, să ia un taxi, ca să ajungă într-un loc sau la cineva necunoscut mie. Chipul care mă privea a plecat. Apăsarea a pierit. Au rămas cești de cafea goale. Scaune pe care nu mai stă nimeni. Mese goale, la care nu va mai mânca nimeni în seara asta.

Acum îmi pot înălța cântecul de slavă. Binecuvântată fie singurătatea! Vreau să fiu singur. Vreau să arunc deoparte vâlul de viață care mă cuprinde, norul care se schimbă la cea mai mică suflare, zi și noapte, toată noaptea și toată ziua.

Stând aici, m-am schimbat. Am observat cum se schimbă cerul. Am văzut cum se perindau norii pe dinaintea stelelor, și stelele dispăreau, apăreau și dispăreau iarăși. Acum mă uit la norii care nu se mai schimbă. Nimeni nu mă mai vede; nu mă mai schimb nici eu. Binecuvântată fie singurătatea care m-a izbăvit de priviri apăsătoare, de cerințele trupului, de nevoia de a minți și de a face fraze.

Carnetul meu, doldora de însemnări, a căzut pe jos. Zace sub masă, și-l va mătura femeia de serviciu când va veni plictisită în zori să adune bucățele de hârtie, bilete vechi de tramvai, câte o notă de plată mototolită și aruncată. Ce frază născocisem ca să descriu luna? Dar dragostea? Ce nume dădusem morții? Nu mai știu. Nu mai am nevoie decât de un limbaj pueril, ca limbajul folosit de îndrăgostiți, nu mai am nevoie decât de cuvinte monosilabice, ca ale copilului când intră în cameră și o găsește pe mama lui cu lucrul în mână și adună de pe jos un firicel de lână viu colorată, sau o pană, sau o bucată de creton. Am nevoie de un strigăt; de un urlat. Când zac la margine de drum și furtuna aleargă peste câmpia pustie și pe deasupra mea, nu am nevoie de cuvinte. Nu am nevoie de nimic bine rânduit, care să cadă cu toate cele patru picioare pe pământ. Nu am nevoie de rezonanțele și de ecourile încântătoare care izbucnesc și se propagă prin toate fibrele pieptului, dând naștere unei melodii pătimașe, unor fraze mincinoase. Am terminat cu frazele.

De câte ori mai bună e tăcerea! O ceașcă de cafea pe masă. Și să stau singur ca pescărușul stingher care-și scutură aripile, poposind pe un stâlp. Aș vrea să stau pe veci așa, înconjurat numai de obiecte – ceașca de cafea, cuțitul, furculița, lucruri care sunt ele însele, iar eu să fiu eu însumi. Nu veniți să mă tulburați cu aluziile voastre că a sosit vremea să închideți restaurantul și să plecați. V-aș da de bunăvoie toată averea mea, ca să nu mă mai tulburați, ci să mă lăsați să stau aici, și să tot stau, tăcut și singur.

Dar acum chelnerul-șef, care a terminat de mâncat, apare și se încruntă la mine. Își scoate fularul din buzunar și se pregătește ostentativ de plecare. Trebuie să plece și ei. Trebuie să tragă obloanele, să strângă fețele de masă și să curețe mesele cu o cârpă umedă.

Naiba să vă ia! Oricât de frânt aș fi, oricât aș fi încheiat cu tot ce a fost, trebuie să mă smulg de pe scaun, să-mi iau haina de la vestiar, să-mi strecor brațele în mâneci, să mă înfolesc fiindcă aerul nopții e rece și să plec. Eu, eu, eu, ostentit și vlăguit, ros de a mă fi tot freat de lucruri, chiar și eu, un bărbat trecut care a devenit cam greoi și care detestă efortul, trebuie să plec și să prind ultimul tren.

Am din nou în fața ochilor priveliștea obișnuită a străzii. Baldachinul civilizației și-a stins luminile. Cerul e întunecat ca un os de balenă lucios. Dar iată o strălucire nehotărâtă: felinare, sau zori de zi? S-a stârnit un freamăt – pe undeva, într-un platan, au început să sporovăiască vrăbiile. Se simte că mijește ziua. Nu le voi spune zori. Ce înseamnă zorile pentru un bărbat cam trecut, care stă pe stradă și se uită la cer, puțin amețit? Zorile înseamnă o pânză albă care se așterne pe cer, un fel de reînnoire. O zi nouă: o nouă zi de vineri, un nou douăzeci martie, ianuarie ori septembrie. O nouă trezire a tuturor. Stelele se retrag și se sting. Dărele dintre valuri se adâncesc. Aburul de ceață care plutește deasupra câmpiei se face mai dens. O lumină roșie se concentrează asupra trandafirului palid care s-a cățarat până la fereastra dormitorului. O pasăre ciripește. În căsuțele de țară se aprind lumini timpurii. Da, eterna reînnoire, eterna, mereu reluată mișcare ascendentă și descendentă.

Și în mine se înalță valul. Se umflă. Își arcuiește spinarea. Simt un dor proaspăt, care se cabrează ca armăsarul mândru pe care călărețul îl lovește cu pintenii și-l strunește apoi. Tu, care mă porți în spinare, spune-mi ce dușman e acela care

se vede venind către noi, în timp ce tropotul nostru răsună pe caldarâm? E moartea. Moartea e dușmanul. Împotriva ei mă năpustesc cu lancea culcată, cu pletele fluturând în urma mea ca pletele unui tânăr, ca pletele lui Percival când galopa în India. Înfing pintenii în coastele calului. Neînfrânt și dârz, mă năpustesc împotriva ta, Moarte!

Valurile se spărgeau de țărm.